Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Ghent University (Бельгія)
«1 DECEMBRIE 1918» University of Alba Iulia (Румунія)
UNIVERSITY ISMA (Латвійська республіка)
VARNA FREE UNIVERSITY«CHERNORIZETS HRABAR» (Болгарія)
Академія праці, соціальних відносин та туризму
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Національний технічний університет «Дніпропетровська політехніка»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

23 квітня 2026 року

Полтава – 2026

УДК 35.073:34(477)
О64

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Національного університету
імені Юрія Кондратюка заборонено

Редакційна колегія:
М. І. Лахижа, д. держ. упр., професор;
В. П. Задорожний, д. держ. упр., професор;
І. О. Кульчій, к. держ. упр., доцент.

Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні : Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 23 квітня 2026 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2026. 229 с.

У збірнику матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції розглядаються теоретичні та правові аспекти трансформації системи публічного управління з урахуванням зарубіжного досвіду та воєнного стану в Україні, шляхи та методи оптимізації діяльності органів влади на місцевому рівні, іноземний досвід впровадження сучасних систем та методів управління в діяльність органів влади, організаційні та фінансові аспекти забезпечення діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, правові механізми створення інклюзивного суспільства, розвиток публічного та приватного права.

Розрахований на фахівців публічного управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти.

УДК 35.073:34(477)

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів
відповідають автори.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. 12

Адамович Віталій Романович
РЕГЛАМЕНТАЦІЯ КАДРОВОЇ РОБОТИ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ 12

Александрович Андрій Олександрович
ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АДВОКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 14

Арабаджийський Ніколай Запрінов
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ 16

Білоусов Петро Сергійович
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 18

Гончарук Наталія Трохимівна,
РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ 20

Гошовська Єлизавета Євгеніївна,
КОРУПЦІЯ ЯК НЕГАТИВНЕ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 24

Діденко Софія Валентинівна
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 26

Задорожний Володимир Петрович,
Шевченко Наталія Миколаївна
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ 28

Качан Яна Віталіївна
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ 30

Казакова Олександра Дмитрівна,
ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ 33

Костенко Валерія Юріївна
СИСТЕМИ КІБЕРЗАХИСТУ ТА КІБЕРЗАГРОЗ У КРАЇНАХ ЄС 36

Костенко Дмитро Валентинович,
Кашина Ганна Сергіївна,
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ 39

Кульчій Інна Олексіївна,
Романенко Олена Михайлівна
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ 42

Кутовий Владислав Михайлович
«ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ» 44

Лахижа Микола Іванович,
РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ТЕМИ «МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 45

Лебідь Тетяна Ігорівна
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 47

Лопушинський Іван Петрович
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ SIGMA В СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИУКРАЇНИ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЇ ДО ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ 50

Підгірний Владислав Олександрович
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 52

Руденко Ольга Мстиславівна
Мирошниченко Аліна Іванівна
СТРАТЕГЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 54

Рябоконь Єлизавета Павлівна
ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ 56

Смаглюк Вікторія Валеріївна,
Шостака Тетяна Сергіївна
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ 57

Тарас Христина Іванівна,
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОТИВАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 59

Томчук Олександр
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ 62

Штепа Олексій Олександрович,
Коваленко Світлана Василівна,
ЕТИКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 65

Шульга Валерія Олегівна,
Кошляк Анна Віталіївна,
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ..... 68

Щербаха Валерія Андріївна,
ІННОВАЦІЇ В РОБОТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ 70

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД..... 74

Бондаренко Віктор Олександрович,
Верещака Богдан Віталійович,
Комаренко Ілля Андрійович,
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 74

Бричова Оксана Олексіївна
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА: СУТЬ ТА ЗАВДАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ..... 76

Діденко Олег Григорович
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)..... 78

Кондрашова Ірина Миколаївна
РОЗВИТОК ЦЕНТРІВ ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ПЕРЕХІД ДО ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА 80

Маковій Юлія Сергіївна,
РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ..... 83

Мандрика Лілія Юріївна
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖЕЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 85

Мирошніченко Анастасія Юріївна,
Гаращенко Євгенія Сергіївна,
РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ..... 87

Міщенко Катерина Семенівна,
МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ І ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ 89

Мяновська Діана Олександрівна,
Гончарова Діана Дмитрівна
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИК РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 92

Петренко Аліна Володимирівна
Чуб Андрій Костянтинович
ФІНАНСОВА САМОСТІЙНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 94

Поліщук Віталій Олегович,
ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 96

Порохня Ілля Вікторович,
ВИКЛИКИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 98

Скрильник Андрій Сергійович,
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ 99

Смаглюк Вікторія Валеріївна,
Мазепа Вікторія Романівна
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 102

Смачний Віталій Валерійович
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ 104

Старостенко Вікторія Миколаївна,
СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІД ВИЖИВАННЯ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ 107

Тарас Мар'яна Іванівна,
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 109

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНА ТА ПРАВОВА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ……..... 112

Deineka Oleg Volodymyrovych
GOVERNANCE DEBT IN DEFENSE INNOVATION ECOSYSTEMS: FROM INEFFICIENCY TO ENTROPY, SYNERGY AND EMERGENCE 112

Бабенко Софія Миколаївна,
Кушнерик Аделіна Сергіївна
ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ 114

Басова Ксенія Сергіївна
МОЛОДІЖНІ РАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 116

Гаврилюк Катерина Максимівна,
Мамедова Анна Володимирівна
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 118

Губченко Юлія Анатоліївна,
Дзюба Єлизавета Романівна
МІГРАЦІЯ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ 121

Дідечкін Антон Васильович
«ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО» МОРАЛІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 123

Дорохін Нікіта Сергійович,
Костюк Олександр Євгенович
ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ТА ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 125

Зоріна Дарина Вадимівна,
Кривенко Вікторія Ярославівна,
ПРАВОВА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЗАХИСТУ 127

Красніков Павло Миколайович,
Романко Діана Віталіївна,
Тімченко Ігор Олександрович,
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 129

Мирошниченко Аліна Іванівна
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЄЮ МОЛОДІ В ПОСТКОНФЛІКТНИХ СУСПІЛЬСТВАХ 131

Свічкар Максим Анатолійович
РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МОЛОД..... 133

Сидоренко Денис Миколайович
ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 135

Скрильник Олена Олександрівна,
Забережна Анастасія Сергіївна,
Лазуренко Вероніка Максимівна
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ МОЛОДІ НА ПРАЦЮ ТА ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ 137

Тоценко Олександр Сергійович
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ШКІЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ 139

Холін Руслан Олександрович,
Тимша Альона Анатоліївна,
МОЛОДЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД СТІЙКОСТІ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ У ВІДБУДОВІ КРАЇНИ 143

Чайка Анастасія Сергіївна,
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ..... 145

Чайка Валерія Сергіївна,
ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДІ 147

Щерба Вікторія Едуардівна,
ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ 149

СЕКЦІЯ 4. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. 151

Білоцький Олександр Вікторович
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КВОТУВАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ: ВІД ФОРМАЛЬНОГО ВИКОНАННЯ ДО РЕАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ .. 151

Бурлак Даніїл Олегович
ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА 153

Вдовиченко Тетяна Юріївна,
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ..... 155

Герасименко Анастасія Іванівна,
Хурдей Катерина Олександрівна
ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТИМИ ІНКЛЮЗИВНОСТІ..... 157

Давиденко Альона Іванівна
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ 160

Дубинка Олена Вікторівна
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ 162

Лозінська Катерина Борисівна
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ЗОВНІШНІХ МІГРАНТІВ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 165

Нестеренко Дар'я Романівна,
Храпаль Дар'я Сергіївна
КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ З НАСЕЛЕННЯМ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ 167

Панасюк Віталій Валентинович,
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ 168

Підлісна Тетяна Віталіївна,
ГЕНДЕРНІ РОЗРИВИ У КАР'ЄРНОМУ ПРОСУВАННІ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ 170

Попова Альона Олегівна,
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРНИХ ЛІКАРЕНЬ В УМОВАХ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ 174

Сокирко Валерій Васильович,
ПСИХОЛОГІЧНІ ФІКТОРИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 176

Сосновчик Наталія Миколаївна,
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ САНАТОРНО-КУРОРТНИМ ЛІКУВАННЯМ В УКРАЇНІ: ВІД ЗАСТАРІЛИХ ДОТАЦІЙ ДО СУЧАСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ... 178

Таран Дмитро Павлович,
Бондаренко Вікторія Вадимівна,
Педченко Галина Олександрівна
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ В МЕЖАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА 180

Тертишна Вероніка Володимирівна,
Котенко Аліса Георгіївна,
ІНКЛЮЗИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ 183

Трегубенко Галина Петрівна,
ЧИННИКИ СПРИЙНЯТТЯ ЗМІН У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 185

Харченко Богдан Сергійович,
Горпинко Назар Денисович,
МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 187

Цвігуненко Ольга Олегівна,
ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ 189

Черненко Олена Михайлівна,
ЧЕСНІ ТА ГІДНІ УМОВИ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ СОЛІДАРНОСТІ ТА ІНКЛЮЗІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ПРАВ І ПРИНЦИПІВ ДЛЯ ЦИФРОВОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ 192

Шарий Ростислав Миколайович
ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМИ НЕКОМЕРЦІЙНИМИ УСТАНОВАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ. 195

Шикунова Ольга Олексіївна,
ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ 197

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ 200

Бойко Валентина Вячеславівна
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ҐЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ 200

Гудєй Дар'я Сергіївна,
Мороз Вікторія Миколаївна,
Постолакій Вікторія Олександрівна,
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА 202

Замахін Андрій Леонідович,
Пащенко Альона Віталіївна,
Вова Вікторія Тарасівна,
ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ПРОГОЛОШЕНИХ У ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ 204

Керноз Неля Євгенівна
Лиса Анастасія Олександрівна
ІНДОКТРИНАЦІЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: НОВІ ВИКЛИКИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 207

Кузьменко Олександр Васильович
ПРАВО ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ 209

Сахарова Людмила Іванівна
МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ 212

Скачко Яна Олександрівна,
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ 215

Чичкань Євген Владиславович,
Поправка Артем Русланович,
ПРАВО МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ 216

Чупайда Діана Вікторівна,
Хиль Вікторія Володимирівна,
ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ 219

Шульга Валерія Олегівна,
СТАТТЯ 513 КПК УКРАЇНИ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ 221

Шульга Валерія Олегівна,
Белік Ангеліна Сергіївна
РОЛЬ ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА У СИСТЕМІ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ 225

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.

Адамович Віталій Романович
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
студент 1 курсу освітнього рівня магістр спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ КАДРОВОЇ РОБОТИ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Результативність публічної служби багато в чому визначається тим, наскільки якісно організована кадрова робота. Саме вона охоплює добір працівників, планування їхньої службової кар'єри, професійний розвиток, оцінювання результатів діяльності та належний супровід проходження служби. Тому важливу роль відіграє чітка регламентація кадрової роботи, адже вона дає змогу впорядкувати кадрові процедури, розмежувати функції, закріпити відповідальність і забезпечити узгоджену взаємодію між керівником державної служби, службою управління персоналом та керівниками структурних підрозділів. Зокрема, у навчальному посібнику «Управління персоналом в органах публічної влади» акцентується, що кадрові служби мають забезпечувати реалізацію сучасних підходів до роботи з персоналом, координацію кадрових процесів та ефективну внутрішню взаємодію в органі публічної влади [2, с. 81]. Водночас О. М. Стець, розглядаючи службу управління персоналом як суб'єкта державно-службових відносин, підкреслює, що належне організаційно-правове забезпечення її діяльності безпосередньо впливає на якість виконання державних функцій і загальну ефективність органів публічної влади [1, с. 284].

Нормативну основу регламентації кадрової роботи в державних органах формують насамперед Закон України «Про державну службу» та Типове положення про службу управління персоналом державного органу. Закон передбачає, що в структурі державного органу має функціонувати служба управління персоналом або бути визначена відповідна посадова особа [3], а Типове положення конкретизує її завдання, функції, структуру та загальні засади діяльності. Відповідно до цього документа, служба управління персоналом не лише організаційно супроводжує кадрові процеси, а й забезпечує реалізацію повноважень керівника державної служби, бере участь у доборі персоналу, органі-

заційному розвитку, плануванні та проведенні заходів із підвищення професійної компетентності державних службовців [4]. Отже, регламентацію кадрової роботи доцільно розглядати не як формальну сукупність документів, а як важливу складову організаційного механізму управління персоналом.

Сутність регламентації кадрової роботи полягає у тому, щоб чітко визначити порядок здійснення кадрових процедур, розмежувати повноваження учасників кадрового процесу, уніфікувати документальні та організаційні дії й забезпечити послідовність та правомірність кадрових рішень. При цьому йдеться не лише про наявність положення про службу управління персоналом, а про цілісну систему внутрішніх регламентів, посадових інструкцій і процедур, що охоплюють добір кадрів, оцінювання, службове просування, професійне навчання, заохочення та дисциплінарну відповідальність. У навчальному посібнику «Управління персоналом в органах публічної влади» акцентується, що кадрова робота в органах публічної влади має здійснюватися як цілісна система взаємопов'язаних процедур, яка забезпечує стабільність функціонування управлінського апарату та належну організацію роботи з персоналом [2, с. 51–54].

Регламентація кадрової роботи має значення не лише з правового, а й з організаційного погляду. Вона допомагає уникати дублювання функцій і неузгодженості дій між посадовими особами, забезпечує прозорість кадрових процедур та підсилює відповідальність за прийняті рішення. Крім того, саме завдяки їй створюються умови для належної координації кадрової роботи в межах усього органу. Водночас у наукових дослідженнях звертається увага на проблеми у регулюванні діяльності служб управління персоналом, зокрема на окремі неузгодженості в їхній взаємодії з керівником державного органу та керівником державної служби [1, с. 282]. Це дає підстави стверджувати, що регламентація кадрової роботи не може залишатися незмінною, а потребує постійного оновлення з урахуванням розвитку системи публічної служби та сучасних управлінських викликів.

Удосконалення організаційного механізму управління персоналом у публічній службі безпосередньо залежить від якості регламентації кадрової роботи. Насамперед це стосується чіткого розподілу функцій між учасниками кадрових процесів, оновлення внутрішніх регламентів, уніфікації кадрових процедур, використання сучасних інструментів координації та посилення ролі служби управління персоналом як організаційного центру цієї діяльності. О. О. Сітніков, досліджуючи організаційно-правовий механізм регулювання служби управління персоналом, наголошує, що його ефективність пов'язана із системністю, легітимністю, гнучкістю та раціональністю, а також із належним нормативним, організаційним і ресурсним забезпеченням кадрової роботи [5, с. 113]. Отже, регламентація кадрової роботи є важливою передумовою результативного функціонування організаційного меха-

нізму управління персоналом у публічній службі та одним із ключових напрямів його подальшого вдосконалення.

Література:

1. Стець О. М. Служба управління персоналом як суб'єкт державно-службових відносин. Право та державне управління. 2020. Т. 1, № 1. С. 281–286.

2. Серьогін С. М., Бородін Є. І., Комарова К. В. та ін. Управління персоналом в органах публічної влади : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с.

3. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 .

4. Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 03.03.2016 № 47. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-16

5. Сітніков О. О. Поняття, сутність і значення організаційно-правового механізму регулювання служби управління персоналом для діяльності органів публічної влади. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2024. № 4. С. 111-117.

Александрович Андрій Олександрович
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», аспірант спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АДВОКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану адвокація в Україні дедалі частіше відбувається не через офлайн-зустрічі, а за допомогою цифрових каналів. Це пояснюється безпековими обмеженнями, переміщенням людей, нестабільною роботою окремих установ і потребою швидко доносити проблеми до органів влади. За таких умов адвокацію доцільно розуміти як організований процес представлення інтересів певних груп, підготовки обґрунтованих пропозицій та впливу на зміст управлінських рішень [1, с. 6; 3].

Цифрові засоби змінили сам спосіб взаємодії між громадянами, громадськими об'єднаннями, експертами та державою. Онлайн-платформи спрощують комунікацію, роблять її швидшою та менш залежною від територіальної віддаленості. Тому цифрові інструменти у сфері публічного управління варто сприймати не лише як технічне доповнення до звичних процедур, а як окремий механізм участі суспільства у виробленні рішень [4, с. 65–66; 5, с. 140–141].

Найбільш уживаними інструментами цифрової адвокації сьогодні є електронні звернення, електронні петиції, онлайн-консультації, офіційні вебсайти органів влади, сервіси зворотного зв'язку та ресурси

відкритих даних. Їх практична цінність полягає в тому, що вони дозволяють швидко зафіксувати суспільний запит, зібрати підтримку навколо проблеми та донести позицію до органу, який приймає рішення. Закон України «Про звернення громадян» прямо передбачає можливість подання електронних звернень та електронних петицій [6, ст. 23-1]. Проте результативність цих механізмів залежить від того, чи готові органи влади працювати зі змістом пропозицій, а не обмежуватися формальними відписками [2, с. 54–56; 5, с. 140–142].

Окрему роль у цифровій адвокації відіграють електронні публічні консультації. Після ухвалення Закону України «Про публічні консультації» вони набули більш чіткого нормативного оформлення, оскільки закон зобов'язує проводити їх щодо проєктів актів та оприлюднювати пов'язані документи і результати обговорення [8, ст. 10, 14]. Це важливо для адвокації, бо дає можливість не лише реагувати на вже підготовлені рішення, а й долучатися до їх обговорення на етапі формування.

Не менш цінним є використання відкритих даних, які допомагають підкріпити позицію фактами, показниками та порівняннями [7, ст. 10-1; 4, с. 67–68]. Завдяки цьому адвокаційна діяльність спирається не лише на громадську думку, а й на перевірювану доказову базу [1, с. 79; 3]. У такий спосіб цифрові інструменти поєднують комунікаційну, аналітичну та контрольну складові впливу на публічну політику.

Водночас цифрові інструменти не слід ідеалізувати. Їх використання ускладнюють нерівний доступ до інтернету, різний рівень цифрових навичок, загрози для інформаційної безпеки, неповнота окремих державних даних і випадки, коли консультації проводяться формально без реального врахування пропозицій [4, с. 68–69; 5, с. 140–144]. Отже, в умовах воєнного стану цифрові інструменти адвокації мають значення лише тоді, коли вони забезпечують не формальну присутність громадян у процесі, а реальний вплив на зміст публічної політики. Саме тому ця тема є перспективною для подальшого розгортання у фахову наукову статтю.

Література

1. Прокопенко О. В. Адвокаційна діяльність та некомерційне лобіювання в Україні : посібник. Київ, 2017. 82 с.

2. Лях Т., Петрович В., Спірін А. Інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення. Humanitas. 2022. № 3. С. 54–60. DOI: 10.32782/humanitas/2022.3.8.

3. Лазоренко О. Адвокація: практичний посібник для громадських експертів. Київ : Стилос, 2023. 85 с.

4. Вузій В. С., Оболенський О. Ю. Впровадження цифрових технологій у публічне врядування: тенденції та перспективи. Вчені записки. 2025. Вип. 41. С. 64–77. DOI: 10.33111/vz_kneu.41.25.04.04.026.032

5. Юріков О. О. Стратегія реалізації електронної демократії в період повоєнної відбудови України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. № 39. С. 140–144.

6. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР.
7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI.
8. Про публічні консультації : Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX.\

Арабаджийський Ніколай Запрінов
Завідувач секції «Публічна адміністрація»
Департаменту «Адміністрація та управління»
Новий болгарський університет, Республіка Болгарія
Доктор адміністрування та менеджменту, професор
адміністрування та менеджменту

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ

Метою дослідження є представлення політики урядів Республіки Болгарія щодо вдосконалення системи адміністративних послуг публічної адміністрації в період з 1999 по 2026 рік. У результаті аналізу нормативних актів та стратегічних програмних документів, прийнятих та впроваджених протягом цього періоду, зроблено спробу захистити основну тезу про те, що вони призвели до значного покращення надання адміністративних та суспільних послуг громадянам та організаціям.

Цей програмний період характеризується кризою у сталому управлінні Республікою Болгарія. Його реалізували 4 звичайні та 7 тимчасових урядів. Однак, цей період вирізняється впровадженням політики, викладеної в нових стратегічних документах, включаючи стратегічні цілі щодо вдосконалення системи адміністративних послуг публічної адміністрації.

Рішенням Ради Міністрів № 296 від 2 квітня 2021 року, черговий 96-й уряд Бойка Борисова прийняв Єдину політику щодо інформаційних ресурсів електронного управління в Республіці Болгарія. Вона має горизонтальний вплив на державну адміністрацію та сприяє досягненню стратегічних цілей електронного управління. Рішенням Ради Міністрів № 298 від 2 квітня 2021 року також прийнято нову Актуалізовану Стратегію розвитку електронного управління в Республіці Болгарія на 2019-2025 роки, а також Актуалізовану Концепцію реформи реєстру. Оновлена стратегія охоплює чотири основні сфери комунікації та послуг: «Адміністрація - Громадяни»; «Адміністрація - Бізнес»; «Адміністрування – Адміністрування» та «Внутрішня відомча ефективність та результативність». Вона ставить дві стратегічні цілі: 1) Трансформація адміністрації та публічних інституцій у цифровий формат та

2) Орієнтовані на користувача електронні адміністративні послуги. Концепція була розроблена для досягнення першої стратегічної мети. Ідея полягає в досягненні мінімального обмеження прямої, фізичної взаємодії громадян та бізнесу з адміністраціями, забезпеченні взаємодії між існуючими інформаційними системами та реєстрами та офіційного вільного обміну інформацією та документацією між адміністраціями.

У 2021 році до складу чергового 99-го уряду Кирила Петкова було включено та обрано Міністра електронного урядування. Під його юрисдикцією у новоствореному Міністерстві електронного урядування перебувають Державне агентство «Електронне управління», Директорат «Інформаційні технології», що підпорядковується Міністерству транспорту та зв'язку, та державна компанія «Інформаційні послуги» АТ. Нове міністерство починає координувати впровадження стратегічних документів щодо електронного урядування. У структурі всіх наступних чергових та тимчасових урядів був Міністр електронного урядування, який очолював міністерство

Рішенням Ради Міністрів № 264 від 4 квітня 2024 року 102-й черговий уряд Миколи Денкова прийняв Національний стратегічний документ «Цифрова трансформація Болгарії на період 2024 – 2030 років». Він розвиває пріоритети, визначені в Національній програмі розвитку «Болгарія 2030»: освіта та навички, наука та наукова інфраструктура, розумна промисловість, циркулярна та низьковуглецева економіка, транспорт та цифрове з'єднання, а також інституційна база.

На завершення можна зробити узагальнений висновок, що політика болгарських урядів, що реалізувалася в період з 1999 по 2026 рік, призвела до значного покращення надання адміністративних та державних послуг громадянам та організаціям шляхом їх електронізації, що доводить викладену тезу автора. Викликом, що стоїть перед болгарськими урядами в сучасних умовах, залишається використання штучного інтелекту, який, як очікується, значно покращить доступ до адміністративних послуг, що надаються публічною адміністрацією, та їх якість.

Література

1. Стратегически документи - публикувани в Портал за обществени консултации на Министерски съвет на Република България - https://www.strategy.bg/bg

2. Нормативни актове – публикувани в Български правен портал - https://www.strategy.bg/bg

3. Стратегии и политики за електроно управление – публикувани в сайта на Министерството на електронното управление на Република България https://egov.government.bg/wps/portal/ministry-meu/strategies-policies

Білоусов Петро Сергійович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності D8 «Публічне управління та адміністрування»
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасні трансформації публічного управління в Україні, зумовлені євроінтеграційними процесами та потребою підвищення ефективності правоохоронної діяльності, актуалізують питання вдосконалення державної служби у цій сфері. Особливого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування правоохоронних органів, що дозволяє виявити ефективні управлінські моделі та правові механізми. Узагальнення таких підходів створює підґрунтя для їх адаптації та впровадження в національну правову систему з урахуванням українських реалій.

Аналізуючи цю проблему, Р. Ботвінов зауважує, що, не дивлячись на зовнішню схожість структури багатьох держав, кожна з них має свою унікальну особливість і свою систему правоохоронних органів. Український науковець також зазначає, що у численних країнах в організації правоохоронних структур надається перевага місцевим громадам, які можуть мати відмінності на етнокультурному рівні, впливаючи на особливості правоохоронної системи конкретного регіону чи федеративної одиниці. Разом з тим, можна погодитись з Р. Ботвіновим про те, що міжнародний досвід може допомогти уникнути певних помилок під час реформування правоохоронних органів, але не надає готового рішення для оптимальної організації правоохоронної служби.[1, с. 95].

Правоохоронні органи та посади публічної служби в них базуються на загальноприйнятих принципах державної служби, проте також вони адаптовані до особливостей та особливого характеру правоохоронної сфери. У цьому аспекті «зарубіжний досвід виявляє різноманітність підходів до встановлення статусу службовців у правоохоронних структурах»[1, с. 95]; реальну потребу в адаптації зарубіжного досвіду, враховуючи зміст всього «пакету» такого запозичення, а також готовість нашої правової системи та суспільства приймати та втілювати цей досвід у повному масштабі.

Варто зауважити, що публічна служба в правоохоронній сфері держав-членів Євросоюзу, не будучи вибудованою за певною універсальною структурною моделлю, яку можна назвати «загальною європейською», ґрунтується на певних універсальних принципах (принаймні до їх упровадження прагнуть відповідні держави). До основних цих універсальних принципів (незалежно від особливостей національ-

них систем відповідних держав) український вчений Ю. Кізілов відносить засадничі ідеї, що є спільними для всіх країн-членів ЄС і визначають стандарти публічного адміністрування та проходження публічної служби в країнах ЄС: 1) надійність і прогнозованість; 2) відкритість і прозорість; 3) відповідальність; 4) результативність та ефективність [2, с.139].

При безпосередньому розгляді конкретної європейської країни, то, наприклад, в Польщі процес реформування законодавства, що регулює питання державної служби, був започаткований лише недавно. Польська система державної служби діє на двох рівнях: національному та місцевому. При цьому йде розмежування державних службовців та державних працівників. Державний працівник приєднується до служби на основі трудового договору, який укладається згідно із законодавством у сфері державної служби [3, с.112].

У Сполучених Штатах Америки система державного управління сформована на основі англосаксонської правової системи, що робить її відмінною від систем країн ЄС. Основні принципи та вимоги до державної служби визначені в розділі 5 Зведення законів США. Цей розділ виділяє Службу вищих керівних кадрів як окрему структурну одиницю в рамках виконавчої гілки влади.

Організація та управління державною службою здійснюється через такі інституції, як Бюро з питань кадрів, Рада з питань системи заслуг у державній службі, Федеральна рада з питань трудових відносин, Комісія з рівних можливостей у сфері праці. Додатково, в адміністративних установах формуються комісії, які займаються відбором кандидатів для зайняття посад у держслужбі. Рішення цих комісій базуються на ряді критеріїв, таких як управлінський досвід, участь у програмах професійного розвитку, а також специфічні знання і навички, які підтверджують здатність кандидата ефективно виконувати обов'язки на запропонованій посаді [4, с. 122].

Американська система регулювання статусу державного службовця зорієнтована на практичні результати, де акцент робиться не на декларативних цілях демократії, а на ясно визначених заборонах та вимогах. США може служити для України прикладом в детальному ставленні до програм підвищення кваліфікації, організованих Бюро з питань держслужби, як ключового кроку для кар'єрного росту державних службовців. Такий підхід сприяє збільшенню ефективності роботи державних службовців в системі правоохоронних органів України [5].

Отже, зарубіжний досвід механізмів забезпечення державної служби у правоохоронній сфері свідчить про відсутність універсальної моделі її організації, водночас підтверджуючи наявність спільних принципів, що забезпечують ефективність функціонування відповідних інституцій. Вивчення практик держав ЄС та США дозволяє окреслити перспективні напрями вдосконалення національної системи, зокрема щодо підвищення прозорості, професіоналізації, відповідальності та результативності державних службовців. Разом із тим, імплемента-

ція такого досвіду в Україні має здійснюватися з урахуванням національних особливостей, правової традиції та інституційної спроможності, що забезпечить його ефективну адаптацію та практичну реалізацію.

Література:

1. Ботвінов Р. Організаційні засади діяльності правоохоронної служби: зарубіжний досвід. Публічне управління та митне адміністрування. 2016. № 2 (15). С.94-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2016_2_16

2. Кізілов Ю. Особливості проходження державної служби в Україні в умовах адміністративної реформи : дис. … канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Дніпро, 2017. 274 с.

3. Дрозд О. Принципи організації та діяльності Державного бюро розслідувань. Підприємство, господарство і право. 2020. № 3. С. 251–257. URL: https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.42

4. Збірник тез Всеукраїнського студентського онлайн-форуму «Державний службовець закордоном: знімаємо маски», присвяченого 100-річчю державної служби в Україні. Житомир : ЖДТУ, 2018. С. 120-125. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/vseukrayinskyj-studentskyj-forum-2018-derzhavnyj-sluzhbovets-zakordonom.pdf

5. Єрмак О. Правове регулювання адміністративно-правового статусу державного службовця в системі правоохоронних органів: порівняльний аналіз. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2020 р. № 4(32). Vol. 3. P. 78–83.

Гончарук Наталія Трохимівна,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Отримання Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та прагнення стати членом ЄС зумовлюють необхідність аналізу сучасного стану та визначення стратегічних пріоритетів подальшого здійснення процесів реформування державного управління відповідно до європейських стандартів та принципів демократичного врядування. Адже саме державне управління визначає спроможність держави формувати й реалізовувати узгоджені державні політики, надавати якісні й доступні послуги громадянам, здійснювати ефективне управління державними фінансами та зовнішньо-економічною діяльністю.

Реформування державного управління є одним із основних напрямів здійснення адміністративної реформи, від ефективності якої залежать реформи в усіх інших сферах суспільства, яка охоплює всі сфери суспільного життя та всі рівні органів державної влади: центральні, регіональні і місцеві органи виконавчої влади.

На наш погляд, реформування державного управління є активним і керованим еволюційним шляхом розвитку державного управління, який передбачає радикальні зміни та якісні перетворення в системі органів виконавчої влади та державно-службових відносин.

Метою реформування державного управління є створення ефективної системи державного управління, яка б забезпечила становлення України як правової європейської держави з високим рівнем життя громадян, соціальної стабільності та демократії, в якій людина, її права, свобода та гідність є найвищою цінністю суспільства.

Слід зазначити, що в незалежній Україні на всіх рівнях державного управління постійно відбувалися трансформаційні зміни, здійснювалися процеси оптимізації системи центральних та місцевих органів виконавчої влади, реформування та модернізації державної служби. Перші спроби реформування державного управління були ще в 1997-1998 рр., коли було напрацьовано і схвалено в липні 1998 р. Концепцію адміністративної реформи в Україні (положення якої, як показав проведений аналіз, не дивлячись на прийняття на її виконання близько сотні нормативно-правових актів, було виконано лише на 30%) [8]. Далі ці процеси продовжувалися. В результаті проведеної роботи в Україні 2011 р. було проголошено роком реформування державного управління, а 2012 р. - роком реформування державної служби, оскільки в листопаді 2011 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про державну службу» [7].

На наш погляд, можна виокремити три основні етапи здійснення в Україні реформи державного управління.

Перший етап - з липня 1998 р. до травня 2016 р.: період від схвалення Концепції адміністративної реформи в Україні до впровадження Закону України «Про державну службу» № 889 від 10.12.1915 р. [8; 6]. Впродовж цього періоду було прийнято Закони України «Про місцеві державні адміністрації» (1999 р.), «Про Кабінет Міністрів України» (2006 р., 2008 р., 2014 р.), «Про центральні органи виконавчої влади» (2011 р.), «Про запобігання корупції» (2014 р.), «Про державну службу» (2011 р., 2015 р.) та ін.

Другий етап: з травня 2016 р. до липня 2021 р. - від набрання чинності нового Закону України «Про державну службу», затвердження Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 рр. та Плану заходів з її реалізації (які виокремили як загальну функцію органів державної влади формування й реалізацію цілісної державної політики, спрямованої на сталий розвиток і адекватне реагування на існуючі внутрішні і зовнішні виклики) до прийняття нової Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 рр. [2; 6].

Третій етап – з липня 2021 р., від схвалення Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 рр. та набуття Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС по даний час. Він характеризується початком збройної агресії РФ проти нашої країни, кризовим управлінням, переглядом фінансування державного управління, зупиненням конкурсних засад державної служби, реформуванням системи оплати праці державних службовців та ін. [1].

Аналіз сучасного стану здійснення процесів реформування державного управління в Україні показав, що за період незалежності на всіх рівнях публічного управління зроблено позитивні кроки у напрямку реформування державного управління та модернізації публічної служби, сформовано інститут державної служби та більшість інститутів публічної влади, створено нову правову базу, що регламентує їх діяльність. Впродовж всього періоду незалежності відбувалися постійні трансформації. Лише на рівні ЦОВВ відбулося понад 400 трансформацій.

Прогресивних змін Україна досягла у сфері надання адміністративних послуг, цифровізації та електронного врядування. Створено мережу центрів надання адміністративних послуг, значного прогресу досягнуто у сфері розвитку цифрових послуг та імплементації Закону України «Про адміністративну процедуру» [5]. На сьогодні функціонує понад 2 000 ЦНАП, що за принципом «єдиного вікна» надають громадянам приблизно 300 стандартних послуг [4]. Позитивні зрушення також відзначено у сфері стратегічних засад реформи державного управління.

Водночас, аналіз сучасного стану і тенденцій здійснення в Україні процесів реформування державного управління показав низку системних проблем організаційно-правового, функціонально-інституційного та фінансового забезпечення державного сектору, які стримують його реформування і засвідчив необхідність удосконалення існуючої на сьогодні системи державного управління, підвищення її ефективності, результативності та якості.

Стратегічні пріоритети реформування державного управління в Україні відповідно до європейських стандартів було визначено у схвалених розпорядженнями Кабінету Міністрів України у червні 2016 р. Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки та в липні 2021 р. Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, низці інших нормативно-правових актів. Ці стратегічні документи, по-перше, визначають комплексні засади реформування державного управління в Україні, і по-друге, охоплюють всі шість сфер Принципів державного управління [3; 6; 7]. Метою Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки було визначено побудову в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду. Документ охоплював завдання в трьох ключових напрямах: високоякісні послуги та зручні процедури, про-

фесійна публічна служба та управління персоналом, ефективне врядування.

За результатами дослідження сучасного стану і перспектив реформування державного управління в Україні, можна сформулювати п'ять наступних головних трендів:

1. Реформування державного управління шляхом розбудови ефективних державних інституцій, підзвітних громадянам, які формують та успішно реалізують державну політику для сталого розвитку держави, збереження стійкості і дієвості державного управління в умовах війни та національної відбудови;

2. Надання високоякісних та доступних публічних послуг шляхом забезпечення належної матеріально-технічної бази, формування зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу та впорядкування відносин у сфері плати за надання адміністративних послуг, забезпечення прозорості цих відносин;

3. Децентралізація влади та внесення змін до Конституції та законів України щодо зміни статусу місцевих державних адміністрацій з органів загальної компетенції на контрольно-наглядові органи префектурного типу; чітке розмежування компетенцій між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; формування ефективної системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування;

4. Запровадження нової ефективної моделі якісної та професійної публічної служби шляхом підвищення її престижності та стабільності, формування нових підходів до організації роботи публічних службовців в нових умовах функціонування публічної служби;

5. Прийняття нової Стратегії реформування державного управління України на 2026-2030 роки, відповідно до оновлених у листопаді 2023 р. Принципів державного управління за результатами проведеної експертами Програми SIGMA оцінки стану державного управління в Україні.

Стратегія має визначити пріоритетні напрями формування державної політики, реформування державної служби та управління людськими ресурсами, ефективного державного управління та надання якісних адміністративних послуг.

Комплексне реформування державного управління відповідно до нових стратегічних пріоритетів сприятиме створенню ефективного публічного управління, що надає якісні, своєчасні і доступні публічні послуги, відповідає принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам держав-членів ЄС.

Література:

1. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2021 р. № 831-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text

2. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2016 р. №

474-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text

3. Державне управління в Україні. Оцінювання на відповідність Принципам державного управління. Sigma (2024). URL : https://www.sigmaweb.org/content/dam/sigma/uk/publications/reports/2024/02/public-administration-in-ukraine_27a46a58/b0dd70ef-uk.pdf

4. Міністр КМУ презентував стан реформи державного управління під час конференції ОЕСР. 07 листопада 2023 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ministr-kmu-prezentuvav-stan-reformy-derzhavnoho-upravlinnia-pid-chas-konferentsii-oesr

5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2073-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text

6. Про державну службу: Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

7. Про державну службу: Закон України від 17 лист. 2011 р. № 4050-VI (втратив чинність на підставі Закону № 889—VIII від 10.12.2015 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17#Text

8. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 лип. 1998 р. № 810/98 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text

9. Goncharuk, N., Pyrohova, Y., Suray, I., Prokopenko, L and Prudius, L. (2023). Reformation Public Administration in Ukraine in the Context of European Integration: Current State, Problems and Priorities. Economic Affairs, Vol. 68, No. 03, pp. 1611-1625, September 2023 DOI: 10.46852/0424-2513.3.2023.27

Гошовська Єлизавета Євгеніївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

КОРУПЦІЯ ЯК НЕГАТИВНЕ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Корупція є одним із головних викликів, що підриває засади ефективного публічного управління. Вона деформує систему ухвалення управлінських рішень, нівелює принципи законності, прозорості та підзвітності, спричиняє втрату довіри громадян до інституцій влади. В умовах воєнного стану, коли управлінські ресурси мають бути мобілізовані на подолання кризових викликів, наявність корупції особливо критично впливає на здатність держави ефективно функціонувати.

Необхідність вжиття системних заходів для недопущення корупційних схем обумовлена не лише внутрішніми викликами, а й потребою збереження довіри міжнародних партнерів. Україна значною мі-

рою покладається на зовнішню фінансову допомогу, гранти та кредити міжнародних організацій, які потребують чіткої звітності та прозорості у витрачанні коштів. Будь-які прояви корупції підривають довіру до України як надійного партнера, що негативно позначається на економічній стабільності та можливостях подальшого залучення фінансування.

Після початку повномасштабного вторгнення агресора, в умовах оптимізації державних витрат з метою забезпечення обороноздатності нашої країни, проблематика корупційних проявів у публічному управління лише загострилася. За результатами соціологічного дослідження, проведеного у 2024 році соціологічною компанією Info Sapiens «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність», у рейтингу проблем, які найбільше турбують наших громадян, корупція посідає друге місце. До того ж поширеність корупції як проблеми значно зросла. У 2024 році прояв корупції зазначили дуже серйозною проблемою 79,4% опитаних громадян, що є більшим показником ніж у 2023 році. Таким чином, оцінка серйозності проявів корупції статистично значуще зростає другий період поспіль (2023 і 2024 рр.). У 2024 році цей показник досяг найбільшого значення з 2021 року [1].

Високий рівень занепокоєння громадян обумовлений тим, що корупція має системний характер і негативно впливає на економічний розвиток, державне управління та довіру до публічної влади. Для проведення аналізу змісту цього негативного явища варто визначити що саме являє собою корупція.

У сучасній науковій літературі корупція розглядається як системне явище, яке пронизує усі рівні влади, починаючи з найвищих органів до місцевого само- врядування. За визначенням Закону України «Про запобігання корупції» [2], це використання особою наданих їй повноважень з метою одержання неправомірної вигоди. Водночас, у сфері публічного управління - означає викривлення інтересів держави через особисті або корпоративні інтереси посадових осіб.

Доктринально корупція розглядається як соціально-політичне явище, яке руйнує основи державності, послаблює управлінські інститути, гальмує економічний і соціальний розвиток. Вона порушує баланс між публічними та приватними інтересами, призводячи до прийняття неефективних, упереджених або неправомірних управлінських рішень [2].

Корупція в системі публічного управління є вже глибоко вкоріненим явищем, котре підриває легітимність влади, знижує ефективність управлінських рішень, провокує зловживання публічними ресурсами та зменшує довіру громадян до державних інституцій.

Вважаємо, що з метою підвищення ефективності антикорупційної політики в державі варто реалізувати наступні антикорупційні заходи як: проведення інституційного зміцнення антикорупційних органів – тобто забезпечити їх достатнє фінансування, кадрову незалежність і політичну неупередженість, а також посилити їхню ефективну коор-

динацію; продовження цифровізації адміністративних процедур – тобто розширити використання інструментів електронного урядування (електронні тендери, бюджети, кадрові конкурси) для мінімізації впливу «людського фактору»; розширення механізмів державного фінансового контролю – відповідно запровадити системи автоматичного моніторингу витрат державних органів тощо.

Отже, саме комплексна реалізація вищезазначених заходів допоможе позитивно вплинути на обмеження проявів корупції, сформувавши більш стійке середовище доброчесності в системі публічного управління.

Література:

1. Соціологічне дослідження, проведене 2024 року соціологічною компанією Info Sapiens «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність». URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpolresearch/333/%D0%97%D0%B2%D1 %96%D1%82_IS_NACP_2024_UKR.pdf.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 28.12.2014 р. No 77-VIII. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.

Діденко Софія Валентинівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
магістрант спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з цілей Європейського Союзу (далі – ЄС) є збереження спільної європейської культурної спадщини – в сфері мови, літератури, театру, танцю, радіо і телебачення, образотворчого мистецтва, архітектури і ремесла та ін. –та допомога в доступі до неї для суспільства. ЄС підтримує культурну і творчу індустрії через: власні програми підтримки; власні фонди; підтримку науково-дослідних проєктів; співпрацю з партнерами всередині ЄС і за його межами.

З культурою також пов’язана політика ЄС щодо інших сфер: освіти (включаючи вивчення мов), наукових досліджень, підтримки інформаційних та телекомунікаційних технологій, соціальної політики і регіонального розвитку [1].

На даний момент, в країнах світу визнана так звана концепція «підтримки культури». Вона розвивається з ідей самоцінності й самостійності сфери культури та мистецтва, що не звільняє державу від обов’язку зберегти цю самоцінність навіть в умовах ринкової економіки. У Законі України «Про культуру» основними засадами державної політики у сфері культури проголошено визнання культури одним з основних факторів самобутності Українського народу [2].

Одночасно, у більшості європейських країн бюджетне фінансування є однією з головних форм підтримки культури і мистецтва. Причому більше державних витрат на потреби культури в європейських країнах виділяють з регіональних і місцевих бюджетів. З центральних бюджетів на підтримку культурних закладів фінансується близько 25 % (музеїв, бібліотек, театрів та архівів).

Виділимо кілька спільні рис системи законодавчих і виконавчих механізмів цих моделей:

– відстороненість держави від жорсткого впливу на культурну сферу;

– часткова підтримка закладів, колективів, а не стовідсоткове утримання, фінансова допомога конкретним культурним проектам, де некомерційним (культурницьким, освітнім, релігійним) організаціям забезпечуються пільги при оподаткуванні;

– стимулювання приватної форми підтримки культури, сприяння створенню та розвитку мережі добродійних організацій (фундацій, агентств), мета яких полягає у підтримці та розвитку культури;

– децентралізація управління у сфері культури.

На нашу думку, слід також запроваджувати нові системи фінансування культурних організацій і проєктів, що в умовах війни в Україні означає:

– розвиток систем фінансування культурно-мистецьких проектів на конкурсних засадах (грантові програми), які доступні для організацій культури незалежно від форм власності та від підпорядкування;

– подальший розвиток продюсерської системи не лише в кінематографі, але й у театрі та концертній справі;

– удосконалення системи грантів Президента України для видатних митців та для творчої молоді, та інших проєктів та програм фінансової підтримки;

– звільнення всіх подібних грантів від сплати податків.

Література:

1. Культура в Європейському Союзі. URL: https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-policy-priorities

2. Про культуру: закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text

Задорожний Володимир Петрович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
доктор наук з державного управління, доцент, професор
кафедри публічного управління, адміністрування та права

Шевченко Наталія Миколаївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
магістрантка спеціальності «Публічне управління та
адміністрування»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Державна податкова політика є одним із ключових інструментів регулювання економіки, забезпечення фінансової стійкості держави та стимулювання соціально-економічного розвитку. В умовах глобалізації, цифровізації та постпандемічних трансформацій відбуваються суттєві зміни у підходах до формування та реалізації податкової політики як в Україні, так і в розвинених країнах світу.

Однією з найбільш виразних тенденцій сучасної податкової політики є масштабна цифровізація податкового адміністрування. Впровадження електронних сервісів, автоматизованих систем обміну фінансовою інформацією між державами (CRS, FATCA), систем електронного декларування та моніторингу транзакцій суттєво підвищує ефективність збору податків і зменшує можливості для ухилення від їх сплати [1].

Особливої актуальності набуває оподаткування цифрової економіки. ОЕСР у рамках Плану дій BEPS розробила рекомендації щодо оподаткування транснаціональних цифрових корпорацій (Google, Amazon, Facebook), що надають послуги без фізичної присутності у країні-споживачі. Впровадження глобального мінімального корпоративного податку на рівні 15% (Pillar Two) стало важливим кроком до уніфікації міжнародних податкових стандартів [2].

У більшості розвинених країн спостерігається тенденція до перерозподілу податкового навантаження - від оподаткування праці та капіталу до оподаткування споживання, майна та шкідливих видів діяльності (екологічні податки, акцизи на тютюн і алкоголь, цукровий збір). Це відповідає концепції «зеленої» податкової реформи та принципу «хто забруднює - той платить» [3].

Паралельно посилюється соціальна функція податкової системи: застосування прогресивних ставок прибуткового податку, розширення податкових пільг для малозабезпечених верств населення, запрова-

дження негативного прибуткового податку в деяких країнах розглядаються як інструменти зниження майнової нерівності та реалізації принципів соціальної справедливості [4].

Протидія агресивному податковому плануванню, розмиванню податкової бази та виведенню прибутків в офшорні юрисдикції залишається пріоритетним напрямом міжнародного співробітництва у сфері оподаткування. Ключовими інструментами є автоматичний обмін фінансовою інформацією за стандартом CRS, вимоги щодо розкриття бенефіціарних власників, а також Country-by-Country Reporting для транснаціональних компаній [5].

В Україні реалізація цього напряму пов'язана з реформуванням системи трансфертного ціноутворення, запровадженням правил КІК (контрольованих іноземних компаній), а також виходом із «сірих зон» у договірній практиці з офшорними юрисдикціями [6].

Сучасна державна податкова політика дедалі більше орієнтується на стимулювання інноваційної діяльності, підприємництва та залучення інвестицій. Широкого поширення набули R&D-кредити та податкові канікули для стартапів, прискорена амортизація для інноваційного обладнання, пільги для компаній, що реалізують «зелені» інвестиційні проєкти [7].

В умовах воєнного стану Україна запровадила особливий режим оподаткування малого бізнесу та ряд антикризових заходів: відстрочення сплати податків, спрощення звітності, тимчасові пільги для критично важливих секторів економіки. Водночас фіскальна консолідація залишається пріоритетом для відновлення довіри міжнародних партнерів та кредиторів [8].

Сучасні тенденції державної податкової політики відображають загальний рух у напрямі підвищення прозорості, ефективності та справедливості оподаткування. Цифровізація, екологізація, боротьба з офшоризацією та стимулювання інновацій є визначальними векторами розвитку податкових систем у глобальному вимірі. Для України ці тенденції набувають особливого значення в контексті євроінтеграції, повоєнного відновлення та необхідності формування конкурентоспроможної і справедливої податкової системи, здатної забезпечити сталий економічний розвиток.

Література:

1. OECD (2023). Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. Paris: OECD Publishing. URL: https://doi.org/10.1787/900b6382-en

2. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS (2021). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy. Paris: OECD. URL: https://www.oecd.org/tax/beps/statement-on-a-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-october-2021.pdf

3. European Commission (2022). Communication on Business Taxation for the 21st Century. Brussels: EC. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/fair-corporate-taxation_en
4. Piketty T. (2020). Capital and Ideology. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1093 p.
5. Слободянюк Н. О., Вергун А. М. (2021). Сучасні тенденції розвитку податкової системи України в умовах глобалізації. Економіка та суспільство. № 34. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-60
6. Гетманець О. П., Задихайло Д. Д. (2022). Правове регулювання оподаткування контрольованих іноземних компаній в Україні. Право та інновації. № 1(37). С. 45–53.
7. IMF (2023). Tax Policy and Climate Change: IMF and OECD Report. Washington: International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2021/06/15/Tax-Policy-and-Climate-Change
8. Міністерство фінансів України (2024). Податкова реформа в Україні: основні напрями та пріоритети. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/tax-reform

Качан Яна Віталіївна
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
кандидат наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та публічної служби

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Запровадження воєнного стану в Україні зумовило не лише зміну режиму здійснення публічної влади, а й перегляд функціонального призначення територіальних органів виконавчої влади. На відміну від умов мирного часу, де домінує процедурна визначеність і розподіл компетенції між різними рівнями влади, у воєнний період ключового значення набуває здатність системи виконавчої влади діяти як цілісний, інтегрований механізм, орієнтований на досягнення безпекових цілей та забезпечення стійкості держави. Саме на територіальному рівні відбувається практична реалізація більшості управлінських рішень, що стосуються оборони, цивільного захисту, функціонування критичної інфраструктури та надання базових публічних послуг.

Нормативно-правове регулювання діяльності територіальних органів виконавчої влади в умовах воєнного стану має багаторівневий характер і поєднує конституційні положення, спеціальне законодавство та підзаконні акти. Базові засади визначає Конституція України, яка закріплює принципи організації державної влади, гарантії прав і свобод людини та можливість їх обмеження в умовах воєнного стану із

зазначенням строку дії таких обмежень [1]. Конституційні положення створюють рамкові умови, у межах яких здійснюється подальша деталізація правового режиму.

Ключову роль у визначенні особливостей функціонування органів виконавчої влади відіграє Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який встановлює порядок діяльності органів державної влади, визначає перелік заходів правового режиму воєнного стану та передбачає можливість утворення військових адміністрацій як тимчасових державних органів [2]. Зазначений закон формує інституційну модель управління територіями в умовах підвищеної загрози, орієнтовану на централізацію прийняття рішень та підвищення ефективності координації.

Водночас Закон України «Про місцеві державні адміністрації» визначає організаційні та функціональні засади діяльності місцевих державних адміністрацій як ключових суб'єктів реалізації виконавчої влади на місцях [3]. Умови воєнного стану змінюють зміст їх повноважень, розширюючи сферу відповідальності та посилюючи їх роль у забезпеченні державної політики у сфері безпеки.

Характерною рисою правового регулювання є розширення дискреційних повноважень територіальних органів виконавчої влади. Це обумовлено необхідністю оперативного реагування на динамічні загрози, що не завжди дозволяє застосовувати стандартні адміністративні процедури. У науковій літературі наголошується, що в умовах кризового управління дискреція виступає інструментом забезпечення гнучкості управлінських рішень, однак потребує належного нормативного обмеження для запобігання зловживанням владою [4, с. 112]. Таким чином, виникає потреба у встановленні балансу між оперативністю управління та дотриманням принципу верховенства права.

Організаційний аспект функціонування територіальних органів виконавчої влади у воєнний період характеризується інституційною трансформацією, насамперед через створення військових адміністрацій. Ці органи формуються у випадках, коли існує загроза безпеці населення або нормальному функціонуванню органів місцевого самоврядування. Військові адміністрації наділяються широкими повноваженнями, що включають управління ресурсами, координацію евакуаційних заходів, забезпечення громадського порядку та участь у відновленні інфраструктури.

Разом із тим, запровадження військових адміністрацій зумовлює складні питання розмежування компетенції між ними, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. У практичній площині це проявляється у дублюванні повноважень, конкуренції управлінських рішень і недостатній узгодженості дій різних суб'єктів публічної влади [5, с. 67]. Відсутність чітких механізмів координації може знижувати ефективність управління, особливо в умовах обмежених ресурсів.

Управлінська специфіка діяльності територіальних органів виконавчої влади в умовах воєнного стану полягає у впровадженні принципів кризового менеджменту, що передбачає скорочення часу на ухвалення рішень, спрощення процедур погодження та підвищення ролі ситуаційного аналізу. Важливим елементом є міжвідомча взаємодія, яка забезпечує узгодженість дій органів виконавчої влади, військових формувань і правоохоронних органів. Ефективність такої взаємодії залежить від налагодженості комунікаційних каналів і доступу до актуальної інформації.

Суттєвого значення набуває інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити швидкість обробки даних, забезпечити моніторинг ситуації в режимі реального часу та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Водночас обмеження доступу до інформації, пов'язані з вимогами безпеки, створюють додаткові виклики для забезпечення прозорості діяльності органів виконавчої влади.

Окремий напрям дослідження становить проблема забезпечення прав і свобод людини. Воєнний стан передбачає можливість їх тимчасового обмеження, однак такі обмеження повинні відповідати критеріям законності, необхідності та пропорційності [1]. Територіальні органи виконавчої влади виступають безпосередніми суб'єктами реалізації цих обмежень, що підвищує значення контролю за їх діяльністю та обґрунтованістю прийнятих рішень.

Аналіз сучасного стану функціонування територіальних органів виконавчої влади дозволяє виокремити низку системних проблем. Серед них фрагментарність нормативного регулювання, недостатня узгодженість між різними рівнями влади, обмеженість кадрового потенціалу та необхідність підвищення професійної компетентності державних службовців у сфері кризового управління. Крім того, актуальним залишається питання інституційної стійкості органів виконавчої влади в умовах тривалого воєнного навантаження.

Подальший розвиток системи територіальних органів виконавчої влади пов'язаний із необхідністю комплексного вдосконалення правового та організаційного забезпечення їх діяльності, що передбачає чітке визначення компетенції, розвиток механізмів координації, впровадження сучасних управлінських технологій та підвищення рівня кадрового забезпечення. Узагальнення практики функціонування цих органів створює підґрунтя для формування ефективної моделі публічного управління, здатної забезпечити стабільність держави в умовах воєнних викликів.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14
4. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник. Харків : Право, 2020. 392 с.
5. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1359_76599186.pdf

Казакова Олександра Дмитрівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Позитивний імідж органів публічної влади формується не стільки за рахунок інформаційного супроводу їх діяльності, скільки через якість щоденної службової поведінки, дотримання стандартів доброчесності, відкритості, неупередженості та поваги до людини. Конституція України у статті 3 закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. За таких умов імідж органів публічної влади безпосередньо залежить від того, наскільки службова практика відповідає названим конституційним орієнтирам. У наукових дослідженнях доброчесність державних службовців визначається як чинник довіри громадян до влади, а неетичні практики, корупція й непрозорість як чинники, що підривають авторитет державних інституцій [2, с.108].

Проблематика дослідження концентрується навколо двох взаємопов'язаних аспектів. Перший аспект полягає у розриві між нормативно закріпленими етичними стандартами публічної служби та реальною адміністративною практикою. Другий аспект пов'язаний із тим, що позитивний імідж органів публічної влади нерідко зводиться до комунікаційного або репутаційного оформлення, тоді як його реальну основу становлять етична якість управлінських рішень, доброчесність посадових осіб і характер їхньої взаємодії з громадянами. Закон України «Про державну службу» у статті 4 визначає серед принципів державної служби верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, доброчесність, ефективність, політичну неупередженість та прозорість [3]. Отже, формування позитивного іміджу органів публічної влади має розглядатися не як зовнішня технологія, а як наслідок реалізації закріплених у законі принципів службової діяльності.

Пояснення названої проблеми потребує звернення до конкретних правових вимог етичної поведінки. Закон України «Про запобігання корупції» у статті 37 встановлює, що особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках із громадянами, керівниками, колегами і підлеглими [4]. Подальшу конкретизацію містить Наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», який зобов'язує діяти на засадах доброчесності, неупередженості, політичної нейтральності, сумлінності та недопущення конфлікту між приватним і публічним інтересом [5]. Саме в названій площині стає очевидним, що громадяни оцінюють орган публічної влади не абстрактно, а через конкретні дії його представників: стиль спілкування, відкритість процедур, готовність нести відповідальність, відсутність зловживання посадою та орієнтацію на публічний інтерес.

Етична проблематика у сфері формування іміджу органів публічної влади проявляється насамперед у тих випадках, коли формальна законність не супроводжується належною службовою культурою. Навіть юридично правильне рішення не формує позитивного сприйняття влади, якщо воно ухвалюється непрозоро, подається зверхньо, не містить належного обґрунтування або супроводжується байдужим ставленням до потреб людини. Натомість коректна комунікація, дотримання етичних стандартів, відсутність конфлікту інтересів, сумлінне виконання посадових обов'язків і прозорість процедури створюють підґрунтя для довіри.

Доцільним є запровадження системної роботи з етичними стандартами всередині органів публічної влади на рівні повсякденної службової практики. Йдеться про постійне професійне навчання посадових осіб з питань доброчесності, конфлікту інтересів, відповідальної комунікації, службового такту, неупередженості та поваги до прав людини. Практичний ефект матиме не формальне ознайомлення з правилами, а включення етичної підготовки до внутрішньої системи підвищення кваліфікації з аналізом типових ситуацій, у яких виникають ризики зловживання повноваженнями, закритості, формалізму або байдужого ставлення до громадян. Не менш важливим є посилення внутрішнього контролю за дотриманням етичних норм через чіткі процедури реагування на порушення, фіксацію випадків недоброчесної поведінки, належний службовий розгляд і персональну відповідальність за дії, що завдають репутаційної шкоди органові публічної влади. За такого підходу етичні вимоги починають виконувати функцію реального критерію оцінювання службової діяльності, а не залишаються декларативним елементом нормативної бази.

Поряд із цим необхідним є формування сталої організаційної культури, у межах якої прозорість, підзвітність, коректність у взаємодії з

громадянами та орієнтація на публічний інтерес становлять обов'язковий стандарт щоденної роботи. Позитивний імідж органу публічної влади зміцнюється тоді, коли громадянин отримує не формальну відповідь, а зрозуміле, аргументоване й своєчасне пояснення змісту рішень, мотивів їх ухвалення та очікуваних наслідків. Саме тому потребує розвитку практика відкритого інформування, зрозумілої службової комунікації та закріплення стандартів поведінки, які виключають зверхність, знеособленість і бюрократичну закритість. Особливу роль у такому процесі відіграє керівник, оскільки саме від стилю його управління залежить, чи сприйматимуться етичні вимоги як реальна норма інституційного життя.

Таким чином, формування позитивного іміджу органів публічної влади слід розглядати як наслідок реального дотримання етичних стандартів у змісті публічного управління, а не як результат окремих репутаційних або комунікаційних заходів. Вирішальний вплив на суспільне сприйняття влади мають доброчесність посадових осіб, прозорість процедур, повага до прав і гідності людини, підзвітність, неупередженість і належна службова комунікація. За відсутності названих складових навіть формально законна діяльність не забезпечує стійкої довіри до інституції та не створює позитивного публічного образу.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Горник В. Г., Сімак С. В., Бєльська Т. В. Доброчесність як основа довіри громадян до державних службовців. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2025. Т. 36 (75), № 2. С. 108–113.

3. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. Ст. 43. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text

5. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 р. № 158 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text

Костенко Валерія Юріївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

СИСТЕМИ КІБЕРЗАХИСТУ ТА КІБЕРЗАГРОЗ У КРАЇНАХ ЄС

Кіберзагрози можуть суттєво впливати на внутрішній ринок Європейського Союзу, оскільки кіберпростір не має кордонів і навіть одна атака здатна порушити функціонування кількох держав. Злам мережевих систем, зокрема транспортної інфраструктури, може призвести до зупинки транскордонних сервісів і негативних економічних наслідків. Наприклад, у 2010 році атаки на eBay обмежили доступ до веб-сайтів і призвели до призупинення електронної комерції [4].

Важливим прикладом є інцидент із компанією DigiNotar, яка після зламу видала фальшиві сертифікати, що підірвало довіру до цифрової безпеки. У відповідь країни ЄС почали впроваджувати механізми обов'язкового повідомлення про кіберінциденти та обміну інформацією між державними органами і приватним сектором [3; 6].

Серед причин загроз для інформаційно-комунікаційних систем важливу роль відіграють природні фактори та технічні збої. Наприклад, затоплення річки Ельби у 2002 році пошкодило комунікаційну інфраструктуру і спричинило збої в роботі мереж, а аварії кабельних мереж можуть призводити до тривалого відключення Інтернету та значних економічних втрат [4; 6]. Водночас ключовим чинником більшості кіберінцидентів залишається людський фактор. Користувачі часто стають причиною поширення шкідливого програмного забезпечення через необережні дії, зокрема відкриття підозрілих файлів або використання ненадійних носіїв інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології є важливою складовою сучасного суспільства та економіки, забезпечуючи функціонування державного управління, бізнесу і соціальних сервісів. Зростання використання Інтернету сприяє економічному розвитку, однак водночас підвищує вразливість до кіберзагроз, які можуть дестабілізувати систему. Кібератаки здатні суттєво впливати на державну інфраструктуру. Так, у 2007 році Естонія зазнала масштабних атак, які порушили роботу електронного управління та банківських систем, а в подальшому подібні інциденти спостерігалися і в установах ЄС [6].

Кіберзагрози завдають значних фінансових збитків, особливо бізнесу, що функціонує в Інтернеті. За даними звітів, близько 16% компаній у ЄС зазнавали кібератак. Зокрема, у 2011 році атаки на Sony та BlackBerry спричинили мільйонні збитки, а банківські установи зазнали втрат і витоку конфіденційних даних [7].

Водночас найбільше страждають користувачі, оскільки вони залежать від стабільної роботи цифрових сервісів. Наприклад, збій у

роботі BlackBerry вплинув на десятки мільйонів користувачів, а технічні проблеми банківських систем обмежили доступ до фінансових послуг [7].

Кіберзагрози є особливо небезпечними для критичної інфраструктури, зокрема енергетики та транспорту. Порушення роботи таких систем може призвести не лише до економічних втрат, а й до екологічних наслідків та загрози життю людей.

Європейський Союз стикається з проблемами координації кібербезпеки, оскільки держави-члени мають різний рівень розвитку ІКТ та витрат на безпеку. Для ефективної протидії загрозам необхідна співпраця між державними органами та приватним сектором, а також обмін інформацією між країнами.

За рівнем розвитку кібербезпеки країни ЄС умовно поділяються на групи. До лідерів належать Данія, Фінляндія, Нідерланди, Швеція та Велика Британія, які активно інвестують у цю сферу. Інші країни також розвивають свої можливості, однак їхній рівень є нижчим [3].

Історично захист інформації існував ще до появи сучасних технологій. Під час світових воєн застосовувалися методи шифрування та радіоперехоплення. Важливим етапом розвитку криптографії стало використання машини «Enigma» та її дешифрування британськими науковцями [1].

У сучасних умовах кіберзагрози залишаються ефективним інструментом як для злочинців, так і для держав, хоча методи їх реалізації значно ускладнилися. Для протидії цим загрозам діють міжнародні організації, зокрема Міжнародний союз телекомунікацій та Організація економічного співробітництва та розвитку, які сприяють розвитку кіберполітики. Особливу роль відіграють НАТО та Європейський Союз, які інтегрують кібербезпеку у свої стратегії безпеки та розвивають співпрацю для ефективного реагування на загрози. Європейський Союз сформував стратегію кібербезпеки, спрямовану на попередження та реагування на кіберзагрози, захист основних прав громадян і забезпечення стабільного розвитку цифрової економіки. Також була розроблена директива щодо захисту мереж та інформаційних систем, яка встановлює високий рівень безпеки в межах Союзу [4].

Політика ЄС у сфері кібербезпеки передбачає боротьбу з кіберзлочинністю, у тому числі транскордонною, а також узгодження національних стратегій держав-членів із загальноєвропейськими принципами. Основні принципи цієї політики включають захист даних і прав людини, забезпечення доступу до Інтернету, демократичне управління кіберпростором та відповідальність за безпеку.

Важливою умовою ефективної протидії кіберзагрозам є співпраця між державними структурами та приватним сектором, оскільки значна частина інфраструктури кіберпростору належить саме приватним компаніям. Держава самостійно не може забезпечити повний рівень кібербезпеки, тому участь бізнесу є необхідною. Водночас притягнення кіберзлочинців до відповідальності ускладнюється недостатністю тех-

нічних ресурсів і складністю їх ідентифікації. Це підсилює необхідність активної участі приватного сектору у формуванні системи кібербезпеки [4].

Для зниження рівня кіберзлочинності важливим є вдосконалення законодавства та міжнародна співпраця. Ключову роль у цьому відіграє Конвенція про кіберзлочинність, яка забезпечує координацію дій держав у боротьбі з кіберзагрозами. Україна також інтегрує європейські підходи до забезпечення національної безпеки, визнаючи кіберзагрози однією з основних проблем[2].

У результаті проведеного аналізу встановлено, що державна політика у сфері кібербезпеки передбачає визначення основних понять, суб'єктів і об'єктів кіберзахисту, зокрема критичної інфраструктури. Це створює правову основу для реагування на кіберзлочини та підвищення рівня безпеки.

Важливим напрямом є впровадження міжнародних стандартів і розвиток співробітництва у сфері кібербезпеки, що сприяє ефективній протидії кіберзагрозам та підвищенню рівня кіберграмотності.

Література

1. Кримінологічний довідник / О.М. Бандурка, В.С. Батиргареєва, О.М. Литвинов та ін. / за наук. ред. О.М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2023. 412 с.

2. Коваль З.В. Динаміка світової управлінської реакції на кіберзагрози: уроки для України // Демократичне врядування. 2024. Вип. 14 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2024_14_5

3. Камінська Н. та Бондар І. Протидія кіберзлочинності: міжнародний досвід та національне законодавство. Правові реформи в Україні: реалії сучасності, Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: НАВС, 2024, С. 34-38.

4. Міжнародна стратегія для кіберпростору «Процвітання, безпека, відкритість у мережевому світі». URL:https://www.enisa.europa.eu/topics/national-cyber-security-strategies/ncss-map/international_strategy_for_cyberspace_US.pdf

5. Марков В.В. Статистичне дослідження показників кіберзлочинності: методологічний аспект. Право і Безпека. 2025. № 2. С. 136 - 139

6. Піскорська Г. А. Сучасні виклики і загрози в кіберпросторі: формування механізму міжнародної інформаційної безпеки / Г. А. Піскорська, Н. Л. Яковенко // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». 24. № 18–19 URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3389

7. Cyber crime costs global economy $445 billion a year: report URL: https://www.reuters.com/article/us-cybersecurity-mcafee-csis/cyber-crime-costs-global-economy-445-billion-a-year-report-idUSKBN0EK0SV20140609

Костенко Дмитро Валентинович,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та публічної служби,

Кашина Ганна Сергіївна,
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інтелектуальних систем та цифрових технологій

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

На даний час наша держава розвивається в умовах безпрецедентного поєднання таких викликів, як потреби у прискореній адаптації до міжнародних стандартів, радикальних цифровізаційних змінах у сфері публічного адміністрування та управління кризовими явищами в контексті російсько-української війни. При цьому розвиток професійних компетентностей державних службовців виходить за межі проблеми підвищення кваліфікації, а виступає стратегічним фактором національної стійкості. Тому на сьогоднішній день держава потребує сучасних управлінців, які можуть ефективно використовувати інструменти штучного інтелекту, керуватися принципами доброчесності та виконувати гуманітарні проєкти в умовах безпекової нестабільності.

В Україні активно тривають реформи в сфері публічного управління, які передбачають оновлення підходів до процесів відбору, підготовки та оцінки професійної компетентності державних службовців. Загалом професійна компетентність виступає комплексним поняттям, яке регулюється значним масивом законодавчих актів. В той же час багато з них є морально застарілими та не можуть враховувати новітні потреби, що створює проблеми у використанні дієвих механізмів підготовки, оцінки та сертифікації кадрів та вимагає удосконалення нормативно-правового забезпечення. Професійна компетентність державних службовців наділена соціальним значенням, адже рівень їхньої діяльності прямо позначається на довірі населення до державних інститутів. Тому відповідна оцінка та розвиток компетентності службовців слід розглядати в якості важливих чинників, що дозволяють зміцнити репутацію країни, забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток та формувати ефективну державно-приватну співпрацю. В свою чергу, недостатній рівень професійної компетентності державних службовців може зумовити появу юридичних помилок, прийняття протиправних рішень та зловживань, що зменшує довіру населення до

державної влади та негативним чином відбивається на ефективності державного управління в цілому.

Наразі відбувається трансформація «традиційних» компетентностей державних службовців у таких напрямах:

1) документообіг: перехід від паперового документообігу до електронного вимагає від фахівців вільного володіння системами електронного документообігу, навичок роботи з електронним підписом, розуміння принципів цифрового зберігання та архівування документів;

2) прийняття рішень: сучасне публічне управління дедалі більше базується на даних. Це трансформує традиційні процеси прийняття рішень, вимагаючи від фахівців здатності до аналізу даних, інтерпретації статистичної інформації, розуміння Big Data та застосування аналітичних інструментів;

3) організація роботи: поширення віддаленої роботи та гібридних форматів вимагає від державних службовців високого рівня самоорганізації, ефективного тайм-менеджменту та здатності до продуктивної роботи у віртуальних командах [1].

Новітня модель професійної підготовки державних службовців опирається на принципах «ціннісно-орієнтованого управлінця», який може здійснювати свою діяльність відповідно до норм міжнародного законодавства та воєнних загроз. Так, сучасні державні службовці повинні вміти нівелювати конфлікти інтересів за допомогою інструментів, передбачених Національним агентством з питань запобігання корупції. При цьому важливо впроваджувати принципи доброчесності з дотриманням антикорупційного стандарту, що лежить в основі євроінтеграції та програми фінансового сприяння від ЄС «Ukraine Facility». Крім цього, державний службовець стає своєрідним «драйвером» імплементації євроінтеграційних реформ у національну практику. Тому державні службовці повинні вміти адаптувати вітчизняні нормативно-правові акти до acquis communautaire (права ЄС), а також володіти навичками залучення грантової допомоги ЄС та управляти інноваційними проєктами в територіальних громадах. Також державні службовці повинні володіти знаннями з кризового менеджменту, особливо в контексті налагодження робота з внутрішніми переселенцями та відновлення деокупованих територій.

В сучасних умовах поглиблення цифровізаційних процесів, все більшої популярності набуває використання штучного інтелекту для автоматизації рутинної роботи державних службовців. Тому, на даний час цифрові компетенції публічних управлінців відіграють вирішальну роль у забезпеченні ефективності врядування в сучасних умовах. По-перше, вони є ключовою передумовою цифрової трансформації публічного сектора, яка дозволяє докорінно змінити моделі управління на основі даних, алгоритмів та платформ, підвищивши таким чином якість державних послуг та оптимізувавши бюджетні видатки. По-друге, цифрові навички уможливлюють більш інклюзивну та партисипативну модель урядування, коли громадяни не просто пасивно споживають

послуги, а стають співтворцями публічної цінності завдяки використанню цифрових інструментів комунікації та співпраці. По-третє, цифрова компетентність – це найважливіший ресурс адаптивності та стійкості держави до шоків і криз, як показує гіркий досвід України часів пандемії та війни [2].

Таким чином, розвиток професійних компетентностей державних службовців в умовах впровадженого в нашій державі воєнного стану та підготовки до членства в ЄС відіграє стратегічно важливу роль для подальшого виживання країни. Доброчесність виступає головним показником готовності України до вступу в європейський простір. Професійний розвиток повинен ґрунтуватися не тільки на знанні антикорупційного законодавства, але й на формуванні етичного лідерства. Відповідно до вимог програми фінансового сприяння від ЄС «Ukraine Facility», прозорість діяльності державного службовця вважається прямою передумовою економічної підтримки держави. Загальновідомо, що вдала адаптація вітчизняної нормативно-правової бази до acquis communautaire потребує навиків проєктного менеджменту та інноваційного мислення. Тому державний службовець в сучасних умовах повинен бути фахівцем, який має здатність не лише виконувати інструкції, але й впроваджувати кращий європейський досвід в умовах обмежених ресурсів.

В умовах повномасштабного російського вторгнення важливу роль відіграють компетентності в сфері кризового менеджменту та інклюзивності. Виконання Національної стратегії безбар'єрності та надання підтримки потерпілим від військових дій вимагають від державних службовців високого рівня емоційного інтелекту та навиків у сфері надання психологічної допомоги.

Крім цього, концепція «Цифрової держави» на даний час передбачає активне використання штучного інтелекту в сфері публічного управління. Так, штучний інтелект вже широко використовується для проведення аналізу великих обсягів даних, автоматизації публічних послуг та покращення прогнозування подальшого розвитку нашої держави. Тому, AI-грамотність державного службовця набуває обов'язкового характеру поряд із володінням державною мовою.

Отже, можна дійти висновку, що тільки за рахунок комплексного поєднання цифрових навиків, етичних стандартів та здатності до «інноваційності» державна служба України може стати своєрідним «драйвером» євроінтеграційного розвитку та гарантом подальшого ефективного післявоєнного відновлення нашої держави.

Література:

1. Карпенко Ю.В., Животенко В.О., Богданівський В.В., Чупринюк Б.В. Вплив цифровізації на трансформацію професійних компетентностей фахівців публічного управління. Суспільство та національні інтереси. 2025.№ 9 (17). С. 610-623.

2. Круглов В. В., Терещенко Д. А., Косенко А. В. Розвиток цифрових компетенцій у сфері публічних фінансів як передумова ефекти-

вного публічного управління в умовах надзвичайних ситуацій і війни. Державне будівництво. 2024. № 2 (36). С. 266-286.

Кульчій Інна Олексіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач кафедрою публічного управління, адміністрування та права

Романенко Олена Михайлівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Аналізуючи нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки в Німеччині, Польщі, Хорватії та Угорщині, варто зауважити, що серед багатьох міжнародно-правових актів зрозуміло, що інформаційна та мережева безпека розуміється як здатність мережі або системи протистояти певному рівню надійності аварій або зловмисних дій, які можуть порушити доступність, цілісність та конфіденційність інформації, що зберігається або передається. , а також послуги, що надаються через мережу або інформаційну систему. Безпека визначається як доступність, ідентифікація, цілісність, конфіденційність інформації. Особлива увага приділяється правовій базі, яка впливає на перехоплення та розшифровку інформації [1, с. 131].

У ряді європейських країн, таких як Нідерланди, Іспанія, Португалія, Австрія, Угорщина, Естонія, Бельгія та Румунія, право громадян на доступ до офіційної інформації закріплено в конституції. У Франції, Греції та Італії ці права закріплені законом. Законодавство у цій сфері вдосконалюється у Великобританії, Німеччині, Естонії, Молдові, Польщі та ряді інших країн.

Так, у Швеції і Фінляндії «законодавчо встановлено обмеження прав на доступ до урядової інформації. Сьогодні важливо відзначити і іншу тенденцію в зарубіжних країнах, як втім і в Україні, □ це розробка і реалізація концепцій електронного уряду, що ґрунтується на застосуванні інформаційних технологій при створенні державних інформаційних ресурсів та доступу до інформації про діяльність державних органів влади, відкритих даних» [1, с. 132].

В Австрії, наприклад, право громадян на доступ до законодавчої бази також закріплено законодавчо, причому інформація є у розпоря-

дженні державного сектора, а не комерційних структур (стягується плата за копіювання та розповсюдження).

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання доступу до інформації показує не лише загальні тенденції, а й різні підходи до правового регулювання інформаційної безпеки. Значний набір законів і нормативних актів у сфері інформаційної безпеки в багатьох зарубіжних країнах стосується електронної комерції та використання електронних підписів:

Набір законів і нормативних актів у сфері інформаційної безпеки в зарубіжних країнах [2].

Аналіз стану правового регулювання у цій сфері в розглянутих зарубіжних країнах показує, що нормативно-правові акти, що регулюють охорону інформації, інформаційних технологій та технологій, спрямовані на створення та захист інформаційних мереж, встановлення єдиних умов використання ліній зв'язку та послуг зв'язку, є чинними.

ЄС також приділяє особливу увагу кібербезпеці як невід'ємній частині інформаційної безпеки. З 1999 року ЄС реалізує програму «Найбезпечніший Інтернет», яка «вживає заходів не лише для боротьби зі шкідливим контентом, але й з небезпечною поведінкою в Інтернеті» [3].

Отже, проаналізувавши правове регулювання інформаційної безпека в Німеччині, Польщі, Хорватії та Угорщині, слід зазначити, що європейські країни зараз вважають вирішення проблеми інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави, їхнього захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз, у тому числі гібридів, одним із найважливіших стратегічних пріоритетів національної безпеки. Проблеми інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави, їх захисту від різних загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх, в даний час займають одне з перших місць у пріоритетах державної політики та стратегії національної безпеки Центральної Європи, на яку наголошується на відповідних стандартах ЄС та НАТО.

Література:

1. Головка А.А. Діяльність сучасних ЗМІ в контексті інформаційної безпеки України. Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук (м. Ужгород, 08-09 квітня 2021 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 85-87.

2. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. Політичні науки. Вип. 2. № 1. 2025. С. 27-32.

3. Крупнова А. О. Перспективи правового регулювання інформаційної безпеки України. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану. 2023. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-16

Кутовий Владислав Михайлович
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

«ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ»

Актуальність теми. На сучасному етапі державотворення в Україні питання якості та доступності публічних послуг постає не лише як вимога демократичного розвитку, а й як стратегічний чинник національної стійкості. В умовах воєнного стану та активної фази євроінтеграції стара бюрократична модель управління демонструє свою неспроможність оперативно реагувати на запити суспільства. Трансформація публічних послуг стає інструментом відновлення довіри між громадянином і державою. Організаційно-правові засади потребують перегляду в бік сервісоорієнтованості, що відповідає європейським стандартам «належного врядування» (good governance). Актуальність дослідження підсилюється необхідністю адаптації українського законодавства до вимог ЄС та цифрового переходу, що дозволить мінімізувати корупційні ризики та забезпечити екстериторіальність послуг [1, с. 45].

Аналіз вітчизняних організаційно-правових засад свідчить про поступовий перехід від дозвільно-контрольної системи до моделі «держава як сервіс». Ключовим етапом стало прийняття Закону України «Про адміністративні послуги», який заклав фундамент для створення мережі ЦНАП. Проте на сьогоднішній день законодавче поле залишається фрагментарним. Однією з найважливіших новел стало набрання чинності Законом «Про адміністративну процедуру», який уніфікує правила взаємодії влади з фізичними та юридичними особами [2, с. 18].

Вивчення світового досвіду дозволяє виділити декілька успішних моделей. Зокрема, естонський досвід цифрового урядування (e-Estonia) базується на принципі once-only (держава не має права вимагати від громадянина дані, які вже містяться в реєстрах). Впровадження системи «X-Road» дозволило Естонії автоматизувати 99% послуг [3, с. 72]. Британська модель фокусується на «дизайні послуг» (GDS), де пріоритетом є зручність інтерфейсу та зрозумілість мови спілкування з користувачем. Для України цей досвід є критично важливим у контексті розвитку екосистеми «Дія» та переведення всіх реєстрів у єдине цифрове поле.

Вектори вдосконалення вітчизняної системи мають включати:

Повну цифрову трансформацію: відхід від паперового документообігу та впровадження послуг за замовчуванням.

Децентралізацію повноважень: передача максимальної кількості функцій на рівень територіальних громад

Правову визначеність: усунення колізій між секторальними законами та загальною адміністративною процедурою.

Трансформація організаційно-правових засад в Україні має відбуватися через синергію цифровізації та правової реформи. Головним вектором є перехід до автоматичних послуг без участі чиновника, що базуються на кращих практиках країн ЄС.

Література :

1 .Коліушко І. Б. Публічна адміністрація в Україні: стан та перспективи розвитку. Київ, 2022. 250 с.

2. Тимощук В. П. Адміністративна процедура: посібник для правників. Київ, 2023. 140 с.

3. Кальве К. Цифрова держава: естонський досвід. Таллінн, 2021. 190 с.

Лахижа Микола Іванович,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
доктор наук з державного управління, професор

РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ТЕМИ «МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

З лютого 2024 року кафедра публічного управління, адміністрування та права НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» реалізує науково-дослідну тему «Модернізація публічного управління, адміністрування та права в умовах європейської інтеграції» (Modernization of public management, administration and law in the conditions of European integration). Керівник роботи: Лахижа М.І. (д.держ. упр., проф.), виконавці – викладачі та аспіранти кафедри. НДТ є продовженням багаторічної роботи по вивченню досвіду модернізації публічного управління посткомуністичних країн в умовах європейської інтеграції.

Метою роботи є з'ясування загальних закономірностей та особливостей публічного управління та адміністрування в посткомуністичних країнах, виявлення вузлових проблем та факторів, які вимагають їх модернізації, визначення механізмів інноваційного розвитку та вироблення на цій основі пропозицій для органів публічної адміністрації.

Завдання проекту полягають в проведенні аналізу практики публічного управління в країнах ЄС щодо питань визначення адміністративно-територіальної основи органів публічного управління, розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, що дозволить виробити та запропонувати конкретні пропозиції з реформування органів публічного управління в

Україні. Згідно із поставленими завданнями встановлено та розвиваються творчі стосунки з науковцями посткомуністичних країн. Партнерами у науковій діяльності є професор Ніколай Арабаджийський (Новий Болгарський Університет, Софія, Болгарія), завідувачка кафедри «Адміністрація, управління та політичні науки» доктор Іванка Банкова (ВНЗ «Чорноризець Храбр», Варна, Болгарія), доктор, доцент Гедімінас Бучюнас (Університет Вітовта Великого; Академія громадської безпеки Університету Миколаса Ромеріса, м. Каунас, м. Вільнюс, Литва). Підтримуються постійні наукові зв'язки з українськими вченими з університетів Дніпра, Івано-Франківська, Києва, Одеси, Тернополя, Ужгорода, Харкова. Результатом такої співпраці стали співучасть у організації наукових конференцій, спільні публікації, участь у редколегіях наукових журналів, участь у складі спеціальних вчених рад по захисту дисертацій, рецензування робіт тощо. Так, у 2023-2025 роках викладачі кафедри спільно з вченими Академії праці, соціальних відносин і туризму (м. Київ) взяли участь у підготовці монографій, присвячених розкриттю трансформацій трудових відносин та профспілкового руху у посткомуністичних країнах [1] та правових, організаційних і соціальних проблем розвитку публічного управління [2].

Аналіз звіту кафедри про наукову роботу за 2025 рік дозволяє констатувати публікаційну активність викладачів – участь у виданні трьох монографій (одна закордонна), 6 статей у журналах ((Scopus/WoS), 29 статей у фахових виданнях України та зарубіжних наукових журналах, що свідчить про поєднання орієнтації на національний та міжнародний науковий простір. Кафедра демонструє високу активність у сфері авторського права: подано 10 заявок; отримано 10 свідоцтв. Суттєвою перевагою кафедри є практична орієнтація: укладено низку господарських договорів; реалізовано консультаційні проєкти (юридичні, управлінські, науково-методичні). Особливо важливо, що тематика досліджень відповідає умовам воєнного стану: правове забезпечення діяльності ФОП; аудит господарських операцій; правова експертиза договорів. М.Лахижа та І. Кульчій беруть участь у реалізації проєкту «Інклюзивна екосистема соціально-економічної реінтеграції ветеранів: безпекоорієнтований підхід» - узагальнено та систематизовано іноземний досвід реінтеграції ветеранів як одна з основ формування її інклюзивної екосистеми в Україні. Це демонструє приклад прикладної науки, орієнтованої на потреби економіки та суспільства. До наукової діяльності кафедрою залучені аспіранти та 82 студенти (із 259), що є позитивним показником (≈32%). Молоді вчені кафедри А. Мирошніченко та В. Шульга стали Лауреатами премії Президента України (27.11.2025 р.)

Водночас варто відзначити, що відсутність бюджетного фінансування та мінімальна участь у грантових програмах (державних і міжнародних) обмежують розвиток досліджень. Основним джерелом за-

лишаються господарські договори, тематика яких не завжди відповідає науковим інтересам вчених кафедри.

Перспективи поглиблення наукової діяльності кафедри можна пов'язувати із: розширенням міжнародних зв'язків та зарубіжних публікацій, забезпченням участі у великих міжнародних наукових програмах (Horizon Europe, NATO тощо), формуванням грантової стратегії, яка б враховувала в першу чергу практичну цінність досліджень, забезпеченням якісної підготовки аспірантів, як основи відтворення наукових кадрів

Література

1. Трансформація трудових відносин та профспілкового руху у посткомуністичних країнах/ за наук. редакції докт. н. держ. упр., проф. М. І. Лахижі; к. н. держ. упр., доц. Я. В. Качан та к. н. держ.упр., доц. В. Б. Сухомлина. Видання друге, доповнене Київ, 2024. 430 с

2 Публічне управління: правові, організаційні та соціальні проблеми розвитку / за наук. редакції д-ра наук держ. упр., проф. М. І. Лахижі; канд. наук держ. упр., доц. Я. В. Качан та канд. наук держ. упр., доц. В. Б. Сухомлина. Київ, 2025. 232 с.

Лебідь Тетяна Ігорівна
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні зумовлює структурні та функціональні зміни у системі органів державної влади, що пов'язано з необхідністю забезпечення обороноздатності держави та безперервності публічного управління. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну державний механізм функціонує в умовах підвищеної інтенсивності управлінських процесів, що потребує узгодження дій усіх суб'єктів владних повноважень із конституційними принципами та законодавчими вимогами.

Правову основу організації та функціонування державної влади визначає Конституція України, яка закріплює принципи верховенства права, поділу влади та правової визначеності. Конституційні положення встановлюють межі здійснення владних повноважень і передбачають можливість запровадження обмежень прав і свобод людини у випадках, визначених законом. Відповідно до статті 64 допускається тимчасове обмеження окремих прав і свобод із чітким визначенням строку дії відповідних заходів, за винятком прав, що мають абсолютний характер [1]. Зазначене положення забезпечує нормативну визна-

ченість функціонування державного механізму та створює правові гарантії недопущення довільного втручання у сферу прав людини.

Конституційні приписи отримують розвиток у Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який деталізує зміст правового режиму, визначає систему заходів та окреслює компетенцію органів державної влади і військового командування [2]. Закон передбачає запровадження комплексу правових, організаційних та адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення оборони держави, охорону публічного порядку та функціонування критичної інфраструктури. До таких заходів належать обмеження свободи пересування, встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, регулювання діяльності підприємств, а також використання ресурсів держави для потреб оборони. У науковій літературі наголошується, що зазначене регулювання має міжгалузевий характер і поєднує елементи конституційного, адміністративного та безпекового права [3, с. 9–12].

Інституційний аспект функціонування державної влади в умовах воєнного стану характеризується збереженням принципу поділу влади за одночасного посилення координаційної ролі центральних органів. Президент України здійснює ключові повноваження у сфері національної безпеки та оборони, включаючи прийняття рішення про введення воєнного стану, визначення заходів правового режиму та координацію діяльності органів сектору безпеки і оборони [1; 2]. Концентрація повноважень на цьому рівні обумовлена необхідністю забезпечення оперативності прийняття рішень у ситуаціях, що пов'язані з воєнними загрозами.

Законодавча влада зберігає системоутворююче значення у механізмі державного управління. Верховна Рада України забезпечує нормативне регулювання суспільних відносин, що виникають у період воєнного стану, зокрема шляхом ухвалення актів у сфері оборони, мобілізації, бюджетного забезпечення та функціонування публічної влади. Законодавчий процес характеризується підвищеною оперативністю, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни безпекової ситуації. У наукових дослідженнях підкреслюється, що діяльність парламенту забезпечує легітимність управлінських рішень і стабільність правової системи в умовах воєнного стану [3, с. 13–15].

Виконавча влада виконує функцію практичної реалізації державної політики, що охоплює широкий спектр управлінських завдань. Кабінет Міністрів України координує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, забезпечує функціонування економіки, організовує соціальний захист населення та реалізує заходи оборонного характеру. Розширення управлінських повноважень виконавчої влади супроводжується підвищенням ролі адміністративних процедур і необхідністю швидкого прийняття рішень. Важливе місце у системі управління посідають військові адміністрації, які здійснюють повноваження органів державної влади на територіях із підвищеним рівнем загроз. Запровадження такого інституту забезпечує оперативність уп-

равління, водночас потребує чіткого нормативного визначення меж компетенції.

Функціонування органів державної влади в умовах воєнного стану нерозривно пов'язане з дотриманням принципу верховенства права. Обмеження прав і свобод повинні мати законодавче підґрунтя, відповідати критеріям необхідності та пропорційності, а також не порушувати сутність невідчужуваних прав. У цьому контексті застосовуються положення Європейська конвенція з прав людини, які допускають відступ від окремих зобов'язань у разі загрози життю нації за умови дотримання встановлених процедур [4]. Науковий підхід до аналізу зазначеного питання акцентує увагу на необхідності забезпечення ефективних механізмів контролю за діяльністю органів державної влади, включаючи судовий та парламентський контроль [5, с. 47–49].

Окремий напрям дослідження становить питання співвідношення централізації та децентралізації у системі державного управління. Воєнний стан обумовлює посилення централізованих механізмів управління, що сприяє узгодженості дій органів влади, проте водночас зберігається необхідність врахування місцевих особливостей при прийнятті управлінських рішень. Такий підхід забезпечує ефективність реагування на безпекові виклики та дозволяє оптимізувати використання ресурсів держави.

Аналіз конституційно-правових засад функціонування органів державної влади в умовах воєнного стану свідчить про поєднання стабільності конституційних принципів із адаптацією правових механізмів до умов воєнних загроз. Система державної влади функціонує на основі нормативно визначених процедур, що забезпечує легітимність управлінських рішень та стабільність правового порядку. Подальший розвиток правового регулювання пов'язаний із уточненням меж повноважень органів державної влади, удосконаленням механізмів контролю та забезпеченням гарантій прав людини відповідно до міжнародних стандартів.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Білоскурська О. В. Нормативно-правове регулювання обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану в Україні. Правова держава. 2022. № 46. С. 7–18. URL: https://pd.onu.edu.ua/article/download/257802/256420/598202

4. Європейська конвенція з прав людини 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Орленко, В. І. (2024). Вплив воєнного стану на реалізацію основних прав і свобод громадян: правовий аналіз. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, (2(30), 46-51. https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-2(30)-46-51

Лопушинський Іван Петрович
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ SIGMA В СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИУКРАЇНИ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЇ ДО ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ

У контексті набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейського Союзу реформа державного управління переходить із розряду «бажаних змін» до статусу «критичної умови» інтеграції. Наріжним каменем цієї трансформації є Принципи SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management – підтримка поліпшення управління та менеджменту) – спільна ініціатива Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Європейського Союзу, що визначає стандарти належного врядування.

Проблема полягає в розриві між декларативним рівнем (ухвалення стратегій, законів) та реальною інституційною стійкістю. Нині Україна стоїть перед викликом: як перетворити формальне дотримання індикаторів на життєздатну систему, здатну ефективно функціонувати навіть в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Як відомо, європейська модель не нав'язує єдиної жорсткої структури державного апарату, проте встановлює чіткі стандарти через шість ключових сфер SIGMA: стратегічна рамка реформи державного управління, розроблення та координація політики, державна служба та управління людськими ресурсами, підзвітність, надання послуг, управління державними фінансами.

Досвід європейських держав (наприклад, Польщі, Естонії, Литви) засвідчує, що заслуговують на особливу увагу такі механізми впровадження принципів SIGMA в систему державної служби, як: 1. Меритократії (варто забезпечити чітке розмежування політичних посад та професійної державної служби). 2. Доказовості: (потрібно запровадити ухвалення рішень на основі даних (політика, заснована на доказах), а не політичної доцільності 3. Цифровізації: перехід від «оцифрування бюрократії» до реінжинірингу процесів (досвід Естонії). 4. Центрів уряду: сильна роль апарату уряду в координації міжсекторальної політики.

Для країн ЄС принципи SIGMA стали інструментом створення «передбачуваної адміністрації», де бізнес і громадяни розуміють правила гри.

За результатами останніх моніторингових звітів SIGMA (зокрема базової оцінки 2023-2024 років) та аудитів Рахункової палати ситуація в Україні характеризується «пунктирним» прогресом. Насамперед

назвемо ключові досягнення: 1. Цифровізація послуг: Україна є одним із лідерів у сфері надання державних послуг (сервіс «Дія»), що відповідає принципу орієнтованості на громадянина. 2. Законодавча база: ухвалення Закону «Про адміністративну процедуру» стало революційним кроком до вирівнювання відносин між державою та особою. 3. Критичні прогалини та виклики: реформа оплати праці: перехід на грейдову систему (постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2025 р. № 1409 «Питання оплати праці державних службовців на основі класифікації посад у 2026 році») є кроком до прозорості, проте залишається ризик суб'єктивізму через значну частку преміальних виплат у деяких секторах. 4. Координація політики: часто спостерігається «силовий» підхід до ухвалення рішень без належного аналізу впливу (RIA) та реальних консультацій із зацікавленими сторонами. 5. Інституційна пам'ять: висока плинність кадрів та «політизація» середньої ланки управління підривають стійкість системи. 6. Виконання рекомендацій: за даними 2024-2025 років, значна частина рекомендацій SIGMA виконується лише частково або формально.

У цьому контексті з метою забезпечення інституційної стійкості спробуємо надати органам державної влади певні рекомендації.

Для того, щоб принципи SIGMA стали частиною «генетичного коду» українського врядування, варто зосередитися на таких напрямах:

І. Органам виконавчої влади (Кабінет Міністрів, міністерства) забезпечити: 1. Деполітизацію: створити реальну незалежність Комісії з питань вищого корпусу державної служби. У цьому контексті проведення конкурсів має бути не формальністю, а відбором за компетенціями. 2. Якість регулювання: потрібно запровадити обов'язкове цифрове моделювання наслідків ухвалення актів. Варто відійти від практики «термінового» ухвалення законопроєктів без фінансового обґрунтування. 3. Єдиний стандарт підзвітності: досягти спрощення організаційних структур міністерств, ліквідація дублювальних функцій та чітке делегування повноважень згори донизу за вертикаллю.

ІІ. Національному агентству України з питань державної служби та органам управління персоналом подбати про: 1. Розвиток HR-аналітики: запровадження системи HRMIS ((Human Resource Management Information System) – державна автоматизована інформаційна система, призначена для обліку, управління персоналом, розрахунку заробітної плати та цифровізації кадрових процесів у державних органах України) в усіх органах влади для управління талантами на основі даних. 2. Неперервне навчання: зосередити фокус на «soft skills» та знанні права ЄС для державних службовців усіх рівнів, а не лише відділів євроінтеграції.

ІІІ. Щодо фінансової стійкості: забезпечити гармонізацію стратегічного планування з бюджетним процесом. Кожна державна стратегія повинна мати реальне покриття в середньостроковій бюджетній декларації.

Таким чином, упровадження принципів SIGMA в Україні – це не «іспит», що можна скласти один раз і назавжди забути. Це процес створення спроможної держави. Інституційна стійкість виникає тоді, коли процедури стають сильнішими за особистості, а державна служба перетворюється з інструменту виконання доручень на інтелектуальний центр розроблення національних рішень. Майбутній вступ України до Європейського Союзу вимагатиме від українського державного службовця не просто знання регламентів, а сповідування цінностей прозорості, професіоналізму та відповідальності, що і є суттю стандартів SIGMA.

Література

1. Принципи державного управління / Організація економічного співробітництва та розвитку, Програма SIGMA. Париж : OECD Publishing, 2023. 174 с. URL: https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023-UA.pdf т

2. Звіт про результати моніторингу стану державного управління України (листопад 2023 р.) / Програма SIGMA. Париж : OECD, 2023. 215 с.

3. Грицяк Н. В., Соловйов С. А. Реформування державної служби в Україні в контексті стандартів SIGMA. Публічне управління та митне адміністрування. 2021. № 3 (30). С. 12-18.

4. Корольчук О. Л. Впровадження індикаторів SIGMA як інструмент забезпечення якості публічного управління. Вісник НАДС. 2022. Вип. 2. С. 45-52.

5. Стратегія реформування державного управління України на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р

Підгірний Владислав Олександрович
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства технології штучного інтелекту (ШІ) стають важливим інструментом підвищення ефективності публічного управління та адміністрування [2]. Використання ШІ сприяє оптимізації управлінських процесів, підвищенню якості прийняття рішень, а також удосконаленню надання пуб-

лічних послуг. Штучний інтелект у публічному секторі застосовується для аналізу великих масивів даних, прогнозування соціально-економічних процесів, автоматизації адміністративних процедур та покращення комунікації між державою і громадянами [2]. Зокрема, впровадження інтелектуальних систем дозволяє скоротити час обробки звернень громадян, мінімізувати людський фактор та підвищити прозорість діяльності органів влади.

В Україні розвиток технологій ШІ у сфері публічного управління відбувається в контексті цифровізації державних послуг та впровадження електронного урядування [1]. Значну роль у цьому процесі відіграють сучасні цифрові платформи, що забезпечують доступ громадян до адміністративних сервісів у онлайн-форматі [3]. Водночас рівень інтеграції ШІ в управлінські процеси поки що залишається недостатнім, що зумовлює необхідність подальшого розвитку нормативно-правового забезпечення та технічної інфраструктури.

Серед основних викликів використання штучного інтелекту в публічному управлінні варто виділити питання захисту персональних даних, етичні аспекти застосування алгоритмів, ризики упередженості рішень, а також недостатній рівень цифрової компетентності державних службовців. Крім того, важливою проблемою є відсутність чітких стандартів і механізмів контролю за використанням ШІ у державному секторі [3].

Перспективи розвитку технологій штучного інтелекту в публічному управлінні пов'язані з розширенням автоматизації адміністративних процесів, впровадженням систем підтримки прийняття управлінських рішень та розвитком аналітики великих даних. У майбутньому ШІ може стати ключовим фактором формування ефективної, прозорої та орієнтованої на громадянина системи публічного управління.

Отже, інтеграція технологій штучного інтелекту є необхідною умовою модернізації публічного управління, однак потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, розвиток цифрової інфраструктури та підвищення рівня цифрової грамотності.

Література:

1. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження від 02.12.2020 № 1556-р. Міністерство цифрової трансформації України. Цифрова держава: стратегія розвитку цифрової економіки та суспільства України.

2. Коваль О. Цифрове врядування та використання штучного інтелекту в державному секторі. *Державне управління: теорія та практика*. 2021.

3. Костенко І. Штучний інтелект у системі публічного управління: інституційні виклики, управлінські трансформації та нормативно-правові орієнтири // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. № 92. ст.206-212.

Руденко Ольга Мстиславівна
Національний університет «Чернігівська політехніка»
д.держ.упр., професор, професор кафедри менеджменту та адміністрування

Мирошниченко Аліна Іванівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
к.держ.упр.,доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права

СТРАТЕГЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний стан світового розвитку характеризується не лише інтенсифікацією глобальних трансформацій, а й руйнуванням систем стратегічної стабільності, що вимагає від України формування принципово нової парадигми публічного управління. У центрі цієї парадигми постає стратегема національної стійкості (резильєнтності), яка визначається як здатність держави та суспільства своєчасно виявляти вразливості, ідентифікувати загрози та оперативно відновлюватися після кризових ситуацій без втрати власної ідентичності та базових цінностей. Стійкість не є статичним станом захищеності; вона є динамічною спроможністю системи до самовідновлення (рекуперації) та адаптації в умовах асиметричних загрози, де безпека виступає інтегрованим результатом цієї спроможності [2]. Таким чином, публічне управління переорієнтовується з «реактивного» реагування на фактичні кризи до «проактивного» зміцнення імунітету соціокультурної та державної тканини.

Нова парадигма передбачає докорінний перегляд ролі суспільства, де відповідальність за національну стійкість розподіляється між державними інститутами, громадянським сектором та приватними структурами. В умовах соціокультурного транзиту, який за своєю природою є ризикогенним, особливого значення набуває децентралізація як інструмент формування локальної резильєнтності територіальних громад. Саме на місцевому рівні створюється здатність до швидкої адаптації в ситуаціях переривання вертикальних управлінських зв'язків [1]. Оптимізація механізмів управління потребує переходу від управління структурами до управління спроможностями, що дозволяє раціонально використовувати обмежені ресурси держави для досягнення конкретних оборонних та соціальних результатів.

Фундаментом стійкості української політичної нації є врахування соціальних архетипів та ментальних констант, які виступають матрицями типових дій народу у граничних ситуаціях. Ключовою констан-

тою виступає Києво-руська ідентичність, орієнтована на цінності свободи, гідності та особистої самореалізації, що є антитезою імперським ієрархічним наративам. Урахування цих констант у публічному управлінні дозволяє уникати «насильницьких модернізацій», які ігнорують національний культурний код і підривають стійкість системи [3]. Стратегічне управління в межах нової парадигми має базуватися на прогнозуванні науково-технічного й технологічного лідерства, оскільки саме інноваційний потенціал визначає воєнну та економічну потужність держави у довгостроковій перспективі.

Оптимізація механізму забезпечення національної безпеки вимагає впровадження системи стратегічного планування, що інтегрує аналіз ризиків, оцінку вразливостей та посткризове відновлення у єдиний цикл [1]. Особливої уваги потребує захист людського капіталу як стратегічного інтелектуального ресурсу від когнітивних війн та маніпулятивних інформаційних впливів. Стійкість інформаційного середовища та масових комунікацій стає запорукою збереження суспільної згуртованості, оскільки сучасні гібридні загрози спрямовані насамперед на деформацію свідомості громадян. У цьому контексті стратегічне управління набуває ознак мистецтва координації зусиль держави та самоорганізованого суспільства задля збереження цивілізаційної суб'єктності країни.

Стратегема національної стійкості трансформує публічне управління в інструмент забезпечення сталого розвитку навіть у точках історичної біфуркації. Нова парадигма вимагає не лише інституційної перебудови, а й зміни управлінського мислення, де стійкість стає спільною справою всіх суб'єктів соціуму, а безпека – результатом їхньої скоординованої адаптивності.

Література

1. Вітер Д. В., Руденко О. О. Сучасна парадигма протидії загрозам національній безпеці: питання стратегічного управління. Право та державне управління. 2022. № 3. С. 220–226. https://doi.org/10.32840/pdu.2022.3.33

2. Лазебник Я. Концепція національної стійкості: український контекст. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Вип. 56. С. 223–228 https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.25

3. Хома Н.М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. Серія: Історія. Політологія, 2024. 38, 119-128. https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128

Рябоконь Єлизавета Павлівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 218 «Публічне управління та адміністрування

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Модернізація публічного управління в Україні триває з моменту здобуття незалежності і проходить через кілька послідовних етапів. За цей час змінювалися підходи до організації влади, розподілу повноважень та взаємодії з громадянами. Водночас ці процеси не були рівномірними, оскільки значною мірою залежали від політичної ситуації та економічних умов.

У перші роки незалежності основним завданням було формування власної системи державного управління. Багато рішень ухвалювалися швидко, але не завжди були достатньо продуманими. Частково ще зберігалися елементи попередньої адміністративної системи, тому зміни впроваджувалися поступово. Прийняття Конституції України у 1996 році стало важливим етапом, адже було закріплено принцип поділу влади та основи місцевого самоврядування. Проте на практиці ці положення реалізовувалися не відразу.

У період з кінця 1990-х до 2013 року почали поступово формуватися підходи до модернізації державного управління. З'явилося поняття публічних послуг, що означало орієнтацію держави на потреби громадян. Але реформи просувалися повільно. Часті політичні зміни впливали на стабільність державної служби, що ускладнювало формування професійного управлінського апарату. Також залишалася проблема розмежування політичних і адміністративних функцій.

Після 2014 року реформи стали більш активними. Одним із ключових процесів стала децентралізація, яка передбачала передачу частини повноважень на рівень громад. Це дало місцевим органам влади більше самостійності у вирішенні питань розвитку територій. У багатьох громадах це позитивно вплинуло на розвиток інфраструктури та якість послуг. Паралельно відбулися зміни у сфері державної служби, зокрема запровадження конкурсного відбору кадрів [1, с. 22].

Ще одним важливим напрямом стала цифровізація. Україна почала активно розвивати електронні сервіси, зокрема платформу «Дія». Завдяки цьому багато адміністративних послуг стали доступними онлайн, що значно спростило взаємодію громадян із державними органами. Це також зменшило вплив людського фактору і частково обмежило можливості побутової корупції. Загалом цифровізація зробила процес надання послуг швидшим і зручнішим.

Після 2022 року система публічного управління працює у складних умовах і постійно адаптується до нових викликів. Органи влади змушені швидко реагувати на ситуації, що змінюються. Центральний

рівень забезпечує координацію, тоді як місцеві органи влади займаються практичним вирішенням питань. Така взаємодія показала, що система загалом здатна залишатися стійкою навіть у кризових умовах [2, с. 19].

Далі можна виділити кілька важливих напрямів розвитку. Насамперед це вдосконалення кадрової політики, розширення цифрових сервісів, підвищення прозорості роботи органів влади та активніше залучення громадян до прийняття рішень. Окремо важливою є підготовка фахівців для роботи в умовах післявоєнного відновлення.

Отже, модернізація публічного управління в Україні є тривалим процесом, який триває і сьогодні. Він охоплює як зміни в законодавстві, так і впровадження цифрових технологій та поступове оновлення підходів до управління. Подальший розвиток залежить від послідовності реформ і здатності системи адаптуватися до нових умов.

Література:

1. Лахижа М. І., Кульчій І. О. Публічне управління в Україні: від централізації до мережевого врядування. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 1 (32). С. 20–28

2. Кульчій І. О. Академічна чесність як чинник трансформації територіальних громад в умовах євроінтеграції. Вісник Полтавської політехніки. 2023. № 4. С. 14–22

Смаглюк Вікторія Валеріївна,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Шостака Тетяна Сергіївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
студентка за освітньою програмою бакалавр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Цифровізація є ключовою тенденцією розвитку сучасного суспільства, яка докорінно змінює механізми управління, роблячи їх більш прозорими, інклюзивними та ефективними. В свою чергу, цифрові технології являють собою систему взаємопов'язаних засобів, за допомогою яких здійснюється збір, обробка, фіксація та зберігання вхідної інформації, а також формування і поширення вихідної інформації специфічним цифровим методом [1]. Для органів місцевого самовряду-

вання та державної влади це означає перехід до нових форматів взаємодії з населенням, що базуються на засадах рівноправного діалогу, колективної відповідальності та партнерства. Ефективність національних рішень часто визначається спроможністю інтегрувати передові міжнародні практики та адаптувати їх до місцевих реалій.[2]

Основою продуктивного демократичного управління на місцевому рівні є налагодження двосторонньої симетричної комунікації між владою та суспільством. Наприклад, у Німеччині жоден закон не ухвалюється без попереднього публічного обговорення з громадянами. У Нідерландах політика місцевого самоврядування базується на пошуку консенсусу та постійному моніторингу громадської думки. У США для залучення громадськості успішно функціонує концепція «громадянських журі», а у Великій Британії - «громадянські воркшопи».

Широке впровадження систем електронного урядування здійснило справжню революцію у форматі надання публічних послуг. Данія зосередилася на створенні комплексних цифрових порталів, що дозволяє економити 10-20% бюджетних коштів щорічно. Естонія перевела 99% державних послуг в онлайн-формат завдяки безпечній системі електронної ідентифікації. Успіх таких країн, як Сінгапур та Південна Корея, спирається на інтеграцію послуг на централізованих платформах із залученням штучного інтелекту та аналітики великих даних.

Водночас стрімка цифровізація супроводжується зростанням серйозних викликів у сфері інформаційної безпеки. Збільшення обсягів даних підвищує ризики кібератак: фішингу, соціальної інженерії та використання шкідливого програмного забезпечення. Особливу небезпеку становить ризик витоку конфіденційних персональних даних. Ці проблеми значно загострюються через низький рівень цифрової грамотності працівників органів влади, використання застарілих ІТ-систем та невідповідність чинного законодавства темпам технологічного прогресу.

Міжнародний досвід доводить необхідність комплексного підходу до захисту інформації, який поєднує технічні, організаційні та управлінські рішення. Естонія гарантує безпеку своїх реєстрів завдяки системі X-Road та впровадженню технології блокчейн. Сполучені Штати роблять акцент на єдиних стандартах безпеки. Країни ЄС діють у межах суворої загальноєвропейської правової бази. З технічної точки зору найбільш дієвими інструментами є впровадження автоматизованих систем виявлення вторгнень та обов'язкова багатофакторна автентифікація. Для України адаптація цього передового досвіду є життєво важливою стратегією, особливо в умовах російсько-української війни. Попри успіх порталу «Дія», Україна має низку сфер для вдосконалення. Необхідно використовувати міжнародний досвід взаємодії органів державної влади та громадськості, адаптуючи його до конкретних умов в Україні. Головна мета знайти розумний компроміс, який можна успішно впровадити в практику державного управління в Україні [3].

Органам місцевого самоврядування варто подолати цифровий розрив та ширше розвивати функціональність електронного цифрового підпису. Важливим кроком є проведення регулярних тренінгів для посадових осіб муніципалітетів. Впровадження міжнародних практик дозволить українським громадам гарантувати безперебійне надання послуг та побудувати надійну екосистему.

Література

1. Білецький М. Міжнародний досвід використання цифрових технологій в публічному управлінні. Наукові перспективи. 2024. № 11(53). С. 53–67. URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-53-67

2. Дєгтяр О. Сучасні підходи до забезпечення інформаційної безпеки в публічному управлінні електронними послугами: світовий досвід. Наукові перспективи. 2025. № 1(55). С. 218–230. URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1(55)-218-230

3. Литвинчук О. В., Гришина Н. В. Міжнародний досвід комунікації державних органів, місцевого самоврядування та громадськості. Сучасні вектори відновлення та розвитку України на засадах сталості та безпеки. 2023. URL: https://doi.org/10.54929/conf_21_11_2023-02-02

Тарас Христина Іванівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
студентка 1 курсу освітнього рівня «Магістр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОТИВАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Ефективність системи публічного управління значною мірою залежить від кадрового потенціалу органів влади, рівня вмотивованості працівників та їхньої здатності до безперервного професійного зростання. У сучасних умовах мотивація та професійний розвиток персоналу мають розглядатися не як ізольовані напрями кадрової роботи, а як взаємопов'язані складові єдиної системи управління персоналом. Закон України «Про державну службу» визначає професійний розвиток і підвищення рівня професійної компетентності державного службовця як важливі елементи проходження державної служби [1]. Водночас Положення про систему професійного навчання поширює відповідні підходи не лише на державних службовців, а й на голів місцевих державних адміністрацій, їхніх заступників та посадових осіб місцевого самоврядування [2]. Це свідчить про інституційне закріплення професійного розвитку у публічному секторі.

Мотивація персоналу в системі публічного управління є сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, що спонукають працівника до якісного виконання посадових обов'язків, досягнення результатів, професійного вдосконалення та службової активності. У публічній сфері важливе значення мають не лише матеріальні стимули, а й нематеріальні чинники: визнання результатів праці, участь у прийнятті рішень, перспективи службового зростання, професійна самореалізація, підтримка з боку керівництва та належний організаційний клімат [3, с. 13–21]. Саме тому мотивація безпосередньо впливає на готовність працівника до навчання, підвищення кваліфікації та освоєння нових компетентностей.

Професійний розвиток персоналу у публічному управлінні слід розуміти як безперервний процес набуття, оновлення та вдосконалення знань, умінь, навичок і компетентностей, необхідних для ефективного виконання службових повноважень. Він реалізується через підвищення кваліфікації, професійні та короткострокові програми, самоосвіту, стажування, наставництво та інші форми навчання [2]. У Стратегії розвитку системи професійного навчання до 2027 року прямо зазначено, що в учасників професійного навчання має бути сформована культура самонавчання, а їхня мотивація до безперервного навчання повинна бути усвідомленою, позитивною, цілеспрямованою та заохочуватися державою і територіальними громадами [4, с. 11]. Це фактично підтверджує системний зв'язок між мотивацією та результативністю професійного розвитку.

Взаємозв'язок мотивації та професійного розвитку має двосторонній характер. З одного боку, належний рівень мотивації стимулює працівника до навчання, самовдосконалення, підвищення кваліфікації та опанування нових професійних компетентностей. З іншого боку, сам професійний розвиток виступає мотиваційним чинником, оскільки підвищує впевненість працівника у власній компетентності, розширює можливості професійної самореалізації та створює передумови для службового зростання. За відсутності належної мотивації навіть якісно організована система навчання може бути малоефективною, тоді як відсутність умов для професійного розвитку поступово знижує зацікавленість персоналу у результативній праці.

Теоретичні положення підтверджуються й аналітичними даними. У дослідженні організаційної культури державної служби зафіксовано, що частка респондентів, які вагалися з оцінкою того, чи генерує вище керівництво високий рівень мотивації у співробітників, становила 24,2% [3, с. 14]. Це свідчить про наявність проблем у системі управлінського визнання, внутрішніх комунікаціях та мотиваційній підтримці персоналу. У свою чергу, офіційні матеріали НАДС засвідчують масштабність професійного навчання: у 2021–2023 роках у системі професійного навчання пройшли навчання 357 047 учасників [5, с. 95-96], а за погодженими НАДС програмами – 274 499 учасників [5, с. 236-237]. Такі показники підтверджують, що професійний розвиток у публічно-

му секторі є інституційно організованим і масштабним процесом, однак його результативність залежить від того, наскільки працівники сприймають навчання як реальну можливість професійного і службового зростання, а не як формальну вимогу.

Взаємозв'язок мотивації та професійного розвитку персоналу в системі публічного управління має системний і взаємодоповнювальний характер. Мотивація стимулює працівника до навчання, розвитку компетентностей і підвищення професійної результативності, тоді як професійний розвиток посилює його зацікавленість у якісному виконанні службових обов'язків, самореалізації та службовому просуванні. За таких умов удосконалення кадрової політики в органах публічної влади доцільно орієнтувати на формування цілісної системи, у межах якої мотиваційні механізми та професійне навчання виступають взаємодоповнювальними чинниками підвищення ефективності публічного управління.

Література:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

2. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 106. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF

3. Дослідження організаційної культури державної служби України: 2020 : аналітична доповідь / Нац. агентство України з питань держ. служби, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2020. 65 с.

4. Стратегія розвитку системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад до 2027 року. Київ, 2023. 17 с.

5. Розвиток системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад у 2021–2023 роках / Нац. агентство України з питань держ. служби. Київ, 2024. 293 с.

Толуб'як Віталій
заступник начальника Головного управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області,
доктор наук з державного управління, професор

Томчук Олександр
Головне управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області
начальник управління інформаційних систем та електронних реєстрів,

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ

Цифровізація публічного управління є ключовим вектором його трансформації у XXI ст. В умовах сучасних глобальних викликів – повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, масового переміщення населення, руйнування соціальної інфраструктури – питання ефективного, оперативного та адресного надання соціальних послуг набуло особливої актуальності [4, с. 227]. У цьому контексті цифрова трансформація діяльності органів Пенсійного фонду України реалізується в межах загальнодержавної політики електронного врядування та впровадження цифрових публічних послуг. Нормативно-правову основу зазначених процесів становлять Конституція України, закони України у сфері соціального страхування, електронних послуг, захисту персональних даних, а також підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Пенсійного фонду України.

Ключовим нормативним документом, що регулює функціонування пенсійної системи, є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», яким визначено порядок обліку страхового стажу, призначення і виплати пенсій та інших соціальних виплат. Важливим етапом цифровізації стало ухвалення Закону України від 5 лютого 2021 р. №1217-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» [2]. Цей закон запровадив електронний облік трудової діяльності та накопичення відповідних даних у Реєстрі застрахованих осіб, що забезпечило поступовий перехід від паперової до цифрової форми обліку страхового стажу працюючих осіб.

Правові засади функціонування електронних сервісів Пенсійного фонду також регулюються законодавством у сфері електронного врядування, зокрема законами України «Про електронні довірчі послуги», «Про електронні комунікації», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Вони визначають механізми використання електронного підпису, електронної ідентифікації та електронних до-

кументів у процесі взаємодії громадян з органами державної влади [4, с. 228].

Цифровізація діяльності Пенсійного фонду України здійснюється також у межах реалізації державної політики розвитку соціальної сфери. Зокрема, створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, передбачене відповідними законодавчими рішеннями Верховної Ради України, спрямоване на інтеграцію державних реєстрів і забезпечення міжвідомчого обміну даними. Це має на меті спрощення доступу громадян до соціальних послуг і підвищення ефективності їх надання.

Практичне впровадження цифрових технологій у діяльність Пенсійного фонду реалізується через формування електронних реєстрів, впровадження автоматизованих інформаційних систем та розвиток електронних сервісів для громадян. Важливу роль у цьому процесі відіграє вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду, який забезпечує можливість дистанційного подання заяв на призначення або перерахунок пенсії, отримання довідок, перевірки страхового стажу та сплати єдиного соціального внеску.

Портал електронних послуг Пенсійного фонду України є ключовим інструментом цифровізації пенсійної системи та важливою складовою електронного врядування у соціальній сфері. Його функціонування спрямоване на забезпечення доступності, зручності та прозорості пенсійних і страхових послуг без необхідності особистого звернення до територіальних органів Фонду. Основною метою функціонування порталу є оптимізація взаємодії між громадянами та Пенсійним фондом, підвищення якості обслуговування населення, скорочення строків надання адміністративних послуг та зменшення навантаження на сервісні центри Фонду.

Електронний портал надає широкий спектр послуг для різних категорій користувачів, зокрема застрахованих осіб, пенсіонерів, роботодавців та їх уповноважених представників. Користувачі мають доступ до інформації про страховий стаж, розмір заробітної плати, сплату єдиного соціального внеску, а також можливість формування й отримання електронних довідок. Пенсіонери, у свою чергу, можуть подавати заяви щодо призначення, перерахунку чи поновлення пенсії, відстежувати статус розгляду звернень (заяв) та отримувати офіційні повідомлення в електронному форматі.

Важливою складовою функціонування порталу є використання сучасних засобів електронної ідентифікації. Доступ до персоналізованих сервісів здійснюється за допомогою кваліфікованого електронного підпису, системи BankID та інших інструментів, визначених законодавством. Це забезпечує належний рівень інформаційної безпеки, захист персональних даних і юридичну значущість електронних документів.

Суттєвим результатом цифровізації є формування електронного пенсійного досьє, яке акумулює повну інформацію про пенсійні права особи. Запровадження такого досьє створює умови для екстериторіа-

льного обслуговування громадян, що дозволяє вирішувати пенсійні питання незалежно від місця проживання чи реєстрації, що є особливо актуальним в умовах внутрішньої міграції та соціально-економічних викликів.

Крім того, розвиток електронних сервісів сприяє підвищенню прозорості діяльності Пенсійного фонду та зміцненню довіри громадян до пенсійного забезпечення та системи соціального захисту в цілому. Можливість самостійного контролю за станом пенсійних прав і сплатою страхових внесків зменшує ризики помилок і зловживань та формує відповідальне ставлення працюючих громадян до власного соціального захисту.

Водночас цифрова трансформація діяльності органів державної влади в цілому і Пенсійного фонду зокрема, супроводжується низкою викликів, серед яких особливого значення набувають питання захисту персональних даних, забезпечення кібербезпеки, подолання цифрової нерівності та необхідність постійного оновлення інформаційно-технічної інфраструктури [3]. У цьому контексті визначальною є реалізація вимог Закону України «Про захист персональних даних» та дотримання стандартів інформаційної безпеки.

Перспективи подальшого розвитку цифрових технологій у діяльності Пенсійного фонду України пов'язані з розширенням переліку електронних сервісів, поглибленням інтеграції інформаційних систем соціальної сфери, використанням аналітичних платформ і технологій штучного інтелекту, а також впровадженням принципів проактивного надання соціальних послуг. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності пенсійної системи, скороченню адміністративних витрат і зміцненню довіри громадян до органів Пенсійного фонду, що в цілому відповідає стратегічним цілям реформування системи соціального захисту населення України.

Література:

1. Закон України від 9 липня 2003 року «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text

2. Закону України від 5 лютого 2021 р. №1217-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі». URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-20#Text

3. Малиновський В. Я. Стратегічні аспекти цифрової трансформації соціальної сфери.URL :https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021.pdf

4. Медяник В.А. Цифровізація публічного управління в соціальній сфері: адміністративно-правовий вектор трансформації в Україні. URL :https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/39.pdf

Штепа Олексій Олександрович,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка,
кандидат філософських наук, доцент

Коваленко Світлана Василівна,
Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський фаховий
коледж нафти і газу
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
викладач циклової комісії гуманітарної підготовки, спеціаліст
вищої категорії

ЕТИКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Реформування державної служби в Україні в контексті євроінтегра-ційних процесів традиційно розглядається крізь призму інституційних змін, адаптації законодавства та впровадження нових управлінських регламентів. Проте, на глибокому філософському рівні, ця реформа є передусім аксіоло-гічним зсувом — зміною фундаментальної системи цінностей, на якій базу-ється взаємодія держави та громадянина. В умовах повномасштабної війни та майбутнього поствоєнного відновлення, державний службовець постає не просто як адміністратор, а як моральний агент, чия суб'єктивність визна-чає легітимність державних інституцій. Європейський шлях вимагає відмо-ви від пострадянської моделі «чиновника-функції» на користь моделі «пуб-лічного служіння», де етична відповідальність є первинною щодо посадової інструкції [5, с. 12].

Класична модель бюрократії, описана Максом Вебером, базувалася на принципах ієрархії, безособовості та суворого дотримання правил [1, с. 112]. Для свого часу вона була прогресивною, оскільки мінімізувала суб'єктивне свавілля. Проте в умовах сучасних демократичних трансфор-мацій веберівська «раціональна машина» виявляється надто неповороткою та відчуженою від реальних потреб суспільства.

Для українського контексту євроінтеграції більш релевантною постає теорія комунікативної дії Юргена Габермаса. Філософ стверджує, що легі-тимність влади ґрунтується на здатності до дискурсу та порозуміння між суб'єктами [2, с. 45]. Реформа державної служби в цьому сенсі означає пе-рехід від «суб'єкт-об'єктних» відносин (де чиновник керує, а громадянин підпорядковується) до «суб'єкт-суб'єктних» (де державна служба є плат-формою для діалогу). Таким чином, реформу-

вання держслужби – це створення умов для «життєвого світу», де бюрократична система не колоні-зує приватну сферу, а забезпечує її розвиток через прозорі сервісні механіз-ми.

Це вимагає від державного службовця нової інтелектуальної якості – здатності до критичного мислення та етичного судження. Як зазначав Мі-шель Фуко, влада завжди пов'язана зі знанням [3, с. 88]. Отже, європейська інтеграція передбачає деконструкцію старих «дисциплінарних» практик на-гляду на користь прозорого управління даними та публічного звітування.

Впровадження стандартів SIGMA/OECD в український державно-управлінський простір стає не лише технічним завданням, а й викликом для інституційної стійкості. Ключовий принцип «доброго врядування» (Good Administration) передбачає підпорядкування адміністративної дії принципу правової визначеності та прозорості [6, p. 14]. Проте в умовах прискореної цифровізації (модель Digital Era Governance) виникає феномен «алгоритмі-чного управління», де значна частина сервісних функцій переходить до ав-томатизованих систем. З одного боку, це мінімізує корупційні ризики, усу-ваючи суб'єктивний фактор, але з іншого — створює загрозу дегуманізації державної служби. Як застерігає З. Бауман, цифрова прозорість може перетворитися на новий вид тотального контролю, де чиновник стає лише моде-ратором коду, втрачаючи здатність до етичного співпереживання та індиві-дуального підходу до громадянина [4, с. 28].

Екзистенційний вимір реформи полягає в тому, щоб за технологічни-ми інноваціями зберегти суб'єктність службовця як носія суспільних цінно-стей. Євроінтеграція вимагає від української держслужби подолання «бю-рократичної інерції» — стану, коли формальне дотримання процедури стає важливішим за результат. Трансформація системи має відбуватися через ви-хування «інтелектуального бюрократа», який здатен критично оцінювати алгоритми та приймати відповідальні рішення в ситуаціях високої невизна-ченості. Таким чином, реформа держслужби — це балансування між ефек-тивністю цифрових інструментів та етичною глибиною людського вибору, що є основою європейського політичного простору [2, с. 115].

Реформування державної служби в Україні в контексті євроінтеграції не може бути обмежене лише інституційними змінами чи цифровізацією процедур. Це глибинний антропологічний проект, що передбачає перехід від «бюрократії нагляду» до «етики сервісного служіння». Філософська ре-флексія доводить, що за умов алгоритмізації управління роль державного службовця як етичного суб'єкта лише зростає. Справжній «цифровий суве-ренітет» держави можливий лише за умови формування корпусу службов-ців, здатних поєднувати технологічну ефективність із ціннісним виміром європейського політичного простору. Отже, стратегія реформування має базуватися на принципах комунікативної дії, прозорості та персональної відповідальності за «спільне благо».

Література

1. Вебер М. Господарство і суспільство. Пер. з нім. М. Кушніра. Київ: Всесвіт, 2012. 1112 с.
2. Габермас Ю. Залучення іншого. Студії з політичної теорії. Пер. з нім. А. Дахнія. Львів: Астролябія, 2006. 416 с.
3. Фуко М. Наглядати і карати: Народження в'язниці. Пер. з фр. П. Таращука. Київ: Основи, 1998. 392 с.
4. Бауман З. Плинні часи: Життя в епоху непевности / Зигмунт Бау-ман ; пер. з англ. А. Павлишина. Київ: Критика, 2013. 176 с.
5. Державна служба : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ: НАДУ, 2012. Т. 1. 384 с.
6. Principles of Public Administration / OECD. Paris: OECD Publishing, 2020. 114 p. URL: https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2020.pdf

Шульга Валерія Олегівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
старший викладач кафедри публічного управління,
адміністрування та права

Кошляк Анна Віталіївна,
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»,

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Реформування державної служби в Україні є одним із ключових напрямів модернізації публічного управління в умовах європейської інтеграції. Саме від якості державної служби значною мірою залежить ефективність реалізації державної політики, дотримання прав громадян, якість адміністративних послуг та рівень довіри суспільства до влади. У зв'язку з цим державна служба сьогодні розглядається не лише як система посад і повноважень, а як важливий інструмент побудови сучасної демократичної та правової держави.

Правовою основою реформування є Конституція України, зокрема ст. 8, яка встановлює верховенство права та обов'язковість законів для всіх органів влади, та ст. 38, що гарантує рівний доступ громадян до державної служби [1].

Безпосередньо, основним спеціальним актом у цій сфері є й Закон України «Про державну службу», який закріпив принципи професіоналізму, політичної неупередженості, доброчесності, прозорості та ефективності державної служби. Він саме закріплює принципи державної служби та визначає конкурсну процедуру вступу на посади [2].

Також важливе значення мають Закон України «Про запобігання корупції» [3] та саме Закон України «Про очищення влади»[4]. У теоретичному аспекті реформування державної служби пов'язується з переходом від традиційної бюрократичної моделі до сучасної сервісної держави, орієнтованої на потреби та інтереси людини. У наукових дослідженнях наголошується, що сучасна державна служба повинна ґрунтуватися на таких засадах, як професіоналізація, деполітизація, підзвітність, кадрова стабільність, етичність та патріотизму, інших [5, с.783].

Практичний вимір реформи проявляється насамперед у запровадженні конкурсного відбору на посади, удосконаленні системи оціню-

вання службової діяльності, розвитку професійного навчання та формуванні антикорупційних механізмів. Водночас на практиці все ще зберігаються певні проблеми: формальний підхід до оцінювання, недостатня мотивація державних службовців, кадрова нестабільність, а іноді й вплив політичного фактору на управлінські рішення. Саме тому реформа державної служби повинна охоплювати не лише зміни в законодавстві, а й зміну управлінської культури та підходів до публічного служіння.

Реформування державної служби в Україні є важливим напрямом сучасного державотворення, особливо в умовах європейської інтеграції. На сьогодні саме ефективна, професійна та доброчесна державна служба є необхідною умовою для реалізації державної політики, захисту прав громадян, надання якісних адміністративних послуг та забезпечення стабільного функціонування органів державної влади. Саме тому реформування державної служби слід розглядати не лише як кадрове оновлення, а як глибоку трансформацію всієї системи публічного управління.

Важливе значення у процесі реформування має Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка визначила стратегічний курс України на наближення до європейських стандартів управління [6].

Теоретично реформування державної служби в умовах європейської інтеграції пов'язується з переходом від традиційної бюрократичної моделі до сучасної моделі публічної служби, яка орієнтована на потреби людини. На практиці це проявляється у впровадженні конкурсних процедур, професійного навчання, оцінювання результатів службової діяльності, посиленні етичних вимог до державних службовців, а також у цифровізації управлінських процесів. Усе це сприяє підвищенню якості державного управління та наближенню України до європейських стандартів [7].

Водночас, попри наявність оновленої нормативно-правової бази, реформування державної служби в Україні ще не можна вважати повністю завершеним. На практиці все ще існують такі проблеми, як недостатній рівень мотивації державних службовців, кадрова нестабільність, формальний підхід до окремих процедур, а іноді й недостатня ефективність реалізації вже закріплених законодавчих механізмів. Це свідчить про те, що для досягнення реальних результатів необхідне не лише прийняття якісних законів, а й їх послідовне та добросовісне виконання.

Отже, реформування державної служби в умовах європейської інтеграції є складним, але необхідним процесом для України. Його успішність залежить не лише від якості нормативно-правової бази, а й від реального впровадження принципів професіоналізму, політичної неупередженості, доброчесності, цифровізації та орієнтації на потреби громадян. На мою думку, саме ефективна та сучасна державна служба

є однією з основ створення сильної, незалежної, демократичної та європейської держави.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII : станом на 11 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 7 лют. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text

4. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text

5. Собакарь А. Принципи державної служби як основи засади практичної реалізації завдань та функцій держави. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №4 С.781-784.URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/189

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

7. Ярмистий М. Професійна ідентифікація державних службовців в умовах адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. Економіка, управління та адміністрування. 2024. № 1(107). С. 193–198. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-193-198

Щербаха Валерія Андріївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Студентка першого (бакалаврського рівня) вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ІННОВАЦІЇ В РОБОТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сучасний етап розвитку державного управління в Україні характеризується фундаментальною трансформацією, де інновації виступають ключовим інструментом забезпечення життєстійкості системи. Теоретичний базис інноваційного управління в публічному секторі сьогодні виходить за межі простої автоматизації процесів, охоплюючи зміну управлінської філософії на сервісно-орієнтовану модель. Під інновацією в публічній сфері слід розуміти впровадження нових методів організації діяльності, що забезпечують якісно вищий рівень взаємодії між державою, бізнесом та громадянами [1]. Цей процес нерозривно пов’язаний з концепцією електронного врядування, яка

передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності та прозорості влади. Інноваційні трансформації сьогодні охоплюють реінжиніринг публічних послуг, що дозволяє мінімізувати корупційні ризики та людський фактор [2].

Нормативно-правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні спирається на стратегічні документи, прийняті після 2020 року, зокрема Стратегію цифрової трансформації. Законодавче закріплення термінів «електронна послуга», «цифровий документ» та «реєстрова модель» створило умови для переходу до безпаперової взаємодії. Аналіз нормативної бази свідчить, що правове поле України є одним з найпрогресивніших у Європі щодо визнання цифрових активів та ідентифікаторів, проте воно потребує постійної адаптації до викликів кібербезпеки та впровадження штучного інтелекту [3].

Вивчення міжнародного досвіду дозволяє виділити успішні кейси, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Зокрема, досвід Німеччини у сфері інтеграції державних реєстрів через систему «Online Access Act» демонструє важливість централізації даних при збереженні високих стандартів конфіденційності. Скандинавські держави, такі як Швеція та Данія, реалізували модель «Digital by default», де електронна форма взаємодії є пріоритетною, а фізичні візити до органів влади є винятком. Бельгія демонструє високі показники у розвитку Smart City технологій на муніципальному рівні, що дозволяє громадам самостійно керувати ресурсами через цифрові платформи [4].

Еволюція застосування інноваційних сервісів в Україні з 2019 року пройшла шлях від перших спроб оцифрування документів у застосунку «Дія» до створення повноцінної екосистеми державних послуг. Ключовими етапами стали: запуск базових реєстрів, легалізація цифрових паспортів, впровадження послуги єМалятко та розвиток військових сервісів у період повномасштабного вторгнення. Сьогодні українська модель цифровізації базується на принципі «людина — центр сервісу», де більшість послуг надається автоматично [5].

Аналіз інноваційної діяльності в органах державної влади Полтавської області, зокрема Полтавської ОВА та Полтавської міської ради, виявляє низку проблемних зон. Попри загальнонаціональні успіхи, на локальному рівні спостерігається інертність. Проєкт «Електронне місто», який мав стати флагманом цифровізації Полтави, фактично не запрацював у повному обсязі. Багато модулів системи залишаються неактивними або формальними, що свідчить про відсутність системного підходу до управління цифровими змінами. Відсутність інтегрованої системи внутрішнього документообігу між комунальними підприємствами та мерією сповільнює надання послуг громадянам [6].

Окремої уваги заслуговує аналіз сервісів Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області. Вебпортал електронних послуг ПФУ став дієвим інструментом, що дозволяє мешканцям регіону дистанційно отримувати довідки, перевіряти стаж та пода-

вати заяви на перерахунок пенсій. Проте дослідження виявило технічні та соціальні перешкоди: низький рівень цифрової грамотності старшого покоління, складність інтерфейсів для користувачів з порушеннями зору та періодичні збої при синхронізації даних з іншими державними реєстрами. Визначено, що основними проблемами є відсутність проактивного інформування та недостатня інклюзивність існуючих цифрових інструментів [7].

Для вдосконалення інноваційного розвитку в публічному управлінні необхідно адаптувати міжнародні стандарти управління даними. Пріоритетним напрямом має стати впровадження інструментів штучного інтелекту. ШІ може бути застосований для аналізу великих масивів даних при плануванні місцевих бюджетів, а також у вигляді інтелектуальних чат-ботів для надання первинної правової допомоги громадянам. Це дозволить розвантажити працівників фронт-офісів та підвищити якість консультування [8].

Удосконалення діяльності Пенсійного фонду в напрямі цифровізації має передбачати розширення функціоналу мобільного застосунку, зокрема впровадження відеоідентифікації пенсіонерів, що є критично важливим для осіб з обмеженою мобільністю. Також доцільним є створення спрощених версій інтерфейсів з голосовим керуванням. Цифрова трансформація ПФУ повинна відбуватися через інтеграцію з хмарними сервісами для забезпечення надійності зберігання даних у кризових умовах [9].

Отже, інноваційний розвиток публічного управління в Україні вимагає подолання цифрового розриву між центром та регіонами. Тільки через поєднання сучасних ІТ-інструментів, таких як штучний інтелект та великі дані, з глибинною реформою нормативної бази можливо побудувати дійсно ефективну та прозору систему державного менеджменту, що відповідає вимогам часу та очікуванням суспільства [10].

Література:

1. Гаркуша О. В. Інновації в системі публічного управління: теоретико-методологічний аспект. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2021. Т. 32 (71). № 3. С. 14-19.

2. Карпа М. І. Публічне управління в умовах цифрової трансформації: світові тренди та українські реалії. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 1 (32). С. 45-51.

3. Закон України «Про особливості надання публічних (електронних) послуг» від 15.07.2021 № 1689-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20

4. Мельниченко О. А. Зарубіжний досвід використання інноваційних технологій у публічному управлінні. Актуальні проблеми державного управління. 2020. № 2 (58). С. 112-118.

5. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери України (схвалено розпорядженням КМУ від 28.10.2020 № 1353-р).

6. Звіт про стан цифровізації регіонів України 2023. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/
7. Офіційний сайт Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області. Режим доступу: https://www.pfu.gov.ua/pl/
8. Коротич О. Б. Перспективи використання штучного інтелекту в публічному управлінні. Державне будівництво. 2023. № 1. С. 88-95.
9. Шевченко С. О. Цифровізація соціальних послуг: виклики та можливості для Пенсійного фонду України. Економіка та суспільство. 2022. № 40. URL: https://economyandsociety.in.ua/
10. Цифрове врядування в Україні: шлях до стійкості та ефективності : монографія / за заг. ред. С. В. Гайдука. Полтава : ПУЕТ, 2024. 210 с.

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бондаренко Віктор Олександрович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

Верещака Богдан Віталійович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

Комаренко Ілля Андрійович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

У сучасних умовах цифровізації державного управління електронна демократія (е-демократія) стає ключовим механізмом взаємодії між владою та громадою. На місцевому рівні вона покликана забезпечити прозорість прийняття рішень, залучити мешканців до управління територіями та підвищити рівень довіри до органів місцевого самоврядування. Проте, незважаючи на активне впровадження таких інструментів як електронні петиції, бюджет участі та громадські обговорення, реальний рівень їхньої ефективності часто залишається низьким. Проблема полягає у наявності системних бар'єрів – від технічної непідготовленості до низької цифрової грамотності населення та пасивності місцевих еліт.

Метою даної роботи є огляд ключових викликів та перешкод, що заважають повноцінному функціонуванню інструментів електронної демократії на рівні територіальних громад, а також обґрунтування шляхів їх подолання для підвищення якості місцевого врядування.

Впровадження е-демократії на місцевому рівні в Україні отримало значний поштовх завдяки процесам децентралізації та цифровізації

(проєкти «Дія», «Smart City»). Проте практична реалізація стикається з низкою проблем, які можна розділити на кілька основних блоків.

Техніко-технологічні та інфраструктурні бар'єри. Багато громад, особливо сільських та віддалених від обласних центрів, досі мають обмежений доступ до швидкісного інтернету. Відсутність уніфікованих платформ призводить до того, що кожна громада створює власні сервіси, які часто не інтегруються між собою або мають низький рівень кіберзахисту. Як зазначають дослідники, «цифровий розрив між центром і периферією залишається однією з головних перешкод для рівного доступу громадян до електронного врядування» [1, с. 47].

Нормативно-правова неврегульованість. Хоча загальні засади е-демократії закладені на рівні законів, місцеві положення про електронні петиції чи консультації часто містять дискримінаційні норми або занадто складні процедури ідентифікації. Це створює штучні перепони для участі громадян. Крім того, «результати багатьох інструментів е-демократії (наприклад, петицій) часто мають лише рекомендаційний характер, що дозволяє органам місцевого самоврядування ігнорувати волю громади» [3, с. 12].

Низька цифрова грамотність та пасивність громадян. Навіть за наявності зручних сервісів, значна частина населення (особливо старшого віку) не володіє навичками використання ЕЦП чи BankID. Існує також проблема «імітації участі», коли громадяни не вірять, що їхній голос на платформі може щось змінити. «Електронна участь вимагає не лише технічного доступу, а й високого рівня політичної культури, якої наразі бракує багатьом громадам» [2, с. 115].

Спротив з боку місцевих чиновників. Прозорість, яку несе е-демократія, часто є невигідною для певних посадовців, оскільки вона обмежує можливості для корупції та кулуарного прийняття рішень. Це проявляється у затягуванні розгляду звернень або наданні формальних відповідей на електронні запити, що дискредитує саму ідею цифрової взаємодії.

Проведений аналіз свідчить, що головними проблемами впровадження е-демократії на місцях є не стільки відсутність програмного забезпечення, скільки інституційна неготовність та соціальні чинники.

Отже, по-перше, необхідно забезпечити повну цифрову інклюзію (доступ до мережі та навчання); по-друге, потрібно закріпити на законодавчому рівні обов'язковість врахування результатів електронних консультацій у певних стратегічних сферах; по-третє, успіх е-демократії залежить від політичної волі місцевих керівників перейти від формального використання інструментів до реального партнерства з мешканцями громади.

Література:

1. Береза А. В. Цифровий розрив як чинник соціальної нерівності в Україні. Вісник НТУУ «КПІ». 2023. Вип.57, № 2. С. 45–52.

2. Карпенко О. В. Електронне врядування та електронна демократія: теорія і практика: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2022. 240 с.

3. Місцеве самоврядування в Україні: виклики цифровізації. Аналітична доповідь. Центр громадської експертизи. 2024. 42 с.

Бричова Оксана Олексіївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність D4 «Публічні управління та адміністрування»

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА: СУТЬ ТА ЗАВДАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України станом на 01.01.2026 в Україні «на умовах ППП укладено 201 договір, з яких реалізуються 19 договорів (7 - концесійних договорів, 4 - договори про спільну діяльність, 8 - інші договори), 171 договір не реалізується (114 - не виконується, 57 - розірвані/закінчився термін дії), 11 договорів призупинено у зв'язку зі збройною агресією російської федерації» [1].

Тема «Публічно-приватне партнерство як чинник модернізації соціальної інфраструктури міста» знаходиться на стику публічного управління (державного управління та місцевого самоврядування), соціальної політики та економіки міста і поєднує вирішення теоретичного завдання з виробленням практичних рекомендацій, які можуть бути необхідними як для керівників органів місцевого самоврядування, так і для представників бізнесу та громадськості. Особливо важливим ППП стає в умовах відбудови України, що вже дістало визнання публічними інституціями та бізнесом. Отже, тема актуальна з точки зору теорії та практики.

Об’єкт дослідження- «Публічно-приватне партнерство (ППП) як явище суспільних відносин» передбачає вивчення широкого кола питань, що стосуються соціальних відносин, економіки міста та публічного управління. З теоретичної точки зору доцільним видається вивчення літератури та практики і вироблення свого бачення стану та перспектив розвитку ППП в містах України. Предмет дослідження : «Публічно-приватне партнерство як чинник модернізації соціальної інфраструктури міста» передбачає розгляд ППП як явища (публічне управління, інституціалізація, співпраця, розподіл ризиків між інституціями публічного управління та бізнесом), яке має відігравати важливу роль у процесі відновлення економіки міст України та процесу, як довгострокового циклу співпраці секторів публічного управління та бізнесу із залученням громадськості, який передбачає учасників (інституції публічного управління, структури бізнесу, громадські інституції)Б юридичні процедури, етапи становлення та розвитку. Логічною

видається побудова дослідження з урахуванням цього діалектичного взаємозв'язку

Відтак – мета дослідження може передбачати як визначення суті та особливостей ефективного публічного управління на рівні органів місцевого самоврядування, так і вироблення пропозицій щодо його модернізації з урахуванням можливостей ППП.

Згідно сформульованої мети, завдання дослідження передбачають: 1) визначення теоретичних засад ППП на основі аналізу та систематизації публікацій українських та зарубіжних вчених; проведення класифікації моделей ППП; аналізу зарубіжного досвіду; 2) висвітлення сучасного стану правового регулювання ППП в Україні, характеристика стану соціальної інфраструктури міст України, розкриття ролі ППП у забезпеченні її модернізації; 3) окреслення напрямів та змісту публічного управління вдосконаленням ППП як чинника модернізації соціальної інфраструктури міст України.

Елементами новизни дослідження можуть бути подальший розвиток ідей щодо використання ППП в умовах відбудови України та вироблення конкретних пропозицій з урахування особливостей соціально-економічного розвитку м. Миргород Полтавської області.

З теоретичної точки зору дослідження ґрунтується на працях українських вчених (В.Є. Андронов, Г.В. Берченко, Д.М. Бєлов, І. В. Богдан, І.А. Брайловський, Н.В. Виноградова, О.В. Горстка, М.В. Грузд, В.І. Дербак, М.І, Зайдель, І.В. Запатріна, О.В. Єрьоменко, В.П. Жук, Д.В. Крилов, І.В. Комаровський, Д.С. Лаврентій, К.С. Маслов, О.М. Носков, І.П. Петрова, Ю.О. Солодовнік, В.Д, Струкова, П.І. Шелепницький та інші), і в першу чергу - публікаціях працівників Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»: С.В. Онищенко (адаптивність до криз, економічна безпека, соціальна спрямованість, управління ризиками) [2], С.Б. Єгоричева, М.І. Лахижа (досвід розвитку ППП в посткомуністичних країнах) [3], О.Е. Ілляш та Ю.О. Чухліб (визначення ролі інвестиційних партнерств у відбудові критичної інфраструктури та соціальної сфери) [4] та інші.

Зарубіжний досвід ППП вивчається в контексті розвитку публічного управління в рамках НДТ 0124U002134 «Модернізація публічного управління, адміністрування та права в умовах європейської інтеграції», що реалізується кафедрою публічного управління, адміністрування та права НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» з урахуванням попередніх напрацювань викладачів кафедри.

Література

1.Стан здійснення ДПП в Україні. Інтернет-ресурс «Міністерство економіки України». URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini

2.Onyshchenko, S., Maslii, O., Skryl, V., & Kushnir, O. (2022). Conceptual principles of public-private partnership development. Cuestiones Políticas, 40(73), 446-465. https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.25

3. Єгоричева С.Б., Лахижа М.І. Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах: монографія. К.: ІПКДСЗУ. 2020. 304 с.

4. Ilyash O., Chukhlib Y. Strategic guidelines for the development of public-private partnership in the conditions of digital transformation. Економіка і регіон. 2023. № 2 (89). С. 6–15. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2023.2(89).2938

Діденко Олег Григорович
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» депутат Полтавської обласної ради

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Еволюція територіальних громад (ТГ) пройшла шлях від технічного злиття сільських рад до формування суб'єктів, здатних самостійно реалізовувати стратегії розвитку. На сучасному етапі «спроможність» громади визначається не лише бюджетом, а й здатністю до сталого розвитку, тобто балансу між економічним зростанням, соціальною інклюзією та екологічною безпекою.

Традиційна формула сталого розвитку (економіка + екологія + соціум) еволюціонувала в концепцію резильєнтності (життєстійкості) через перехід до локальних ланцюгів доданої вартості, фокус на енергонезалежності як засобі безпеки, інтеграція ВПО та ветеранів як новий етап соціальної стійкості.

Еволюційні етапи в Полтавському регіоні мають свої особливості, зокрема Полтавщина була серед перших, де з'явилися громади-маяки (наприклад, Омельницька ТГ), що задали стандарт «сервісної» громади. Також варто наголосити на аграрно-індустріальному симбіозі. Еволюція громад області базується на використанні рентних платежів (нафтогазовий сектор) та розвитку переробної промисловості в агросекторі [2].

Для громад Полтавщини (наприклад, Мачухівська, Сенчанська, Шишацька ТГ) еволюційним стрибком став перехід від споживання ренти до її інвестування в енергоефективність та інфраструктуру. Поступова диверсифікація економіки через підтримку малого бізнесу та кооперації, що зменшує залежність від монопідприємств.

Полтавська область центр інтенсивного сільського господарства. І відповідно еволюція громад у цьому контексті полягає у впровадженні

систем smart-управління відходами (наприклад досвід Пирятинської та Миргородської ТГ). Переході до принципів «зеленої енергетики» (використання біомаси сільськогосподарського походження). Захисті земельних ресурсів як головного активу сталого розвитку регіону [1].

Полтавська область і серед лідером за кількістю договорів співробітництва (спільні комунальні підприємства, центри соціальних послуг). Це еволюційний інструмент, що дозволяє невеликим громадам досягати цілей сталого розвитку разом. Важливим завданням є і трансформація громад у гуманітарні хаби та центри підтримки ВПО, що стає новим іспитом на спроможність. Сталий розвиток громад Полтавської області в майбутньому залежатиме такод і від впровадження ГІС-систем для управління активами; створення індустріальних парків (досвід м. Кременчука та м. Горішніх Плавнів); мінімізації наслідків збройної агресії та відновлення пошкодженого майна.

Еволюція територіальних громад Полтавської області демонструє перехід від моделі «виживання» до моделі «сталого управління». Полтавський досвід міжмуніципального співробітництва та ефективного використання природної ренти є базовим кейсом для побудови стійкої системи місцевого самоврядування в усій Україні.

Отже, концепція сталого розвитку пройшла тривалу еволюцію, перетворившись із глобальної декларації на прикладний інструмент управління громадою. Еволюційний процес можна розділити на три ключові етапи:

Перший етап (антропоцентричний). Орієнтація суто на економічне зростання. Громади розглядалися як майданчики для виробництва, де екологічні чи соціальні витрати ігнорувалися.

Другий етап (еколого-центричний). Виникнення розуміння вичерпності ресурсів. Поява перших екологічних програм, спроби обмежити шкідливі викиди на місцевому рівні.

Третій етап (системно-резильєнтний). Сучасний стан, де сталий розвиток - це здатність громади не просто виживати, а самовідновлюватися після криз (пандемії, війни, енергетичного шантажу).

На сучасному етапі еволюція змістила акцент з «кількісного зростання» (збільшення ВВП громади) на «якісний розвиток» (якість життя, чистота довкілля, безпека). Для українських громад, зокрема Полтавщини, цей еволюційний стрибок відбувається в екстремальних умовах, що змушує впроваджувати технології «зеленого переходу» прискореними темпами. Децентралізація в Україні стала каталізатором еволюції громад. Передача повноважень та ресурсів на місця створила підґрунтя для реалізації сталого розвитку.

Еволюція економіки громади полягає у переході від лінійної моделі «видобув–використав–викинув» до циркулярної. На Полтавщині це проявляється у створенні кластерів переробки сільськогосподарської продукції, де відходи виробництва стають сировиною для біогазових установок. Сьогодні екологічний аспект еволюціонував у безпековий. Громада, яка впроваджує сонячну генерацію для водоканалів або

лікарень, одночасно зменшує вуглецевий слід і забезпечує свою життєдіяльність в умовах блекаутів. Сталий розвиток неможливий без людей. Еволюція соціальної сфери передбачає перехід від «соціальної допомоги» до «соціальної інвестиції». Це створення умов для професійної перепідготовки ВПО, підтримка малого ветеранського бізнесу та цифровізація послуг. Еволюція не є лінійним процесом. Громади Полтавщини стикаються з критичними викликами. Це і відтік кадрів, який вимагає автоматизації виробництва та впровадження концепції «Smart City»; потреба в рекультивації земель та очищенні водних ресурсів (р. Ворскла, р. Псел); проблеми із енергосистемою.

Література:

1. Інвестиційний паспорт Полтавської області (2025) (дані щодо пріоритетних галузей розвитку). URL: https://poda.gov.ua/attachments/217539

2. Стратегія розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки. URL: https://poda.gov.ua/documents/138471

Кондрашова Ірина Миколаївна
Національний університет «Одеська політехніка»
аспірантка кафедри соціально-гуманітарних наук

РОЗВИТОК ЦЕНТРІВ ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ПЕРЕХІД ДО ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Державно-приватне партнерство як форма взаємовідносин і співробітництва держави і приватного сектору активно розвивалась тривалий час за останніми десятиріччями. Особливості такої форми партнерства в сфері охорони здоров'я стосуються низької зацікавленості інвесторів. Інтереси бізнесу в межах державно-приватного партнерства в первинній медико-санітарній допомозі обмежені. Зміни, які відбулись в законодавстві з прийняттям Закону України «Про публічно-приватне партнерство» [1] формує не тільки інституційні умови для формування пубічно-приватного партнерства, а й спрямований на формування нового мислення і нової відповідальності як в органах місцевого самоврядування, так і в громаді в цілому. Зміни стосуються перенесення відповідальності за стан первинної медико-санітарної допомоги на місцеві органи влади і територіальні громади. Реформування охорони здоров'я вимусило їх шукати нові шляхи збереження здоров'я населення і переходити на різні форми державно-приватного партнерства, а на теперішній час розширювати можливості надання медичної допомоги і медичних послуг в межах публічно-приватного партнерства. Маємо зазначити, що на теперішній час такий вид партнерства знаходиться в стані розвитку.

У науковому контексті державно-приватне партнерство розглядалось з різних позицій, як: будь-яка угода, в якому державний і приватний сектори економіки об'єднуються; стійка взаємодія державного і приватного секторів, під час якої розробляється спільний продукт; довгострокове співробітництво державного і приватного секторів; інституціональний та організаційний альянс між державою і бізнесом [2]; складні форми організації й ведення спільного виробництва [3]; є перекладом поширеного у світовій економічній літературі поняття «public-private partnership» [4]; конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів [5] та ін. Подібні визначення в різних інтерпретаціях зустрічаються в багатьох роботах дослідників [6-10].

Розглядаючи державно-приватне партнерство в медичній галузі Україні, науковці зазначають, що результати трансформації системи охорони здоров'я невід'ємно залежать від інвестицій в медичну галузь: матеріально-технічну базу закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), сучасне обладнання та його якісне й своєчасне обслуговування, інфраструктурні зміни щодо вдосконалення регіональних мереж надання медичної допомоги тощо. Коштів лише місцевих бюджетів для цього не достатньо. Мають бути розроблені відповідні плани та програми [11]. Виокремлюються: концесійний договір; договір управління майном; договір про спільну діяльність [11].

Державно-приватне партнерство (ДПП) в сфері охорони здоров'я зарубіжними аналітичними центрами розглядається з позицій бізнес-моделей, які реалізуються в усьому світі для розробки типології загальних бізнес-моделей [12]. Фахівці зазначають, що історично склалося так, що уряди залучали приватний сектор для надання послуг за допомогою ДПП у галузі охорони здоров'я для досягнення однієї або кількох із шести функцій: фінансування або співфінансування проєкту; дизайн проєкту, включаючи проєктування інфраструктури та моделі надання допомоги; будівництво або реконструкція об'єктів, включених до проекту; технічне обслуговування жорсткої інфраструктури (як обладнання, так і обладнання); поставка відповідного обладнання, IT та управління / надання неклінічних послуг; доставка та управління зазначеними послугами клінічної та клінічної підтримки [12].

Втім, маємо зазначити, що за своїм змістом та перекладом з англійської такий тип партнерства стосується більше публічно-приватного партнерства. На сучасному етапі переходу до такого партнерства розширюються можливості громад.

Література:

1. Про публічно-приватне партнерство : Закон України. Документ 4510-IX, чинний, поточна редакція. Прийняття від 19.06.2025. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text

2. Косач І. А., Голубчик Д. Ю., Курінська О. В. Аналіз підходів до дефініції терміну "Державно-приватне партнерство". Науковий вісник Полісся. 2016. Вип. 4(1). С. 70-74.

3. Вовк С. М. Механізм державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я : дис. ... к-та наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління державне управління»; Донецький державний університет управління. Маріуполь. 2019. 492 с.

4. Ніжнік А. А. Аналіз підходів до дефініції терміну «державно-приватне партнерство». Економіка та управління на транспорті. 2017. Вип. 5. С. 55–59.

5. Мартякова О. В., Трикоз І. В. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я. Часопис економічних реформ. – № 4 (12). – 2013. – С. 33–39.

6. Апаров А. М. Державно-приватне партнерство як особлива правова форма співпраці держави з приватним бізнесом. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 4. С. 27-35.

7. Біла І. С., Іллічова Е. І. Світовий досвід державно-приватного партнерства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 126-129.

8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.01.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF

9. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

10. Дроздов Д. В. Використання механізмів державно-приватного партнерства у взаємодії об'єднаних територіальних громад та міст-агломерацій. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 1 (20). С. 141-149.

11. Державно-приватне партнерство в медичній галузі Україні: реалії та перспективи. 17.06.2020. Веб сайт Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ. URL: https://rpr.org.ua/news/derzhavno-pryvatne-partnerstvo-v-medychniy-haluzi-ukraini-realii-ta-perspektyvy/

12. PPPs in healthcare: Models, lessons and trends for the future. URL: https://www.pwc.com/gx/en/healthcare/assets/ppps-in-healthcare.pdf

Маковій Юлія Сергіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Стійкість громад сьогодні є фундаментом стабільності всієї держави. В умовах глобальних криз та воєнних конфліктів саме місцеве самоврядування стає тим «інституційним ядром», яке дозволяє територіям не просто виживати, а й ефективно адаптуватися до нових реалій. Порівняння досвіду Польщі, чия реформа 1990-х років вважається еталонною, та України, що перебуває у стані активної трансформації та боротьби за суверенітет, дозволяє виокремити критичні чинники життєздатності муніципальних систем.

Успіх польської децентралізації 1990-х років базується на відновленні гміни як первинного суб'єкта публічної влади [5, с. 123]. Це перетворило громаду з адміністративної одиниці на реального господаря території з широким колом компетенцій: від освіти до стратегічного планування. Польська система місцевого самоврядування структурована за трьома рівнями: гміна (gmina), повіт (powiat) і воєводство (województwo). Базовою одиницею є гміна — аналог об'єднаної територіальної громади в Україні. Саме на рівні гміни зосереджені ключові публічні послуги: початкова та середня освіта, соціальне забезпечення, місцева інфраструктура, управління земельними ресурсами.

Дослідники виокремлюють кілька чинників, що забезпечують стійкість польських гмін. По-перше, це достатній рівень фіскальної децентралізації: власні доходи місцевих самоврядувань становлять близько 50–55% їхніх бюджетів, що дає змогу формувати резервні фонди та реагувати на непередбачувані витрати [5, с.230]. По-друге, розвинена система міжмуніципального співробітництва (związki komunalne) дозволяє невеликим гмінам спільно управляти комунальними підприємствами, водопостачанням і утилізацією відходів. По-третє, сталі механізми партисипаторного бюджетування та громадських консультацій формують соціальний капітал, необхідний для колективних дій у кризових ситуаціях.

Яскравим доказом цієї стійкості стала інтеграція понад 1,5 мільйона українських біженців після 2022 року, яку польські громади здійснили без суттєвих соціальних потрясінь завдяки гнучкості бюджетів та зрілості соціальних служб.

Реформа децентралізації в Україні, розпочата ухваленням Концепції реформування місцевого самоврядування у 2014 році, до кінця 2020 року призвела до утворення 1 469 об'єднаних територіальних

громад (ОТГ). У 2020 р. Відбулося адміністративно-територіальне укрупнення, в результаті якого сформовано 1 469 громад на базовому рівні замість попередніх 11 000 дрібних рад [3]. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» та Бюджетний кодекс були доповнені нормами, що розширили фінансові повноваження громад [1].

Водночас українська модель демонструє низку системних вразливостей у порівнянні з польською. Частка власних доходів у бюджетах громад залишається нижчою: за даними Мінфіну, у 2021–2022 роках вона коливалась у межах 35–40%. Залежність від базової дотації держави обмежує бюджетну гнучкість. Кадрова спроможність громад, особливо новостворених, залишається низькою: нестача кваліфікованих управлінців є типовою проблемою для сільських та малих міських громад [2, с. 14] Проте повномасштабне вторгнення 2022 року виявило як сильні сторони, так і вразливості системи [2, с.12].

Порівняльний аналіз польського та українського досвіду виявляє три ключові виміри стійкості, де існують суттєві розбіжності. У фінансовому аспекті польські гміни демонструють вищу автономію завдяки значній частці власних доходів та ефективним трансфертам, тоді як в Україні, попри розширення частки ПДФО для громад, досі домінує субвенційна модель із сильною вертикальною залежністю. Щодо інституційної спроможності, Польща спирається на тридцятирічну традицію стабільного муніципального менеджменту та сформовану культуру, у той час як більшість українських ОТГ існують менше десятиліття і лише накопичують необхідну інституційну пам'ять. У сфері соціального капіталу Польща вирізняється вищою виборчою активністю та тривалим досвідом партисипаторного бюджетування, тоді як в Україні ці практики поширюються нерівномірно, проте воєнна мобілізація створила унікальний сплеск громадянської активності, що є критично важливим ресурсом для майбутнього відновлення [4 с. 245].

Порівняльний аналіз свідчить, що стійкість територіальних громад не є автоматичним наслідком децентралізації – вона є результатом тривалого інституційного будівництва, у якому правова автономія, фінансова достатність і розвинений соціальний капітал взаємно підсилюють одне одного.

Література:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19

2. Дармограй Н. М. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад в умовах воєнного стану. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 1. С. 12–19.

3. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. Доп. / Центр Разумкова. Київ, 2021. 128 с.

4. Borsa M. Resilience of Polish gminas during the COVID-19 pandemic: fiscal and institutional dimensions. Local Government Studies. 2023. Vol. 49, No. 2. P. 234–258.
5. Swianiewicz P. Finanse samorządowe. Koncepcje, realizacja, polityki lokalne. Warszawa : Municipium, 2011. 412 s.

Мандрика Лілія Юріївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності D4 «Публічне управління та адміністрування

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖЕЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У процесі децентралізації влади та реалізації медичної реформи в Україні територіальні громади отримали значні повноваження щодо управління мережею закладів охорони здоров'я. Формування спроможної мережі на базовому рівні стає ключовим завданням публічного управління, оскільки від ефективності цього процесу залежить доступність, якість та своєчасність медичної допомоги населенню [1]. За даними Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, пріоритетом є створення інтегрованої мережі, яка забезпечує повне територіальне покриття та орієнтацію на потреби пацієнта. Водночас багато громад стикаються з викликами, пов'язаними з оптимізацією ресурсів, кадровим забезпеченням та координацією з регіональним рівнем. Неефективне управління мережею призводить до дублювання функцій, зниження доступності послуг у сільській місцевості та недостатньої інтеграції первинної та вторинної ланок.

Сутність інституційних механізмів полягає в їхній спрямованості на перетворення мережі закладів охорони здоров'я з фрагментованої структури на єдину, спроможну систему, орієнтовану на потреби територіальної громади. На рівні громад ці механізми включають розроблення та затвердження місцевих програм розвитку охорони здоров'я, визначення переліку комунальних некомерційних підприємств, які входять до мережі, забезпечення їхньої автономізації та контрактування з Національною службою здоров'я України. Важливим елементом є координація з госпітальними округами та кластерами відповідно до постанови № 174, що дозволяє оптимізувати маршрути пацієнтів і уникнути надмірного навантаження на окремі заклади.

Значення зазначених механізмів для територіальних громад проявляється насамперед у підвищенні ефективності використання бюджетних ресурсів. Органи місцевого самоврядування отримують можливість безпосередньо впливати на матеріально-технічне оснащення закладів, залучення медичних кадрів та впровадження програм гро-

мадського здоров'я. Це сприяє переходу від госпітально-орієнтованої моделі до моделі, де первинна медична допомога відіграє провідну роль. У постконфліктних умовах такі механізми забезпечують інтеграцію послуг для внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, сприяють відновленню інфраструктури та підвищенню стійкості системи [4].

Практична реалізація інституційних механізмів у територіальних громадах демонструє як успіхи, так і проблеми. У багатьох громадах Полтавської області, наприклад, затверджено місцеві програми розвитку охорони здоров'я, що передбачають оптимізацію мережі шляхом об'єднання закладів первинної допомоги та створення умов для надання комплексних послуг. Це дозволило підвищити рівень контрактування з Національною службою здоров'я України та покращити доступність медичної допомоги для сільського населення. Аналогічні процеси відбуваються в інших регіонах, де громади активно використовують інструменти державно-приватного партнерства та грантової підтримки для модернізації закладів.

Разом з тим залишаються невирішеними питання щодо кадрового забезпечення, особливо в сільській місцевості, недостатнього фінансування з місцевих бюджетів та слабкої координації між громадами в межах одного госпітального кластера. Подолання цих викликів вимагає подальшого вдосконалення нормативної бази, посилення ролі спостережних рад у комунальних підприємствах та впровадження цифрових інструментів моніторингу мережі на базі електронної системи охорони здоров'я.

Інституційні механізми публічного управління мережею закладів охорони здоров'я на рівні територіальних громад становлять основу ефективної децентралізованої системи охорони здоров'я. Їхня повноцінна реалізація сприяє забезпеченню рівного доступу до якісних медичних послуг, раціональному використанню ресурсів та підвищенню рівня громадського здоров'я. Для України пріоритетним завданням є подальше законодавче закріплення повноважень громад щодо формування спроможної мережі, посилення фінансової автономії закладів та активне впровадження стратегічних документів на місцевому рівні. Це дозволить перетворити мережу закладів охорони здоров'я на дієвий інструмент сталого розвитку територіальних громад.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

3. Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 174 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text

4. Августин Р. Р. Модернізація менеджменту та публічного управління в системі охорони здоров'я : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 284 с. URL: https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/f1ffb444-d057-461d-96ef-5f1bd263627d/content

Мирошніченко Анастасія Юріївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
студентка групи 401-П, спеціальність «Право»

Гаращенко Євгенія Сергіївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
студентка групи 401-П, спеціальність «Право»

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ

В умовах повномасштабної збройної агресії та в процесі відновлення як під час активних бойових дій, так і в постконфліктній перспективі місцеве самоврядування постає не лише інститутом надання базових послуг, а й ключовим суб'єктом просторової відбудови. Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР [1], первинним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада, а органи МСВ наділені власними та делегованими повноваженнями у сферах містобудування, соціальних послуг, бюджетного планування та комунальної інфраструктури. Реформа децентралізації, розпочата у 2014 р. із прийняттям Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [2] та Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.) [3] і завершена формуванням нового адміністративно-територіального устрою відповідно до Постанови Верховної Ради України № 807-IX від 17.07.2020 р. [4], суттєво розширила фінансовий і організаційний потенціал громад: укрупнення та перехід на прямі міжбюджетні відносини (з 2015 р.) дозволили акумулювати ресурси для реагування на нові виклики. Саме спроможні територіальні громади, наділені повноваженнями та ресурсами в результаті цієї реформи, забезпечили стійкість тилу у перші місяці повномасштабного вторгнення: приймали внутрішньо переміщених осіб, підтримували бізнес і координували гуманітарну допомогу.

Стратегічні орієнтири реформування МСВ у повоєнному вимірі визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2025 р. № 1748 [5], що набрала чинності 01.01.2026 р. Документ оновлює підходи до реалізації реформи місцевого самоврядування з урахуванням нових

викликів і серед ключових проблем поточного стану визначає: кадровий дефіцит, нестабільність місцевих бюджетів, дублювання повноважень між органами МСВ та виконавчою владою, а також недостатню визначеність механізмів управління на деокупованих та прифронтових територіях. Особлива увага приділяється розмежуванню повноважень на принципах субсидіарності відповідно до стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування [6] та формуванню інституційної спроможності для залучення міжнародної технічної допомоги у відбудові. Постанова визначає курс на запровадження ризик-орієнтованих підходів до управління фінансами та підвищення фінансової відповідальності на місцевому рівні в контексті виконання зобов'язань у рамках інструменту Ukraine Facility.

Механізми публічного управління у сфері забезпечення економічної безпеки територіальних громад аналізує Телендій А. А. [7, с. 49], визначаючи авторську модель послідовності фаз: «стабілізація - адаптація - відновлення - розвиток», де кожна фаза передбачає взаємодію нормативно-правового, інституційного, фінансово-бюджетного й цифрово-аналітичного контурів управління. Доведено, що збереження керованості територій, підтримання критичної інфраструктури та виконання власних і делегованих повноважень є ключовими передумовами сталого відновлення, а ризик-орієнтоване бюджетування і цифровізація управлінських процесів суттєво підвищують стійкість громад до воєнних і постконфліктних шоків. Ця модель є практично значущою для розуміння того, яким чином органи МСВ мають нарощувати спроможність на кожному з етапів - від стабілізації в умовах активних бойових дій до переходу до системного розвитку в постконфліктний період.

Особливості взаємодії органів МСВ з громадянами в умовах воєнного стану, зокрема щодо внутрішньо переміщених осіб як нової категорії мешканців громад, розглядають Мунько А. Ю., Лі Д. В. та Тагачін М. К. [8], акцентуючи на необхідності адаптації комунікативних та адміністративних механізмів МСВ до потреб ВПО як постійних мешканців, а не тимчасових реципієнтів допомоги. Таким чином, роль місцевого самоврядування у відновленні є комплексною і реалізується через три взаємопов'язані виміри. По-перше, інфраструктурний: органи МСВ є безпосередніми суб'єктами замовлення, координації та контролю відбудови житла, комунальних мереж і соціальної інфраструктури. По-друге, соціально-демографічний: громади зобов'язані забезпечити інтеграцію ВПО, повернення переселенців та відновлення ринку праці. По-третє, інституційний: здатність громад залучати міжнародну допомогу та управляти фінансовими ризиками визначає темп і якість відновлення. Успішне поєднання цих вимірів потребує посилення фінансової автономії та чіткого розмежування повноважень між рівнями публічного управління на засадах субсидіарності.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Редакція від 26.02.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19
4. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 р. № 807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20
5. Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі: Постанова КМУ від 12.12.2025 р. № 1748. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1748-2025-п.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. Ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
7. Телендій А. А. Механізми публічного управління у сфері забезпечення економічної безпеки територіальних громад України в умовах воєнного стану. Публічне урядування. 2025. № 4 (45). С. 45–51. DOI: 10.32689/2617-2224-2025-4(45)-5
8. Мунько А. Ю., Лі Д. В., Тагачін М. К. Особливості організації взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянами в умовах воєнного стану в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 14. DOI: 10.54929/2786-5746-2024-14-02-07

Міщенко Катерина Семенівна,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
кандидат. наук з державного управління, доцент

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ І ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Проблематика публічних комунікацій та громадської участі у процесах управління на місцевому рівні привертає значну увагу науковців у сфері публічного управління, політичних наук і адміністративного права. Ефективне функціонування системи місцевого самовряду-

вання значною мірою залежить від взаємодії органів влади з громадськістю. У сучасній системі публічного управління взаємодія органів місцевого самоврядування з населенням розглядається як необхідна умова прозорості управлінських процесів, підвищення ефективності управлінських рішень, формування довіри громадян до влади. Залучення громадян до вирішення питань місцевого значення сприяє врахуванню суспільних інтересів у формуванні місцевої політики та підвищує результативність управлінських рішень [1].

Нормативно-правову основу взаємодії місцевого самоврядування з громадськістю визначає Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», який передбачає різні форми участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Закон встановлює можливість використання таких інструментів взаємодії, як місцеві ініціативи, громадські слухання, загальні збори громадян, інші форми участі громади у місцевому управлінні [ст. 9].

Одним із важливих інструментів взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю є громадські слухання [3]. Вони являють собою форму безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Проведення громадських слухань дозволяє органам місцевого самоврядування отримувати інформацію про позицію громадян щодо певних управлінських рішень, а також враховувати громадську думку у процесі формування місцевої політики [4]. Не менш важливим інструментом участі громадян у місцевому управлінні є місцеві ініціативи. Відповідно до законодавства, члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд будь-якого питання, що належить до компетенції місцевого самоврядування. Місцева ініціатива передбачає внесення пропозицій до порядку денного місцевої ради з метою розгляду важливих для громади питань. Такий механізм дозволяє громадянам безпосередньо впливати на формування місцевої політики, підвищує рівень участі населення у процесах управління. Суттєву роль у системі взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю відіграють загальні збори громадян, які є формою безпосереднього волевиявлення членів територіальної громади. У межах зборів громадяни мають можливість обговорювати актуальні питання розвитку території, висловлювати пропозиції щодо діяльності органів місцевої влади, приймати рішення з питань місцевого значення. У сучасних умовах важливим інструментом взаємодії влади з населенням на місцевому рівні стали консультації з громадськістю, що проводяться з метою залучення громадян до обговорення проектів нормативно-правових актів, підготовки управлінських рішень. Порядок проведення консультацій визначається відповідними нормативними актами і передбачає використання різних форм громадського обговорення, зокрема публічних дискусій, круглих столів, електронних консультацій тощо. Важливе місце у системі взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянами належить громадським радам, які створюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самовря-

дування. Громадські ради є консультативно-дорадчими органами, основним завданням якого є сприяння врахуванню громадської думки під час прийняття управлінських рішень. З розвитком інформаційного суспільства важливого значення набувають інструменти електронної демократії. Одним із таких інструментів є електронні петиції, що надають громадянам можливість ініціювати розгляд важливих питань місцевого розвитку через офіційні електронні платформи.

Важливим механізмом залучення громадян до місцевого управління та удосконалення розвитку територіальних громад є громадський бюджет (бюджет участі) [5]. Цей інструмент передбачає участь жителів громади у розподілі частини місцевого бюджету шляхом подання та голосування за проєкти, спрямовані на розвиток території. Використання бюджету участі сприяє підвищенню прозорості бюджетного процесу, активізації та формуванню партнерських відносин між владою та громадськістю. Важливу роль у комунікаційній взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадянами відіграють також ЗМІ та офіційні інформаційні ресурси органів влади, зокрема офіційні вебсайти органів місцевого самоврядування, сторінки у соціальних мережах, інші інформаційні платформи [6]. Через такі канали публічної комунікації органи влади інформують громадян про свою діяльність, прийняті рішення та плани розвитку територіальної громади.

Таким чином, система механізмів та інструментів взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю і залучення громадян до прийняття управлінських рішень являє собою широкий спектр засобів, до яких належать громадські слухання, місцеві ініціативи, загальні збори громадян, консультації з громадськістю, електронні петиції, громадські ради та бюджет участі. Їх використання підвищує відкритість органів місцевого самоврядування та прозорість їх діяльності, сприяє формуванню ефективного діалогу між владою і громадськістю, залучає громадян до прийняття управлінських рішень, посилюючи тим самим довіру до влади та забезпечуючи більш результативну реалізацію політики розвитку територіальних громад.

Література

1. Бурик З. М. Публічне управління та політика участі громадян у територіальних громадах. Житомир : Поліський національний університет, 2025. 120 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/46039/1/1.pdf

2. Лебідь А. Є., Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні : навч.-метод. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 73 с. URL: https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Posibnik_instrumenty.pdf

3. Кормушкін Ю. А. Участь громадськості у процесі прийняття управлінських рішень на рівні територіальних громад. Миколаїв : МНАУ, 2022. 88 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13220/3/Public%20participation.pdf

4. Лободіна З. М. Партисипативне бюджетування як інструмент місцевої демократії. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. № 3. С. 65–70. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3886/3661/15326
5. Трещов М. М., Мунько А. С. Механізми участі громадськості у публічному управлінні. Дніпро : ДДУВС, 2023. 110 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11496/1/макет_посібник_ПУА.pdf

Мяновська Діана Олександрівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
студентка групи 401-П, спеціальність «Право»

Гончарова Діана Дмитрівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
студентка групи 401-П, спеціальність «Право»

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИК РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми децентралізації в Україні значно зросла в умовах воєнного стану, оскільки саме територіальні громади опинилися на передовій забезпечення життєдіяльності населення [5]. Війна суттєво змінила умови функціонування органів місцевого самоврядування, посиливши їхню відповідальність за надання базових послуг, підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення інфраструктури та реагування на безпекові виклики [3]. У таких умовах ефективність децентралізації стала одним із ключових чинників стійкості держави та її здатності протистояти кризам [4].

Децентралізація відіграє важливу роль у розвитку територіальних громад, оскільки забезпечує передачу значної частини повноважень і ресурсів на місцевий рівень [2]. Це сприяє підвищенню самостійності громад, ефективнішому управлінню ресурсами, оперативнішому прийняттю рішень та кращому врахуванню потреб населення [2]. У сучасних умовах децентралізація виступає не лише інструментом розвитку, але й механізмом забезпечення стійкості громад в умовах кризи та воєнних загроз [4].

Запровадження воєнного стану в Україні у зв’язку з повномасштабною збройною агресією стало безпрецедентним викликом для функціонування територіальних громад та системи місцевого самоврядування загалом [3].

Передусім територіальні громади зіткнулися з різким зростанням навантаження на місцеві бюджети. Значна частина фінансових ресур-

сів була спрямована на забезпечення обороноздатності, підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення пошкодженої інфраструктури та надання базових соціальних послуг [5]. Водночас доходи громад у багатьох випадках скоротилися через зниження економічної активності [5].

Суттєвим викликом стало руйнування або пошкодження критичної інфраструктури - житлового фонду, закладів освіти, медичних установ, об'єктів енергетики та транспорту [5]. Це значно ускладнило забезпечення життєдіяльності громад, особливо в прифронтових і тимчасово окупованих територіях.

Крім того, війна спричинила масштабні демографічні зміни. Значна кількість населення була змушена покинути свої домівки, що призвело до нерівномірного розподілу людських ресурсів між громадами [5].

В умовах воєнного стану також відбулася певна централізація управлінських процесів. У низці громад було запроваджено військові адміністрації, які перебрали на себе частину функцій органів місцевого самоврядування [3]. Попри всі труднощі, територіальні громади продемонстрували високий рівень стійкості та адаптивності.

В умовах воєнного стану територіальні громади України опинилися перед комплексом нових викликів, серед яких — обмеженість фінансових ресурсів, руйнування інфраструктури, кадровий дефіцит та нестабільна безпекова ситуація [5].

Водночас війна відкриває і нові можливості для розвитку громад. Зокрема, посилюється роль місцевого самоврядування, активізується міжнародна співпраця та залучення фінансової допомоги [4]. Важливим напрямом є цифровізація послуг та впровадження інноваційних підходів до управління [4].

Значну роль відіграє згуртованість населення та зростання громадянської активності, що сприяє ефективнішому вирішенню локальних проблем.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр .

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр .

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

4. Децентралізація в Україні : офіційний вебпортал. URL: https://decentralization.gov.ua

5. Міністерство розвитку громад та територій України : офіційний вебсайт. URL: https://www.minregion.gov.ua

Петренко Аліна Володимирівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
студентка першого (бакалаврського рівня) вищої освіти, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Чуб Андрій Костянтинович
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
студентка першого (бакалаврського рівня) вищої освіти, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ФІНАНСОВА САМОСТІЙНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах воєнного стану та продовження реформи децентралізації фінансова самостійність територіальних громад набуває особливої актуальності. Спроможність територіальних громад самостійно формувати дохідну базу та залучати позабюджетні кошти визначає якість публічних послуг і розвиток інфраструктури. Проте значна частина громад України досі залежить від державних трансфертів, що обмежує їхній сталий розвиток [1, с. 37].

Фінансова самостійність громади – це здатність органів місцевого самоврядування формувати бюджет переважно з власних доходів і реалізовувати стратегічні цілі без надмірної залежності від центральної влади. Ця самостійність обмежується вузькою податковою базою, нерівномірністю потенціалу громад та невідповідністю фінансових ресурсів обсягу делегованих повноважень [2, с. 361].

Основними групами інструментів забезпечення фінансової самостійності громад є:

– місцеві податки та збори – формують стабільну, проте часто недостатню базу власних доходів;

– міжбюджетні трансферти – виконують компенсаторну функцію, але знижують стимул до нарощення власних надходжень;

– муніципальні облігації – дозволяють залучати ринковий капітал без підвищення податкового навантаження;

– державно-приватне партнерство – забезпечує реалізацію масштабних інфраструктурних проєктів без перевантаження бюджету;

– гранти та міжнародна технічна допомога – розширюють ресурсну базу та підтримують відновлення;

– краудфандинг і соціальне інвестування – підвищують громадську активність і фінансують локальні ініціативи.

Жоден із зазначених інструментів не є самодостатнім, так як традиційні джерела забезпечують стабільність, але не покривають потре-

би у масштабному фінансуванні; трансферти формують ризик хронічної залежності [1, с. 39]; інноваційні механізми потребують управлінської компетентності та довіри інвесторів. Шестаковська Т. та Дементов І. наголошують, що державна підтримка має бути проактивною – спрямованою на довгострокову самодостатність громад [2, с. 363]. Принциповим є перехід від пасивного розподілу трансфертів до стимулювання власного розвитку, без чого формальна децентралізація не набуде реального економічного змісту.

Для зміцнення фінансової самостійності громад доцільно:

– розширити повноваження щодо місцевих податків і вдосконалити механізми їх адміністрування;

– запровадити стимулюючі субвенції для громад із зростанням власних доходів;

– розвивати муніципальне облігаційне фінансування та ДПП для інфраструктурних проєктів;

– створити мережу регіональних ресурсних центрів для підвищення проєктної спроможності громад;

– впровадити цифрові системи моніторингу бюджетів для підвищення прозорості місцевої влади.

Отже, фінансова самостійність територіальних громад є ключовою умовою їх сталого розвитку в умовах децентралізації та воєнних викликів. Її досягнення можливе за умови поєднання традиційних і інноваційних фінансових інструментів, підтриманих ефективною державною політикою та розвитком кадрового потенціалу місцевого самоврядування. Вдосконалення механізмів фінансового забезпечення залишається стратегічним пріоритетом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності громад у постконфліктний період.

Література

1. Квасній З. В., Оліховська М. В., Оліховський В. Я., Даниленко Ю. В. Інструменти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах війни. Публічне урядування. 2025 р. № 3 (44). С. 36-42. https://doi.org/10.32689/2617-2224-2025-3(44)-5

2. Шестаковська Т. Л., Дементов І. О. Державна політика підтримки сталого розвитку територіальних громад в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2025 р. № 340 (2). С. 359-366. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-57

Поліщук Віталій Олегович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії парадигма публічного управління на базовому рівні зазнала докорінних змін. Органи місцевого самоврядування опинилися на передовій взаємодії з громадянами, виконуючи роль не лише надавачів адміністративних послуг, але й ключових суб'єктів забезпечення психологічної, соціальної та інформаційної стабільності територіальних громад. У цьому контексті ефективна комунікативна взаємодія трансформувалася з рутинної управлінської функції в критичний інструмент національної стійкості та територіальної оборони.

Аналіз поточного стану функціонування місцевої влади дозволяє стверджувати, що традиційні моделі зв'язків з громадськістю, орієнтовані на одностороннє інформування (звітування про досягнення чи публікація рішень), втратили свою релевантність. Сучасна криза вимагає переходу до антикризової партисипативної комунікації, головним завданням якої є оперативність, прозорість, емпатія та протидія когнітивним загрозам (дезінформації, ІПСО).

Теоретико-методологічний базис дослідження комунікацій в умовах воєнного стану спирається на розуміння інформації як ресурсу життєзабезпечення. Як зазначають фахівці з публічного управління, в умовах високого рівня невизначеності суспільство відчуває гостру потребу в достовірних орієнтирах [1, с. 475]. Відтак, органи місцевого самоврядування мають формувати єдиний голос місцевої влади, який мінімізує панічні настрої та мобілізує ресурси громади.

Специфіка комунікативної взаємодії в системі місцевого самоврядування під час війни характеризується трьома ключовими трансформаціями:

По-перше, відбулася гіперцифровізація каналів комунікації. Офіційні вебсайти частково поступилися місцем месенджерам (Telegram, Viber) та соціальним мережам через їхню здатність забезпечувати миттєву доставку інформації щодо безпекових загроз (повітряні тривоги, евакуаційні заходи, робота укриттів).

По-друге, змінився характер комунікативного повідомлення. Влада змушена балансувати між необхідністю задоволення суспільного інтересу та дотриманням суворих обмежень щодо нерозголошення чутливої інформації, визначених правовим режимом воєнного стану [2,

ст. 8]. Це вимагає від посадових осіб високого рівня комунікативної компетентності та інформаційної гігієни.

По-третє, комунікація набула яскраво вираженого терапевтичного ефекту. Діалог між владою та громадою сьогодні виконує функцію соціального клею. Регулярні відеозвернення очільників громад, оперативні відповіді на запити внутрішньо переміщених осіб, відкритість до діалогу створюють у населення відчуття контрольованості ситуації та присутності влади на місцях [3, с. 24].

Однак, практика свідчить про наявність низки бар'єрів у цій сфері. Серед них: недостатній рівень цифрової інклюзивності (відсутність доступу до інтернету в окремих категорій населення або осіб з інвалідністю), дефіцит кваліфікованих фахівців з кризових комунікацій у невеликих громадах, а також технічні збої через атаки на енергетичну інфраструктуру. Вирішення цих проблем вимагає розробки комплексних місцевих програм цифрової трансформації та забезпечення безперебійності каналів зв'язку.

Отже, комунікативна діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану є фундаментальним елементом архітектури безпеки територіальної громади. Вона виступає каталізатором довіри між громадянами та державою. Подальші наукові розвідки у цій сфері мають бути спрямовані на розробку стандартизованих протоколів антикризових комунікацій для органів місцевого самоврядування та впровадження інноваційних інструментів цифрової доступності, що стане надійним підґрунтям для повоєнного відновлення та стабільного розвитку регіонів.

Література:

1. Лушагіна Т. В. Комунікативна політика органів публічної влади під час війни. Публічне адміністрування та регіональний розвиток. 2023. № 20. С. 471–491.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Інформування населення у кризових умовах. Залучення жителів до процесів відбудови громад: навч. посіб. / за ред. шведсько-українського проєкту PROSTO «Підтримка доступності послуг в Україні». Київ, 2023. 58 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/901/PROSTO_Manual_Informing_residents_in_a_crisis_book_web_16112023.pdf

Порохня Ілля Вікторович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

ВИКЛИКИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України з 24 лютого 2022 року суттєво трансформувала умови функціонування публічної влади, зокрема органів місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування стали першою лінією забезпечення життєдіяльності територіальних громад, організації оборони, евакуації населення, надання гуманітарної допомоги та відновлення інфраструктури.

Водночас проходження служби в органах місцевого самоврядування набуло низки викликів, пов'язаних зі змінами правового регулювання, кадровим дефіцитом, безпековими ризиками та необхідністю оперативного реагування на кризові умови.

Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування у період воєнного стану ґрунтується на Конституції України [1], Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII [2], Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 № 2259-IX [3], Законі України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX [4] та інших нормативних актах.

Головними викликами проходження служби в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану є: по-перше, кадровий дефіцит і спрощений порядок призначення. Мобілізація, міграція та окупація призвели до значного скорочення кадрового складу. Закон № 2259-IX дозволив призначення без конкурсу, що забезпечило оперативність, але створило ризики зниження професійного рівня службовців. Особи, призначені за спрощеним порядком, не можуть бути переведені на інші посади до закінчення воєнного стану. По-друге, безпекові ризики. Працівники ОМС працюють під постійною загрозою обстрілів, кібератак і диверсій. Відсутність чітких протоколів дій у разі загрози захоплення громади ускладнює документообіг та кадрове діловодство. По-третє, організаційно-правова невизначеність. Утворення військових адміністрацій призводить до перерозподілу повноважень між ОМС та ВА. Закон № 2136-IX надав роботодавцю право самостійно визначати режим роботи, призупиняти окремі норми трудового законодавства. По-четверте, психологічне навантаження та вигорання. Додаткові

обов'язки (військовий облік, робота з ВПО, координація оборони) суттєво підвищують рівень стресу.

Для подолання зазначених викликів пропонується:

- удосконалити законодавство з урахуванням воєнного досвіду;
- запровадити обов'язкові програми підвищення кваліфікації для службовців, призначених за спрощеним порядком;
- розробити єдині безпекові протоколи для ОМС;
- після припинення воєнного стану провести обов'язкові конкурси на посади, зайняті без конкурсу.

Таким чином, проходження служби в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану демонструє високу адаптивність системи, але потребує подальшого вдосконалення нормативно-правової бази та кадрової політики.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 4 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text

4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX : станом на 14 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text

Скрильник Андрій Сергійович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу,
кандидат економічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Умови воєнного стану, демографічних втрат і повоєнного відновлення актуалізують потребу в такій моделі публічного управління, за якої підприємництво розглядається не лише як чинник економічного зростання, а й як інструмент соціальної інтеграції, просторового вирівнювання та відновлення людського капіталу громад. Для ветеранів, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, молоді, жінок і мешканців периферійних територій підприємницька активність може

стати переходом від залежності від зовнішньої підтримки до економічної самостійності.

Наукова проблема полягає в тому, що інклюзивне підприємництво на рівні територіальних громад часто залишається фрагментарним напрямом політики. Місцеві стратегії декларують підтримку бізнесу й зайнятості, однак не завжди містять процедури виявлення бар'єрів, критерії інклюзивної цінності інвестиційних проєктів, механізми доступу до фінансування та індикатори результативності. У науковій літературі інклюзивний розвиток розглядається як системний процес залучення людини, територій і соціальних груп до створення та розподілу суспільних благ [2; 3].

Метою тез є обґрунтування організаційно-правового контуру підтримки інклюзивного підприємництва в громадах України. Вихідна позиція полягає в тому, що інклюзивність має бути інституціоналізована у місцевій економічній політиці, а не зводитися до разових грантових або благодійних заходів. Такий підхід узгоджується з потребою адаптації регіональної політики до цілей інклюзивного підприємництва [1], а також із міжнародними підходами до інклюзивного зростання, соціальної економіки та місцевого економічного розвитку [4; 5; 6].

Практичне наповнення запропонованого підходу доцільно подати через взаємопов'язані складові механізму публічного управління.

Таблиця 1

Складові організаційно-правового механізму підтримки інклюзивного підприємництва в громаді

Складова	Управлінський зміст	Очікуваний результат
1. Нормативно-цільова	закріплення цілей інклюзивного підприємництва у стратегіях, програмах підтримки бізнесу, планах відновлення	правова визначеність, прозорість рішень, зв'язок із бюджетними ресурсами
2. Інституційна	координація громади, бізнесу, освітніх установ, центрів зайнятості, ветеранських і громадських організацій	подолання фрагментарності підтримки та формування партнерської екосистеми
3. Фінансово-інвестиційна	поєднання грантів, соціального інвестування, гарантій, краудфандингу та публічно-приватного партнерства	розширення доступу вразливих груп до стартового й оборотного капіталу

4. Цифрово-сервісна	електронні консультації, відкриті дані, онлайн-навчання, база програм підтримки, доступні цифрові кабінети	зниження інформаційних бар'єрів і рівніший доступ до публічних сервісів
5. Моніторингова	оцінювання кількості створених бізнесів, робочих місць, доступності інфраструктури, соціального ефекту проєктів	доказове коригування місцевих програм і підзвітність політики

Джерело: сформовано автором.

Застосування наведеного механізму потребує послідовності управлінських дій. На першому етапі громада має провести діагностику фінансових, просторових, цифрових, інформаційних та інфраструктурних бар'єрів. На другому етапі визначаються цільові групи й сектори з найвищим інклюзивним потенціалом: соціальні послуги, локальна переробка, роздрібна торгівля, інклюзивний туризм, агробізнес, ремісництво та креативні індустрії. На третьому етапі формується пакет підтримки, який поєднує навчання, менторство, доступ до майна, фінансові інструменти та супровід збуту. На четвертому етапі здійснюється моніторинг фактичного соціально-економічного результату.

Особливої уваги потребує правове оформлення міжсекторної взаємодії. Меморандуми, локальні порядки конкурсної підтримки, дорадчі ради, проєктні офіси та публічні звіти дають змогу зробити інклюзивне підприємництво не декларативним, а керованим напрямом місцевої політики. Водночас соціальна цінність проєкту має оцінюватися разом з економічною доцільністю: створенням робочих місць, залученням вразливих груп, доступністю послуг, просторовим охопленням старостинських округів і стійкістю бізнес-моделі.

Отже, інклюзивний розвиток підприємництва в громадах України має розглядатися як інтегрований напрям публічного управління, що поєднує правову рівність доступу, економічну ефективність, соціальну згуртованість і відновлення людського потенціалу. Перехід від універсальної підтримки бізнесу до цільової та доказової інклюзивної політики дає змогу громадам краще відповідати викликам війни, повоєнної відбудови та європейської інтеграції.

Література:

1. Скрильник А. С. Механізми інституційної адаптації регіональної політики до цілей інклюзивного підприємництва. Наукові перспективи. 2025. № 9(63). С. 881–898. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-881-898

2. Жуковська А., Желюк Т. Інклюзивний розвиток територіальних громад в умовах війни та післявоєнної відбудови. Вісник економіки. 2025. № 4. С. 24–45. DOI: https://doi.org/10.35774/

3. Павлов О. І., Дідух С. М. Інклюзивний розвиток України як система. Проблеми економіки. 2020. № 4(46). С. 75–81. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-75-81

4. OECD. Opportunities for All: A Framework for Policy Action on Inclusive Growth. Paris: OECD Publishing, 2018. DOI: https://doi.org/10.1787/9789264301665-en

5. European Commission. Building an Economy that Works for People: An Action Plan for the Social Economy. Brussels, 2021. COM(2021) 778 final.

6. Як територіальні громади можуть планувати свій сталий та інклюзивний економічний розвиток? Звіт про досвід застосування методології місцевого економічного розвитку в межах Програми USAID DOBRE. Київ, 2023. 78 с.

Смаглюк Вікторія Валеріївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права

Мазепа Вікторія Романівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба у зміцненні можливостей місцевого самоврядування через впровадження системних управлінських рішень. Процеси децентралізації в Україні кардинально змінили архітектуру публічної влади, перемістивши центр відповідальності за життєзабезпечення населення безпосередньо на рівень територіальних громад [1]. Однак місцеве керівництво повинно перейти від реактивного адміністрування до проактивного стратегічного управління через виклики воєнного стану та необхідність подальшого відновлення. У сучасних умовах стратегія громади перестає бути формальним документом і перетворюється на дієвий інструмент, який дозволяє розподіляти обмежені ресурси в умовах критичної невизначеності [5].

Теоретична основа стратегічного керування територіями спирається на комплексний аналіз внутрішнього потенціалу та зовнішніх чинників впливу. Важливо розуміти, що стратегічне керування – це безперервний цикл, який охоплює не тільки визначення довгострокових завдань, а ще й постійний моніторинг змін безпекового середовища [2]. На відміну від традиційного планування, стратегічний підхід спрямований на пошук унікальних конкурентних переваг громади, таких як людський капітал чи логістичні активи, що можуть стати точками росту в процесі повоєнного відновлення територій [4].

Аналіз цього процесу виявляє кілька важливих складових, серед яких особливо значущими є ресурсна та комунікаційна частини. Дієве управління неможливе без точного обліку всього майна громади та глибокого розуміння стану її інфраструктури, яка часто зазнає руйнувань внаслідок бойових дій. Водночас стратегічне управління сьогодні нерозривно пов'язане з принципами інклюзивності. Залучення мешканців та внутрішньо переміщених осіб до формування пріоритетів розвитку дозволяє створити суспільний консенсус, який є фундаментом для реалізації будь-яких стратегічних ініціатив [5].

Сучасна нормативно-правова база, зокрема останні урядові постанови щодо моніторингу стратегій розвитку, висуває нові вимоги до якості управлінських документів. Сьогодні акцент стоїть на тому, чи здатні громади інтегрувати міжнародні стандарти відновлення «Build Back Better» у власні плани [3]. Це передбачає не просто відбудову зруйнованого, а створення якісно нового простору, що відповідає європейським стандартам. Таким чином, теоретичні засади управління доповнюються практичною необхідністю адаптації до вимог євроінтеграції [4].

Окрему увагу в системі стратегічного управління варто приділити інвестиційній привабливості. Наявність чіткої та реалістичної стратегії є базовим індикатором для міжнародних донорів та фондів технічної допомоги. В умовах дефіциту внутрішнього фінансування саме спроможність громади презентувати системне бачення свого майбутнього стає вирішальним фактором у залученні зовнішніх ресурсів. Стратегія дозволяє уникнути хаотичного розподілу коштів і зосередитись на проєктах, що мають найбільший соціальний ефект [2].

Підсумовуючи, слід зазначити, що стратегічне управління виступає головним чинником забезпечення стійкості територіальних громад. Воно дозволяє збалансувати нагальні потреби сьогодення із візією майбутнього, створюючи умови для підвищення якості життя населення навіть у кризовий період. Подальший розвиток теоретичних положень у цій сфері має зосереджуватись на цифровізації управлінських процесів та впровадженні інструментів швидкого реагування на місцях.

Література :

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

2. Берданова О. В., Вакуленко В. М. Стратегічне планування розвитку територіальних громад : навч. посіб. Київ : Проєкт «Децентралізація», 2022. 148

3. Про затвердження Порядку розроблення, реалізації та моніторингу стратегій розвитку територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 816. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF

4. Публічне управління та стратегічний розвиток територій / О. С. Ігнатенко та ін. // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2022. № 2(62). С. 45–52.

5. Стратегічне планування розвитку територіальних громад // Науковий вісник Полісся. 2023. № 1. URL: https://nvp.stu.cn.ua/article/view/277419

Смачний Віталій Валерійович
Національний університет «Одеська політехніка»
аспірант кафедри соціально-гуманітарних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Глобальне партнерство зазначено у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2025 р. № 1404-р (документ 1404-2025-р, чинний, поточна редакція, прийняття від 10.12.2025) «Про залучення гранту від Міжнародного банку реконструкції та розвитку та Міжнародної асоціації розвитку, які спільно діють як Наглядовий орган Фонду глобального партнерства в галузі освіти та як адміністратор Мультидонорського трастового фонду допомоги, відновлення, реконструкції і реформування України як додаткового фінансування для Проекту “Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні”» [1] та в інших правових документах [2].

Публічно-приватне партнерство забезпечується багатьма нормативно-правовими актами, зокрема: Законом України «Про публічно-приватне партнерство» (документ 4510-IX, чинний, поточна редакція; прийняття від 19.06.2025) [3] та в розпорядженнями, постановами Кабінету Міністрів України [4-7], а також Наказом Міністерства економіки України від 14.12.2021 № 1067 «Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства» (документ z0109-22, чинний, поточна редакція; Прийняття від 14.12.2021) [8] та ін.

Інший вид партнерства, яке визначається у законодавстві, - це партнерство задля відновлення та розвитку, - що зазначено, наприклад, у таких правових документах: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2025 р. № 1120-р «Про підписання Рамкової програми співробітництва в галузі сталого розвитку між Урядом України та ООН "Партнерство задля відновлення та розвитку на 2025-2029 роки"» (документ 1120-2025-р, чинний, поточна редакція; прийняття від 08.10.2025) [9]; Угода про партнерство між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй на 2025–2029 роки - Рамкова програма співробітництва між Україною та ООН у галузі сталого розвитку [10].

Також виокремлюється партнерство між Україною та іншими державами в різних галузях, наприклад: Закон України «Про ратифікацію Угоди про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії (документ 4604-IX, чинний, поточна редакція; прийняття від 17.09.2025) [11] та ін.

Література:

1. Про залучення гранту від Міжнародного банку реконструкції та розвитку та Міжнародної асоціації розвитку, які спільно діють як Наглядовий орган Фонду глобального партнерства в галузі освіти та як адміністратор Мультидонорського трастового фонду допомоги, відновлення, реконструкції і реформування України як додаткового фінансування для Проекту "Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні" : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.12.2025 № 1404-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-2025-р#Text

2. Угода (у формі обміну нотами) між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про продовження дії Угоди (у формі обміну нотами) між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у сфері біологічної та хімічної безпеки і ядерного/радіологічного захисту в рамках ініціативи Групи Семи «Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї і матеріалів масового знищення» : Угода Каб. Міністрів України від 16.03.2023 : станом на 30 груд. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_001-23#Text

3. Про публічно-приватне партнерство : Закон України від 19.06.2025 № 4510-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text

4. Про визначення уповноваженої організації на здійснення заходів, спрямованих на підготовку та реалізацію проектів публічно-приватного партнерства і проектів концесії : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.12.2025 № 1398-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1398-2025-р#Text

5. Про внесення змін до пункту 3 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із посилення інституційної спроможності для підготовки публічних інвестиційних проектів та проектів державно-приватного партнерства : Пос-

танова Каб. Міністрів України від 16.07.2025 № 889. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-2025-п#Text

6 Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 222. Документ 222-2023-п, чинний, поточна редакція. Прийняття від 14.03.2023. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2023-%D0%BF#Text

7. Про затвердження Порядку прийняття рішення про надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2023 р. № 117. Документ 117-2023-п, чинний, поточна редакція. Прийняття від 08.02.2023. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2023-%D0%BF#Text

8. Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства : Наказ Міністерства економіки України від 14.12.2021 № 1067. Документ z0109-22, чинний, поточна редакція. Прийняття від 14.12.2021. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0109-22#Text

9. Про підписання Рамкової програми співробітництва в галузі сталого розвитку між Урядом України та ООН "Партнерство задля відновлення та розвитку на 2025-2029 роки" : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2025 р. № 1120-р. Документ 1120-2025-р, чинний, поточна редакція. Прийняття від 08.10.2025. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1120-2025-%D1%80#Text

10. Партнерство задля відновлення та розвитку на 2025-2029 роки. Офіційний веб-портал Організація Об'єднаних Націй : Україна. 10 грудня 2025. URL: https://ukraine.un.org/uk/306816

11. Про ратифікацію Угоди про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії : Закон України. Документ 4604-IX, чинний, поточна редакція. Прийняття від 17.09.2025. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4604-20#Text

Старостенко Вікторія Миколаївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
студентка 4 курсу, спеціальність 081 «Право»,

СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІД ВИЖИВАННЯ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Громади зіткнулися із завданнями, які ніхто не міг передбачити до початку повномасштабного вторгнення. Вони мусили одночасно рятувати людей, забезпечувати їх найнеобхіднішим та не втрачати перспективу на майбутнє. Здатність протистояти ударам, швидко пристосовуватись до нових реалій та відновлювати зруйноване визначає, чи зможе громада вийти за межі простого виживання та почати розвиватись. Стійкість будується на поєднанні роботи інститутів, фінансових можливостей та єдності людей, що разом створює базу для відновлення після війни [1].

Розвиток стійкості відбувається поетапно, де кожна фаза потребує специфічних управлінських рішень. З одного боку, стабілізація зосереджена на забезпеченні базових потреб населення - води, електрики, медичної допомоги, організації екстреної допомоги та координації різних служб. З іншого боку, адаптація передбачає перебудову систем управління, перерозподіл ресурсів та налагодження комунікації між владою і мешканцями. Відновлення охоплює ремонт інфраструктури, повернення базових послуг та відновлення економічної активності. Фінальна фаза розвитку означає вихід на траєкторію сталого зростання, де громада використовує кризовий досвід для побудови ефективніших систем [2].

Згідно зі статтею 2 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", територіальна громада має право самостійно вирішувати питання місцевого значення. Децентралізаційна реформа дала місцевій владі можливість оперативно реагувати на кризи без потреби погодження з вищими рівнями. Розширення повноважень та зміцнення фінансової бази дозволило громадам самостійно ух валювати рішення у надзвичайних ситуаціях. Автономність у формуванні бюджетів, можливість залишати частку податку на доходи фізичних осіб та право на місцеве оподаткування створили матеріальну базу для антикризових дій. Місцеві органи влади організовували прийом внутрішньо переміщених осіб, координували волонтерів та забезпечували роботу критично важливої інфраструктури [1, 3].

По-перше, економічна стійкість безпосередньо залежить від спроможності громад заробляти власні кошти та розумно керувати бюджетом. По-друге, частка власних доходів у загальній структурі впливає на готовність спільнот витримувати зовнішні удари. По-третє,

бюджетні інструменти відіграють головну роль у забезпеченні безперервності послуг та фінансуванні соціальної підтримки. Наприклад, фінансова автономія дозволяє місцевим органам влади формувати резервні фонди, вкладати кошти в модернізацію систем життєзабезпечення та залучати ресурси від міжнародних донорів [4, 5].

Соціальний капітал та громадська участь створюють неформальні мережі підтримки, які доповнюють роботу державних інститутів під час кризи. Волонтерський рух, ініціативи взаємодопомоги та спільнотна солідарність стали основою для збереження соціальної тканини. Довіра до місцевої влади, яка виросла через децентралізацію, дозволяє ефективніше мобілізувати ресурси спільноти та координувати зусилля різних акторів. Ми вважаємо, що участь громадян у прийнятті рішень, контролі за виконанням програм та формуванні стратегічних пріоритетів підвищує легітимність влади та зміцнює соціальну згуртованість [3].

Відповідно до статті 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування отримують додаткові повноваження для забезпечення національної безпеки. Перехід від виживання до сталого розвитку потребує поєднання короткострокових антикризових заходів з довгостроковими стратегіями розвитку, оскільки тільки така інтеграція забезпечує самодостатність громад у постконфліктний період. Розробка програм підвищення стійкості, які поєднують гуманітарне реагування з економічним відновленням, створює основу для самодостатності. Стратегічне планування в умовах невизначеності стає інструментом адаптивного управління, що дозволяє коригувати пріоритети відповідно до зміни зовнішнього середовища. Вкладення в розвиток людей, модернізацію інфраструктури та створення сприятливого середовища для бізнесу формують передумови для економічного зростання [6].

Отже, стратегічна стійкість територіальних громад формується через поєднання інституційних механізмів, економічної спроможності та соціальної згуртованості. Децентралізація створила потрібну основу для швидкого реагування місцевої влади на кризові виклики. Фінансова автономія громад та розвиток місцевої економіки є критичними чинниками для забезпечення довгострокової стійкості. Перехід від виживання до сталого розвитку потребує системного підходу, який поєднує короткострокові антикризові дії з довгостроковим стратегічним плануванням розвитку територій.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Батанов О. В. Людський вимір децентралізації в умовах викликів російсько-української війни. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2023 р., м. Львів). Київ ; Львів, 2023. С. 18-24.
4. Нагорна І. В. Забезпечення життєдіяльності територіальних громад органами місцевого самоврядування в умовах війни. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2022. С. 180-181.
5. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни : наук. доп. / за ред. І. З. Сторонянської. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2022. 72 с.
6. Мельничук В. І. Регіональні особливості реформи місцевого самоврядування в процесі децентралізації та євроінтеграції України : дис. ... д-ра філософії : 052. Івано-Франківськ, 2023. 249 с.

Тарас Мар'яна Іванівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
студентка 1 курсу освітнього рівня «Магістр»
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Система фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні формувалася під впливом інституційних і бюджетних трансформацій. Тривалий час її ключовими проблемами залишалися обмеженість власної доходної бази місцевих бюджетів, залежність громад від міжбюджетних трансфертів та невідповідність між обсягом повноважень і ресурсами для їх реалізації. Реформа децентралізації розширила фінансові можливості громад і посилила їхню відповідальність за місцевий розвиток.

На сучасному етапі фінансове забезпечення діяльності органу місцевого самоврядування здійснюється в умовах комплексних викликів, що безпосередньо впливають на фінансову стійкість громад. Серед них – воєнний стан, безпекові ризики, нестабільність доходної бази, зростання видаткового навантаження, міжтериторіальна диференціація фінансової спроможності та потреба у додаткових ресурсах. Із початком активної фази російсько-української війни розвиток місцевих бюджетів змістився від логіки завершення децентралізації до забезпечення базових потреб населення в кризових умовах [1, с. 24].

Фінансове забезпечення діяльності органу місцевого самоврядування слід розглядати як систему формування, розподілу і використ-

тання ресурсів для реалізації повноважень, надання публічних послуг, виконання місцевих програм і розвитку громади. У сучасних умовах його ефективність визначається не лише обсягом ресурсів, а й здатністю органу місцевого самоврядування діяти в умовах нестабільності, оперативно змінювати бюджетні пріоритети та збалансовувати поточні потреби й цілі розвитку [1, с. 34].

Найбільш масштабним викликом є воєнний стан і пов'язані з ним безпекові ризики. У цих умовах органи місцевого самоврядування змушені не лише фінансувати традиційні напрями місцевого значення, а й реагувати на нові потреби, пов'язані з підтримкою внутрішньо переміщених осіб, відновленням інфраструктури, забезпеченням енергетичної стійкості та соціальним захистом населення. Оскільки сфера публічних фінансів України не була повністю адаптована до функціонування в умовах воєнного стану, це зумовило появу інституційних і правових прогалин. На цьому тлі було спрощено бюджетні процедури на місцевому рівні та розширено можливості перерозподілу видатків і перегляду бюджетних рішень [2, с. 11].

Другим суттєвим викликом є нестабільність доходної бази місцевих бюджетів і посилення фіскальної асиметрії між громадами. В умовах воєнного стану посилюється диференціація громад за рівнем наповнення місцевих бюджетів і фінансової спроможності [3, с. 6–7]. Через це одна частина громад отримує переваги завдяки концентрації податкових джерел і внутрішній релокації економічної активності, тоді як інша стикається зі звуженням податкової бази, залежністю від трансфертів і обмеженням можливостей розвитку. За експертною оцінкою, за 9 місяців 2025 року серед 1331 громади 451 мала високий рівень спроможності, 306 – оптимальний, 203 – задовільний, 269 – низький і 102 – критичний [4].

Третім викликом є зростання видаткового навантаження на місцеві бюджети. В умовах війни бюджет органу місцевого самоврядування дедалі більше виконує антикризову функцію: поряд із фінансуванням традиційних сфер зростає потреба у видатках на безпеку, гуманітарне реагування, підтримку критичної інфраструктури та відновлення. Це звужує можливості для реалізації довгострокових програм розвитку й інвестиційних проєктів. У 2025 році загальний обсяг видатків бюджетів територіальних громад становив 422,58 млрд грн, що на 18,3% більше, ніж у 2024 році; при цьому 59% видатків спрямовувалося на бюджетні установи, зокрема на освіту – 45,1%, соціальний захист – 6,5%, охорону здоров'я – 3,6% [5].

Четвертим викликом є потреба у підвищенні якості бюджетного планування та фінансової адаптивності органів місцевого самоврядування. Це потребує гнучкості бюджетних рішень, швидкого перегляду пріоритетів, результативного використання обмежених ресурсів і залучення додаткового фінансування через міжмуніципальне співробітництво, грантові програми, інструменти відновлення та ефективніше використання комунального майна [1, с. 25; 3, с. 7]. На початок 2026

року накопичені залишки коштів місцевих бюджетів перевищували 53 млрд грн, але розподілялися між громадами нерівномірно: середнє значення становило 37,2 млн грн на громаду, тоді як медіана – 13,9 млн грн [6]. Це підкреслює нерівність фінансових можливостей і потребу у гнучкіших інструментах ресурсного забезпечення.

Сучасні виклики комплексно впливають на систему фінансового забезпечення діяльності органу місцевого самоврядування. Воєнний стан змінює бюджетні пріоритети, фіскальна асиметрія посилює нерівність фінансових можливостей громад, зростання видаткового навантаження обмежує ресурс розвитку, а потреба в оперативному реагуванні на кризові явища підвищує вимоги до якості бюджетного планування та фінансового менеджменту. За таких умов удосконалення системи фінансового забезпечення має ґрунтуватися на засадах фінансової стійкості, адаптивності, результативності та відкритості.

Література:

1. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Місцеві бюджети в Україні в умовах воєнного стану: фіскальна асиметрія та вплив на соціально-економічну стабільність громад // Вплив воєнного стану та політика повоєнного відновлення України: національні стратегії, регіональна безпека та стійкість громад : колективна монографія. 2025. С. 24–34.
2. Возняк Г. В., Коваль В. І. Видатки місцевих бюджетів через призму воєнного стану в Україні // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2022. № 2(154). С. 9–14.
3. Шуст О. А., Варченко О. М., Крисанов Д. Ф. та ін. Фінансова спроможність територіальних громад України в умовах війни // Аграрна економіка. 2024. № 193(2). С. 6–30.
4. Експертна оцінка фінансової спроможності громад у розрізі областей за 9 місяців 2025 року // Децентралізація. 21.11.2025. URL: decentralization.ua/news/20215.
5. Доходи місцевих бюджетів у 2025 році зросли на 14 % // Децентралізація. 13.01.2026. URL: decentralization.ua/news/20345.
6. Моніторинг громад – лютий 2026 // Децентралізація. 13.04.2026. URL: decentralization.ua/news/20543

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНА ТА ПРАВОВА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Deineka Oleg Volodymyrovych
Taras Shevchenko National University of Kyiv, PhD researcher

GOVERNANCE DEBT IN DEFENSE INNOVATION ECOSYSTEMS: FROM INEFFICIENCY TO ENTROPY, SYNERGY AND EMERGENCE

Modern security environments are increasingly defined by rapid technological change and high-intensity warfare. In such conditions, the effectiveness of defense systems depends not only on technological capabilities but also on governance structures that coordinate innovation processes. This research introduces the concept of governance debt as a measurable form of systemic inefficiency in dual-use and defense innovation ecosystems. In engineering, the concept of technical debt describes accumulated inefficiencies in system design that increase long-term costs [1, p. 3]. By analogy, governance debt can be defined as the accumulation of systemic inefficiencies arising from delays, coordination failures, and misalignment among stakeholders in security and defense innovation ecosystems. Formally, governance debt can be expressed as: GD = L + F + M, where L represents latency, F — friction, and M — misalignment.

From a national security perspective, governance debt directly affects operational readiness, technological superiority, and strategic adaptability. In the context of dual-use systems, particularly unmanned and counter-unmanned technologies, governance debt emerges from three primary sources. First, inter-domain conflicts arise between military institutions, private sector innovators, academic actors, and regulatory bodies. These actors operate under different priorities, time horizons, and incentive structures, which leads to structural misalignment and systemic delays [2]. Second, intra-domain fragmentation results in duplication of research and development efforts, lack of interoperability standards, and institutional competition. This reduces overall system efficiency and creates parallel, non-integrated innovation processes [5]. Third, doctrinal lag reflects the gap between rapid technological evolution and slower institutional adaptation. Technologies such as FPV drones, electronic warfare systems, and AI-based solutions evolve within months, while doctrinal integration often takes significantly longer. This creates a temporal asymmetry between threat evolution and institutional response.

To operationalize governance debt, this study proposes a system of indices, including the Regulatory Latency Index, Coordination Friction Index, Doctrine Lag Index, and Duplication Index. These indicators can be

aggregated into a composite Governance Debt Index, enabling comparative and dynamic analysis. To extend this framework, the research incorporates three systemic dimensions: entropy, synergy, and emergence.

Entropy reflects the level of disorder and fragmentation within the innovation ecosystem. In Ukraine, entropy is manifested in the coexistence of formal state programs, private defense startups, volunteer initiatives, and informal production networks. While this diversity increases experimentation, it also generates inefficiencies due to lack of coordination and standardization. Synergy captures the system's ability to generate additional value through coordinated interaction. Ukrainian practice demonstrates strong synergy between frontline units, volunteer organizations, and private developers, where real-time feedback accelerates innovation cycles and improves product relevance. Emergence describes the ability of the system to produce new capabilities that cannot be reduced to individual components. A clear example is the rapid evolution of FPV drone warfare, where decentralized innovation and battlefield adaptation have generated new operational doctrines within a short time frame.

A critical enabling factor of these processes is feedback-driven governance. Ukraine's defense innovation ecosystem demonstrates unique bottom-up coordination mechanisms, including crowdfunding, volunteer logistics networks, and direct communication between developers and frontline operators. These feedback loops reduce information asymmetry and increase the speed of adaptation. At the micro level, governance debt generates measurable financial losses. A typical dual-use startup operating with approximately 1.5 million USD over 18–24 months may face governance-related delays of up to 12 months due to certification, procurement, and coordination constraints. This leads to direct losses of up to 800,000 USD, excluding opportunity costs. At the macro level, global defense spending exceeds 2.6 trillion USD annually, with the innovation segment estimated at 200–400 billion USD [4]. If governance inefficiencies account for 15–25% of this segment, total losses may reach 30–100 billion USD per year.

From a policy perspective, reducing governance debt by 30–40% could significantly improve resource efficiency, accelerate deployment cycles, and enhance national security outcomes. This can be achieved through the implementation of index-based governance systems that enable real-time monitoring, bottleneck identification, and adaptive coordination. The Ukrainian case demonstrates that even under extreme conditions, a hybrid model combining decentralized innovation, strong feedback loops, and cross-sector collaboration can generate resilience and rapid adaptation. This model may serve as a reference for other countries facing hybrid threats. The governance debt should be considered a measurable and actionable factor in public administration and national security. Integrating entropy management, synergy generation, and emergence facilitation into governance frameworks enables states to transform systemic complexity into a strategic advantage.

References:

1. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990.
2. Acemoglu D., Robinson J. Why Nations Fail. Crown Business, 2012.
3. Ostrom E. Polycentric Governance of Complex Economic Systems. American Economic Review, 2010.
4. SIPRI. Trends in World Military Expenditure. 2023.
5. Teece D. Dynamic Capabilities and Strategic Management. Strategic Management Journal, 1997.

Бабенко Софія Миколаївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Кушнерик Аделіна Сергіївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

У ході повномасштабної війни в Україні соціально-економічне становище молоді суттєво змінилося, це проявляється у трансформації ринку праці, рівня зайнятості та міграційних процесів [2, с. 1–4; 3, с. 3–5]. Тому у даному контексті важливо проаналізувати вплив війни на економічні молодь, її професійні орієнтації та міграційні настрої.

Повномасштабна війна рф в Україну суттєво трансформувало ринок праці, спричинивши структурні зміни, скорочення окремих виробничих секторів і зміну попиту на робочу силу. В подальшому це призвело до втрати робочих місць через руйнування підприємств, релокацію бізнесу та зменшення обсягів виробництва [2, с. 2–4; 3, с. 5–8]. Особливо вразливою в цих умовах є молодь, яка й в звичайних умовах часто змушена погоджуватися на тимчасову зайнятість або залишається без роботи, а в сьогоднішніх умовах повномасштабної війни ще більш заготрюється. На ринку праці спостерігаються зростання дисбалансів: у стратегічно важливих секторах економіки виникає дефіцит робочої сили, що частково сприяє підвищенню рівня заробітних плат [1, с. 6–8]. Водночас внутрішньо переміщені особи стикаються з труднощами працевлаштування через високу конкурен-

цію, невідповідність навичок та обмежену кількість вакансій у нових регіонах [4, с. 5–8; 2, с. 3–5].

Війна суттєво вплинула на систему життєвих пріоритетів молоді, посиливши значення економічних чинників, насамперед доходів і фінансової стабільності [4, с. 6–9; 2, с. 3–6]. Досягнення фінансової незалежності стало однією з ключових життєвих цілей, оскільки вона розглядається як умова особистої безпеки та можливості планування життя в умовах нестабільності. Рівень доходів безпосередньо впливає на життєві рішення молоді, зокрема щодо створення сім'ї: особи з нижчим рівнем доходів частіше відкладають ці плани, що свідчить про прямий зв'язок між економічним становищем і способом життя [2, с. 4–6; 4, с. 7–10].

Як зазначає Е. Лібанова, зміни у віковій структурі населення та значна міграція молоді негативно впливають на репродуктивний потенціал країни, що пов'язано з економічною нестабільністю та зниженням доходів домогосподарств [2, с. 3–5; 4, с. 6–8]. Додатково, понад 75% внутрішньо переміщених осіб потребують фінансової допомоги, а для 24% ВПО соціальні виплати є основним джерелом доходу [4, с. 7–9].

Загальна економічна ситуація в умовах війни змінює уявлення молоді про життєвий успіх, зміщуючи акцент із довгострокового кар'єрного планування на швидке отримання стабільного доходу [1, с. 5–7; 4, с. 6–8]. Це зумовлено необхідністю адаптації до ризиків і невизначеності та переорієнтацією на матеріальну безпеку. Водночас соціально-економічні дослідження показують, що рівень занепокоєння щодо браку коштів знизився з 31% до 22%, однак це радше свідчить про адаптацію до кризових умов, ніж про реальне покращення фінансового становища [4, с. 5–7].

З 2022 року мільйони людей були змушені залишити свої домівки та переміститися як у межах країни, так і за кордон, це супроводжується додатковими економічними витратами, зокрема на житло та транспорт, а також труднощами адаптації до нових умов. Внутрішньо переміщені особи часто залежать від державних соціальних виплат, що свідчить про зниження рівня доходів і зростання економічної вразливості [4, с. 6–8]. Одночасно вимушена міграція молоді негативно впливає на довгострокові економічні перспективи країни, посилюючи дефіцит робочої сили [1, с. 4–6; 3, с. 5–7].

Частина молоді пов'язує своє майбутнє місце проживання з економічною ситуацією в країні та розглядає можливість виїзду за кордон у разі її погіршення, особливо в прифронтових регіонах, де поєднуються безпекові та економічні ризики [2, с. 3–5; 4, с. 6–8]. Ключовими умовами повернення залишаються розвиток економіки (49%) та можливості працевлаштування (43%), що підтверджує вирішальну роль економічних чинників у міграційних процесах [1, с. 5–7; 3, с. 6–8].

Отже, повномасштабна війна в Україні суттєво трансформувала соціально-економічне становище молоді, насамперед через зміни на

ринку праці, зростання економічної вразливості та активізацію міграційних процесів. Економічна нестабільність вплинула на професійні та життєві орієнтації молоді, змістивши пріоритети у бік фінансової безпеки та швидкої зайнятості. У цілому, економічні чинники стали визначальними у формуванні життєвих стратегій молодого покоління в умовах війни.

Література:

1. Біла І., Ілюхіна В. Економіка війни в Україні: наслідки та можливі конкурентні переваги в повоєнний період. Економіка та суспільство. 2024. № 59. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-160

2. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в україні, вплив конфлікту на світову економіку. Економіка та суспільство. 2023. № 47. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35

3. Лисенко С. М., Савченко М. О., Пітел Н. С. Економічні наслідки війни для України в умовах глобалізації. Економіка воєнного час. 2024. № 1 https://doi.org/10.5281/zenodo.12799349

4. Спасів Н.Я., Ніпіаліді О.Ю., Квасовський О.Р., Романюк Я.І. Соціально-економічні наслідки повномасштабної війни в україні: від національних проблем до глобальних викликів. Ефективна економіка». 2025. № 4. https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.17

Басова Ксенія Сергіївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності D4 «Публічне управління та адміністрування

МОЛОДІЖНІ РАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У сучасних умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування в Україні особливого значення набуває інституціоналізація механізмів партисипативної демократії на місцевому рівні. Молодіжні ради як консультативно-дорадчі органи при органах місцевого самоврядування стають ключовим інструментом забезпечення представництва молоді (віком 14–35 років) у процесах прийняття рішень, що безпосередньо впливають на її життя. За даними Міністерства молоді та спорту України, станом на грудень 2025 року в країні утворено 664 молодіжні ради, з яких 624 – місцевого рівня (сільські – значна частка, селищні та міські). Найбільше рад функціонує в Кіровоградській (43), Дніпропетровській (42) та Полтавській (39) областях [1].

Неефективне функціонування молодіжних рад призводить до відчуження молоді від влади, «відтоку мозків» з територіальних громад та зниження легітимності рішень органів місцевого самоврядування (ОМС). Натомість їхня повноцінна інституціоналізація перетворює

молодь на активного суб'єкта місцевого розвитку, сприяє соціальній згуртованості та посиленню демократичного врядування.

Сутність молодіжної ради полягає в її статусі як постійно діючого, представницького та незалежного від політичних партій органу. Вона утворюється рішенням відповідної ради (сільської, селищної, міської) на основі Типового положення або власного, затвердженого статуту. Основні елементи інституціоналізації: нормативно-правове закріплення (відповідність ЗУ «Про основні засади молодіжної політики» та постанові КМУ «Про затвердження типових положень про молодіжні ради»); організаційна структура (голова, секретаріат, робочі групи; квотний принцип представництва від закладів освіти, громадських організацій, ВПО); механізми взаємодії з ОМС (право ініціативи, обов'язковий розгляд пропозицій на сесіях, участь у засіданнях постійних комісій); г) фінансово-ресурсне забезпечення (бюджетні кошти громади, гранти Українського молодіжного фонду) [2; 3].

Молодіжна рада не є органом влади, а виконує консультативно-дорадчі функції: аналіз потреб молоді, розробка пропозицій до програм розвитку громади, моніторинг реалізації молодіжної політики, організація діалогових платформ [5].

Значення молодіжних рад для забезпечення молодіжного представництва є багатовимірним. По-перше, вони забезпечують пряме представництво інтересів молоді в ОМС, компенсуючи низьку виборчу активність (молодь становить лише 10–15 % депутатського корпусу місцевих рад). По-друге, сприяють підвищенню легітимності рішень влади через залучення молоді до обговорення бюджетів, програм благоустрою, освітніх та культурних ініціатив. По-третє, виконують роль інкубатора лідерства: члени рад набувають компетенцій публічного управління, що зменшує ризик «відтоку мозків» з ОТГ (за даними UNDP, громади з активними молодіжними радами демонструють на 18–22 % вищий рівень молодіжної ретенції). По-четверте, посилюють соціальну згуртованість у постконфліктних умовах, особливо щодо інтеграції ВПО та ветеранів (886 членів рад – внутрішньо переміщені особи) [4; 5].

Практичні приклади підтверджують ефективність. У Полтавській області молодіжні ради ініціювали створення молодіжних просторів та програм працевлаштування, що підвищило рівень довіри молоді до ОМС на 25–30 % (за результатами місцевих опитувань). Аналогічно в Дніпропетровській області ради активно впливають на місцеві програми відновлення. Загалом, за даними Міністерства молоді та спорту, громади з функціонуючими радами демонструють вищий рівень реалізації молодіжних проєктів (на 35 % більше, ніж у громадах без них) [1; 4].

Молодіжні ради в системі місцевого самоврядування є не лише формою представництва молоді, а й дієвим інструментом демократичного врядування, що забезпечує перехід від формальної участі до реального впливу. Їхня повноцінна інституціоналізація відповідає прин-

ципам законності та сприяє сталому розвитку територіальних громад і формуванню покоління стійкості. Для України пріоритетом має стати масштабування кращих практик, що стане запорукою ефективної молодіжної політики на місцевому рівні.

Література:

1. Міністерство молоді та спорту України. Аналіз утворення молодіжних рад в Україні станом на грудень 2025 року. Київ : Мінмолодьспорт, 2026. 12 с. URL: https://mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini
2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text
3. Про затвердження типових положень про молодіжні ради: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1198 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text
4. Єрмоленко І. Молодіжні ради як інститут залучення молоді до управління: теоретичні аспекти/ Філософія та політологія в контексті сучасності. 2022. Вип. 45. С. 112–118. https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.13
5. UNDP Ukraine. Unlocking the Potential of Youth in Ukraine. Kyiv : UNDP, 2025. 48 p. URL: https://www.undp.org/ukraine/publications/unlocking-potential-youth-ukraine

Гаврилюк Катерина Максимівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

Мамедова Анна Володимирівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Проблема зайнятості молоді в сучасних умовах набуває особливої актуальності, що зумовлено як загальними трансформаціями ринку праці, так і впливом економічної нестабільності. Молодь традиційно розглядається як найбільш мобільна та перспективна частина трудових ресурсів, однак саме вона першою реагує на кризові явища в економі-

ці. Зниження кількості робочих місць, зростання конкуренції та зміна вимог роботодавців істотно ускладнюють процес входження молодих людей на ринок праці [5].

Правове регулювання у сфері зайнятості молоді в Україні має розгалужений характер. Його основу становлять конституційні гарантії права на працю, закріплені в Основному Законі держави [1], які конкретизуються у Кодексі законів про працю України [2] та Законі України «Про зайнятість населення» [3]. Окрему роль відіграють спеціальні нормативно-правові акти, зокрема Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [4] та Закон України «Про основні засади молодіжної політики» [6], що визначають засади державної політики у відповідній сфері.

Особливістю правового статусу молоді на ринку праці є поєднання загальних трудових прав із додатковими гарантіями. Йдеться, зокрема, про сприяння працевлаштуванню випускників, підтримку першого робочого місця та створення умов для професійного становлення [3]. Водночас, як свідчать наукові дослідження, зазначені гарантії нерідко мають формальний характер і не забезпечують реального захисту молоді на ринку праці [7].

У процесі дослідження встановлено, що однією з ключових проблем є невідповідність між системою освіти та потребами ринку праці. Випускники закладів освіти часто не мають практичних навичок, необхідних роботодавцям, що знижує їх конкурентоспроможність [8]. В умовах економічної нестабільності ця проблема загострюється, оскільки роботодавці надають перевагу досвідченим працівникам.

Суттєвою тенденцією сучасного ринку праці є поширення нестандартних форм зайнятості серед молоді. Дистанційна робота, тимчасова зайнятість, фриланс стають все більш поширеними явищами. Такі форми зайнятості, з одного боку, розширюють можливості працевлаштування, а з іншого — характеризуються недостатнім рівнем соціального захисту та правового регулювання [9].

Економічна нестабільність також впливає на поведінку молоді на ринку праці. Зокрема, спостерігається зростання трудової міграції, що свідчить про прагнення молоді до пошуку більш стабільних умов працевлаштування [5]. Крім того, поширюється неформальна зайнятість, що негативно позначається на рівні соціальної захищеності молодих працівників.

Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що проблема полягає не лише у змісті правових норм, але й у недостатній ефективності їх реалізації. Зокрема, існує проблема формального підходу до виконання державних програм зайнятості, а також недостатнього контролю за дотриманням трудового законодавства [7].

У зв’язку з цим важливого значення набуває вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Серед основних напрямів можна виокремити адаптацію законодавства до сучасних умов ринку праці, розвиток програм підтримки молодіжного підприємництва, посилення

взаємодії між освітою та роботодавцями, а також підвищення ефективності діяльності державної служби зайнятості [8].

Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що в умовах економічної нестабільності правове регулювання зайнятості молоді потребує подальшого вдосконалення. Важливо не лише закріплювати права на законодавчому рівні, але й забезпечувати їх реальну реалізацію. Ефективна державна політика у цій сфері має бути спрямована на створення умов для повноцінної інтеграції молоді у ринок праці. У підсумку слід зазначити, що забезпечення зайнятості молоді є стратегічним завданням держави. Від ефективності правового регулювання залежить не лише рівень соціального захисту молодого покоління, але й загальний розвиток економіки та суспільства. Саме тому вдосконалення механізмів реалізації трудових прав молоді має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

3. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI : станом на 12 верес. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text

4. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII : станом на 22 трав. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text

5. Пожарова О. Правове регулювання зайнятості населення в сучасних умовах. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/18-1.pdf

6. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX : станом на 13 лип. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text

7. Замота А.О., Менів Л.Д. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування населення. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/350402

8. Стадніченко С.В. Особливості правового регулювання працевлаштування молодих спеціалістів. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267452

9. Чуракова Д., Золотухіна Л. Правове регулювання зайнятості в умовах сучасних викликів. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267452.

Губченко Юлія Анатоліївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Дзюба Єлизавета Романівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

МІГРАЦІЯ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Повномасштабна військова агресія проти України спричинила одну з найбільших міграційних криз у Європі, адже значна частина населення України була змушена покинути свої домівки та шукати безпечні умови проживання за кордоном. Найбільша кількість мігрантів припадає на молоді і на превеликий жаль їх кількість продовжує рости. У сучасних умовах питання збереження людського капіталу для України набуває особливої актуальності, адже воно є не лише демографічною проблемою, а й потенційною загрозою національній безпеці та економічній спроможності держави до повоєнного відновлення.

Сучасні умови життя в Україні, міграційні потоки призводять до масового скорочення та дефіциту кваліфікованих працівників, зниження економічних показників. Україні доведеться зіткнутися з парадоксом, коли в умовах гострого дефіциту трудових ресурсів, мільйони українців будуть працювати не на економіку нашої держави, а за кордоном. Зменшення працездатного населення, демографічна криза стане серйозним викликом для довгострокового соціально-економічного розвитку України. Масовий відтік населення аргументується масованими обстрілами території України та загрозами блекаутів внаслідок влучань російської зброї. Також зауважимо, що більшість громадян України, яка виїхала впродовж повномасштабного вторгнення в Україну військ російської федерації, знайшла прихисток у таких державах: Польщі – 22 %, Німеччині – 15% та США – 11 %, а також у Чехії – 8 %, Італії – 5 %, Канаді – 5 %, Іспанії – 4 % та Ізраїлі – 3 % [1].

Хвиля міграції негативно впливає на фінансово-економічну стабільність країни, але ще гірше впливає на стан ринку праці, споживання, виробництво та формування загального валового внутрішнього продукту. Воєнного 2022 року ВВП України впав на 30,4% – значно менше, ніж очікувалося на початку війни, але це було найбільше падіння економіки за роки незалежності. Здебільшого це зумовлено знищенням металургійних заводів, проблемами з електроенергією та блокадою українських портів на початку вторгнення, але масштабна еміграція також мала певні негативні фінансові наслідки для помітного спаду економічної активності. Внутрішні мігранти хоч і змушені працювати

віддалено або працювати на українські компанії, але все одно витрачають зароблені гроші за кордоном, тим більше, що 2022 року українці витратили за кордоном значно більше порівняно з довоєнним періодом. Хоча в короткостроковій перспективі українська економіка певним чином виграє від виїзду мільйонів людей. Зважаючи на те, що більшість людей змушені емігрувати за кордон, особливо через втрату житла після бомбардувань, якби ці громадяни не залишили Україну, їх утримували б за рахунок дефіцитного державного бюджету. Крім того, українська економіка не в змозі забезпечити роботою мільйони українців, які виїхали за кордон, та задовольнити їхні основні потреби. На жаль, споживання в Україні об'єктивно обмежене, особливо через брак електроенергії. Якщо п'ять мільйонів людей повернуться до України, навантаження на енергосистему значно зросте, а додатковий попит неможливо буде задовольнити через значні пошкодження енергетичної інфраструктури. Таким чином, вимушене переміщення допомагає економіці впоратися з фінансово-економічними наслідками терористичних атак, а уряд допомагає покрити будь-які витрати, необхідні для перемоги. Проте повернення українців після війни є пріоритетом для адміністративних структур, оскільки інакше це становило б загрозу національній безпеці України [2].

Війна чинить складний і багатогранний вплив на економіку країни, охоплюючи як прямі втрати, так і довготривалі структурні трансформації. Аналіз показує, що військові конфлікти спричиняють руйнування виробничих потужностей, дестабілізацію фінансових систем, підвищення рівня інфляції та зростання державного боргу. Крім того, вагомий внесок у загострення економічної кризи має вимушена міграція населення, що призводить до скорочення робочої сили, дефіциту кадрів і зменшення внутрішнього попиту. Окремо відзначено, що масова міграція, як внутрішня, так і зовнішня, ускладнює діяльність економічних інститутів та уповільнює процеси відновлення країни після завершення війни. Скорочення числа економічно активного населення в поєднанні з підвищеним навантаженням на соціальну сферу створюють додаткові виклики для забезпечення макроекономічної стабільності.

Таким чином, економічні наслідки війни мають системний і довготривалий характер, а міграція є одним із найважливіших факторів, що підсилюють економічну нестабільність. Для ефективного відновлення необхідно впроваджувати комплексну державну стратегію, яка включатиме стабілізацію економіки, повернення громадян до країни та відновлення її трудового потенціалу.

Література:

1. Рабець О.І. Вплив міграції на економічний розвиток України під час військової агресії. Габітус 2024. 62. С. 45-51. https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.6

2. Червінська Л., Каліна І. Вимушена міграція в умовах війни: виклики, фінансово-економічні ризики, напрями розв'язання проблем.

Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2024. 2(55), С. 531–545. https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4331

Дідечкін Антон Васильович
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

«ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО» МОРАЛІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Безумовно, війна є настільки руйнівним явищем, що оцінити втрати людства наслідками воєнних дій дуже складно, проте навіть в такі важкі моменти є місце людяності та жертовності. Важливо не забувати про етичні норми та моральність, особливо важливо наголошувати про такі речі молодому, підростаючому поколінню, яке може зазнати моральної деформації на фоні навколишньої жорстокості. В своєму есе "Бунтівна людина" французький філософ та публіцист Альбер Камю писав: "лише в суспільстві ми набуваємо людської вартості, вищої за вартість тваринну" [1]. Проте чи може бути визнана людина іншими людьми, якщо її поведінка вказує на її тваринну сутність? Саме етична сторона рятує нас від тваринного буття.

Одним з основних норм моралі є так зване "золоте правило", це архетип є основною складовою взаємодії людей в суспільстві. Під золотим правилом моралі слід розуміти загально-етичне правило, згідно якого людина усвідомлює наслідки своїх дій і проєктує їх не на інших, а на себе [2]. У випадку золотого правила моралі можна сформувати два трактування позитивне та негативне, під позитивним є розуміння того, що особа повинна ставитися до людей так, як би вона хотіла щоб до неї так ставилися, прикладом є Євангеліє в якому написано: "І як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть їм і ви" [3], під негативним розуміється що людина не повинна робити іншим того, що не хоче собі, прикладом є формулювання китайського філософа Конфуція: "Не роби іншим того, чого не бажаєш собі" [4]. Проте золоте правило моралі має свій вплив не тільки на такі галузі як етика та соціологія, його догми поширюють свій вплив також на сферу права, наприклад ст. 23 Конституції України, що передбачає вільний розвиток особистості, якщо це не шкодить іншим особам, тобто "не роби іншим того, чого не бажаєш собі" [5].

Отже, зрозуміло що "золоте правило" моралі має значний вплив на моральні погляди будь-якої особи, тому важливо навчити молоде покоління розуміти його, а в теперішній час ще важливіше щоб молодь усвідомлювала його. Та насправді це може бути складним завданням враховуючи всі обставини в яких на разі ми живемо. Для усвідомлення золотого правила варто застосовувати принцип, який сформував в

своїй роботі “Критика чистого розуму” Іммануіл Кант, категоричний імператив. Згідно з поняттям категоричного імперативу людина має діяти лише згідно з максими, тобто правила чи принципу, що ти можеш бажати, щоб вона стала законом, методом усвідомлення цього принципу може бути розумовий експеримент, в ході якого молодь має проєктувати свої бажання на загал, не тільки на себе, а і так щоб інші могли так вчиняти, наприклад: якщо я можу вбити людину, значить і інші можуть це зробити [6].

В період війни стабільність суспільства під загрозою, і всі елементи суспільного життя починаючи від правового регулювання, економіки та інших сфер життя перебувають у небезпеці. І найбільшою загрозою може стати навіть не сама війна, а люди які налякані цією війною, що тут можна говорити про молоде покоління, що в своїх діях рідше посилаються на розум. Тому важливо зберігати етичну складову навіть у складніші моменти.

Література:

1. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина. Харків : ФІЛІО, 2022. 446 с.
2. Шевчук О. «Золоте правило моральності» як спосіб подолання духовного нігілізму. фізико-математичний факультет. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13948/1/Shevchuk.pdf
3. Біблія, або книги Святого письма Старого й Нового Заповіту. 1988.
4. Відомі афоризми й заборонені цитати Конфуція. BeeForum - обговорюємо найцікавіше!. URL: https://www.beeforum.org.ua/vidomi-aforyzmy-j-zaboroneni-czytaty-konfucziya/
5. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
6. Вчення І. Канта про категоричний імператив. Етика сьогодні | Етика сьогодні. URL: http://www.etica.in.ua/vchennya-i-kanta-pro-kategorichnij-imperativ/

Дорохін Нікіта Сергійович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Костюк Олександр Євгенович
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ТА ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сьогодні постає потреба у аналіз впливу тривалої соціальної ізоляції спричиненої відразу пандемією COVID-19 та пізніше повномасштабним вторгненням на формування комунікативної компетентності молодого покоління (покоління Z). Потрібно виявити взаємодію між рівнем тривожності та здатністю до публічних виступів. Дослідження соціально-психологічного стану сучасного студентства є критично важливим, оскільки становлення покоління Z відбулося в умовах безпрецедентних викликів: глобальної пандемії та повномасштабної війни. Ці фактори трансформували традиційні механізми соціалізації, замінивши безпосередню комунікацію опосередкованою цифровою взаємодією.

1. Наслідки пандемічної ізоляції для комунікативної сфери. Процес десоціалізації розпочався з карантинних обмежень, які нівелювали середовище природної міжособистісної взаємодії. Дистанційне навчання обмежило розвиток м’яких навичок (soft skills). За даними досліджень, психоемоційний стан студентів у цей період характеризувався низькими показниками (36,8 зі 100), а у 73% респондентів було зафіксовано високий рівень особистісної тривожності [1]. Домінування формату комунікації у соціальних мережах (TikTok, Instagram) призвело до редукції невербальних сигналів та втрати навичок утримання візуального контакту, що є базовим для ораторського мистецтва.

2. Вплив воєнного стану на соціальний регрес. Повномасштабна війна поглибила ізоляцію, зробивши її безпековим імперативом. Сучасна молодь віком 17–20 років фактично позбавлена традиційних ритуалів соціалізації (випускні заходи, очні конференції) протягом тривалого періоду. Це дозволяє вченим проводити паралелі з феноменом «втраченого покоління». Умови хронічного стресу та неможливість довгострокового планування виснажують адаптаційний ресурс: лише 35% молодих людей зазначають відсутність симптомів надмірної тривоги [2]. Це зумовлює стратегію уникнення публічних просторів та масових заходів.

3. Психологічні бар'єри публічної комунікації. Публічний виступ у сучасних умовах часто інтерпретується не як інструмент самопрезентації, а як ситуативна загроза. Для 17% молоді промова перед аудиторією є тригером панічних станів [3]. Багаторічний досвід навчання з вимкненими відеокамерами в системах відеозв'язку (Zoom, Google

Meet) сформував звичку до «анонімної» присутності. Відсутність досвіду інтерпретації реакцій аудиторії в режимі реального часу створює когнітивний бар'єр, що перешкоджає ефективній ораторській діяльності.

4. Соціальні ризики та стратегічне значення проблеми. Соціальна замкнутість молоді є викликом для формування майбутнього лідерського потенціалу держави. Попри зростання волонтерської активності (з 20% до 42%), вона переважно зосереджена в цифровому сегменті [2]. Відбудова країни потребує підготовки фахівців, здатних до ефективної прямої комунікації та переконливої публічної аргументації. Визнання проблеми комунікативної деструкції та розробка програм психологічної реабілітації й тренінгів з ораторської майстерності є необхідною умовою для подолання наслідків «соціального вакууму».

Таким чином, сучасне молоде покоління не є "пасивним" або "інтровертним" від природи – його комунікативні дефіцити є прямим наслідком тривалого перебування в екстремальних соціальних умовах. Подолання цього "соціального вакууму" потребує не критики, а системної підтримки, зокрема: впровадження спеціалізованих тренінгів із публічних виступів, програм психологічної реабілітації та створення безпечних офлайн-майданчиків для розвитку ораторського мистецтва у вищих навчальних закладах.

Література

1. Карвацька Н. Вплив вимушеної соціальної ізоляції на психоемоційний стан студентів під час пандемії COVID-19. Клінічна та експериментальна патологія. 2023. Т. 22. С. 15–19.

2. Вплив війни на молодь в Україні загальнонаціональне дослідження. Аналітичний звіт за 2025. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini-2025

3. отлова Л. О., Долінчук І. О., Ілющенко І. О. Психічне здоров'я молоді в умовах воєнного стану. Габітус. 2023. № 53. С. 63–68. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/38284

4. Григорян Н. А. Вплив соціальної ізоляції на психічне здоров'я:аналіз наслідків пандемії COVID-19 та військового вторгнення в Україні. Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення. Томілінські читання : матеріали VII науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 30 жовтня 2024 р. С. 224-225 URL: https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f58b1364-f184-4699-8117-6139eebef64c/content

Зоріна Дарина Вадимівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

Кривенко Вікторія Ярославівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

ПРАВОВА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЗАХИСТУ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба розібратися в актуальному питанні яка ж " правова безпека молоді в умовах воєнного стану: виклики та шляхи захисту "

Воєнний стан, введений в Україні з 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним збройним вторгненням Російської Федерації, суттєво вплинув на реалізацію конституційних прав і свобод громадян, зокрема молоді. Молодь (осіб віком від 14 до 35 років) як найбільш мобільна та активна частина суспільства опинилася в умовах підвищених ризиків порушення правової безпеки. Актуальність теми зумовлена необхідністю аналізу існуючих правових механізмів захисту та вироблення пропозицій щодо їх удосконалення в контексті євроінтеграційних процесів та повоєнного відновлення.

Серед ключових викликів правової безпеки молоді в умовах воєнного стану слід виділити такі. По-перше, обмеження окремих прав і свобод відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Зокрема, для чоловіків призовного віку (18–60 років) запроваджено заборону на виїзд за кордон, що ускладнює доступ до якісної вищої освіти за кордоном, стажування та наукової мобільності. По-друге, проблеми в сфері освіти: перехід на дистанційну форму навчання, труднощі з доступом до освіти для внутрішньо переміщених осіб та молоді з прифронтових територій, ризик втрати навчального року. По-третє, економічна незахищеність – високий рівень безробіття серед молоді, труднощі з працевлаштуванням через мобілізацію та економічні наслідки війни. По-четверте, психологічна та соціальна вразливість: обмежений доступ до правової допомоги, захист від дискримінації, забезпечення психологічної підтримки. По-п'яте, цифрові загрози – кібербезпека та захист персональних даних в умовах інформаційної війни.

Дослідження ПРООН «Вплив війни на молодь в Україні – 2025» підтверджує, що війна є головним негативним чинником психоемоційного стану молоді, а обмеження, пов'язані з воєнним станом, посилюють відчуття нестабільності та міграційні настрої.

Держава реагує на ці виклики через низку нормативно-правових актів та програм. Основним документом залишається Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII, який визначає межі можливих обмежень прав (стаття 20). Важливе значення мають зміни до законодавства про мобілізацію, які враховують інтереси студентів та науковців. У 2025 році прийнято новий Закон про молодь, що посилює участь молоді в прийнятті рішень на місцевому рівні.

Значним кроком стало затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030», яка передбачає системну підтримку зайнятості, освіти, психологічної реабілітації та цифрової грамотності молоді, зокрема ВПО, ветеранів та осіб з інвалідністю.

Міжнародна співпраця також відіграє ключову роль. ПРООН, ЮНІСЕФ, Рада Європи та Європейський Союз надають рекомендації та фінансування програм, спрямованих на захист прав молоді в умовах війни.

Для підвищення ефективності правового захисту молоді пропонується:

розширити повноваження молодіжних рад у територіальних громадах щодо моніторингу дотримання прав молоді;

створити єдину цифрову платформу безоплатної правової допомоги для молоді в умовах воєнного стану;

внести зміни до законодавства про освіту з метою гарантування збереження місць для студентів-чоловіків призовного віку під час навчання;

посилити кримінальну відповідальність за порушення прав молоді в умовах воєнного стану (дискримінація, торгівля людьми, кіберзлочини).

Таким чином, правова безпека молоді в умовах воєнного стану є складовою національної безпеки України.

Вдосконалення механізмів публічного управління в цій сфері, поєднання національного законодавства з європейськими стандартами та активна участь самої молоді у прийнятті рішень дозволять не лише подолати існуючі виклики, а й забезпечити стійкість молодого покоління в повоєнний період.

Література:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 250.

2. Молодь України: виклики та адаптація в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичні матеріали до державної доповіді про становище молоді в Україні / В. О. Радкевич [та ін.]. – К., 2025. – 37 с.
3. Вплив війни на молодь в Україні – 2025 : дослідження / ПРООН в Україні. – К., 2026. – 108 с.
4. Ачкасова О. Проблеми соціальної безпеки молоді в Україні в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання // Економіка та суспільство. – 2023. – № 57. – С. 1–10.
5. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.08.2025 № 840-р.
6. Терещенко І. О. Право на освіту в умовах правового режиму воєнного стану // Адміністративне право і процес. – 2024. – № 22. – С. 45–50.

Красніков Павло Миколайович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Романко Діана Віталіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Тімченко Ігор Олександрович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення економічної безпеки молоді в умовах воєнного стану вимагає адаптивних підходів до організації праці. Дестабілізація традиційного ринку праці через бойові дії та міграцію актуалізувала роль дистанційної зайнятості. Проблема полягає у необхідності створення правових умов, що гарантуватимуть фінансову незалежність

молодих фахівців незалежно від їхнього місцеперебування, що є критичним для збереження людського капіталу України.

Правові та економічні аспекти стійкості молоді досліджували В. В. Комаров та О. М. Лапко. Питання трансформації праці висвітлені у працях експертів НІСД. Нормативну основу дослідження складають КЗпП України та профільне законодавство, прийняте в умовах воєнного стану [1; 2; 3].

Попри легалізацію дистанційної праці, залишаються недостатньо вивченими питання ефективного соціального страхування молоді у сфері гіг-економіки та захисту інтелектуальної власності самозайнятих осіб.

Метою роботи є аналіз правових інновацій у сфері дистанційної праці та оцінка програм підтримки підприємництва як фундаменту для економічної безпеки молоді.

Економічна стійкість молоді забезпечується гнучкістю трудового права. Стаття 60-2 КЗпП України легалізувала дистанційну роботу, дозволивши молоді зберігати доходи навіть за умови переміщення [3]. Закон № 2136-IX спростив укладення трудових договорів через електронну форму, що усунуло бюрократичні бар'єри [1, ст. 2]. Особливе значення має режим «Дія City», де гіг-контракти поєднують переваги фрілансу із соціальними гарантіями (лікарняні, відпустки), що мінімізує економічні ризики для фахівців [5, розд. IV].

Держава також стимулює самозайнятість через програму «Власна справа», надаючи гранти молодим підприємцям через портал «Дія» [4]. Це сприяє легалізації доходів та формуванню фінансової автономії. Паралельно діє Постанова КМУ № 331, яка надає роботодавцям компенсації за працевлаштування молодих переселенців, що гарантує їм швидку адаптацію в нових громадах [2, п. 3].

Дистанційна праця та гіг-контракти стали ключовими чинниками збереження економічного потенціалу молоді. Законодавчі зміни дозволили оперативно адаптуватися до викликів війни, проте повоєнне відновлення потребує подальшої лібералізації податкового режиму для молодіжного бізнесу.

Актуальним залишається розробка правових механізмів страхування воєнних ризиків для мікропідприємництва та аналіз міжнародного досвіду оподаткування «цифрових кочівників».

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX.

2. Про надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18.07.2022 № 2421-IX.

4. Проєкт єРобота: Грант на власну справу. Офіційний портал «Дія». 2024.

Мирошниченко Аліна Іванівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
к.держ.упр., доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та права

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЄЮ МОЛОДІ В ПОСТКОНФЛІКТНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Постконфліктні суспільства стикаються з комплексними викликами відновлення, серед яких особливе місце посідає управління міграцією молоді. Молодь становить значну частку мігрантів і внутрішньо переміщених осіб (ВПО), водночас є ключовим ресурсом для постконфліктної відбудови завдяки високій адаптивності, інноваційності та потенціалу до соціальної згуртованості. За даними МОМ, молодь становить близько 11 % міжнародних мігрантів, а в постконфліктних контекстах частка молоді серед ВПО та біженців сягає 30–40 % [1, с. 12–15]. Неефективне управління міграцією призводить до «відтоку мозків», демографічних дисбалансів, зростання соціальної напруги та уповільнення економічного відновлення. Натомість продумана політика перетворює міграцію на фактор розвитку через ремісії, повернення кваліфікованих кадрів та залучення діаспори.

Міжнародний досвід демонструє ефективність інтегрованих підходів, що поєднують гуманітарну допомогу, розвиток та участь молоді. У Західних Балканах (Боснія і Герцеговина, Косово, Сербія) після конфліктів 1990-х рр. МОМ та ЄС реалізували програми реінтеграції, зокрема Assisted Voluntary Return and Reintegration (AVRR). У Боснії понад 1 млн осіб повернулися, з них значна частка – молодь. Ключовими елементами стали: визнання кваліфікацій, отриманих за кордоном; гранти на підприємництво (до 5000 євро); психосоціальна підтримка через молодіжні центри. Програма TandEM (Італія, Іспанія, Греція, Хорватія) об'єднала мігрантську та місцеву молодь через університетські менторингові програми, сприяючи зменшенню ксенофобії та інтеграції [1, с. 41–47]. Результат – зниження «відтоку мізків» на 15–20 % у регіоні завдяки залученню діаспори до інвестицій в освіту та IT-сектор.

У Колумбії після підписання Мирної угоди 2016 р. з FARC молодь стала центральним елементом постконфліктного відновлення. МОМ у партнерстві з UNHCR реалізувала програми «Youth-led Peace and Reconciliation», що охопили понад 10 тис. молодих колишніх комбатантів та ВПО. Підходи включали: професійне навчання (SENA), підприємницькі інкубатори в сільських громадах та участь молоді в місцевих радах миру. Особлива увага приділялася гендерному аспекту:

програми для дівчат поєднували освіту з психологічною реабілітацією. За даними RAND Corporation, ефективність повернення молоді зросла на 25 % завдяки поєднанню економічних стимулів та соціальної згуртованості [2].

У Сьєрра-Леоне після громадянської війни (1991–2002 рр.) МОМ запровадила AVRR для молоді, яка поверталася з Ліберії та Гвінеї. Програма поєднувала професійне навчання (сільське господарство, ІКТ), мікрокредити та залучення громадських лідерів. Національна молодіжна політика (переглянута 2019–2020 рр.) інтегрувала запобігання нерегулярній міграції через освіту та працевлаштування. Результат – зменшення ре-міграції на 30 % та зростання соціальної стабільності в прикордонних районах [3].

Спільними кращими практиками є: інституційна координація(створення міжвідомчих платформ з чітким розподілом ролей), участь молоді у молодіжних радах та форумах, комплексна підтримка (модель «три рівні підтримки» МОМ: індивідуальний, громадський, структурний) [3], залучення діаспори (програми як Young Malagasy Diaspora Programme), дані та моніторинг (використання Big Data for Migration Alliance (BD4M) для вікової- та гендерної статистики).

Отже, міжнародний досвід підтверджує, що ефективне управління міграцією молоді в постконфліктних суспільствах можливе лише за умови переходу від гуманітарної допомоги до сталого розвитку, з акцентом на empowerment молоді. Ключовими факторами успіху є інтеграція міграційної політики в національні стратегії відновлення, залучення міжнародних акторів (МОМ, ЄС, UNHCR) та активна участь молоді як суб'єкта, а не об'єкта політики. Для України рекомендації включають: адаптацію AVRR-моделей Балкан до внутрішньої реінтеграції ВПО-молоді; створення національного молодіжного фонду повернення; інтеграцію молодіжного компонента в Державну стратегію відновлення; посилення співпраці з МОМ щодо цифрової платформи для діаспори.

Реалізація цих підходів сприятиме не лише зменшенню ризиків, а й перетворенню молоді на рушійну силу постконфліктної трансформації суспільства.

Література

1. International Organization for Migration. Youth and Migration : International Dialogue on Migration No. 29. Geneva : IOM, 2019. 156 p.

2. International Organization for Migration. Sierra Leone Country Strategy. Freetown : IOM, 2023. 48 p. URL: https://www.iom.int/countries/sierra-leone.

3. International Organization for Migration. From Place to Place : Community Perceptions on Internal Displacement in Ukraine. Kyiv : IOM, 2024. 112 p. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1461/files/reports/From%20place%20to%20place_2024.pdf

Свічкар Максим Анатолійович
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МОЛОД

У умовах децентралізації влади та відновлення України після конфлікту територіальні громади набувають ключової ролі у формуванні інклюзивного середовища для молоді. Інклюзивне середовище передбачає усунення бар'єрів фізичного, соціального, освітнього, цифрового та економічного характеру, що забезпечує рівний доступ молоді до можливостей розвитку, освіти, працевлаштування та участі в громадському житті незалежно від стану здоров'я, особливих освітніх потреб, соціального статусу чи місця проживання. За даними Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, територіальні громади є основними виконавцями політики безбар'єрності на місцевому рівні [1].

Неефективне формування інклюзивного середовища призводить до соціального відчуження молоді, зростання нерівності, обмеження можливостей для молоді з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та представників вразливих груп. Натомість активна роль громад сприяє підвищенню життєстійкості молоді, її соціальній інтеграції та участі у відновленні територій [2].

Сутність ролі територіальних громад полягає в їхній спроможності безпосередньо впливати на локальні умови життя молоді через розроблення та реалізацію місцевих програм розвитку, облаштування інклюзивної інфраструктури, підтримку молодіжних ініціатив та координацію з інклюзивно-ресурсними центрами. Громади забезпечують фізичну безбар'єрність молодіжних просторів, спортивних майданчиків та закладів культури, сприяють розвитку інклюзивної освіти, впроваджують програми психологічної підтримки та професійної орієнтації для молоді з особливими потребами [3]. Важливим елементом є залучення молоді до прийняття рішень через молодіжні ради та громадські обговорення.

Значення такої ролі проявляється у підвищенні соціальної згуртованості громад, формуванні культури толерантності та рівних можливостей. Територіальні громади стають основним рівнем, де реалізуються принципи інклюзії, що особливо актуально в постконфліктних умовах для інтеграції молоді з числа ВПО та ветеранів. Це сприяє зменшенню відтоку молоді з сільських територій, підвищенню її конкурентоспроможності та участі в громадському житті. У багатьох громадах, зокрема Полтавської області, затверджено місцеві програми розвитку інклюзивного освітнього середовища, що передбачають

створення безбар'єрних просторів та підтримку молоді з особливими освітніми потребами [4].

Практична реалізація демонструє як позитивні приклади, так і виклики. Громади активно впроваджують заходи з облаштування інклюзивних класів, молодіжних центрів та цифрових платформ, що підвищує доступність послуг. Разом з тим залишаються проблеми недостатнього фінансування з місцевих бюджетів, браку кваліфікованих фахівців та слабкої міжвідомчої координації. Подолання цих викликів вимагає посилення фінансової автономії громад, впровадження моніторингу ефективності програм та активного використання грантових можливостей.

Територіальні громади відіграють визначальну роль у формуванні інклюзивного середовища для молоді, виступаючи основним суб'єктом реалізації державної політики безбар'єрності та інклюзії на місцевому рівні. Їхня активна позиція забезпечує перехід від формальних декларацій до реальних рівних можливостей для молодого покоління. Для України пріоритетним завданням є подальше законодавче закріплення повноважень громад, посилення їхньої ресурсної бази та поширення кращих практик, що стане запорукою сталого розвитку молодіжної політики та соціальної згуртованості суспільства.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80

2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text

3. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 527-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text

4. Козій В.-М. І., Мачинська, Н. І. Роль громади та сім'ї у процесі організації інклюзивного освітнього середовища в умовах сільської школи. Педагогічна Академія: наукові записки, 2025. №23. https://doi.org/10.5281/zenodo.17491637

Сидоренко Денис Миколайович
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського рівня) вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний етап розвитку українського суспільства відбувається в умовах воєнного стану, що супроводжується значними соціальними, економічними та безпековими викликами. Повномасштабна війна суттєво вплинула на всі сфери життя, зокрема і на становище молоді. У таких умовах молодь виступає не лише вразливою соціальною групою, яка потребує підтримки, але й важливим ресурсом для відновлення та подальшого розвитку держави. Саме тому питання ефективного державного захисту молоді є одним із ключових у сучасній державній політиці.

Державні механізми захисту молоді доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних заходів і інструментів, за допомогою яких держава забезпечує реалізацію прав молодих громадян, їх соціальний захист та створення умов для повноцінного розвитку. В основі цих механізмів лежить нормативно-правова база, яка визначає загальні принципи державної політики. Зокрема, Конституція України гарантує основні права і свободи людини та громадянина, включаючи право на освіту, соціальний захист і безпечні умови життя [1]. Водночас Закон України «Про основні засади молодіжної політики» визначає напрями державної підтримки молоді, її участь у суспільному житті та умови реалізації потенціалу [4]. Важливу роль також відіграє Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який встановлює особливості функціонування держави в умовах війни та визначає специфіку реалізації прав громадян у цей період [2].

У практичній площині державна політика щодо захисту молоді реалізується через декілька основних напрямів. Насамперед це соціальний захист, який включає надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, підтримку молоді, що опинилася у складних життєвих обставинах, а також забезпечення доступу до соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [3]. У період воєнного стану значна частина молоді була змушена змінити місце проживання, втратити роботу або можливість навчатися у звичному форматі, що потребує додаткових заходів підтримки з боку держави.

Не менш важливим напрямом є забезпечення доступу до освіти. Незважаючи на складні умови, держава продовжує організовувати освітній процес шляхом впровадження дистанційного навчання, змішаних форм освіти та адаптації навчальних програм до сучасних викликів. Це дозволяє молоді не втрачати можливість здобувати знання

навіть у кризових умовах. Окрему увагу слід приділити психологічній підтримці, оскільки тривалий вплив воєнних дій, стрес та невизначеність негативно впливають на психоемоційний стан молодих людей. У цьому контексті важливими є як державні, так і міжнародні ініціативи, спрямовані на надання психологічної допомоги [5].

Разом з тим, незважаючи на наявність відповідних механізмів, їх реалізація супроводжується певними труднощами. Однією з основних проблем є обмеженість фінансових ресурсів, що зумовлено значними витратами держави на оборону. Це ускладнює повноцінне фінансування соціальних програм для молоді. Крім того, існують проблеми організаційного характеру, зокрема недостатня координація між різними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. У деяких випадках це призводить до неефективного використання ресурсів або нерівномірного розподілу допомоги.

Також варто звернути увагу на проблему нерівного доступу до державних послуг. Молодь, яка проживає у відносно безпечних регіонах, має більше можливостей для отримання освіти, соціальної підтримки та працевлаштування, ніж молоді люди з територій, що постраждали від бойових дій. Це створює додаткові соціальні ризики та може впливати на рівень соціальної нерівності в майбутньому.

У зв'язку з цим постає необхідність подальшого вдосконалення державної політики у сфері захисту молоді. Одним із важливих напрямів є розширення співпраці з міжнародними організаціями, що дозволяє залучати додаткові фінансові та експертні ресурси. Важливим є також розвиток цифрових технологій, які спрощують доступ молоді до адміністративних та соціальних послуг. Наприклад, електронні сервіси дозволяють швидше отримувати необхідну допомогу без зайвої бюрократії. Крім того, доцільним є удосконалення законодавчої бази з урахуванням нових викликів воєнного часу та потреб післявоєнного відновлення держави.

Підсумовуючи, слід зазначити, що державні механізми захисту молоді в умовах воєнного стану є важливим елементом забезпечення соціальної стабільності та розвитку суспільства. Від їх ефективності залежить не лише рівень життя молоді сьогодні, але й перспективи відновлення країни у майбутньому. Саме тому держава має приділяти особливу увагу вдосконаленню цих механізмів, забезпечуючи їх гнучкість, доступність та відповідність сучасним викликам.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73.

4. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 28. Ст. 233.
5. Становище молоді в Україні в умовах воєнного стану : аналіт. матеріали. Міністерство молоді та спорту України. Київ, 2026. URL: https://komsport.rada.gov.ua/documents/sluhannja/77960.html

Скрильник Олена Олександрівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права

Забережна Анастасія Сергіївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»

Лазуренко Вероніка Максимівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ МОЛОДІ НА ПРАЦЮ ТА ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ

У сучасних умовах збройної агресії проти України питання забезпечення прав молоді на працю та освіту набуває особливої актуальності. Війна створює значні виклики для реалізації базових соціально-економічних прав, що вимагають від держави ефективного правового регулювання та запровадження дієвих механізмів захисту.

Право на освіту є одним із фундаментальних прав людини, закріплених у Конституції України та міжнародно-правових актах. Зокрема, відповідно до статті 53 Конституції України, держава забезпечує доступність і безоплатність освіти.[1]

Крім того, це право гарантовано такими міжнародними документами, як Загальна декларація прав людини. Утім, в умовах війни реалізація цього права ускладнюється через руйнування освітньої інфраструктури, переміщення населення та безпекові ризики.[2]

Воєнні дії призводять до значного порушення освітнього процесу: відбувається евакуація закладів освіти, запроваджується дистанційне навчання, що не завжди забезпечує належну якість освіти. Крім того, значна кількість молоді змушена змінювати місце проживання, що ускладнює доступ до навчання. За даними досліджень, війна спричиняє психологічні труднощі, які також впливають на освітній процес .

З метою забезпечення права на освіту держава впроваджує низку правових механізмів, зокрема розвиток дистанційного навчання, спрощення вступу до закладів освіти для молоді з тимчасово окупованих територій, а також створення спеціальних освітніх центрів. Такі заходи спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти незалежно від місця проживання . Водночас приймаються нормативні акти, що регулюють освітній процес в умовах воєнного стану, зокрема накази Міністерства освіти і науки України.

Не менш важливим є право молоді на працю, яке гарантується трудовим законодавством України. Відповідно до статті 188 Кодексу законів про працю України, не допускається прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років. Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу здобувачів освіти закладів загальної середньої, професійної, фахової перед вищої чи вищої освіти, які здобувають у будь-якій формі початкову, базову середню чи профільну середню освіту для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює.[3]

В умовах війни реалізація права на працю також зазнає суттєвих змін. Значна частина молоді стикається з проблемами безробіття, нестабільності ринку праці та вимушеної міграції. У відповідь на це держава впроваджує програми підтримки зайнятості, професійної перепідготовки та розвитку нових професійних стандартів. Зокрема, створюються кваліфікаційні центри та оновлюються освітні програми відповідно до потреб ринку праці .

Особливу увагу слід приділити механізмам захисту прав молоді. До них належать як національні, так і міжнародні інструменти. На національному рівні захист прав забезпечується судами, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та іншими державними органами. На міжнародному рівні важливу роль відіграють механізми Організація Об'єднаних Націй та Європейський суд з прав людини, які забезпечують контроль за дотриманням прав людини та можливість звернення у разі їх порушення.

Важливим напрямом є також запобігання трудовій експлуатації молоді, яка може посилюватися в умовах війни. Держава вживає заходів щодо контролю за дотриманням трудових прав, особливо неповнолітніх, та забезпечення безпечних умов праці.[4]

Окрему увагу слід приділити забезпеченню прав молоді з тимчасово окупованих територій. Для них передбачені спеціальні механізми доступу до освіти, визнання результатів навчання та інтеграції в українську освітню систему. Урядом України затверджено спеціальні програми відновлення освіти на деокупованих територіях, що свідчить про системний підхід до вирішення цієї проблеми .

Таким чином, забезпечення прав молоді на працю та освіту в умовах війни є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Попри значні виклики, держава продовжує вдосконалювати правове регулювання та впроваджувати нові механізми захисту. Важливу роль у цьому відіграє міжнародне співробітництво, що сприяє адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Отже, ефективне забезпечення прав молоді в умовах війни можливе лише за умови поєднання національних і міжнародних механізмів захисту, удосконалення законодавства та активної державної політики у сфері освіти і праці.

Література:

1. Верховна Рада України. Конституція України від 28.06.1996 р. № 30: станом на 01 січня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Загальна декларація прав людини. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

3. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 23.07.1996 р. №50: станом на 01 січня 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

4. Верховна Рада України. Закон України від 15.03.2022 р. № 2136- IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text

Тоценко Олександр Сергійович
Головний зварник БМФ «Укргазпромбуд»
магістрант спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ШКІЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Харчування дітей шкільного віку є одним із фундаментальних чинників забезпечення їхнього гармонійного фізичного розвитку, росту, функціонального стану організму та збереження здоров'я [1]. Раціонально організоване, науково обґрунтоване харчування виступає важливою передумовою оптимального перебігу обмінних процесів,

підвищення адаптаційних можливостей організму, рівня працездатності, когнітивних функцій та навчальної успішності учнівської молоді [2]. Забезпечення організму необхідною кількістю макро- та мікронутрієнтів, а також формування раціональної культури харчової поведінки сприяє підвищенню імунологічної резистентності та профілактиці широкого спектра захворювань [3].

Сучасні наукові підходи до організації харчування дітей базуються на дотриманні трьох ключових принципів: адекватності енергетичної цінності раціону, рівню добових енерговитрат організму, збалансованості хімічного складу їжі відповідно до фізіологічних потреб з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, а також чіткого дотримання режиму харчування як важливого регулятора метаболічних процесів [4, 6].

В умовах сучасного соціально-економічного середовища спостерігається негативна тенденція до зростання споживання дітьми продуктів із низькою біологічною цінністю, зокрема харчових виробів швидкого приготування, снекової продукції та напоїв із високим вмістом простих вуглеводів [5]. Такі продукти характеризуються дефіцитом есенціальних нутрієнтів і не забезпечують повноцінного покриття фізіологічних потреб дитячого організму, що призводить до порушення нутритивного статусу [6].

Нераціональне харчування розглядається як один із провідних етіологічних чинників формування соматичної патології у дітей [7]. Зокрема, захворювання органів травлення займають провідні позиції у структурі захворюваності дитячого населення, демонструючи стійку тенденцію до зростання [8]. Значного поширення набувають також стани, пов’язані з мікронутрієнтною недостатністю, зокрема залізодефіцитна анемія, що обумовлена недостатнім надходженням білка, заліза та вітамінів, особливо аскорбінової кислоти [9].

Систематичне споживання продуктів, які містять синтетичні харчові добавки (барвники, консерванти, ароматизатори, підсолоджувачі), особливо за відсутності режиму харчування, зумовлює подразнення слизової оболонки гастродуоденальної зони та сприяє розвитку гастроентерологічної патології, включаючи гастрити, виразкову хворобу та функціональні розлади травлення [10].

Особливої актуальності набуває проблема надлишкової маси тіла та ожиріння серед дітей молодшого шкільного віку, що розглядається як мультифакторне захворювання з високим ризиком розвитку супутньої патології [11]. Основними детермінантами даного стану є дисбаланс між енергетичним надходженням і витратами, нераціональна структура харчування та низький рівень рухової активності [12]. Аналіз харчової поведінки дітей свідчить про недостатній рівень споживання овочів і фруктів при одночасному надлишковому вживанні продуктів із високим вмістом цукру [13].

Суттєвим чинником ризику також є гіподинамія, що проявляється у зниженні рівня фізичної активності та збільшенні тривалості викори-

стання електронних пристроїв, що негативно впливає на загальний стан здоров'я дітей [14].

Водночас дотримання раціонального режиму харчування, зокрема регулярного сніданку, розглядається як важливий профілактичний фактор, що сприяє оптимізації метаболічних процесів, стабілізації енергетичного балансу та підвищенню функціональної активності організму [15].

Організація харчування у закладах загальної середньої освіти потребує впровадження комплексного міжсекторального підходу, що передбачає підвищення якості та безпечності харчових продуктів, оптимізацію раціону відповідно до сучасних норм нутриціології, стимулювання рухової активності учнів, обмеження часу використання цифрових пристроїв, а також проведення системної санітарно-просвітницької роботи серед учнів і їхніх батьків [16].

Матеріально-технічне забезпечення більшості закладів освіти створює передумови для реалізації ефективної системи харчування та фізичного виховання [17].

Реформування системи шкільного харчування в Україні має на меті трансформацію існуючої моделі у напрямку впровадження сучасних стандартів якості та безпечності, модернізації технологічних процесів приготування їжі, оновлення матеріально-технічної бази та формування здоров'язбережувальних компетентностей у здобувачів освіти [18, 22].

Нормативно-правове забезпечення даної сфери регламентує відповідальність засновників або уповноважених ним органів закладів освіти за організацію якісного та безпечного харчування, а також визначає вимоги до дотримання санітарно-гігієнічних норм [4, 19].

У рамках реалізації реформи впроваджуються інноваційні організаційно-технологічні моделі, зокрема базові та опорні кухні, а також централізовані виробничі комплекси типу «фабрика-кухня», що забезпечують підвищення ефективності процесів приготування та логістики харчування [20]. Додатково застосовуються механізми кейтерингового обслуговування [21].

Стратегічні напрями розвитку системи шкільного харчування передбачають модернізацію інфраструктури, забезпечення належного фінансового ресурсу, підготовку висококваліфікованих кадрів та формування культури здорового харчування серед населення [18].

Особлива увага приділяється забезпеченню соціальної справедливості у доступі до харчування, зокрема шляхом організації безкоштовного харчування для учнів початкових класів і дітей пільгових категорій, у тому числі за підтримки міжнародних партнерів [23].

Реалізація зазначених заходів супроводжується активною освітньо-методичною діяльністю, включаючи проведення тренінгів, форумів та функціонування кулінарних хабів, що сприяє підвищенню професійної компетентності персоналу, залученого до організації харчування [24].

Таким чином, удосконалення системи харчування у закладах освіти виступає важливим інструментом формування здорового способу життя, профілактики неінфекційних захворювань та створення безпечного, здоров'я збережувального освітнього середовища [25].

Література:

1. Смоляр В. І. Основи раціонального харчування, Київ: Здоров'я, 2018, 368 с.
2. Тутельян В. А. Раціональне харчування і здоров'я, Київ: Медицина, 2019. – 280 с.
3. World Health Organization. Healthy diet, Geneva: WHO, 2020 – 8 p.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти», https://zakon.rada.gov.ua.
5. Смоляр В. І. Сучасні проблеми харчування дітей шкільного віку, Гігієна населених місць, 2020, С. 45–52.
6. Міністерство охорони здоров'я України. Принципи здорового харчування. Київ, 2021.
7. Кучма В. Р. Гігієна дітей та підлітків. Київ: Медицина, 2017. – 384 с.
8. Центр громадського здоров'я МОЗ України. Стан здоров'я дитячого населення України. Київ, 2022.
9. World Health Organization. Iron deficiency anaemia: assessment, prevention and control. Geneva: WHO, 2019.
10. Brown J. Nutrition through the life cycle. Boston: Cengage Learning, 2017. – 640 p.
11. World Health Organization. Childhood overweight and obesity. Geneva: WHO, 2021.
12. WHO Regional Office for Europe. Childhood Obesity Surveillance Initiative (COSI): report. Copenhagen, 2022.
13. Міністерство охорони здоров'я України. Рекомендації щодо споживання овочів та фруктів. Київ, 2021, https://moz.gov.ua/uk/ovochi-j-frukti-skilki-yisti-shobi-buti-zdorovim.
14. Tremblay M. Physical activity and children's health, The Lancet, 2018, P. 264–266.
15. Rampersaud G. Breakfast habits and academic performance, Journal of the American Dietetic Association, 2019, P. 743–760.
16. UNICEF. Child nutrition in Ukraine, New York, 2022.
17. Державна служба статистики України. Освіта в Україні: статистичний збірник, Київ, 2023.
18. Стратегія реформування системи шкільного харчування на 2023–2027 роки, Київ, 2023.
19. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX.
20. FAO/WHO. Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP) system, Rome, 2020.

21. Food and Agriculture Organization. School food and nutrition framework, Rome: FAO, 2021.
22. Кабінет Міністрів України. Матеріали щодо впровадження реформи шкільного харчування, Київ, 2023.
23. World Food Programme. School feeding strategy 2020–2030, Rome: WFP, 2022.
24. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації харчування у закладах освіти, Київ, 2023.
25. Указ Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища», Київ, 2020.

Холін Руслан Олександрович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Тимша Альона Анатоліївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

МОЛОДЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД СТІЙКОСТІ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ У ВІДБУДОВІ КРАЇНИ

Повномасштабна війна стала безпрецедентним викликом для українського суспільства, суттєво трансформувавши всі сфери життя. У цих умовах особливої ваги набуває роль молоді як найбільш динамічної, мобільної та відкритої до змін частини населення. Саме молоде покоління демонструє здатність швидко реагувати на кризи, генерувати інноваційні ідеї та брати відповідальність за майбутнє країни [1].

Одним із ключових чинників суспільної стійкості є адаптивність молоді. Стійкість розуміється як здатність ефективно реагувати на кризові ситуації, зберігати внутрішню рівновагу та відновлюватися після потрясінь. Вона має багатовимірний характер і включає психологічну (подолання стресу, збереження мотивації), соціальну (підтримка зв'язків і участь у спільнотах) та економічну (адаптація до змін ринку праці) складові [1].

Війна поставила перед молоддю серйозні виклики: вимушене переміщення, перехід на дистанційне навчання, психоемоційне напруження, втрати та нестабільність ринку праці. Водночас українська молодь демонструє високу адаптивність через самоорганізацію, волон-

терські ініціативи, освітню гнучкість, цифрову активність та зростання соціальної відповідальності [2].

Сформована стійкість природно переходить в активну громадянську участь. Молодь стала рушієм суспільних змін: бере участь у волонтерському русі (надання гуманітарної допомоги, логістика, підтримка ВПО), студентських ініціативах, інформаційному спротиві та протидії дезінформації. Значна частина долучається до сектору безпеки – від добровольчих формувань і служби в ЗСУ до кібербезпеки та IT-волонтерства [2; 3].

Ця активність створює міцну основу для провідної ролі молоді у післявоєнному відновленні країни. Молоде покоління має високий інноваційний потенціал, цифрову грамотність та орієнтацію на європейські цінності. Ключовими напрямами участі є відновлення інфраструктури, розвиток місцевого самоврядування, залучення до державного управління, політичних процесів та підприємництва [1].

Водночас існують ризики, що стримують активність молоді: відтік населення за кордон, обмежений доступ до ресурсів, психологічне виснаження та недостатня інституційна підтримка. Подолання цих ризиків потребує системної молодіжної політики, реального залучення молоді до ухвалення рішень, підтримки підприємництва, освіти та лідерського потенціалу [4].

Отже, молодь України є ключовим ресурсом стійкості та відновлення держави. В умовах війни вона вже довела свою ефективність як активний учасник суспільних змін. Подальший розвиток країни значною мірою залежить від рівня її залучення до процесів відбудови, що потребує системної підтримки з боку держави, послідовної політики та ефективної взаємодії між владою і молодим поколінням.

Література:

1. UNDP in Ukraine. Вплив війни на молодь в Україні – 2025: аналітичний звіт. Київ, 2025. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini-2025

2. Plan International. Молодь про війну в Україні: Policy Paper. 2023. URL: https://plan-international.org/uploads/2023/09/Plan-International-Ukraine-Response-Youth-Voices-Policy-Paper-June-2023-Ukrainian.pdf

3. Міністерство молоді та спорту України, ПРООН. Вплив війни на молодь в Україні (2024). Київ, 2024.

4. Рада Європи. Reconstruction of Ukraine: a generational task for young people of Ukraine and Europe. 2024. URL: https://www.coe.int/en/web/youth/-/reconstruction-of-ukraine-a-generational-task-for-young-people-of-ukraine-and-europe

Чайка Анастасія Сергіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Молодіжна зайнятість є одним із проблемних аспектів для більшості країн, та Україна не виняток. Зокрема враховуючи умови "появи" війни, демографічні зрушення та євроінтеграцію як сьогодення, проблема ефективного включення молоді до ринку праці має не тільки соціальну, але і стратегічну складову.

Теоретичну основу для розуміння даної проблематики ми отримуємо в рамках класичних шкіл економічного вчення. Так, неокласична модель ринку праці констатує такий стан речей, ніби сам ринок природньо постійно досягає рівноваги за допомогою гнучкого ціноутворення, і, перш за все, рівня заробітної плати. За такою моделлю, безробіття молоді – це, як правило, наслідок саме ринкових перекосів стосовно мінімального рівня оплати, перерегулювання чи браку інформації [1]. Однак реальність виявляється більш складною, і так кейнсіанська традиція, зосереджуючись на недостатності загального попиту як на першопричині безробіття, дає нам набагато більші можливості в поясненні явищ, які для неокласики лишаються поза увагою.

Центральним елементом при аналізі питання молодіжної зайнятості є концепція людського капіталу, розроблена Теодором Шульцом і Гері Беккером. Згідно цієї концепції, інвестування у людини, її освіту, професійний розвиток та здоров'я дозволяють підвищити її продуктивність праці, а отже, ситуацію на ринку праці [4]. З цією ж точки зору молодь не є просто «працівником», а вже носієм потенціалу, збільшення кількості якого є концептуальною умовою дійсно зростання країни у складних дисбалансах держави.

Загалом, теорія людського капіталу має право на існування, однак вона може бути повною лише з урахуванням структурних чинників ринку праці. Тут доречно вживати концепцію сегментованого ринку праці, що пояснює, чому молодь часто знаходиться у вторинному сегменті з його нестабільною зайнятістю, низькою оплатою та обмеженими можливостями для кар'єрного зростання [2]. Це акцентується в умовах відбувшихся структурних трансформаціях української економіки.

Сучасна наукова думка дедалі частіше акцентує на концепції активної політики ринку праці (АПРП) як відповіді на виклики молодіжного безробіття. Відтак активні заходи внеску держави, відрізняються цільовим втручанням держави: перепідготовка фахівців, субсидування

роботодавців, бізнес-освіта, кар'єрне консультування. У вітчизняній науковій думці цей підхід розвивають А. Холодницька та А. Бондаренко, які досліджують інструменти забезпечення зайнятості молоді в умовах воєнного стану і наголошують на необхідності поєднання гнучкості ринку з адресним соціальним захистом [3]. Важливим теоретичним доповненням є концепція NEET (Not in Employment, Education or Training), яка операціоналізує проблему відчуженості молоді від ринку праці та системи освіти. В українському контексті ця категорія набуває особливого значення: за даними досліджень, чисельність молоді в Україні у 2024 р. становила близько 7 млн осіб, при цьому серед вікової групи 18–24 роки рівень непрацевлаштованих є одним із найвищих – 39% [4].

Для України проблема узгодженості ринку праці та освіти стала критично гострою через повномасштабне вторгнення 2022 року, яке призвело до втрати до 17% робочої сили, порушення традиційних шляхів соціальної мобільності молоді та масової освітньої міграції. Дослідники Є. Сірий та Л. Заславська підкреслюють, що існуюча ще до війни неузгодженість між ринком праці та освітніми послугами трансформувалася у системну загрозу для реалізації молоддю свого людського потенціалу, що потребує як теоретичного переосмислення, так і конкретних інституційних рішень з боку держави.

Таким чином, синтез неокласичних та кейнсіанських теорій, концепцій людського капіталу та сегментованого ринку праці демонструє, що ефективне працевлаштування молоді потребує цілеспрямованої державної політики, а не лише ринкових механізмів. Для повоєнного відновлення України молодь як носій людського капіталу повинна стати пріоритетом державної стратегії зайнятості, заснованої на принципах людського розвитку та соціальної включеності.

Література:

1. Mankiw N. G. Principles of Economics. 9th ed. Cengage Learning, 2021. 832 p. URL: https://www.scribd.com/document/985530177/Principles-of-Economics-9th-Edition-Mankiw-PDF

2. Васильців Т., Левицька О., Рудковський О. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. Економіка та суспільство, 2022. №37. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/ 2022-37-37

3. Холодницька А., Бондаренко А. Молодіжне безробіття в Україні в умовах воєнного стану та розробка заходів щодо забезпечення працевлаштування молоді. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № 1 (33). С. 54–65. URL: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-54-65

4. Сірий Є., Заславська Л. Інституційне сприяння можливості фахової залученості молодих українців в умовах війни. Економіка.

Управління. Інновації. 2025. Вип. № 1 (36). С. 1–21. URL: https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2024-1(36)-15

Чайка Валерія Сергіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДІ

У сучасній науковій парадигмі публічного управління поняття лідерських компетентностей посідає важливе місце, оскільки безпосередньо пов'язане з ефективністю здійснення управлінських функцій в умовах суспільних трансформацій, його міждисциплінарний характер зумовлює активне використання у межах психології, менеджменту та адміністративного права. У науковій літературі лідерські компетентності визначаються як інтегративна характеристика особистості, що забезпечує здатність до реалізації лідерських функцій у складних соціальних системах. Відсутність уніфікованого підходу до дефініції цього поняття пояснюється його багатовимірністю, контекстуальною зумовленістю та еволюцією теорій лідерства упродовж XX–XXI століть [1, с. 45].

Теоретико-методологічною основою сучасного розуміння лідерських компетентностей виступає компетентнісний підхід, розвиток якого значною мірою пов'язаний із дослідженнями Д. Ґоулмана. У межах концепції емоційного інтелекту обґрунтовується необхідність поєднання когнітивних та емоційно-соціальних характеристик особистості, зокрема самосвідомості, саморегуляції, мотивації, емпатії та соціальних навичок [2, с. 45-89].

У сфері публічного управління зміст лідерських компетентностей набуває специфічного характеру, що зумовлено особливостями реалізації публічної влади. Зокрема, Організація економічного співробітництва та розвитку визначає їх як сукупність знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного функціонування системи публічної служби в умовах невизначеності, цифровізації та зростання ролі громадянського суспільства [3].

Лідерські компетентності молоді трактуються як інтегрована система знань, умінь, навичок, мотиваційних установок і особистісних якостей, що забезпечує здатність молодих суб'єктів публічного управління впливати на соціальні групи, організовувати спільну діяльність, приймати обґрунтовані рішення та досягати суспільно значущих результатів.

Сутність лідерських компетентностей полягає у їх функціональній спрямованості та динамічному характері. На відміну від традиційних

теорій «вроджених якостей», сучасні підходи наголошують на можливості їх формування через освіту, професійну діяльність і соціальний досвід – особливо в молодому віці. У публічному секторі зміст компетентностей визначається принципами відкритістю, підзвітністю, інклюзивністю, інноваційністю та орієнтацією на потреби громадян [4, с.12].

Молодь у системі публічного управління України виступає важливим ресурсом демократичних трансформацій, євроінтеграції та реформування державної служби. Молоді фахівці приносять свіжі ідеї, цифрову грамотність, креативність і високу адаптивність, що особливо цінно в умовах децентралізації, цифрової трансформації та повоєнного відновлення країни [5,с.45]. Залучення молоді до публічного управління потребує цілеспрямованого розвитку лідерських компетентностей, оскільки саме молоді лідери здатні забезпечувати інклюзивне врядування, протидіяти корупції та впроваджувати інноваційні підходи. Формування такого потенціалу відбувається через вищу освіту, молодіжні програми, стажування в органах влади, участь у громадських ініціативах та спеціалізовані освітні програми (зокрема, магістерські програми з публічного управління та адміністрування молодіжної політики). Дослідження показують, що ефективна молодіжна політика та освіта є ключовими чинниками посилення лідерства в публічно-управлінській діяльності територіальних громад.

Таким чином, лідерські компетентності є складним багатокомпонентним феноменом, що формується у процесі взаємодії освітніх, професійних та соціальних чинників. В умовах реформування державної служби та реалізації євроінтеграційного курсу України їх розвиток виступає необхідною передумовою підвищення ефективності публічного управління та забезпечення сталого суспільного розвитку.

Література:

1. Луговой В. Маркери професійної компетентності державних службовців у публічній сфері. Економіка України. 2018. № 9. С. 8–19.

2. Ґоулман Д. Емоційний інтелект лідера; пер. з англ. В. Глінка. Київ. Наш Формат, 2019. 287 с.

3. OECD Recommendation of the Council on Public Service Leadership and Capability. Paris : OECD, 2019. URL: https://www.dgaep.gov.pt/upload/RIareas/OCDE/OECD-Recommendation_Leadership_Capability.pdf.

4. Перелік професійних компетентностей державних службовців в органах публічної влади : затв. Наказом НАДС України від 23.12.2021 № 123-21. Київ, 2021. 34 с.

5. Акімова Т. Ю. Формування лідерських якостей молоді як необхідна умова розвитку держави. Публічне управління та регіональний розвиток. 2021. № 14. С. 45–58

Щерба Вікторія Едуардівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ

Інформаційні технології визначають зростання суспільства. У сучасному світі державне управління трансформується завдяки цифровізації, яка відіграє життєво важливу роль у наданні адміністративних послуг. Інтеграція цифрових технологій значно підвищує ефективність державних установ, забезпечує прозорість процесів та спрощує комунікацію між державними службовцями та громадянами [1]. Ці процеси особливо важливі для забезпечення прав і свобод людини, насамперед молоді – соціально активної та водночас вразливої групи населення.

Молодь є групою, найбільш пов'язаною з цифровим середовищем, і має високі очікування щодо доступності, ефективності та зручності державних послуг. Цифровізація адміністративних послуг має потенціал не лише модернізувати державне управління, а й створити надійний механізм юридичного захисту інтересів молоді [3]. Вона зменшує адміністративні бар'єри, мінімізує ризики корупції та забезпечує рівний доступ до послуг незалежно від фізичного місцезнаходження.

Сьогодні переведення адміністративних послуг у цифровий формат є фундаментальною складовою сучасної системи управління. Відмова від паперових методів дозволяє громадянам розв'язувати питання дистанційно, без черг у держустановах. Реальний досвід свідчить: онлайн-сервіси пришвидшують розгляд звернень, зменшують кількість необхідних документів і роблять комунікацію комфортною [4].

Ключовим елементом є інтегровані платформи, де всі послуги зібрані в одному місці. Користувач може подати заявку та відстежувати її статус у реальному часі [1]. Цифровізація адміністративних послуг розглядається як фундаментальний інструмент захисту прав молоді, оскільки саме молоде покоління є найбільш динамічним користувачем цифрових інструментів .

Переваги цифровізації для молоді полягають у подоланні фізичних і бюрократичних бар'єрів. Для молодих фахівців із щільним графіком онлайн-отримання послуг стає реальним способом реалізації прав. Крім того, нівелюється географічна нерівність: молодь із сільської місцевості отримує такий самий доступ, як і жителі міст [4].

Другим важливим аспектом є правова прозорість. Автоматизація усуває прямий контакт із посадовцем, мінімізує корупційні ризики та суб'єктивізм [2]. Кожен етап фіксується в системі, а права захищаються чіткими алгоритмами.

Попри переваги, процес цифровізації супроводжується викликами, які впливають на ефективність правового захисту молоді. Першочергова проблема – «цифровий розрив»: нерівномірний доступ до технологічної інфраструктури, особливо в сільських громадах та серед соціально вразливих груп [4].

Окрему групу ризиків становить кібербезпека та захист приватності. Масштабна обробка персональних даних створює загрози витоку інформації. Без високих стандартів технічного захисту та правового регулювання довіра молоді до платформ залишатиметься низькою. Крім того, існують інституційні недоліки: технічні збої, відсутність інклюзивного інтерфейсу та недостатня адаптованість сервісів до потреб користувача [4]. Лише комплексне подолання інфраструктурних, освітніх та безпекових бар'єрів дозволить цифровізації стати надійним фундаментом правового захисту молодого покоління.

Цифровізація адміністративних послуг виходить за межі технічної модернізації та є фундаментальним інструментом забезпечення правового захисту молоді, створюючи нову архітектуру взаємовідносин між державою та громадянином [2]. Вона підвищує доступність сервісів і робить реалізацію прав прозорою та позбавленою бюрократичного суб'єктивізму. Водночас потенціал цифровізації не може бути реалізований без системного подолання бар'єрів: цифрового розриву, недостатнього рівня компетенцій та вразливості персональних даних [4].

Отже, подальша стратегія розвитку цифрових адмінпослуг має базуватися на комплексному підході, де інтереси молоді стоять у центрі. Лише синхронізація технологічного прогресу з освітніми та безпековими заходами забезпечить реальну ефективність державного управління та гарантуватиме захист прав людини в умовах глобальної діджиталізації.

Література:

1. Кримчак Л. Ю., Віхтюк Л. В., Рудніченко Є. М. Цифровізація адміністративних послуг: законодавчі та теоретичні аспекти їх реалізації. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 6(2). С. 55–59. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/801

2. Задорожний В. П., Мирошниченко А. І., Сапін А. О. Стратегічні аспекти цифровізації адміністративних послуг. Економіка і регіон. 2024. № 4(95). С. 102–108 URL: https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3609

3. Колпаков В. К. Адміністративні послуги в умовах цифрової реальності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2026. № 1. С. 45–49. URL:https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/352914

4. Краковська А. Є., Бабик М. М. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 70. С. 112–116. https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258976

СЕКЦІЯ 4. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

Білоцький Олександр Вікторович
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КВОТУВАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ: ВІД ФОРМАЛЬНОГО ВИКОНАННЯ ДО РЕАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Забезпечення трудової інтеграції осіб з інвалідністю в Україні нині виходить за межі суто соціального забезпечення, набуваючи статусу стратегічного елемента економічного відродження держави. В контексті широкомасштабних воєнних дій спостерігається експоненційне зростання контингенту ветеранів та цивільних осіб, які набули інвалідність, що зумовлює нагальну необхідність кардинальної ревізії архаїчних методологій їхнього професійного залучення. Чинна регуляторна система, функціонування якої ґрунтується на суворій системі квотування, продемонструвала свою вичерпність та нерідко продукує феномен так званої «формальної інтеграції». Остання передбачає номінальне зарахування працівника до штату суб'єкта господарювання без забезпечення його фактичного включення до трудових процесів.

Ключова диспропорція полягає у розбіжності між законодавчо встановленим імперативом (норматив у 4%) та фактичною здатністю ринку праці до адаптації. Державна політика протягом значного періоду зосереджувалася на фіскальних інструментах примусу — стягненні адміністративно-господарських стягнень — замість формування моделі підтримки, орієнтованої на надання послуг. Як наслідок, суб'єкти господарювання інтерпретують встановлену квоту як додаткове фінансове обтяження, а не як можливість для залучення цінного людського потенціалу.

Сучасна українська система квотування робочих місць, заснована на нормах 1990-х років, увійшла у глибоку суперечність із ринковими реаліями та принципами інклюзії. Криза проявляється у наступних аспектах:

- Через норми ст. 20 Закону № 875-XII квота фактично стала «податком на інвалідність». Орієнтація на штрафи за кожне вакантне місце змушує бізнес сприймати таких працівників не як ресурс, а як дже-

рело фінансових ризиків, що підміняє соціальну мету фіскальним тиском [1].

- Суворі санкції за невиконання 4-відсоткової квоти зумовили практику «оренди трудових книжок». Формальна виплата мінімальної зарплати без фактичної роботи створює лише видимість зайнятості. Це позбавляє особу соціалізації та професійного розвитку, що прямо суперечить Конвенції ООН [2].

- Єдиний норматив для всіх галузей не враховує специфіку важкої чи шкідливої промисловості (металургія, видобуток), де праця осіб з інвалідністю часто заборонена медично. Неможливість виконати квоту через об'єктивні умови виробництва провокує тривалі судові спори з контролюючими органами [5; 6].

- Кошти від санкцій часто використовуються нецільово або несвоєчасно. Замість фінансування адаптації робочих місць чи послуг супроводу, ресурс спрямовується на бюрократичні потреби та програми, які не мають прямого впливу на реальне працевлаштування [4].

Трансформація системи передбачає відмову від сприйняття працівника з інвалідністю як «об'єкта соціальної допомоги» на користь визнання його як повноцінного суб'єкта економічних відносин. Це досягається через три ключові компоненти:

1. Згідно з Конвенцією ООН, «розумне пристосування» — це адаптація середовища (ПЗ для незрячих, гнучкий графік, специфічне освітлення), що не є надмірним тягарем. Відсутність таких модифікацій у законодавстві України наразі кваліфікується як дискримінація за ознакою інвалідності [2; 3].

2. Інститут менторства є ключем до інклюзії. Законопроєкт № 5344-д передбачає фінансування супроводу для адаптації працівника та подолання бар'єрів у колективі. За міжнародним досвідом, такий супровід на 60–70% підвищує рівень закріплення на роботі осіб з інтелектуальними порушеннями [4; 7].

3. Цифровізація та універсальний дизайн є основою інклюзії. Це передбачає автоматичну фіксацію квоти через Електронний кабінет роботодавця (дані реєстрів ПФУ), що скасовує паперову звітність [5]. Також необхідне впровадження універсального дизайну офісів, що забезпечує доступність середовища для всіх на етапі проектування.

4. Законодавчі зміни потребують просвітницької підтримки для фокусування на «компетентності», а не на «інвалідності» працівника. Це передбачає впровадження тренінгів з інклюзивної комунікації для HR-менеджерів та керівництва, що допоможе змінити корпоративну культуру та подолати стигматизацію [3].

Реформа законодавства має змінити парадигму від адміністративного тиску до партнерства та стимулювання. Альтернативні методи виконання квоти (внески, інклюзивні закупівлі) дозволять акумулювати ресурси для підтримки роботодавців. Це забезпечить перехід від фіктивного працевлаштування до створення реальних робочих місць, що є критичним для відновлення людського капіталу України.

Для справжньої інклюзії необхідно закріпити принципи «розумного пристосування» та соціального супроводу в законодавстві, змістивши фокус із кількісних звітів на створення доступного середовища. Лише поєднання правових інновацій із трансформацією корпоративної культури перетворить квотування з формального обов'язку на дієвий інструмент професійної реабілітації та інтеграції.

Література:

1. Байда Л. Ю. Працевлаштування осіб з інвалідністю: від квотування до інклюзії. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2023. № 45. С. 114.

2. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Міжнародний документ ООН від 13 груд. 2006 р. (ратифіковано Україною 16.12.2009). Офіційний вісник України. 2010. № 6. Ст. 257.

3. Король Н. В. Розумне пристосування як засіб реалізації права на працю осіб з інвалідністю: європейські стандарти та український контекст. Право і суспільство. 2023. № 2. С. 88–94.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю : проєкт Закону України № 5344-д від 17 листоп. 2022 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40846.

5. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII. Ст. 19, 20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12.

6. Ткаченко Л. М. Ринок праці та соціальний захист осіб з інвалідністю: аналіз регуляторних бар'єрів. Економіка та держава. 2024. № 2. С. 18–25.

7. Supported Employment: A Guide for Practitioners / European Union for Supported Employment (EUSE). 2021. URL: https://euse.org/

Бурлак Даніїл Олегович
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
магістрант спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА

Цивільний захист України є невід'ємною частиною державотворення, однією із складових національної безпеки України, найважливішою функцією Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Кодекс цивільного захисту України визначає цивільний захист як функцію держави, спрямовану на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [1].

Подальше реформування системи цивільного захисту потребує вдосконалення публічного управління у цій сфері, внесення змін до чинного законодавства та прийняття нових нормативно-правових актів, використання передового досвіду функціонування систем цивільного захисту в країнах - членах Європейського Союзу. А розбудова сучасної та потужної системи цивільного захисту в Україні, потребує вжиття додаткових організаційних та практичних заходів з розв'язання наявних проблемних питань, зокрема шляхом відповідного нормативно-правового забезпечення.

Великий обсяг змін до чинного законодавства внесено в процесі реалізації Стратегії реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій, зокрема щодо: нормативно-правового врегулювання питання стосовно здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки шляхом обов'язкового проведення планових перевірок тільки суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику від провадження господарської діяльності та державних установ, а також запровадження страхування цивільно-правової відповідальності інших суб'єктів господарювання, як альтернативи плановим заходам державного нагляду (контролю); імплементації Директиви 2012/18/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. про контроль значних аварій, пов'язаних із небезпечними речовинами (СЕВЕЗО III), зокрема в частині визначення критеріїв щодо здійснення контролю держави за об'єктами підвищеної небезпеки; передачі майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів та іншого майна ДСНС з державної в комунальну власність; покладення на органи місцевого самоврядування повноважень із забезпечення пожежної безпеки населених пунктів і територій; стимулювання участі громадян у місцевій і добровільній пожежній охороні; посилення відповідальності керівників суб'єктів господарювання за порушення вимог щодо пожежної та техногенної безпеки шляхом запровадження дієвих адміністративних санкцій; внесення змін до актів Кабінету Міністрів щодо перегляду критеріїв, які визначають ступінь ризику від провадження господарської діяльності, з метою зменшення кількості суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику; визначення нормативних показників розміщення державних пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС, пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних частин) відомчої, місцевої і добровільної пожежної охорони в адміністративно-територіальних одиницях та розмежування їх функцій з урахуванням досвіду країн - членів Європейського Союзу, внесення змін до нормативно-правових актів щодо удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту з урахуванням реформування системи ДСНС, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні; удосконалення механізму мобілізаційного розгортання спеціальних формувань ДСНС в особливий період та в разі проведення цільової мобілізації; розмежування повноважень у сфері цивільного захисту з метою уникнення їх дублювання на регіо-

нальному і місцевому рівні між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з урахуванням реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні; запровадження системи управління техногенною та пожежною безпекою на основі ризик-орієнтованого підходу і європейських стандартів щодо оцінювання і аналізу ризиків пожежної та техногенної безпеки суб'єктів господарювання [2].

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування єдиної державної системи цивільного захисту на різних етапах її розвитку обґрунтовує той факт, що в роки незалежності України у стислі терміни сформоване чинне національне законодавство, проведена значна законотворча та нормотворча робота щодо постійного його вдосконалення. Ця робота триває і зараз. Про це свідчать прийняті останнім часом Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України рішення з питань вдосконалення публічного управління, реформування єдиної державної системи цивільного захисту.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text

2. Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 р. № 61-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80#Text

Вдовиченко Тетяна Юріївна,
Ліцей № 2 «Подільський» Полтавської міської ради
учитель англійської мови

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів, сьогодні здійснюється за сучасними визначеними державними орієнтирами.

Відповідно до Концепції і реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 [1] та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [2].

Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за чітко визначеними напря-

мами. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими уміннями.

Реформування змісту загальної середньої освіти передбачає розроблення принципово нових державних стандартів загальної середньої освіти, які повинні ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, враховувати вікові особливості психофізичного розвитку учнів, передбачати здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

Ключовими компетентностями є спілкування державною і рідною в разі відмінності мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя.

З метою створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами необхідно розробити індивідуальні програми їх розвитку, що включатимуть корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і засоби для навчання таких дітей.

Сьогодні триває третій етап запровадження Концепції (2023-2029 роки), на якому передбачається: розробити, затвердити та запровадити (2027-2029 роки) новий державний стандарт профільної освіти з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, що сприятиме створенню передумов для скорочення тривалості (навантаження) бакалаврських програм вищої освіти в середньому на 45 кредитів; сформувати мережу профільних шкіл; створити систему незалежного оцінювання випускників профільної школи професійного спрямування.

Реалізація Концепції сприятиме: поліпшенню якості загальної середньої освіти в цілому; подоланню територіальних відмінностей у якості загальної середньої освіти; забезпеченню престижності професійної освіти; поліпшенню якості вищої освіти за рахунок якісної підготовки у школах і кращого конкурсного відбору абітурієнтів тощо.

Державний стандарт базової середньої освіти [2] визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні базової середньої освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями, структуру та зміст базової середньої освіти.

Пропозиціями щодо подальшої реалізації Концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2026 році, враховуючи норми Законів України «Про освіту» [3] та «Про повну загальну середню освіту» [4], вважаємо: продовження створення комфортного освітнього середовища, онов-

лення методики навчання, професійного розвитку педагогів, співпраці з батьками.

Література:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Редакція від 22.08.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#top
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від від 30 вересня 2020 р. № 898. Редакція від 02.09.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#top
3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Редакція від 01.01.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top
4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. Редакція від 17.01.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#top

Герасименко Анастасія Іванівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Хурдей Катерина Олександрівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТИМИ ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю та інших вразливих груп, є важливою складовою демократичної, правової держави. В умовах імплементації міжнародних норм постає необхідність приведення національного законодавства у відповідність до загальновизнаних стандартів інклюзивності, що сприятиме не лише підвищенню рівня соціального захисту, а й формуванню безбар'єрного середовища та розвитку інклюзивного суспільства.

У сучасному розумінні інклюзивність виходить за межі лише соціальної опіки і передбачає активну інтеграцію кожної людини в суспільні процеси. Це означає, що держава має не лише гарантувати формальну рівність, а й формувати реальні умови для її реалізації: доступ до якісної освіти, гідної праці, медицини, а також забезпечення фізичної та інформаційної доступності.

Правове забезпечення інклюзивності реалізується через систему нормативно-правових актів, державних програм і політик, спрямованих на інтеграцію вразливих груп населення у суспільство. Водночас важливою складовою є не лише прийняття відповідних законів, а й ефективний механізм їх впровадження та контролю.

Формування міжнародних стандартів інклюзивності безпосередньо пов'язане з діяльністю ООН, яка виступає ключовим суб'єктом у сфері захисту прав людини. Саме в межах цієї організації були розроблені базові принципи рівності, недискримінації та поваги до людської гідності.

Одним із визначальних етапів розвитку міжнародного права у сфері інклюзивності стало прийняття Конвенції про права осіб з інвалідністю, адже він виступає ключовим інструментом захисту прав людини, оскільки закріплює принципово новий підхід до розуміння інвалідності: вона розглядається не як вузькомедична проблема окремої особи, що потребує лише сторонньої опіки, а як результат складної взаємодії людини з різноманітними бар'єрами у суспільстві. Відповідно до положень Конвенції, акцент зміщується з лікування на забезпечення рівної участі особи в усіх сферах життя [1].

Нормативно-правова база України у сфері інклюзивності ґрунтується на Конституції України та включає низку спеціальних законів, які регулюють забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, до них належать: «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»; «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»; «Про соціальні послуги»; «Про освіту».

Крім того, важливу роль відіграють підзаконні нормативно-правові акти та державні програми, спрямовані на створення безбар'єрного середовища та забезпечення доступності.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року є важливою для перетворення України на державу з рівними можливостями для всіх громадян. Стратегія охоплює шість ключових напрямків: фізичну, інформаційну, цифрову, суспільну, освітню та економічну безбар'єрність, що дозволяє розглядати проблему інклюзії комплексно. Фізична безбар'єрність передбачає повну відповідність інфраструктури та громадських будівель нормам універсального дизайну, тоді як цифрова та інформаційна спрямовані на забезпечення доступу до державних послуг та критично важливих даних для людей з порушеннями зору, слуху чи когнітивними особливостями. Економічний блок стратегії стимулює працевлаштування ветеранів та людей з інвалідністю через адаптацію робочих місць, а

освітній напрямок гарантує право на навчання протягом усього життя у доступних закладах освіти [4].

В умовах повномасштабного вторгнення та масштабних руйнувань стратегія стала фундаментом для нової політики, де відновлення міст відбувається виключно з урахуванням сучасних стандартів інклюзивності, що є критично важливим для реабілітації поранених захисників та цивільних осіб. Це не просто соціальна програма, а філософська зміна державного управління, яка ставить інтереси кожної людини – незалежно від віку, статі чи фізичного стану – у центр прийняття рішень, наближаючи Україну до гуманістичних цінностей європейської спільноти.

Водночас, попри наявність розвиненої нормативної бази, існує низка проблем і прогалин. Насамперед це формальний характер виконання норм та недостатній рівень доступності інфраструктури й цифрових послуг. Також спостерігається фрагментарність законодавства, оскільки норми, що регулюють інклюзивність, містяться в різних актах і не завжди узгоджені між собою. Додатковими викликами є недостатньо ефективний контроль за виконанням законодавства, обмежені фінансові ресурси та труднощі з практичною реалізацією прав на освіту і працю для осіб з інвалідністю [2].

Удосконалення законодавства України у сфері інклюзивності потребує комплексного підходу, що поєднує оновлення нормативної бази, запозичення ефективного міжнародного досвіду та посилення контролю за виконанням уже прийнятих норм. Доцільним є також чітке закріплення механізмів реалізації прав, зокрема процедур забезпечення доступності, надання «розумного пристосування» та відповідальності за порушення прав осіб з інвалідністю.

Важливим напрямом є запозичення міжнародного досвіду, насамперед практик країн Європейського Союзу, де інклюзивна політика має більш розвинений характер. Орієнтація на практики ЄС дозволяє Україні відмовитися від застарілих радянських підходів на користь принципів «універсального дизайну», що робить інфраструктуру та цифрові сервіси зручними для всіх без винятку категорій громадян. Співпраця з європейськими партнерами забезпечує не лише доступ до фінансових ресурсів для відновлення, а й до залучення міжнародних експертів у створенні «розумного пристосування» робочих місць та інклюзивного освітнього середовища. Впровадження директив ЄС стає для України не просто формальною вимогою для членства, а практичним інструментом побудови сучасної безбар'єрної держави, де досвід інших країн адаптується до національного контексту для забезпечення максимальної автономії та гідності кожної особи [3, с. 449-450].

Отже, гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами є етапом утвердження принципів недискримінації. Хоча Україна вже здійснила суттєві кроки, що свідчить про прагнення держави забезпечити гідні умови життя для всіх громадян і створити інклюзивне суспільство, рівень практичного втілення інклюзивних норм

потребує подальшого підвищення. Кінцева мета реформ полягає у переході від декларативного захисту прав до створення реального безбар'єрного простору через посилення контролю за виконанням правових норм.

Література:

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Міжнародний документ ООН від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
2. Лідіч Б. В. Адміністративно-правове регулювання інклюзивної освіти в Україні та проблеми практичного впровадження. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 12. С. 149-152 https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/31
3. Пікуля Т. О. Гармонізація законодавства в процесі переговорів про вступ України до Європейського Союзу. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 8. С. 448–451.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/shoKw/366-2021-p

Давиденко Альона Іванівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стратегічна роль туризму як драйвера післявоєнного відновлення регіонів України в умовах децентралізації, воєнних викликів та сталого соціально-економічного розвитку зумовлює особливу увагу до питань публічного управління цією сферою. Полтавська область володіє значним туристичним потенціалом, що охоплює культурно-історичну спадщину (музеї-заповідники, садиби класиків літератури, етнографічні центри Опішні та Решетилівки), природні ресурси (курорт Миргород, заповідні території) та можливості розвитку кластерних форм туризму. Публічне управління в цій сфері передбачає координацію зусиль органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості задля формування конкурентоспроможного туристичного продукту, підвищення інвестиційної привабливості регіону та зміцнення національної ідентичності [3].

Правову основу публічного управління туризмом становить Закон України «Про туризм» [1] та Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [2]. На регіональному рівні ключовим інструментом є Програма розвитку культури, туризму та охорони нерухомої

культурної спадщини Полтавської області на 2026–2030 роки [3], затверджена рішенням обласної ради від 25.12.2025. Документ передбачає комплексне застосування адміністративно-правових, фінансових та організаційних механізмів для відновлення туристичних потоків, розвитку інклюзивного, екологічного туризму та посилення ролі територіальних громад. Ефективність управління підтверджує динаміка туристичного збору: за І квартал 2026 року надходження до місцевих бюджетів зросли на 30 % порівняно з аналогічним періодом 2025 року, а також виконання Програми розвитку туризму і курортів на 2021–2025 роки [5].

Науковці засвідчують стійкість туристичного потенціалу області навіть в умовах війни, підкреслюючи роль кластерного підходу (Полтавський культурно-історичний, Гоголівський, етнографічно-ремісничий та оздоровчо-рекреаційний кластери «Миргород») і обґрунтовують необхідність туристичного ребрендингу, цифровізації продуктів та розвитку реабілітаційного, сільського й культурно-пізнавального туризму як пріоритетів післявоєнного періоду [4].

Попри наявний потенціал, публічне управління стикається з системними викликами: безпековими ризиками та скороченням інвестицій, що призводить до занепаду інфраструктури; недостатньою координацією між органами влади; низьким рівнем цифровізації просування туристичного продукту; обмеженим застосуванням державно-приватного партнерства та браком кваліфікованих кадрів [6]. Наукові джерела наголошують на необхідності переходу від традиційних адміністративних методів до стратегічного, програмно-цільового та проектного управління з урахуванням європейських стандартів.

Для підвищення ефективності публічного управління пропонується:

1. Розробити оновлену обласну стратегію розвитку туризму до 2035 року з акцентом на післявоєнне відновлення, інклюзивність та цифрову трансформацію [3].
2. Створити міжвідомчу координаційну раду за участі бізнесу, громадськості та науковців.
3. Впровадити єдиний цифровий туристичний портал області з QR-навігацією, віртуальними турами та системою бронювання.
4. Розширити механізми державно-приватного партнерства та грантове фінансування через національну програму «Подорож до себе. Шляхи відновлення».
5. Підвищити цифрову компетентність працівників органів місцевого самоврядування та запровадити моніторинг програм за KPI [4; 6].

Таким чином, публічне управління розвитком туризму в Полтавській області є ключовим інструментом сталого регіонального розвитку в умовах воєнного та післявоєнного часу. Реалізація запропонованих заходів дозволить максимально використати туристичний потенціал регіону, забезпечити економічне зростання, створення робо-

чих місць, збереження культурної спадщини та підвищення довіри до інститутів публічної влади

Література

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.

2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р // Офіційний вісник України. – 2017. – № 27. – Ст. 812.

3. Програма розвитку культури, туризму та охорони нерухомої культурної спадщини Полтавської області на 2026–2030 роки : рішення Полтавської обласної ради від 25.12.2025 (додаток до рішення).

4. Карпенко Н. М., Шуканов П. В., Логвин М. М., Єгорова О. В., Шуканова А. А. Реалізація туристичного потенціалу в умовах війни та повоєнного відновлення: регіональний аспект // Актуальні проблеми сталого розвитку. – 2025. – Т. 2, № 4. – С. 80–87. DOI: 10.60022/2(4)-9S.

5. Про виконання Програми розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021–2025 роки : рішення Полтавської обласної ради від 27.03.2026 № 1136.

6. Овчаренко В. В. Тенденції розвитку туризму у Східній Європі : матеріали науково-практичної конференції. – Харків : ХНПУ, 2025. – С. 45–52.

Дубинка Олена Вікторівна
аспірантка освітньо-наукової програми «Публічне управління та адміністрування»; завідувачка Гендерного центру, провідний юрисконсульт
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Питання гендерної рівності є не лише вимогою соціальної справедливості, а й критичним показником демократичного розвитку держави. Для України формування ефективного національного механізму реалізації гендерної політики набуло особливої актуальності у контексті виконання Угоди про асоціацію з ЄС та ратифікації Стамбульської конвенції. Сучасний механізм — це динамічна система, що поєднує політичну волю, правові інструменти та залученість громадянського суспільства.

Сучасний етап державотворення в Україні характеризується активним впровадженням європейських стандартів, серед яких гендерна рівність посідає одне з центральних місць. Національний механізм

реалізації гендерної політики — це розгалужена система, що включає правові норми, державні інституції, методичні інструменти та громадський контроль.

Фундаментом національного механізму є розгалужена нормативно-правова база. Стаття 24 Конституції України закладає базовий принцип рівності [1]. Проте практичне наповнення цей принцип отримав із прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [2].

На сучасному етапі правова база розширена стратегічними документами як Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей до 2030 року. Вона зміщує фокус на системні зміни в освіті, медицині та економіці. Також оновлений Виборчий кодекс України, який закріпив 40-відсоткові гендерні квоти, що стало революційним кроком для подолання «скляної стелі» у вітчизняній політиці [3, 5].

Ключовим елементом механізму є інституційна складова. Координацію діяльності органів виконавчої влади здійснює Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Важливу роль відіграє Урядова уповноважена з питань гендерної політики, яка забезпечує моніторинг дотримання принципу рівності в урядових рішеннях. Міністерство соціальної політики України залишається головним органом, що формує державну політику у цій сфері [4].

Національний механізм України має трирівневу структуру управління:

1. Політичний рівень: Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції здійснює загальну координацію. Урядова уповноважена з питань гендерної політики виконує роль «гендерного арбітра», моніторячи врахування принципу рівності в усіх актах Кабінету Міністрів.
2. Адміністративний рівень: Міністерство соціальної політики як головний орган виконавчої влади у цій сфері розробляє методичні рекомендації та державні програми. У кожному міністерстві та місцевій державній адміністрації призначено уповноважену особу (координатора) та радників на громадських засадах.
3. Місцевий рівень: Територіальні громади через механізм «Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад» впроваджують гендерний підхід у плани місцевого розвитку.

Для того, щоб політика не залишалася на папері, використовуються специфічні інструменти [6]:

- Гендерно орієнтоване бюджетування (ГОБ): Україна є одним із лідерів у Східній Європі за рівнем впровадження ГОБ. Це дозволяє аналізувати, наприклад, чому програми охорони здоров'я можуть бути менш ефективними для чоловіків у певних вікових групах або як транспортна мережа міста враховує потреби жінок з дітьми.
- Гендерно-правова експертиза: будь-який проект закону має проходити перевірку на предмет наявності дискримінаційних норм.

• Гендерний аудит: інструмент самооцінки для організацій (від міністерств до приватних компаній), що дозволяє виявити нерівність у внутрішніх процедурах, оплаті праці та кар'єрному просуванні.

Повномасштабна агресія РФ внесла корективи в роботу механізму. Україна адаптувала Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Україна у 2024 році посіла 63 місце у Глобальному індексі гендерного розриву. Це свідчить про стабільність механізму навіть у кризових умовах. У секторі безпеки та оборони служать понад 62 000 жінок, що руйнує застарілі стереотипи про «нежіночі професії». Також маємо динаміку бізнес-активності: близько 48% нових ФОПів у 2023–2024 роках відкрили жінки, що свідчить про зростання економічної суб'єктності [6].

Порівняно з країнами ЄС, Україна демонструє вищі темпи впровадження цифрових інструментів для збору гендерно дезорієнтованої статистики (через портал «Дія» та систему моніторингу Держстату).

Але, незважаючи на інституційну довершеність, маємо виклики, які існують сьогодні. В першу чергу залишається гендерна сегрегація ринку праці і жінки все ще концентруються у низькооплачуваних секторах (освіта, культура). Існує розрив в оплаті праці: в середньому жінки отримують на 18-20% менше, ніж чоловіки на аналогічних посадах (хоча цей показник поступово скорочується). І нажаль, маємо тенденцію збільшення статистичних показників щодо домашнього насильства, війна спровокувала зростання ризиків, що потребує посилення взаємодії між поліцією, соціальними службами та медиками в межах національного механізму.

Можемо зробити висновок, що національний механізм реалізації гендерної політики в Україні пройшов шлях від формального створення до функціональної системи. Подальший розвиток потребує цифровізації моніторингу, посилення гендерної компетенції державних службовців на місцях та глибшої інтеграції принципів рівності у процеси відбудови України.

Література:

1. Конституція України : Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: rada.gov.ua

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561. URL: rada.gov.ua

3. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серп. 2022 р. № 752-р. URL: rada.gov.ua

4. Питання Урядового уповноваженого з питань гендерної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 черв. 2017 р. № 390. URL: rada.gov.ua

5. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 груд. 2019 р. № 396-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48. URL: rada.gov.ua
6. Гендерний мейнстримінг у діяльності органів влади : посібник / за заг. ред. О. В. Суслової. Київ : Проєкт ООН Жінки, 2020. 124 с.

Лозінська Катерина Борисівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ЗОВНІШНІХ МІГРАНТІВ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

У сучасних умовах повоєнного відновлення України проблема повернення зовнішніх мігрантів набуває системного характеру та виступає одним із ключових чинників відтворення людського капіталу держави. Масштабна вимушена міграція, спричинена збройною агресією, зумовила суттєві демографічні втрати, деформацію ринку праці та посилення дисбалансів у соціально-економічному розвитку країни. За таких умов актуалізується необхідність розроблення та впровадження ефективних механізмів державного стимулювання повернення громадян.

У науковому дискурсі механізми державного стимулювання доцільно розглядати як сукупність інституційно-правових, економічних, організаційних та інформаційно-комунікаційних інструментів публічного управління, спрямованих на формування сприятливого середовища для добровільної репатріації та сталого закріплення мігрантів у країні походження.

Економічні механізми виступають базовим елементом стимулювання повернення та передбачають активізацію політики зайнятості, розвиток підприємницької екосистеми, запровадження податкових преференцій, а також інструментів фінансової підтримки, зокрема грантових програм і пільгового кредитування. Важливим напрямом є створення умов для реалізації трудового потенціалу репатріантів відповідно до їхньої кваліфікації, що сприятиме підвищенню продуктивності праці та економічному зростанню [1, с. 45].

Соціальні механізми орієнтовані на забезпечення доступу до базових соціальних благ, включаючи житло, охорону здоров’я, освіту та соціальний захист. Особливого значення набуває формування ефективних програм соціальної реінтеграції, що враховують потреби вразливих груп населення, а також психосоціальні аспекти адаптації осіб, які повертаються після тривалого перебування за кордоном або пережитого травматичного досвіду [2, с. 78].

Інституційні механізми передбачають удосконалення системи публічного управління міграційними процесами, забезпечення міжвідомчої координації, розвиток партнерства з міжнародними організаціями та громадянським суспільством. Важливим є спрощення адміністративних процедур, впровадження принципу «єдиного вікна» та цифровізація послуг, що сприятиме підвищенню доступності та ефективності державних сервісів для репатріантів.

Інформаційно-комунікаційні механізми спрямовані на формування довіри до державної політики через прозору комунікацію, інформування громадян щодо можливостей повернення та реінтеграції, а також створення позитивного іміджу України як безпечної та перспективної держави для проживання і професійної реалізації.

Слід наголосити, що ефективність реалізації зазначених механізмів значною мірою детермінується макроекономічною стабільністю, рівнем безпеки, якістю інституційного середовища та ступенем довіри громадян до органів державної влади. Відсутність системного підходу та належної координації може знижувати результативність державної політики у цій сфері [3, с. 112].

Отже, формування ефективних механізмів державного стимулювання повернення зовнішніх мігрантів потребує комплексного, міжсекторального підходу, що поєднує економічні, соціальні, інституційні та інформаційні інструменти. Реалізація такої політики сприятиме відновленню людського потенціалу України, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та забезпеченню сталого розвитку у повоєнний період.

Література:

1. Міграційна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку. – Київ, 2023.
2. Соціальна реінтеграція мігрантів: міжнародний досвід та українські реалії. – Львів, 2022.
3. Державне управління у сфері міграції: теорія і практика. – Харків, 2021.

Нестеренко Дар'я Романівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Храпаль Дар'я Сергіївна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ З НАСЕЛЕННЯМ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

У кризових умовах стає критично важливим переглянути усталені підходи до комунікації в публічному секторі, які протягом значного часу обмежувалися переважно інформуванням про діяльність влади. Сьогодні ж вибір оптимальної стратегії кризової комунікації визначається наявними ресурсами для забезпечення захисту, реагування та відновлення нормального функціонування, а також перевагами обраного каналу для передачі інформації. Метою дослідження є реалізація спроби деталізації структури й факторної обумовленості вибору комунікативної стратегії задля успішної реалізації кризової комунікації у системі «влада-громадськість» у період запровадження воєнного стану в Україні [2].

У період війни комунікаційна стратегія у відносинах між владою та громадськістю має стати дієвим механізмом для мобілізації суспільства, підтримки його єдності та здатності протистояти викликам. Її структура потребує врахування різних рівнів аудиторії, використання різноманітних комунікаційних каналів та адаптації до психологічного стану громадян. Вибір цієї стратегії залежить від комплексу об'єктивних та суб'єктивних чинників. Зростання значення соціальних медіа як інструменту кризової комунікації пов'язане з бажанням забезпечити комунікацію на зручних платформах, що охоплюють значну кількість людей. Така комунікація, як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях, сприяла залученню світової спільноти до вирішення нагальних проблем України, зокрема надання гуманітарної та військової допомоги [2].

В умовах кризи змінюється сприйняття людьми інформації, порушуються усталені комунікаційні зв'язки та інформаційні потоки, а нові обставини потребують актуальної за змістом, оперативністю та обсягом інформації. Завдання органів влади з управління комунікаціями в умовах криз полягає в мінімізації впливу кризи на діяльність владних структур та їх цільові аудиторії, зменшенні часу, що витрачається на ліквідацію кризи, якнайшвидшому відновленні контролю над ситуацією та комунікацією [1].

Також відзначаєтья стрімке зростання потоків інформації, що зумовлює частково їх некерованість, оскільки можливе поширення не лише об'єктивної інформації, а й дезінформації, чуток чи фейків. Чутки приводять до втрати інформаційної стійкості суспільства. Для успіху кризових комунікацій необхідно забезпечити ефективну співпрацю

із засобами масової інформації та налагодити діалог із учасниками спільноти у соціальних мережах. Основні правила кризових комунікацій: надання інформації якомога швидше та оперативніше; співпраця із ЗМІ задля поширення правдивої інформації та формування довіри; сприйняття інформації кризовою аудиторією, як важливого критерію результативності кризової комунікації; необхідність знати та поважати кризові аудиторії, не тримати людей в емоційному напруженні [1].

Правильно і чітко організовані кризові комунікації відіграють провідну роль у боротьбі з будь-якою кризовою ситуацією в суспільстві. Також існує необхідність розробки плану управління кризовими комунікаціями в умовах невизначеності, який повинен включати: визначення репутаційних ризиків для організації; підготовку повідомлення; розробку процедур, які можна виконати; визначення відповідальних; призначення групи швидкого реагування; налагодження ефективної внутрішньої комунікації з працівниками; регулярне інформування зовнішніх аудиторій; співпраця з місцевою громадою; моніторинг та аналізування дій [1].

Отже змінюючи комунікативну стратегію, суспільство детермінує суспільно-політичні процеси, використовуючи різні способи контролю інформаційного простору й виступаючи активним учасником управління кризами.

Література:

1. Г.О. Дзяна, Р.Б. Дзяний. Управління комунікаціями в умовах криз. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 2. С.13-21 URL: https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/1171/view/1270

2. Грабовець, І., Черноус, Л. Стратегія кризової комунікації у системі «влада-громадськість» в умовах воєнного стану в Україні: етапи, чинники, характерні риси. Науково-теоретичний альманах Грані. 2025. 28(1), 216-222. https://doi.org/10.15421/172526

Панасюк Віталій Валентинович,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей є не лише обов'язком держави, а й фундаментальною запорукою національної безпеки та високої боєздатності української армії. В умовах сучасних викликів ефективна система соціальних гарантій залежить від належного грошового забезпечення та медичної реабілітації до житлових програм і підтримки родин захисників та виступає ключовим ін-

струментом мотивації та суспільної справедливості. Комплексний підхід до реалізації цих прав дозволяє мінімізувати соціальні ризики, пов'язані з проходженням служби, та забезпечує воїнам впевненість у майбутньому, що є критично важливим для стабільного розвитку демократичної держави.

В умовах повномасштабної війни соціальний захист ветеранів і членів їхніх сімей набуває не лише гуманітарного, а й стратегічного значення. Фактично йдеться про один із ключових елементів державної політики, який прямо впливає на рівень суспільної довіри та стабільності. Як слушно зазначається в наукових дослідженнях, ефективна система підтримки ветеранів є індикатором зрілості соціальної держави та її спроможності виконувати базові функції щодо громадян [2, с. 188].

Під соціальним захистом ветеранів варто розуміти цілісну систему заходів, що включає правові гарантії, економічні механізми та організаційні інструменти, спрямовані на забезпечення належного рівня життя цієї категорії населення. Законодавчою основою виступає Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який визначає основні пільги, компенсації та соціальні гарантії [1]. Водночас, як підкреслюють дослідники, формальна наявність нормативної бази ще не гарантує її ефективної реалізації [2, с. 190].

Однією з ключових проблем залишається матеріальне забезпечення ветеранів. Попри існування передбачених державою виплат, їхній рівень часто не відповідає реальним економічним умовам, зокрема через інфляційні процеси. У науковій літературі наголошується, що система соціальних виплат потребує постійного перегляду та адаптації до макроекономічної ситуації, а також забезпечення своєчасності їх надання [2, с. 191].

Не менш важливим напрямом є медичне забезпечення та реабілітація ветеранів. Особливої уваги потребує лікування посттравматичного стресового розладу (ПТСР), який є поширеним серед учасників бойових дій. Варто підкреслити, що існуюча система охорони здоров'я не повною мірою готова до роботи з такими випадками, що зумовлює необхідність розвитку спеціалізованих програм реабілітації та підготовки відповідних фахівців [2, с. 192].

Окремим аспектом є соціальна адаптація ветеранів до мирного життя. Перехід від військової служби до цивільного середовища часто супроводжується труднощами у працевлаштуванні та психологічною дезадаптацією. У цьому контексті важливим є розвиток програм професійної перепідготовки, а також підтримка ветеранського підприємництва як інструменту економічної інтеграції [2, с. 193].

Особливої уваги потребує соціальний захист членів сімей загиблих військовослужбовців. Втрата годувальника створює не лише психологічні, а й суттєві соціально-економічні ризики. Тому державна політика має передбачати комплексну підтримку: від матеріальних

виплат до довгострокових програм, зокрема забезпечення доступу дітей загиблих до освіти та соціальних послуг [1].

Суттєвою проблемою залишається недостатня координація між органами влади. Складні бюрократичні процедури та недостатня поінформованість громадян ускладнюють доступ до соціальних гарантій. У цьому контексті важливим кроком стало впровадження цифрових сервісів, зокрема платформи «е-Ветеран», яка спрямована на спрощення доступу до державних послуг, зменшення бюрократичного навантаження та підвищення прозорості взаємодії між державою і ветеранами. Цифровізація у цій сфері розглядається як один із ключових напрямів підвищення ефективності соціальної політики.

Водночас значну роль у підтримці ветеранів відіграють громадські організації та волонтерські ініціативи. Їхня діяльність дозволяє оперативно реагувати на потреби ветеранів та надавати адресну допомогу, доповнюючи державні механізми. Як зазначається у дослідженнях, ефективна взаємодія державного та громадського секторів здатна суттєво підвищити якість соціального захисту [2, с. 194].

Отже, система соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей в Україні перебуває у процесі трансформації. Її вдосконалення потребує не лише оновлення нормативно-правової бази, а й підвищення ефективності реалізації вже існуючих механізмів. У сучасних умовах це є важливою передумовою соціальної стабільності та зміцнення довіри громадян до держави.

Література:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text

2. Колосок А., Цимбалюк І. Соціальний захист ветеранів війни. Ввічливість. Humanitas, 2024. (3), 187-196.

Підлісна Тетяна Віталіївна,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
доцентка, кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування

ГЕНДЕРНІ РОЗРИВИ У КАР'ЄРНОМУ ПРОСУВАННІ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Упровадження принципів гендерної рівності та запобігання дискримінації є ключовим елементом розбудови українського суспільства, яке орієнтоване на європейські принципи належного врядування.

Вагому роль у формуванні та реалізації гендерної політики відіграє ефективне управління з боку держави. На національному рівні до інституційного механізму входить розгалужена мережа державних органів, установ та закладів, що реалізують політику рівних прав та

можливостей жінок і чоловіків. Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (ст. 7) визначено, що органами, установами та організаціями, наділеними повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Зважаючи на міжнародні зобов'язання України щодо забезпечення ґендерної рівності, уряд зробив важливий крок для гарантування рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Однак, попри ці зусилля, в Україні досі існує низка проблем у цій сфері, таких як стереотипні уявлення про ролі жінок і чоловіків у суспільстві, дискримінація на ринку праці, насильство щодо жінок та інші. Впровадження гендерного підходу на державній службі в Україні зіштовхується з рядом системних перешкод, що ускладнюють формування гендерночутливого середовища. У суспільстві залишаються глибоко вкорінені уявлення про «традиційні» ролі жінок і чоловіків, які обмежують можливості для кар'єрного розвитку жінок. Наприклад, багато керівників вважають, що жінки менш придатні до керівних посад у «чоловічих» галузях, таких як економіка, технічна сфера чи державне управління. Такі упередження впливають не лише на працівників, але й на формування політик. Практичний приклад цих стереотипів спостерігається в умовах просування жінок на керівні посади. У багатьох випадках, незважаючи на високу кваліфікацію, жінок розглядають як кандидатів «другого вибору», якщо на посаду претендує чоловік

У сучасних умовах трансформації системи публічного управління, орієнтованої на європейські стандарти врядування, забезпечення гендерної рівності набуває особливого значення. Гендерна рівність виступає не лише складовою прав людини, але й важливим чинником підвищення ефективності діяльності органів публічної влади. Водночас у практиці функціонування публічної служби України зберігаються гендерні диспропорції, що проявляються насамперед у сфері кар'єрного просування.

Згідно з сучасними дослідженнями, жінки становлять значну частку працівників публічного сектору, однак їхня представленість на керівних посадах вищого рівня залишається обмеженою. Це явище отримало назву «вертикальної гендерної сегрегації», яка відображає нерівномірний розподіл чоловіків і жінок за рівнями посадової ієрархії. Водночас спостерігається і «горизонтальна сегрегація», коли жінки частіше працюють у соціально орієнтованих сферах (освіта, соціальна політика), тоді як чоловіки переважають у сферах із вищим рівнем впливу та ресурсного забезпечення.

Т.М. Мельник виокремлює п'ять основних бар'єрів для активного залучення жінок до процесів державного управління:

1) традиційне домінування чоловіків на керівних посадах, яке є позитивно сприйнятим суспільством;

2) більша частка власності в економіці країни належить чоловікам, що призводить до їхнього панування в управлінні економікою;

3) гендерно упереджений світогляд серед чоловіків;

4) багато керівників жіночих громадських організацій не виявляють політичних амбіцій;

5) значна частина населення країни дотримується традиційного погляду, згідно з яким «приватна жінка» протиставляється «громадському чоловіку».

Однією з ключових причин гендерних розривів у кар'єрному просуванні є наявність так званої «скляної стелі» — невидимих бар'єрів, які перешкоджають жінкам досягати найвищих управлінських позицій. За даними дослідження Центру соціальних досліджень «Український барометр» (2023 рік), лише 24% керівних посад у державних органах обіймають жінки, тоді як серед працівників нижчого рівня ця частка становить понад 60%. Цей феномен особливо помітний у регіональних адміністраціях, де навіть у сферах з високим відсотком жінок серед працівників, ключові рішення зазвичай ухвалюються чоловіками. Крім того, дослідження виявило, що 70% жінок, які обіймають посади середньої ланки, заявляють про брак можливостей для професійного зростання через гендерну упередженість керівництва. Подібні обмеження не лише стримують кар'єрний розвиток жінок, а й негативно впливають на загальну ефективність управління, оскільки ігнорується потенціал висококваліфікованих фахівців. Ці бар'єри формуються під впливом стійких гендерних стереотипів, які визначають уявлення про «традиційні» ролі жінок і чоловіків у суспільстві. У результаті жінки часто стикаються з упередженим ставленням щодо їхніх лідерських якостей, здатності приймати стратегічні рішення та працювати в умовах високого навантаження.

Важливим фактором є також дисбаланс між професійними та сімейними обов'язками. Жінки, як правило, несуть більшу відповідальність за догляд за дітьми та ведення домашнього господарства, що обмежує їхні можливості щодо участі у професійних тренінгах, стажуваннях, а також у неформальних мережах, які часто відіграють ключову роль у кар'єрному просуванні.

Крім того, значний вплив мають інституційні чинники, зокрема недосконалість кадрової політики в органах публічної влади. Відсутність прозорих механізмів просування по службі, недостатній рівень гендерного аналізу кадрових процесів, а також обмежене використання інструментів гендерного мейнстримінгу сприяють відтворенню існуючих диспропорцій.

У контексті євроінтеграції Україна активно імплементує міжнародні стандарти забезпечення гендерної рівності, зокрема положення Стратегії гендерної рівності ЄС на 2020–2025 роки, а також рекомендації ООН і Ради Європи. Це передбачає впровадження гендерно чутливої кадрової політики, забезпечення рівного доступу до ресурсів і можливостей, а також розвиток інституційних механізмів запобігання дискримінації.

Серед ефективних інструментів подолання гендерних розривів у кар'єрному просуванні варто виокремити: впровадження програм на-

ставництва та менторства для жінок, розвиток лідерських компетентностей, забезпечення гнучких форм зайнятості, удосконалення системи оцінювання персоналу, а також підвищення гендерної компетентності керівників. Важливим є також проведення регулярного гендерного аудиту кадрових процесів і моніторинг показників гендерного балансу.

Особливої актуальності питання гендерної рівності набуває в умовах воєнного стану, коли відбувається трансформація ринку праці та зростає роль жінок у забезпеченні функціонування державних інституцій. У цих умовах забезпечення рівних можливостей для кар'єрного зростання є важливим чинником підвищення стійкості системи публічного управління.

Практика свідчить, що ефективна діяльність жінок в державних установах може сприяти формуванню громадської думки, яка підтримує жіночу політичну участь, а також висування жіночих кандидатів на виборах до законодавчих органів влади та органів місцевого самоврядування. Впровадження гендерного підходу в Україні стикається із системними бар'єрами, які потребують комплексного вирішення. Подолання цих труднощів вимагає тісної співпраці між державними органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Лише за умови системного підходу можна досягти реального прогресу у впровадженні гендерної рівності в управлінні персоналом на державній службі. Надзвичайно важливим є підвищити рівень обізнаності серед урядових посадових осіб щодо природи непрямої дискримінації та концепції реальної рівності, а також розробити та впровадити на практиці механізм захисту рівних прав жінок і чоловіків в органах державної та місцевої влади.

Таким чином, гендерні розриви у кар'єрному просуванні в публічній службі є комплексною проблемою, що потребує системного вирішення. Її подолання можливе за умови поєднання нормативно-правових, організаційних та культурних змін, спрямованих на формування рівних можливостей для жінок і чоловіків. Забезпечення гендерної рівності сприятиме підвищенню ефективності публічного управління, зміцненню довіри громадян до державних інституцій та реалізації принципів сталого розвитку.

Література:

1. Ґендерна рівність. Національна соціальна сервісна служба України. URL: https://nssu.gov.ua/gendernarivnist.

2. Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. 2-ге допов. вид. К.: Стилос. 2010. 440 с.

3. Михайльова А.В. Розбити «скляну стелю» або як забезпечити конструктивну взаємодію у суспільстві/ URL: https://eprints.kname.edu.ua/44336/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0 %BD%D0%B8%D0%BA_28-137-144.pdf

4. Щербак Н.В. Міжнародні стандарти з питань гендерної рівності та їх упровадження в Україні (в умовах реформування державного

управління). Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. Чис. 22. 2020. С. 116-125

Попова Альона Олегівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D4 «Публічне управління та адміністрування»

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРНИХ ЛІКАРЕНЬ В УМОВАХ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ

Медична реформа в Україні актуалізувала потребу у переосмисленні ролі держави не лише як утримувача закладів охорони здоров'я, а як суб'єкта, що формує правила, закуповує медичні послуги, контролює якість і забезпечує територіальну доступність допомоги. У цій логіці кластерні лікарні набувають значення опорних центрів госпітальних кластерів, покликаних надавати населенню основні види спеціалізованої та ургентної медичної допомоги [1; 2].

Кластерна лікарня є складним об'єктом публічного управління, оскільки її функціонування поєднує медичні, фінансові, кадрові, інфраструктурні, цифрові та безпекові аспекти. Формальне включення закладу до спроможної мережі саме по собі не гарантує реальної спроможності: визначальними залишаються укомплектованість критичних служб, доступність обладнання, цілодобова готовність, дотримання маршрутів пацієнта та здатність забезпечувати якість лікування.

Нормативною основою сучасного етапу госпітального планування стала постанова Кабінету Міністрів України № 174, якою закріплено підходи до організації спроможної мережі, функціонування госпітальних округів і кластерів, а також розмежування ролей загальних, кластерних та надкластерних закладів [2]. Отже, державне регулювання виходить за межі адміністративного затвердження переліку лікарень і повинно охоплювати регулярний аналіз потреб населення, фактичних потоків пацієнтів та ресурсної бази закладів.

Важливим фінансово-економічним інструментом регулювання є Програма медичних гарантій, у межах якої Національна служба здоров'я України укладає договори з надавачами медичних послуг. Така модель зміщує акцент із фінансування ліжкового фонду на оплату конкретних послуг, що стимулює лікарні до управління обсягами, якістю кодування, собівартістю та відповідністю умовам пакетів [1; 3]. Водночас статус кластерної лікарні не усуває ризику фінансової нестійкості, якщо обсяг послуг є недостатнім, витрати не контролюються, а місцева інфраструктурна підтримка залишається фрагментарною.

Інституційний механізм регулювання передбачає взаємодію Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я України, НСЗУ, обласних військових адміністрацій, органів місцевого самовря-

дування, госпітальних рад і керівництва медичних закладів. Проблемним залишається не стільки розподіл повноважень, скільки їх практична синхронізація. Державний замовник оплачує послуги, регіон координує мережу, громада відповідає за майно і капітальні видатки, а лікарня повинна забезпечити результат для пацієнта.

Суттєвими викликами для кластерних лікарень є кадровий дефіцит, нерівність доступності для сільських громад, зношеність інфраструктури, енергетичні ризики, наслідки повномасштабної війни та недостатня інтеграція цифрових даних. За таких умов державне регулювання має поєднувати вимоги ефективності з вимогами стійкості, адже лікарня госпітального кластера повинна залишатися функціональною під час надзвичайних ситуацій, переміщення населення, перебоїв енергопостачання та зростання потреб у реабілітації.

Одним із напрямів удосконалення є запровадження системи ключових показників ефективності та ризик-орієнтованого моніторингу. Доцільно оцінювати час доїзду пацієнта, укомплектованість цілодобових служб, виконання клінічних маршрутів, рівень публічної звітності, наявність планів безперервності роботи, боргові ризики, скарги пацієнтів і стан обладнання. У цьому контексті цифровізація повинна забезпечити об'єднання даних ЕСОЗ, НСЗУ, фінансових планів, кадрових реєстрів і регіональних планів розвитку [4; 5].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що ефективність державного регулювання діяльності кластерних лікарень визначається не кількістю ухвалених нормативних актів, а здатністю держави, регіону, громади та самого закладу діяти в єдиній управлінській логіці. Кластерна лікарня має розглядатися як практичний інструмент реалізації права людини на доступну і якісну медичну допомогу, а спроможна мережа - як динамічна система, що потребує постійного перегляду, фінансової підтримки, кадрового розвитку, цифрової аналітики та публічної підзвітності [2; 6].

Література:

1. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text

2. Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 174. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text

3. Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій: постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 410. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2018-%D0%BF#Text

4. Міністерство охорони здоров'я України. Спроможна мережа медзакладів. URL: https://moz.gov.ua/uk/spromozhna-merezha

5. Національна служба здоров'я України. Офіційний вебсайт. URL: https://nszu.gov.ua/

6. World Health Organization. Health systems governance. URL: https://www.who.int/health-topics/health-systems-governance

Сокирко Валерій Васильович,
Оржицька дільниця Лубенської об'єднаної філії
АТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»
механік групи механізації та транспорту

ПСИХОЛОГІЧНІ ФІКТОРИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Рішення прийняті керівником можуть мати для організації вирішальний вплив. Вони допомагають досягти успіху та стабільності організації. Яким же чином психологія впливає на процеси управлінської діяльності? Управлінська діяльність в умовах сучасного динамічного середовища нерідко супроводжується високим рівнем стресу, що є результатом швидких змін, невизначеності та постійних викликів. Стрес як комплексний психологічний і фізіологічний феномен значною мірою впливає на здатність керівників приймати ефективні рішення. Психологічні реакції на стрес включають емоційні, когнітивні та поведінкові аспекти, що потребують детального вивчення для розуміння їхнього впливу на управлінську ефективність.

Різноманітні моделі прийняття рішень, такі як: теорія раціонального вибору, обмежена раціональність, теорія перспектив, інтуїтивне прийняття рішень та поведінкові економічні моделі - надають глибоке розуміння того, як керівники приймають рішення за нормальних умов. Проте в реальному житті керівники часто стикаються з високим рівнем стресу, що значно впливає на їхні когнітивні процеси, емоційний стан та мотивацію.

Дослідження психологічних факторів прийняття управлінських рішень в умовах стресу є особливо актуальним в умовах постійних змін та зростаючих вимог до керівників. Зрозуміння того, як стрес впливає на управлінську поведінку, є ключовим для розробки ефективних стратегій, які допоможуть керівникам залишатися ефективними навіть у найскладніших умовах.

Прийняття управлінських рішень в умовах стресу досліджували такі науковці: Артемов В., Білик Ю., Базилевич Р., Багрій М., Гончар М., Гординя Н., Квасницька Р, Криворучко О., Лебідь Н., Мачинська Н., Поліщук О., Сингаївська І., Циганчук Т., Цюцюра М., Цюцюра С. та інші.

Прийняття рішень в управлінні є складним та багатогранним процесом, що вимагає всебічного аналізу з різних наукових підходів, зокрема економічного та психологічного. Економічний підхід до прийняття рішень базується на раціональності, передбачаючи, що керівники завжди прагнуть максимізувати вигоди та мінімізувати витрати. У межах цього підходу застосовуються такі моделі, як теорія кори-

сності, теорія ігор, аналіз витрат та вигод, які дозволяють кількісно оцінити можливі наслідки різних варіантів рішень та обрати найбільш оптимальний [1].

Однак, реальний процес прийняття рішень значно ускладнюється різноманітними психологічними чинниками, що впливають на поведінку керівників. Психологічний підхід враховує, що рішення приймаються в умовах обмеженої раціональності, де суб'єктивні фактори, такі як: емоції, мотивація, стрес, когнітивні упередження - відіграють важливу роль [2]. Такий підхід звертає увагу на те, що керівники часто діють на основі інтуїції та попереднього досвіду, що призводить до прийняття рішень, які не завжди є економічно оптимальними.

Інтеграція економічного та психологічного підходів дозволяє глибше зрозуміти процес прийняття управлінських рішень. Використання економічних моделей допомагає структурувати та формалізувати процес, тоді як психологічний аналіз забезпечує розуміння внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на поведінку керівників. Такий комплексний підхід сприяє більш ефективному управлінню організаціями, оскільки дозволяє враховувати не лише раціональні, але й емоційні та когнітивні аспекти прийняття рішень.

Основні концепції прийняття рішень охоплюють кілька ключових підходів, які досліджують процес вибору оптимальних варіантів дій у різних ситуаціях. Однією з базових є теорія раціонального вибору, яка передбачає, що індивіди прагнуть максимізувати корисність своїх рішень, аналізуючи можливі наслідки та вибираючи найкращий варіант з доступних. Зазначена концепція акцентує увагу на логічному та послідовному процесі прийняття рішень [3].

Інтуїтивне прийняття рішень є ще однією важливою концепцією, яка підкреслює роль підсвідомих процесів та попереднього досвіду у прийнятті рішень. Зазначена концепція стверджує, що люди часто приймають рішення швидко, на основі інтуїції, особливо в умовах високої невизначеності або часу.

Для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень в умовах стресу необхідно розробляти та впроваджувати стратегії, спрямовані на розвиток психологічної стійкості, підтримання високого рівня мотивації та самооцінки, а також ефективне управління емоціями. До них належать тренінги з управління стресом, формування позитивного мислення, розвиток соціальної підтримки та адаптивних стратегій подолання стресу. Таким чином, всебічне розуміння та управління психологічними факторами прийняття рішень в умовах невизначеності або стресу є ключем до підвищення ефективності та стійкості сучасних керівників.

Література:

1. Гончар, М. Ф., Білик, Ю. В. Особливості управління у стресових ситуаціях. Стрес-менеджмент на підприємстві. Науковий вісник НЛТУ України. 2017. No 27(2). С. 94- 97.

2. Гординя, Н. Психологічні особливості прийняття ефективних управлінських рішень державними службовцями в умовах воєнного стану в Україні. Вісник Національного університету оборони України. 2023. С. 48-58.
3. Лебідь, Н. К. Стрес в процесі управління. Актуальні проблеми регіонального управління та місцевого самоврядування: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю. 2025. С. 357-359.

Сосновчик Наталія Миколаївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Магістрантка, спеціальність D4 «Публічне управління та адміністрування»,
кафедра публічного управління, адміністрування та права

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ САНАТОРНО-КУРОРТНИМ ЛІКУВАННЯМ В УКРАЇНІ: ВІД ЗАСТАРІЛИХ ДОТАЦІЙ ДО СУЧАСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Санаторно-курортний комплекс України є унікальною складовою національної системи охорони здоров'я, що поєднує використання природних лікувальних ресурсів із медичними технологіями. В умовах збройної агресії та масштабної потреби у реабілітації ветеранів і цивільного населення, державне управління цією сферою потребує докорінного перегляду – від адміністративного розподілу путівок до створення конкурентного ринку реабілітаційних послуг [6].

Державне управління галуззю реалізується через систему правових, фінансових та організаційних інструментів:

- Нормативно-адміністративний механізм, який базується на Законі України «Про курорти», який визначає правові основи організації лікувально-оздоровчих місцевостей. Ключова роль належить МОЗ України, яке здійснює медичне районування та затверджує протоколи лікування [1]. Держава встановлює соціальні стандарти та гарантії, які визначають мінімальний рівень оздоровчих послуг для пільгових категорій [2].
- Фінансово-економічний механізм за останні роки характеризується переходом від централізованого розподілу бланків путівок до механізму відшкодування вартості послуг. Це передбачає виплату компенсацій закладам за фактично надане лікування на підставі тристоронніх договорів між органом соцзахисту, пацієнтом та санаторієм [3,4].
- Відомчий механізм, означає що управління залишається фрагментованим, оскільки власні мережі санаторіїв мають Міністерство оборони, МВС, СБУ та ДСНС. Кожне відомство застосовує власні

внутрішні регламенти, що іноді створює диспропорції у доступі до послуг.

Війна внесла суттєві корективи в систему управління санаторно-курортним лікуванням. Нажаль, відбулась втрата активів, так як значна частина санаторіїв у Криму, Приазов'ї та на Сході України опинилася в окупації або була зруйнована. Це вимагає від держави перерозподілу навантаження на заклади західних та центральних регіонів.

На сьогодні відбувається зміна профілю, санаторії де-факто стають центрами другого та третього етапів реабілітації. Управлінський апарат має стимулювати заклади до отримання ліцензій на медичну практику за напрямами «фізична та реабілітаційна медицина». А також відчувається бюджетний дефіцит, так як через пріоритетність військових витрат, державне фінансування цивільних оздоровчих програм (наприклад, для дітей чи працівників бюджетної сфери) суттєво скорочено, що спонукає до пошуку позабюджетних джерел [5].

Для підвищення ефективності державного управління пропонується:

- Інтеграція в електронну систему охорони здоров'я (eHealth): кожен випадок санаторно-курортного лікування має фіксуватися в електронній медичній картці пацієнта, що забезпечить контроль якості послуг та цільове використання коштів.
- Кластеризація: створення регіональних курортно-туристичних кластерів (наприклад, «Трускавець», «Моршин», «Миргород»), де держава забезпечує інфраструктуру (дороги, комунікації), а приватний сектор — сервіс і медичну базу.
- Запровадження системи акредитації за стандартами ЄС: використання критеріїв Міжнародної класифікації функціонування (МКФ) дозволить об'єктивно оцінювати результативність лікування та залучати кошти міжнародних донорів для реабілітації українців.
- Державно-приватне партнерство: передача неефективних державних об'єктів у концесію за умови збереження їхнього оздоровчого профілю.

Отже, реформа державного управління санаторно-курортною справою має на меті перетворення галузі на високотехнологічний сектор медичної реабілітації. Основний акцент повинен зміститися з «соціальної підтримки» на «ефективне відновлення працездатності», що є стратегічним питанням національної безпеки та економічного виживання держави.

Література:

1. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text

2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text

3. Порядок забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян органами соціального захисту населення :

Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 187 (зі змінами). URL: rada.gov.ua.

4. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 № 785. URL: rada.gov.ua.

5. Стратегія розвитку сфери курортів та рекреації на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80.

6. Реабілітація у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text

Таран Дмитро Павлович,
Національний університет
« Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права

Бондаренко Вікторія Вадимівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

Педченко Галина Олександрівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ В МЕЖАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Після повернення із зони бойових дій вдома на військових чекають близькі, друзі, колеги. Та момент повернення, яким би щемким й довгоочікуваним він не був це лише перший крок до цивільного життя.

Адаптація військових тривалий процес, який може тривати до півтора року. Потурбуватись про якісне життя після війни для ветеранів і ветеранок має зокрема суспільство. Психологія ветеранів відрізняється від цивільних, тож задача суспільства - бути відкритими до діалогу про потреби, зміни та відмінності, у якому обидві сторони зможуть бути взаємно почутими.

Адаптація ветеранів війни до цивільного життя є однією з ключових соціально-економічних проблем сучасної України. В умовах триваючої збройної агресії очікується, що до цивільного життя повернеться від 4 до 5 мільйонів ветеранів та ветеранок, що формує безпрецедентний виклик як для державних інституцій, так і для роботодавців[1].

Згідно із загальнонаціональним опитуванням «Образ ветерана в українському суспільстві» (група «Рейтинг», вересень 2023 р.), серед основних ризиків, пов'язаних із поверненням ветеранів, громадяни визначили: психоемоційну нестабільність, проблеми з фізичним здоров'ям, труднощі з отриманням медичної допомоги та відсутність інклюзивного простору й адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю[2, с.3].

На сьогодні в Україні сформовано певну нормативно-правову базу підтримки ветеранів, однак вона залишається неповною та потребує суттєвого вдосконалення. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. не містить спеціальних положень про особливості працевлаштування ветеранів. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» регулює загальні засади соціального захисту, проте механізми трудової реінтеграції залишаються недостатньо деталізованими.

Важливою законодавчою ініціативою є Законопроєкт №10261 від 14.11.2023 р., яким пропонується доповнити Закон «Про статус ветеранів війни» новою статтею 16-1 «Забезпечення права ветеранів війни на працевлаштування». Згідно з нею для підприємств, установ та організацій встановлюється норматив робочих місць для працевлаштування ветеранів у розмірі 2% середньооблікової чисельності штатних працівників (а якщо чисельність від 8 до 25 осіб - одне робоче місце) [3, с.225]. Цей підхід є аналогічним до вже діючої квоти для осіб з інвалідністю та орієнтований на стимулювання бізнесу без залучення коштів державного бюджету.

Інституційно адаптацію ветеранів забезпечують Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство соціальної політики, Центр інтеграції ветеранів при Укроборонпромі та Український ветеранський фонд.

Ефективна адаптація ветеранів потребує комплексного підходу, що охоплює фізіологічний, психологічний, соціальний та професійний виміри. Модель соціально-професійної адаптації, запропонована у науковій літературі, передбачає послідовні етапи: підготовчий, фізичний, психологічний, соціальний та етап професійного розвитку.

Психологічний вимір є критично важливим, оскільки:

- Ізраїльські психологи фіксували ознаки ПТСР у 54% комбатантів через рік після бойових дій, у 47% - після двох років, у 27% - навіть через 20 років;
- водночас 70% людей, які пережили травматичну подію, відновлюються самостійно, а лише 5-7% можуть мати гострий ПТСР;

• тому обов'язкова психологічна підтримка важлива, але не повинна перетворюватись на стигматизацію: ветеран є суб'єктом, а не об'єктом адаптаційного процесу [2].

У трудовому вимірі ключовим є визнання компетентностей, набутих під час служби: командної роботи, критичного мислення, стресостійкості, відповідального лідерства, дисциплінованості та мобільності. 57% ветеранів побоюються труднощів із працевлаштуванням, а найбільш затребуваними залишаються заходи перекваліфікації (50% опитаних)[3, с.225].

Перспективним правовим інструментом є запровадження гібридних робочих місць для ветеранів, що поєднують дистанційну та офісну роботу, а також гнучкі режими праці на основі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» від 4 лютого 2021 р.

Отже, адаптація ветеранів війни є складним і тривалим процесом, що потребує поєднання правового регулювання, індивідуального підходу та формування інклюзивного середовища без упереджень. Важливу роль у цьому відіграють фахівці з управління персоналом і роботодавці, адже саме підтримуюча організаційна культура та спільна відповідальність держави і суспільства є основою успішної реінтеграції ветеранів.

Література:

1. Повернення з війни: як допомогти ветеранам адаптуватися. URL: https://www.mh4u.in.ua/hochu-dopomogty-blyzkym/povernennya-z-vijny-yak-dopomogty-veteranam-adaptuvatys-do-czyvilnogo-zhyttya/#povernennya-z-viyny-ydvadtz-str3

2. Чернишова І. Адаптація ветеранів в організацію після повернення з війни. URL: https://acmpukraine.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/Посібник-для-керівника___150x210_1810.pdf.

3. Новації у запровадженні трудо-правового механізму адаптації ветеранів війни до цивільного життя. DSpace :: Home. URL: https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b6debcf-6fe6-49ee-8002-e78174f75531/content.

Тертишна Вероніка Володимирівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Котенко Аліса Георгіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ІНКЛЮЗИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба формування ефективних правових механізмів створення інклюзивного суспільства, спрямованих на забезпечення рівного доступу до економічної, соціальної та політичної діяльності та зменшення соціальної нерівності. Одним із таких дієвих механізмів є розвиток інклюзивного підприємництва як інструменту публічного управління. Його розвиток в Україні набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, економічної нестабільності та необхідності соціальної інтеграції вразливих груп населення. Саме в кризових умовах інклюзивне підприємництво виступає не лише економічним, а й важливим правовим механізмом створення інклюзивного суспільства, сприяючи відновленню соціальної справедливості та сталому розвитку [6].

Інклюзивне підприємництво передбачає залучення до бізнесу осіб, які мають обмежений доступ до ресурсів, зокрема осіб з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, жінок та молоді. Його особливістю є поєднання економічної діяльності із соціальною метою та орієнтація на створення суспільної цінності, а не лише на отримання прибутку. В Україні розвиток інклюзивного підприємництва частково підтримується на державному рівні, зокрема в межах Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [1]. Практичні аспекти становлення соціального підприємництва в Україні, включаючи існуючі бар'єри та можливості його інтеграції в економічну систему, детально розглядаються в наукових дослідженнях [5].

Основними проблемами є обмежений доступ до фінансових ресурсів, відсутність податкових стимулів, складність отримання кредитів для вразливих груп, а також недостатній рівень підприємницької та цифрової грамотності. Ці проблеми особливо гостро проявляються в умовах економічної невизначеності та посилюються відсутністю системного правового регулювання, що вимагає комплексного вдосконалення законодавства [6].

Міжнародний досвід свідчить про ефективність системної державної підтримки інклюзивного підприємництва як правового механізму інклюзивності. У Канаді діють грантові програми та соціальні інвестиційні фонди [3], у Німеччині – механізми державного фінансування, податкові пільги та інтеграція соціального бізнесу в державну політику

[4], а у Великій Британії запроваджено спеціальну організаційно-правову форму соціального підприємства (Community Interest Company) та розвинену систему підтримки [5].

З метою розвитку інклюзивного підприємництва як дієвого правового механізму створення інклюзивного суспільства в Україні доцільно: законодавчо визначити статус соціального підприємства та встановити чіткі критерії його діяльності; запровадити фінансові механізми підтримки, зокрема гранти, пільгове кредитування та податкові преференції; розвивати інфраструктуру підтримки, включаючи бізнес-інкубатори, акселераційні програми та освітні ініціативи з підприємницької та цифрової грамотності; посилити взаємодію між державою, бізнесом та територіальними громадами для формування ефективної екосистеми. Реалізація цих заходів дозволить подолати інституційні та правові бар'єри й максимально використати потенціал інклюзивного підприємництва.

Інклюзивне підприємництво є ефективним правовим інструментом публічного управління, що сприяє соціальній інтеграції, підвищенню рівня зайнятості, зменшенню соціальної нерівності та забезпеченню сталого розвитку економіки. Воно не лише створює робочі місця для вразливих категорій населення, але й формує нову модель економічних відносин, орієнтовану на суспільну цінність і правовий захист прав людини в умовах глобальних викликів. Таким чином, удосконалення правових механізмів розвитку інклюзивного підприємництва є важливим кроком у створенні справді інклюзивного суспільства в Україні.

Література:

1. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#n14

2. McMurtry J.J., Brouard F., Elson P., Hall P., Lionais D., Vieta M. Social Enterprise in Canada: Context, Models and Institutions, ICSEM Working Papers, No. 04, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/279199611

3. Social Entrepreneurship Monitor Deutschland 2022/2023. Berlin: URL. https://www.send-ev.de

4. Social Enterprise UK. State of Social Enterprise Report 2021. London, 2021. URL:https://www.socialenterprise.org.uk

5. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Практичні аспекти становлення соціального підприємництва в Україні. Бізнес Інформ. 2020. № 11. С. 177-184.

6. Красота О.В., Андрєєва В.А. Соціальне підприємництво як інструмент соціальної інклюзії в умовах економічної невизначеності: колективна монографія. Київ, 2021. 347 с. URL: https://doi.org/10.31732/EU-CER-13

Трегубенко Галина Петрівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
публічного управління, адміністрування та права

ЧИННИКИ СПРИЙНЯТТЯ ЗМІН У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану публічна служба функціонує в ситуації постійної невизначеності, високого навантаження та швидкої зміни управлінських рішень. Зміни в організації роботи державних органів перестали бути тимчасовим явищем і набули системного характеру, ставши невід'ємною складовою сучасної публічної сфери. Призупинення або трансформація діяльності окремих установ, а також подальше відновлення їх функціонування в нових форматах вимагали від державних службовців здатності адаптуватися до змінених умов службової діяльності та переосмислення звичних моделей взаємодії.

Функціонування публічної служби в таких умовах значною мірою ґрунтується на необхідності злагодженої командної взаємодії між структурними підрозділами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного управління [1, с. 23–25; 2, с. 100–103]. Забезпечення безперервності надання публічних послуг стало можливим лише за умови координації дій, чіткого розподілу відповідальності та колективного прийняття рішень, що підвищило роль командної роботи як ключового механізму реалізації змін у публічній сфері.

Зміни в публічному управлінні супроводжувалися трансформацією організаційних форм роботи державних службовців, зокрема активним впровадженням дистанційних і змішаних форматів праці. Це зумовило потребу в нових підходах до внутрішньої комунікації, контролю виконання завдань і підтримання ефективної взаємодії всередині робочих команд [3, с. 253–255; 4, с. 15–16]. За таких умов сприйняття змін безпосередньо залежало від здатності колективів налагоджувати співпрацю, швидко адаптувати робочі процеси та підтримувати стабільність управлінської діяльності.

Особливої ваги в умовах постійних змін набув людський фактор у системі публічного управління. Спроможність органів влади ефективно виконувати свої функції значною мірою залежала від кадрового потенціалу, психологічної стійкості та здатності державних службовців працювати в умовах підвищеного стресу й відповідальності [3, с. 254–256]. Колективна робота вимагала не лише професійних знань і навичок, а й взаємної підтримки, довіри та усвідомлення спільної мети, що впливало на формування ставлення працівників до змін і готовність брати участь у їх реалізації.

Зміни в публічній сфері пов'язані не лише з оновленням нормативно-правової бази або організаційних структур, а й із трансформацією внутрішніх управлінських процесів і моделей взаємодії між державними службовцями [1, с. 23–25; 2, с. 101–103]. У ході реформування державної служби особливого значення набуває переорієнтація від індивідуального виконання посадових обов'язків до колективних форм діяльності, що передбачають координацію дій, розподіл відповідальності та спільне досягнення управлінських цілей.

Командна взаємодія в органах публічної влади формується в умовах поєднання ієрархічного управління та необхідності горизонтальної співпраці. Команди часто створюються для реалізації конкретних завдань у межах змін, однак за відсутності розвинених механізмів внутрішньої координації така взаємодія набуває формального характеру [1, с. 24–26; 2, с. 102–104]. Це впливає на ставлення державних службовців до змін, оскільки командна робота не завжди сприймається як інструмент підтримки та спільного прийняття рішень.

Важливим чинником сприйняття змін є розподіл ролей у командах. Нечіткість функціональних обов'язків, дублювання завдань і відсутність зрозумілих меж відповідальності ускладнюють спільну діяльність та знижують ефективність командної роботи [1, с. 26–27; 2, с. 103–105]. За таких умов зменшується відчуття контролю над процесами змін, що формує стримане або насторожене ставлення державних службовців до трансформацій у публічній сфері.

Трансформації у публічній сфері супроводжуються зміною професійної ролі державного службовця, що безпосередньо впливає на сприйняття змін у колективі. Умови реформ вимагають від службовців не лише виконання регламентованих функцій, а й здатності працювати в міжфункціональних командах, брати участь у колективному прийнятті рішень та нести спільну відповідальність за результат [3, с. 261–263; 4, с. 23–24].

Особливе значення в умовах змін надається управлінським і поведінковим компетентностям, які забезпечують ефективну командну взаємодію. До них належать здатність до координації дій, гнучкість у розподілі завдань, готовність до співпраці та спільного розв'язання проблем [4, с. 24–25]. Недостатній рівень таких компетентностей ускладнює адаптацію до змін і формує стримане або обережне ставлення до нових управлінських підходів.

Командна взаємодія є ключовим механізмом, що формує сприйняття змін у публічному секторі. Колективна робота забезпечує обмін інформацією, узгодження дій та формування спільного бачення, проте на практиці командна взаємодія часто залишається формальною, що обмежує можливості для конструктивного обговорення та знижує залученість персоналу. Важливим чинником є розподіл ролей та відповідальності: нечіткі функціональні обов'язки, дублювання завдань і відсутність чітких меж відповідальності створюють плутанину та кон-

флікти, що негативно впливає на ефективність командної роботи і сприйняття змін.

Література:

1. Ващенко С., Губенко В. Особливості управління людськими ресурсами на державній службі в Україні в умовах воєнного стану. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. № 8. С. 17–27. URL: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-8-17-27

2. Галунець Н., Ключник А., Гусенко А. Вплив війни на розвиток публічної служби в Україні: виклики та можливості. Наукові перспективи (Naukovì perspektivi). 2024. № 4(46). URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-90-104

3. Титаренко Л., Яценко В. Професіоналізм службовців у сфері публічного управління в умовах суспільно-політичних змін. Публічне урядування (Public management). 2020. Т. 20, № 5. С. 241–255. URL: https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-5(20)-241-255

4. Melaletsa M., Bussin M., Barkhuizen E. N. Employee perceptions of organisational design interventions in the public sector. SA Journal of Human Resource Management. 2023. Vol. 21. URL: https://doi.org/10.4102/sajhrm.v21i0.2145

Харченко Богдан Сергійович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Горпинко Назар Денисович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова епоха істотно змінила умови існування людини, способи її комунікації, участі в суспільному житті, доступу до інформації, праці, навчання та отримання послуг. Простір реалізації прав і свобод дедалі частіше формується не лише в межах традиційних соціальних інститутів, а й у середовищі цифрових платформ, інформаційних систем, електронних сервісів і алгоритмічних рішень. За таких умов проблема захисту прав людини набуває нового змісту, оскільки порушення можуть виникати не тільки через прямі дії держави чи окремих осіб,

а й через механізми збору даних, автоматизоване ухвалення рішень, цифровий контроль, маніпулятивний контент і нерівний доступ до технологій. Саме тому в сучасній правовій та гуманітарній думці механізми захисту прав людини розглядаються як складна система правових, інституційних, етичних і технологічних засобів, спрямованих на забезпечення гідності, свободи, рівності та безпеки особи в нових умовах [1, с. 61].

Механізми захисту прав людини у цифрову епоху мають багаторівневий характер. Один рівень становить правове закріплення гарантій, які визначають межі допустимого втручання у сферу особистої свободи та приватного життя. Інший рівень пов'язаний із діяльністю судів, правозахисних інституцій, омбудсмана, регуляторних органів та інших структур, здатних розглядати скарги, тлумачити норми та відновлювати порушені права [2, с. 17].

Суттєвий виклик пов'язаний із тим, що цифрові технології поєднують високу швидкість, масштабність і прихований характер впливу. Людина часто не бачить, які саме дані про неї збираються, хто їх обробляє, як довго вони зберігаються та для яких цілей використовуються. Зовнішньо нейтральні цифрові інструменти можуть формувати нерівність, коли одним користувачам показують одні можливості, а іншим інші, обмежуючи доступ до інформації, товарів, послуг або соціальних ресурсів. Додаткове ускладнення виникає через те, що технологічні компанії отримали значний вплив на публічний простір, інформаційні потоки та повсякденну поведінку людей [3, с. 88].

Помітне місце серед сучасних викликів займає проблема балансу між безпекою та свободою. Цифрові інструменти можуть використовуватися для захисту суспільства, попередження злочинів, боротьби з дезінформацією, кіберзагрозами та насильницьким контентом. Водночас ті самі інструменти здатні перетворюватися на засоби надмірного контролю, стеження, фільтрації інформації та обмеження критичних висловлювань. Межа між легітимним захистом суспільного інтересу і надмірним втручанням у права людини залишається однією з найскладніших проблем сучасної теорії та практики. Через це ключовим принципом стає не сама наявність цифрових засобів контролю, а їх пропорційність, обґрунтованість, прозорість і підконтрольність суспільству [4, с. 12].

Подальший розвиток механізмів захисту прав людини у цифрову епоху пов'язаний із кількома ключовими орієнтирами. Один із них стосується підвищення цифрової правової культури, оскільки людина повинна розуміти не лише свої формальні права, а й конкретні ризики, пов'язані з використанням платформ, мобільних застосунків, електронних сервісів і соціальних мереж. Інший орієнтир полягає в посиленні інституційної спроможності держави та правозахисних структур реагувати на нові форми порушень, які не вкладаються в традиційні моделі правового захисту. Не менш значущим є формування етичних стандартів для розробників цифрових систем, адже технічна ефектив-

ність без гуманітарного виміру не гарантує справедливого результату [5, с. 92].

Отже, механізми захисту прав людини у цифрову епоху вже не можуть обмежуватися класичним набором юридичних гарантій. Їхня ефективність залежить від поєднання права, інституцій, технологічної відповідальності, суспільного контролю та цифрової обізнаності людини. Виклики, що постають у цьому середовищі, свідчать про необхідність нового розуміння свободи, приватності, рівності та гідності в умовах стрімкого технологічного розвитку. Перспективи такого захисту пов'язані з переходом від реагування на порушення до попередження ризиків, від формального контролю до змістовної підзвітності, від технократичного підходу до людиноцентричної моделі цифрового розвитку.

Література:

1. Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір : монографія. Одеса : Юридика, 2023. 304 с.
2. Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: традиції та новації : кол. монографія / Т. В. Блащук, О. В. Бондаренко, Л. І. Вдовічена [та ін.] ; за заг. ред. Н. В. Мішиної. Львів ; Торунь : Ліга-Прес, 2021. 685 с.
3. Довгань О., Тарасюк А., Ткачук Т. Кібербезпека «суспільства знань» : монографія. Київ ; Одеса : Фенікс, 2021. 176 с.
4. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій : монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко [та ін.] ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с.
5. Штучний інтелект, сучасні технології та право в Україні : монографія [Електронне видання] / за заг. ред. О. А. Костенка. Київ ; Одеса : Фенікс, 2026. 356 с.

Цвігуненко Ольга Олегівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних реаліях України безбар'єрність трансформувалася з суто технічного питання архітектурної доступності на фундаментальну суспільну норму. В умовах повномасштабної війни та повоєнного відновлення, інклюзивність стає критичним фактором соціальної стійкості та збереження людського капіталу.

Формування сучасних правових та організаційних механізмів безбар'єрності має глибоке міжнародне підґрунтя. Першим вагомим кроком на шляху просування ідеї безбар'єрності в сучасному суспільстві

стала прийнята Генеральною Асамблеєю ООН резолюція від 16 грудня 1976 року, яка проголосила 1981 рік Міжнародним роком людей з інвалідністю. Наступним етапом став запуск Всесвітньої програми дій щодо людей з інвалідністю у 1982 році. Такі ініціативи стали потужним каталізатором для активізації правових, суспільних та соціальних процесів щодо захисту прав людини на всіх рівнях: від національного до глобального [1].

У контексті цих ініціатив сформувалася концепція безбар'єрності як філософія суспільства без обмежень, де буде комфортно кожному членові суспільства.

Багатовимірність феномену соціальної інклюзії зумовлює його міждисциплінарний характер, що широко представлено у фаховому дискурсі соціологічної, юридичної, філософської, педагогічної та психологічної наук. Концептуальні виміри соціальної інклюзії становлять предмет наукового інтересу плеяди вітчизняних (Н. Ільченко, С. Оксамитна, Ю. Савельєв, В. Хмелько) та зарубіжних (Д. Голдберг, Е. Даніелс, Р. Картер, Ф. Крид, Р. Мейо, М. Олсон, Т. Парсонс) учених. Механізми соціальної адаптації та суспільної інтеграції осіб з інвалідністю ґрунтовно розкрито в наукових доробках О. Безпалько, М. Гавриш, А. Капської, Н. Мирошніченко та Г. Першко. Специфіку розбудови безбар'єрного інклюзивного простору досліджують Р. Вайнола, В. Гайдукевич, Е. Музафарова, С. Чечета.

Нині в науковому та управлінському дискурсах як споріднені часто фігурують поняття «універсальний дизайн», «доступність», «інклюзивне планування» та «пристосована архітектура». Слід наголосити, що сучасна концепція безбар'єрності вийшла далеко за межі суто просторової адаптації; сьогодні вона охоплює комплекс питань - від вільного доступу до інфраструктури й публічних сервісів до гарантування рівних можливостей працевлаштування та повноцінної інтеграції в життя соціуму.

У системі публічного управління України еволюція цього концепту знайшла своє правове відображення у прийнятті Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року [2]. Загальнонаціональна візія безбар'єрності створює фундамент для глибокої трансформації, яка передбачає комплексний підхід, охопивши фізичну, інформаційну, цифрову, суспільно-громадянську, освітню та економічну сфери. Ключовим правовим інструментом реалізації Стратегії є поетапне розроблення та затвердження планів заходів, що оновлюються щодва роки [3]. Це дозволяє гнучко адаптувати державну політику до викликів, спричинених війною.

Організаційні механізми впровадження політики безбар'єрності в Україні включають розгалужену систему інституційного контролю та координації. На загальнодержавному рівні функціонує Рада безбар'єрності при Кабінеті Міністрів України, яка здійснює моніторинг реалізації Стратегії. Безпосередніми виконавцями виступають 15 міністерств та 24 обласні державні (військові) адміністрації, що підкреслює

наскрізний характер цієї політики. Окрему роль відіграє Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності, до обов'язків якого належить аналіз законодавства, моніторинг дотримання прав людини та розробка стратегій для усунення перешкод у різних сферах життя [4].

Основним викликом залишається розрив між декларативними нормами національного законодавства та реальними правовими й фінансовими інструментами їх впровадження на місцях.

Перспективним напрямом розвитку правових механізмів є закріплення безбар'єрності як наскрізного принципу публічного урядування. Це вимагає обов'язкового врахування стандартів доступності при формуванні бюджетів, закупівлях, а також при розробці локальних програм розвитку територіальних громад. Лише через інтеграцію інклюзивних стандартів у всі управлінські процеси та налагодження інклюзивного діалогу можливо досягти стратегічної мети — перетворення безбар'єрності на сталу суспільну норму.

Незважаючи на інтенсифікацію процесів імплементації інклюзивних політик, Україна наразі перебуває на початковому етапі формування цілісного безбар'єрного середовища. Як свідчить ретроспективний аналіз міжнародної практики (зокрема, досвід США, де подібна соціокультурна та інфраструктурна трансформація тривала близько трьох десятиліть), цей шлях потребує системних і довготривалих зусиль.

Література:

1. Лещук Г. В. Концепт безбар'єрності в теорії та практиці інклюзії. 2022.

2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80

3. Про затвердження плану заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 374-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2025-%D1%80#Text

4. Про призначення Т. Ломакіної Радником - уповноваженим Президента України з питань безбар'єрності: Указ Президента України від 15 червня 2021 р. № 248/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2482021-39181

Черненко Олена Михайлівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидатка юридичних наук, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права

ЧЕСНІ ТА ГІДНІ УМОВИ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ СОЛІДАРНОСТІ ТА ІНКЛЮЗІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ПРАВ І ПРИНЦИПІВ ДЛЯ ЦИФРОВОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ

Розділ ІІ Європейської декларації про цифрові права та принципи для цифрового десятиліття від 23 січня 2023 року (далі – «Декларація») присвячений принципу солідарності та інклюзії, зокрема, в контексті забезпечення справедливих та гідних умов праці. Так, у п. 5–6 Декларації зазначено, що: «Кожна людина має право на справедливі, гідні, безпечні та здорові умови праці, а також на належний захист у цифровому середовищі, як і на звичайному робочому місці, незалежно від статусу зайнятості, форми чи тривалості праці. Профспілки та організації роботодавців відіграють важливу роль у цифровій трансформації, особливо щодо визначення справедливих і гідних умов праці, зокрема стосовно використання цифрових інструментів на робочому місці». Зважаючи на це, визначено зобов'язання забезпечити: можливість відключення від роботи та баланс між роботою і особистим життям у цифровому середовищі; безпечне використання цифрових інструментів без ризиків для здоров'я працівників; повагу до основоположних прав працівників, зокрема на приватність, об'єднання, колективні переговори та захист від необґрунтованого нагляду; прозоре й ризик-орієнтоване використання ШІ із превентивними заходами для підтримання безпечного і здорового робочого середовища; а також гарантії людського контролю для працівників при важливих рішеннях і поінформованість працівників про взаємодію з системами ШІ [9].

Метою дослідження є визначення того, як ЄС та держави-члени забезпечують дотримання справедливих та гідних умов праці в рамках принципу солідарності та інклюзії, закріпленого в Декларації.

Станом на 2025 рік більшість європейців (54%) вважає, що робота в цифровому середовищі забезпечує справедливі й безпечні умови праці та баланс між роботою і особистим життям (55% у 2024 році). Водночас 31% дотримується протилежної думки (32% у 2024 році), а найвищий рівень негативних оцінок зафіксовано в Греції (50%), тоді як найпозитивніші – на Мальті (72%) та в Люксембурзі (70%) [6]. Крім того, більшість європейців позитивно оцінює вплив цифрових технологій і ШІ на роботу, економіку та якість життя (62% підтримують використання ШІ на робочому місці, а 70% вважають, що він підвищує

продуктивність); водночас 82% виступають за чітке регулювання в контексті захисту приватності працівників, а 77% – за залучення працівників до розробки і впровадження нових технологій [2].

Держави-члени повідомляють про виконання 87% заходів щодо розроблення рекомендацій із безпечного використання технологій на роботі (у 2022–2023 роках). Проте у 2025 році 54% респондентів вважають, що забезпечуються належні умови праці та баланс між роботою і життям, що свідчить про зупинення зростання (55% у 2024 році проти 51% у 2023 році). У 2025, 2024 і 2023 роках відповідно 59%, 59% і 60% жителів ЄС вважали, що їхні права щодо свободи зібрань і об'єднань у цифровому середовищі забезпечуються в їхній країні. Попри високий рівень захищеності, стабільність показників свідчить про відсутність подальшого прогресу [7].

Для реалізації положень Декларації щодо забезпечення справедливих і гідних умов праці вжито заходів на рівні ЄС і держав-членів (Табл. 1).

Таблиця 1

Заходи на рівні ЄС і держав-членів з реалізації положень Декларації щодо забезпечення справедливих і гідних умов праці

Заходи на рівні ЄС:	**Заходи на рівні держав-членів:**
у квітні–червні 2024 року відбувся перший етап двоетапної консультації із соціальними партнерами щодо регулювання права на відключення та дистанційну роботу (ст. 154 ДФЄС), а в липні 2025 року розпочався другий, зокрема, триває збір доказів щодо впливу культури «постійної доступності». Проте єдиного нормативного акта у цій сфері поки що не прийнято; 23 жовтня 2024 року ЄС ухвалив Директиву 2024/2831 про поліпшення умов праці у платформеній зайнятості, яка спрямована на вирішення проблеми неправильної класифікації платформених працівників, спрощує процедуру їх перекваліфікації у найманих працівників, забезпечуючи легший доступ до гарантованих законодавством ЄС трудових прав. Держави-члени мають імплементувати цю дирек-	у 2024 році 25 держав-членів ЄС разом із Європейською Комісією, Європейським парламентом та соціальними партнерами підписали Ла-Юльпську декларацію, яка акцентує увагу на впливі цифрового середовища, передбачає можливість додаткових заходів у ключових сферах: дистанційна робота, право на відключення, контроль ШІ з боку людини, алгоритмічне управління, інформування працівників; держави-члени впроваджують зміни до національного законодавства, а також у багатьох з них проводяться інформаційні кампанії з безпеки та гігієни праці. Деякі держави-члени запровадили спеціальне регулювання дистанційної роботи, що охоплює доступ до неї, інформування працівників, компенсацію витрат, моніторинг тощо. Зокрема, у законодавстві Болгарії у 2024 році було закріплено

тиву у національне законодавство до грудня 2026 року; триває перегляд Директиви 90/270/ЄЕС про обладнання з дисплейними екранами, яка встановлює мінімальні вимоги безпеки та охорони здоров'я під час роботи з таким обладнанням; продовжуються дослідження викликів, можливостей та тенденцій алгоритмічного управління на робочому місці.	право на відключення, яке звільняє працівників від обов'язку відповідати на ініційовані роботодавцем повідомлення, такі як електронні листи або дзвінки поза робочим часом, якщо інше не передбачено договором між ними. Таке право закріплене приблизно в половині держав-членів ЄС, зокрема в Бельгії, Болгарії, Хорватії, Кіпрі, Греції, Франції, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Португалії, Словенії, Словаччині та Іспанії.

Складено авторкою за [1; 3; 4; 5; 8].

Отже, ЄС і держави-члени активно впроваджують підходи до забезпечення справедливих і гідних умов праці в цифровому середовищі. На рівні ЄС це виявляється у розвитку законодавства, зокрема щодо платформеної зайнятості, стандартів безпеки праці та ініціюванні консультацій щодо нових викликів, пов'язаних з використанням ШІ, дистанційною роботою, правом на відключення тощо. Держави-члени, у свою чергу, імплементують ці підходи через національне регулювання та практичні заходи. Водночас результати опитувань свідчать про відносно стабільний рівень оцінки умов праці та забезпечення реалізації трудових прав в цифровому середовищі, що вказує на поступовий, але ще не завершений характер змін. Таким чином, в ЄС сформовано належну нормативну та політичну основу для забезпечення гідних умов праці в цифрову епоху, яка розвивається, але потребує подальшого вдосконалення.

Література:

1. ACSH Opinion WPC endorsing Indicative HMPs List-Doc.015-24-FR adopted on 27.11.24. URL: https://circabc.europa.eu/ui/group/cb9293be-4563-4f19-89cf-4c4588bd6541/library/43f88715-98b6-4441-acaf-89f734977f10?p=1&n=10&sort=modified_DESC

2. Artificial Intelligence and the future of work. URL: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3222

3. Commission Staff Working Document. Monitoring of the European Declaration on Digital Rights and Principles. Brussels, 16.6.2025 SWD(2025) 293 final. URL: https://espanadigital.gob.es/sites/espanadigital/files/2025-12/Seguimiento%20de%20la%20Declaraci%C3%B3n%20Europea%20sobre%20Derechos%20y%20Principios%20Digitales.pdf

4. Consultation Document. First-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on possible EU action in the area of telework and workers' right to disconnect. Brussels, 30.4.2024 C(2024) 2990 final. URL:

https://olympus.uniurb.it/index.php?Itemid=142&catid=81&id=31982:c-2024-2990-final&option=com_content&view=article
5. Consultation Document. Second-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on a possible action in the area of workers' right to disconnect and telework. Brussels, 25.7.2025 C(2025) 7020 final/ URL: https://irshare.eu/wp-content/uploads/2025/07/C_2025_7020_1_EN_ACT_part1_v4.pdf
6. Digital Decade 2025 - Special Eurobarometer. Eurobarometer Report February - March 2025. RL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2025-special-eurobarometer
7. Digital Decade 2025: Declaration on Digital Rights and Principles - Support study 2025. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2025-declaration-digital-rights-and-principles-support-study-2025
8. Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work. PE/89/2024/REV/1. OJ L, 2024/2831, 11.11.2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2831/oj/eng
9. European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade 2023/C 23/01. PUB/2023/89. OJ C 23, 23.1.2023, p. 1–7. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2023_023_R_0001

Шарий Ростислав Миколайович
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМИ НЕКОМЕРЦІЙНИМИ УСТАНОВАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Реформування системи охорони здоров'я України, розпочате у 2017-2018 роках, зумовило трансформацію організаційно-правового статусу державних і комунальних медичних закладів. Ключовим інструментом цієї трансформації стало перетворення бюджетних установ на комунальні некомерційні підприємства (далі-КНП). Означений процес суттєво змінив характер управлінських відносин між органами публічної влади та медичними закладами, які отримали ширшу господарську самостійність при збереженні соціальної місії.

Управління КНП охорони здоров'я є одним із найбільш складних і багатовимірних явищ у сфері публічного адміністрування, оскільки воно перебуває на перетині публічного інтересу (забезпечення доступної якісної медичної допомоги) та вимог ефективного господарювання. Наукова дискусія щодо оптимальних моделей управління КНП актуа-

лізується в умовах загострення демографічних викликів, нерівномірного розподілу медичних ресурсів між міськими і сільськими громадами, а також необхідності поєднання стандартів якості з обмеженим бюджетним фінансуванням [2;3].

Інституційна архітектура управління включає три рівні: центральний (Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я), регіональний (обласні ради та державні військові адміністрації) і місцевий (міські, районні, сільські ради та їх виконавчі органи). Засновник КНП здійснює управлінський вплив через: затвердження статуту підприємства; призначення і звільнення керівника; затвердження стратегічних планів і річних звітів; формування наглядових рад як елементу корпоративного управління [1].

Важливою інституційною новацією є наглядова рада КНП, запроваджена на основі принципів корпоративного управління. Наглядова рада виконує функції стратегічного контролю та захисту інтересів засновника, розмежовуючи стратегічне і оперативне управління між власником і адміністрацією підприємства. Фінансово-економічний механізм базується на контрактній моделі закупівлі медичних послуг через Національну службу здоров'я України (НСЗУ). Система програмно-цільового медичного страхування передбачає укладення договорів між КНП і НСЗУ за пакетами медичних послуг [4]. Це принципово змінює характер фінансування: від кошторисного фінансування до оплати за фактичний обсяг і якість надану послуг. Органи місцевого самоврядування зберігають роль співфінансування через місцеві бюджети в частині капітальних видатків, утримання інфраструктури та реалізації програм місцевого рівня.

Організаційно-адміністративний механізм охоплює регламентацію діяльності через статут підприємства, внутрішні нормативні документи та рішення засновника. Ключовим інструментом є контракт із керівником КНП, в якому визначаються показники ефективності (KPI), права і обов'язки менеджменту, механізми звітності та відповідальності. Засновник встановлює стратегічні орієнтири, тоді як оперативне управління делегується менеджменту підприємства.

Механізм якості та безпеки пацієнтів реалізується через систему акредитації закладів охорони здоров'я та запровадження клінічних протоколів, заснованих на доказовій медицині. Органи управління зобов'язані забезпечити впровадження системи управління якістю, моніторинг показників діяльності та реагування на результати перевірок контролюючих органів.

Практика управління КНП охорони здоров'я виявила низку системних проблем: по-перше, КНП підпадає під вплив НСЗУ (як закупівельника послуг) та органу місцевого самоврядування (як засновника), що породжує конфлікт цільових орієнтирів і управлінських рішень; по-друге, значна частина керівників КНП не має достатньої підготовки у сферах стратегічного управління, фінансового менеджменту та управління персоналом; механізми місцевого бюджетування часто обме-

жують можливості КНП щодо гнучкого реагування на потреби пацієнтів і кон'юнктуру ринку медичних послуг; по-третє, формальний підхід до формування і функціонування наглядових рад знижує якість корпоративного управління; по-четверте, різний фінансовий потенціал громад зумовлює суттєве розходження в якості управління та ресурсному забезпеченні КНП.

Управління діяльністю комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я є комплексним феноменом публічного адміністрування, що поєднує елементи корпоративного менеджменту, публічного управління та соціальної політики. Ефективна система управління КНП має забезпечувати баланс між автономією підприємства і відповідальністю перед засновником і суспільством, між економічною ефективністю і доступністю медичних послуг для населення.

Подальший розвиток системи управління КНП охорони здоров'я потребує: законодавчого вдосконалення статусу і повноважень наглядових рад; розробки єдиних стандартів звітності та оцінювання ефективності; посилення кадрового потенціалу управлінського корпусу; синхронізації фінансових механізмів НСЗУ і органів місцевого самоврядування. Вирішення цих завдань є передумовою сталого розвитку системи охорони здоров'я України в умовах децентралізації та євроінтеграції.

Література:

1. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12

2. Карамишев Д. В. Інноваційні перетворення в системі охорони здоров'я України: стратегія, механізми, технології реалізації. Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2018. 350 с.

3. Москаленко В. Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я: український та міжнародний контекст. Київ: Книга плюс, 2008. 320 с.

4. Національна служба здоров'я України: офіційний сайт. URL: https://nszu.gov.ua

Шикунова Ольга Олексіївна,
ПрАТ «Миргородкурорт»
начальниця управління економіки

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Українська держава володіє колосальним природно-ресурсним потенціалом: від бальнеологічних ресурсів Закарпаття до кліматичних особливостей узбережжя Чорного та Азовського морів. Проте ефективне використання цих багатств неможливе без чіткої правової бази.

Правовий режим курортно-рекреаційних територій – це не просто сукупність заборон, а механізм балансування між економічним розвитком, оздоровленням нації та збереженням екосистем.

Правове регулювання рекреаційної сфери в Україні має комплексний характер. Воно поєднує норми конституційного, земельного, водного, екологічного та адміністративного права. Основними актами є: Конституція України: статті 13 та 16 закріплюють право власності народу на природні ресурси та обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку [1], Закон України «Про курорти» (2000 р.): спеціальний закон, що визначає принципи організації, експлуатації та охорони курортів [2], Закон України «Про туризм»: регулює надання послуг на рекреаційних територіях [3] та низка пересурсових Кодексів України: Земельний (категорії земель), Водний (користування лікувальними водами), Лісовий та Про надра.

Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони [2].

Завданням законодавства про курорти є регулювання суспільних відносин у сфері організації і розвитку курортів, виявлення та обліку природних лікувальних ресурсів, забезпечення їх раціонального видобутку, використання і охорони з метою створення сприятливих умов для лікування, профілактики захворювань та відпочинку людей.

Державна політика України у сфері курортної справи визначається Верховною Радою України і будується на принципах: законодавчого визначення умов і порядку організації діяльності курортів; абезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян, в першу чергу для осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, учасників бойових дій, громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, дітей, жінок репродуктивного віку, які страждають на гінекологічні захворювання, хворих на туберкульоз та хворих з травмами і захворюваннями спинного мозку та хребта; тощо.

Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей [3]. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності.

Сьогодні правова база стикається з безпрецедентними викликами, а саме: по-перше, питання реституції та відновлення: багато рекреаційних зон на півдні та сході країни заміновані або зруйновані. Потрібне оновлене законодавство для швидкої зміни статусу земель для відбудови; по-друге, екологічний аудит: у результаті бойових дій пошкоджено водоносні горизонти. Це потребує перегляду меж округів санітарної охорони; по-третє, євроінтеграція: адаптація українських стандартів до Директиви 2006/7/ЄС (щодо управління якістю води для купання).

Правові основи функціонування курортів в Україні – це складний механізм, де інтереси бізнесу мають поступатися екологічній безпеці. Основною проблемою залишається не відсутність законів, а їх іноді хаотичне дотримання, особливо в питаннях забудови берегових ліній. Подальший розвиток галузі вимагає цифровізації кадастрів, посилення відповідальності за порушення режиму санітарних зон та створення інвестиційно привабливих умов для «зеленого» рекреаційного будівництва.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Редакція від 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top
2. Про курорти: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2026-III. Редакція від 01.10.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#top
3. Про туризм: Закон України 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. Редакція від 15.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#top

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Бойко Валентина Вячеславівна
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
к.ю.н., доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та права

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ҐЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Сучасна модернізація системи управління публічними фінансами в Україні, що ґрунтується на принципах соціальної справедливості, потребує глибокої трансформації бюджетної політики – переходу від «ґендерно сліпої» до «ґендерно чутливої». Бюджет за своєю природою ніколи не буває нейтральним: він чітко віддзеркалює державні пріоритети й здатен як посилювати, так і пом'якшувати існуючі соціальні диспропорції. Саме тому запровадження ґендерно орієнтованого бюджетування є не просто технічним вдосконаленням, а дієвим механізмом забезпечення адресності й прозорості розподілу бюджетних ресурсів. Це безпосередньо сприяє виконанню міжнародних зобов'язань України та її успішній європейській інтеграції. В умовах збройного конфлікту ґендерно орієнтоване бюджетування набуває особливого стратегічного значення, перетворюючись на один із найпотужніших інструментів зміцнення фінансової безпеки держави й територіальних громад, оскільки дозволяє реально враховувати специфічні потреби вразливих категорій населення [6].

Нормативно-правова база забезпечення ґендерної рівності в Україні має чітку ієрархічну структуру, фундаментом якої є Конституція України (ст. 24), що прямо гарантує рівність прав і можливостей жінок та чоловіків [1]. Базовим спеціальним актом виступає Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [2], який запровадив обов'язковий інститут ґендерно-правової експертизи проєктів нормативних актів.

Системна інституціоналізація ґендерно орієнтованого бюджетування розпочалася зі Стратегії реформування системи управління державними фінансами, де ґендерний підхід визначено одним із ключових засобів підвищення якості державних послуг [5]. Рішучим кроком уперед стало затвердження Наказу Міністерства фінансів України № 1 від 02.01.2019, яким ухвалено Методичні рекомендації. Вони чітко регламентують чотири основні стадії процесу: огляд нормативно-правових актів, ґендерний аналіз програм, прийняття управлінських

рішень та моніторинг. Остаточно ґендерно орієнтований підхід перейшов у розряд обов'язкових елементів бюджетного циклу після внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України 16 січня 2025 року [4].

У межах програмно-цільового методу ґендерне бюджетування розглядається як різновид бюджетування, орієнтованого на результат, з обов'язковим акцентом на деталізацію показників якості за ознакою статі. Наказ Мінфіну № 1536 створює надійне нормативне підґрунтя для відображення в результативних показниках реального ступеня забезпечення рівних прав та можливостей [7]. На рівні територіальних громад ефективним практичним інструментом стратегічного планування став «Ґендерний паспорт громади», який дозволяє безпосередньо інтегрувати результати аналізу в плани місцевого розвитку.

Попри досить розвинену правову базу, практична реалізація ҐОБ досі стикається з серйозними інституційними бар'єрами: браком дезагрегованих статистичних даних, збереженням гендерних стереотипів та недостатньою ґендерною компетентністю державних службовців. Ігнорування ґендерної складової призводить до суттєвих ризиків – неефективного використання публічних коштів і системної недооцінки реального внеску жінок у ВВП [7].

Україна вже сформувала потужний правовий фундамент для ґендерно орієнтованого бюджетування, проте подальший розвиток можливий лише за умови переходу від декларативних рекомендацій до суворого й послідовного дотримання законодавчих вимог на всіх рівнях бюджетної системи. Наскрізна інтеграція ґендерного підходу на всіх етапах бюджетного процесу – від бюджетної декларації до звіту про виконання – є необхідною умовою ефективності цього механізму [5]. Пріоритетним напрямом розвитку має стати цифровізація збору дезагрегованих даних та системне підвищення інституційної спроможності розпорядників бюджетних коштів. Загалом впровадження ҐОБ є важливою технологією підвищення фінансової безпеки держави та якості публічних послуг, що повністю відповідає принципам доброго врядування.

Література

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2866-15

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0001201-19

4. Бюджетний кодекс України : Закон від 08.07.2010 № 2456-VI (у ред. від 16.01.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

5. Намазова Ю. І. Ґендерне бюджетування як механізм державної політики в умовах децентралізації // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2024. – № 2. – DOI: 10.32702/2307-2156.2024.2.32
6. Виговська Н., Ортіна Г., Ієрусалимов В., Дячек С., Литвинчук І. Гендерне бюджетування в Україні: інструменти, фінансова безпека та гендерна рівність в економічних секторах // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». – 2024. – Vol. 11, No. 2. – С. 18–29.
7. Рожко О., Мєдвєдкова Н., Мельнюк Н. Ґендерна складова ризиків бюджетного процесу в Україні // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2026. – № 1(228). – С. 94–106.

Гудєй Дар'я Сергіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Мороз Вікторія Миколаївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Постолакій Вікторія Олександрівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Сьогодні світ існує в епоху, коли технології змінюють наше життя швидше, ніж ми встигаємо до них звикнути. Смартфони, державні послуги в один клік та покупки в інтернеті стали буденністю. Проте за кожною такою дією стоїть право – система правил, яка визначає, що можна робити, а що ні. Цифровізація, тобто перехід усього паперового та ручного в цифровий формат, змушує юристів переглядати старі правила. Головна проблема сьогодні – це «наздоганяння»: технології летять уперед, а закони пишуться роками. Це створює ситуації, коли

нова технологія вже є (наприклад, штучний інтелект), а правил, як за неї відповідати, ще немає [3, с. 12].

Науковці вже давно вивчають, як пристосувати українське право до цифрового світу. Вони намагаються зробити так, щоб наші закони не суперечили європейським. Проте залишається багато відкритих питань. Наприклад, чи можна вважати програму «винною», якщо вона помилилася? Кому належить картинка, створена нейромережею? Як захистити свої дані, щоб вони не потрапили до рук шахраїв? Усі ці питання сьогодні стоять на порядку денному і потребують зрозумілих відповідей [2, с. 14].

Якщо говорити про публічне право, то тут головна зміна – це перехід до держави-сервісу. Раніше для отримання будь-якої довідки нам доводилося стояти в чергах і збирати стоси паперів. Тепер діє закон про «електронні публічні послуги», який запроваджує нові стандарти взаємодії з громадянами [1, ст. 5]. Його головна ідея в принципі «Paperless» (без паперу). Це означає: якщо держава вже має якусь інформацію про вас у своєму реєстрі, вона не має права вимагати від вас приносити паперову копію цієї інформації [1, ст. 9]. Завдяки застосунку «Дія» ми стали першою країною у світі, де цифрові паспорти мають таку ж силу, як і пластикові чи паперові. Це і є вплив цифровізації на публічне право – держава стає не «суворим наглядачем», а зручним помічником у смартфоні.

У приватному праві, яке регулює наші договори та власність, теж відбулися великі зміни. Тепер у Цивільному кодексі чітко написано: якщо ви домовилися про щось у месенджері чи через електронну пошту, це вважається повноцінним письмовим договором [4, ст. 207]. З'явилися так звані «смарт-контракти» – це договори, які виконуються самі. Наприклад, ви купуєте щось у мережі, і гроші списуються з вашого рахунку лише тоді, коли поштова служба підтвердила доставку товару. Тут не потрібен нотаріус чи контроль банку – все робить автоматичний код. Це робить життя швидшим, але вимагає від нас бути уважнішими до того, що ми натискаємо в інтернеті.

Ще одна важлива тема – віртуальні активи та криптовалюти. Раніше закон не знав, що робити з біткоїнами чи ігровими предметами. Тепер в Україні активно впроваджуються норми, що визнають такі активи об'єктами цивільних прав [2, с. 25]. Це означає, що ваші цифрові гроші або власність у грі стають такими ж реальними об'єктами, як машина чи квартира. Їх можна офіційно купувати, продавати, або навіть передавати у спадок. Це величезний крок вперед, адже раніше люди, що володіли такими активами, були юридично незахищеними.

У підсумку можна сказати, що межа між «державним» та «особистим» у цифровому світі стирається. З'являється нове поняття – цифрове право. Воно робить наше життя прозорішим і швидшим: менше черг, менше корупції, більше можливостей для бізнесу. Однак ми повинні пам'ятати про безпеку. Цифровізація не має перетворюва-

тися на постійне стеження за людиною, а технології повинні служити правам людини, а не навпаки.

На майбутнє юристам та управлінцям потрібно розібратися з тим, як регулювати штучний інтелект. Важливо зрозуміти, хто відповідатиме, якщо безпілотне авто спричинить аварію або якщо програма помилиться при призначенні соціальної допомоги. Також потрібно вчитися захищати свої права не лише у своїй країні, а й у всьому інтернеті, який не має кордонів.

Література:

1. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15 лип. 2021 р. № 1689-IX. Редакція від 01 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20

2. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України в умовах цифровізації. Право України. 2022. № 4. С. 12–28.

3. Баранов О. А. Штучний інтелект: установки правового регулювання. Інформація і право. 2023. № 1 (44). С. 9–23. URL:https://www.ippi.org.ua/shtuchnii-intelekt-i-sistema-prava

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Редакція від 11 лют. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

Замахін Андрій Леонідович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
кандидат юридичних наук, проректор з з науково-педагогічної роботи

Пащенко Альона Віталіївна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

Вова Вікторія Тарасівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ,

ПРОГОЛОШЕНИХ У ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є ефективним засобом реалізації прав і свобод, проголошених у Загальній декларації прав людини. Попри її рекомендаційний характер, саме вона стала основою для формування обов'язкових міжнародно-правових стандартів, які через діяльність ЄСПЛ набувають реального змісту та застосування.

Важливо підкреслити, що рішення ЄСПЛ мають прецедентний характер і є обов'язковими для виконання державами-учасницями Конвенції. Вони не лише відновлюють порушені права конкретних осіб, а й формують стандарти правозастосування, які впливають на національні правові системи [1, с. 64].

Наочними прикладами у даному випадку є окремі рішення ЄСПЛ, які ілюструють, як саме абстрактні положення Декларації знаходять своє практичне втілення. Так, у справі «Асанідзе проти Грузії» Суд розглядав ситуацію, коли особа продовжувала утримуватися під вартою всупереч рішенню національного суду про її звільнення. ЄСПЛ встановив порушення ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність) і ст. 6 (право на справедливий суд). Також, Суд підкреслив, що тривале утримання особи без законних підстав і невиконання рішень суду становить грубе порушення прав людини, оскільки позбавляє особу свободи та реальної можливості захищати свої права у суді [2].

Дане рішення демонструє зв'язок із положеннями Загальної декларації прав людини через конкретизацію прав, пов'язаних зі свободою особи та справедливим судовим розглядом. Так, положення ст. 3 Декларації, яка гарантує право на свободу та особисту недоторканність, та ст. 9, що забороняє свавільний арешт чи затримання, знаходять своє відображення у ст. 5 Конвенції. Водночас право на справедливий суд, передбачене ст. 6 Конвенції, кореспондує із загальними гарантіями судового захисту прав людини, закріпленими у Декларації. Суд наголосив на принципі верховенства права, підкресливши, що невиконання рішень національних судів державними органами є неприпустимим, оскільки підриває довіру до правової системи та позбавляє особу ефективного захисту її прав.

Узагальнюючи, справа «Асанідзе проти Грузії» демонструє, що ЄСПЛ через свої рішення конкретизує абстрактні положення Загальної декларації прав людини, перетворюючи їх на дієві гарантії захисту. Вона підтверджує, що принципи свободи, верховенства права та права на справедливий суд, проголошені Декларацією, повинні реалізовуватися через механізми, які забезпечують практичну реалізацію цих прав на національному рівні.

Іншим прикладом є справа «Федотова та інші проти Росії». ЄСПЛ розглядав питання правового визнання одностатевих пар та захисту

їхніх сімейних прав. Суд встановив порушення ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя), наголосивши, що держава має позитивний обов'язок забезпечити правове визнання і захист таких відносин, навіть якщо вони не відповідають традиційним уявленням про сім'ю. Це означає, що забезпечення прав людини включає не лише невтручання держави, а й активні дії, спрямовані на захист і підтримку прав осіб у соціально-правовому полі [4].

У контексті Загальної декларації прав людини рішення ЄСПЛ відображає реалізацію таких ключових принципів, як рівність усіх людей і заборону дискримінації, а також право на приватне і сімейне життя. Суд визнав, що відсутність правового визнання одностатевих пар створює дискримінаційні обмеження, які негативно впливають на життя заявників і порушують їхні права [3].

Таким чином, практика ЄСПЛ показує, що принципи Загальної декларації набувають нового змісту через конкретні судові рішення. Ця справа підтверджує, що через судову практику Декларація не лише формує загальні цінності прав людини, а й забезпечує конкретні гарантії, які держава зобов'язана реалізувати. Також рішення ЄСПЛ стимулює національні правові системи до внесення змін у законодавство, що сприяє реальному забезпеченню рівності та недискримінації у суспільстві.

Не менш значущою є справа «Сейдич і Фінці проти Боснії та Герцеговини», у якій Суд досліджував положення, що обмежували політичні права осіб, які не належали до так званих «конституційних народів» – боснійців, хорватів і сербів. Згідно з даними положеннями, лише представники цих трьох груп могли обиратися до певних органів влади, що призводило до дискримінації інших громадян країни. ЄСПЛ визнав порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 3 Першого протоколу (право на вільні вибори) [5].

У межах Загальної декларації прав людини це рішення відображає реалізацію ст. 2 Декларації, яка гарантує рівність усіх людей та ст.21, що закріплює право кожного брати участь в управлінні державою без будь-якої дискримінації. Суд наголосив, що міжнародні стандарти прав людини мають пріоритет перед внутрішньодержавними політичними компромісами чи традиційними схемами організації влади [3].

Практичне значення даної справи полягає в тому, що ЄСПЛ через свої рішення забезпечує конкретизацію абстрактних принципів Декларації, перетворюючи їх на реальні гарантії рівності та участі у політичному житті. Рішення стимулює держави до внесення змін у конституційні та законодавчі механізми, щоб усі громадяни мали рівний доступ до прав, незалежно від етнічної, релігійної чи іншої приналежності. Таким чином, справа демонструє, що ЄСПЛ не лише відновлює права конкретних осіб, але й формує стандарти, яких держави повинні дотримуватися для забезпечення прав людини, закріплених у Загальній декларації.

Отже, аналіз практики Європейського суду з прав людини показує, що цей механізм є одним із найефективніших інструментів реалізації принципів, закріплених у Загальній декларації прав людини. Наведена судова практика демонструє, як абстрактні положення набувають конкретного правового змісту через рішення Суду. ЄСПЛ не лише відновлює права окремих осіб, а й формує універсальні стандарти, які держави-учасниці Конвенції зобов'язані враховувати у національному законодавстві. Практика Європейського суду з прав людини забезпечує практичне втілення декларативних норм, гарантує захист прав людини та сприяє вдосконаленню законодавства, підтверджуючи, що права, закріплені у Декларації, мають реальний зміст і підлягають обов'язковій реалізації.

Література:

1. Іванів А. Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини та їх місце в системі вітчизняного права. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. № 89. С. 60–69. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/335397/324287
2. Рішення Європейського суду з прав людини від 08.04.2004 у справі Ассанідзе проти Грузії. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":["001-61875"]%7D.
3. Загальна декларація прав людини : Декларація від 10.12.1948 № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 17.01.2023 у справі Федотова та інші проти Росії. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":["001-222750"]%7D
5. Рішення Європейського суду з прав людини від 22.12.2009 у справі Сейдіч та фінці проти Боснії і Герцоговини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":["001-96491"]%7D

Керноз Неля Євгеніївна
Національний університет «Чернігівська політехніка»
старший викладач кафедри публічного та приватного права

Лиса Анастасія Олександрівна
Національний університет «Чернігівська політехніка»
студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ІНДОКТРИНАЦІЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: НОВІ ВИКЛИКИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

У сучасному суспільстві зростає вплив інформаційного середовища, сімейних конфліктів та інших соціальних чинників, що можуть негативно позначатися на формуванні світогляду дитини. Навіть до повномасштабного вторгнення рф в Україну, індоктринація неповнолітніх розглядається як «систематичний і цілеспрямований вплив, спря-

мований на зміну світогляду дитини та нав'язування їй певних ідей і цінностей» [1], що здійснюється шляхом ідеологічної обробки, обмеження свободи слова, впливу на освітнє середовище та формування викривленого сприйняття дійсності.

Показовим є встановлений факт «депортації 213 українських дітей з Донеччини до рф, яка була заздалегідь спланованою операцією: ще до початку повномасштабного вторгнення керівникам навчальних закладів було наказано сформувати списки дітей, після чого під виглядом «евакуації» їх було примусово вивезено з території України; …вказані обставини спростовують твердження про «евакуацію» як гуманітарний захід та свідчать про цілеспрямований характер примусового переміщення дітей, що має ознаки воєнного злочину; …станом на сьогодні жодна дитина з цієї групи не була повернута до України, при цьому 78 неповнолітніх незаконно передано до російських родин, що створює ризики втрати ними національної ідентичності та подальшої асиміляції…» [2]. У подальшому такі діти опиняються в середовищі, де існує високий ризик їхньої індоктринації, що проявляється у нав'язуванні нових ідентичнісних поглядів, зміні світогляду та формуванні лояльності до держави-агресора. Це свідчить про те, що індоктринація нерозривно пов'язана з іншими формами грубого порушення прав дитини, що значно ускладнює реалізацію конвенційного принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

Важливим в цьому контексті є висновок Незалежної міжнародної комісії ООН згідно з яким: «…депортація та примусове переміщення українських дітей досягли рівня злочинів проти людяності, що свідчить про особливу тяжкість та системний характер цих дій; …за офіційними даними, зафіксовано щонайменше 19 915 випадків, що свідчить про значний масштаб порушення їхніх прав; …депортовані діти піддаються процесам русифікації, мілітаризації та ідеологічного впливу, що супроводжується нав'язуванням їм нової ідентичності, зміною громадянства та формуванню «правильних» поглядів щодо держави-агресора…» [3].

Діти в умовах комплексного ідеологічного впливу можуть зазнавати обмежень у реалізації права на навчання рідною мовою, водночас у них формується викривлене уявлення про власну державу та соціальне середовище. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання доказування у справах, пов'язаних із індоктринацією неповнолітніх. Найбільш доцільним інструментом превентивного захисту у вищезазначених випадках є застосування судом заходів забезпечення позову, зокрема шляхом встановлення заборони вчиняти певні дії (на виїзд дитини за межі України або заборонити вчиняти певні дії посадовим особам (п.п. 2,4 ч.1 ст.150 Цивільного процесуального кодексу України)) [4], що дозволяє запобігти негативним наслідкам до остаточного вирішення спору.

Отже, індоктринація неповнолітніх як реалії сьогодення через ідеологічну обробку, «промивання мізків», пропаганду, обробку свідомо-

сті нав'язуванням нової ідентичності суттєво ускладнює реалізацію принципу забезпечення найкращих інтересів дитини та створює нові виклики.

Водночас сучасні виклики, пов’язані з негативними наслідками збройного конфлікту рф проти України, зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення законодавчих національних процесуальних механізмів реалізації принципу забезпечення найкращих інтересів дитини в державі з метою підвищення ефективності їх практичного застосування не тільки в умовах воєнного стану, а й повоєнного відновлення України.

Література:

1. «Можливо, ти будеш російською?» Хлопець 5 років мовчав про цькування у школі. Як на психіку дітей впливає життя в окупації? Офіційний сайт «Радіо Свобода». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/dity-rosiyska-okupatsiya-indoktrynatsiya/33444611.html

2. Ще трьом організаторам депортації 213 українських дітей повідомили про підозру - генпрокурор. Офіційний сайт «Укрінформ». URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4102538-u-spravi-pro-deportaciu-ditej-z-doneccini-do-rf-ogolosili-novi-pidozri.html

3. Не евакуація, а викрадення: в ООН визнали депортацію українських дітей злочином проти людяності. Офіційний сайт «Експрес онлайн». URL: https://expres.online/lyudi-i-problemi/ne-evakuatsiya-a-vikradennya-v-oon-viznali-deportatsiyu-ukrainskikh-ditey-zlochinom-proti-lyudyanosti

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. №1618-IV. Дата оновлення: 17.07.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

Кузьменко Олександр Васильович
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПРАВО ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ

Право вето Президента України є важливим конституційним інструментом у системі взаємних стримувань і противаг відповідно до теорії та практики поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову. Як зазначає С.Г. Серьогіна, починаючи з 1991 року кількість випадків застосування главою держави права вето щодо законів в Україні постійно зростає [5, с. 73]. І.І. Дахова визначає вето як заборону, що накладається главою держави (монархом або президентом) або іншим суб’єктом на рішення певного органу державної влади [3, с. 126]. В.П. Горбатенко визначає вето як передбачений конституціями ряду країн

акт, який зупиняє або не допускає вступ у силу законів та інших нормативно-правових актів (рішень) тих або інших органів, посадових осіб [6]. П.П. Шляхтун визначає вето як акт у сучасних державах, який призупиняє або не допускає набрання чинності рішення якогось органу. Право видавати такий акт (накладати вето) називається правом вето. У теорії і практиці конституціоналізму особливо важливе значення має надання главі держави права накладати вето на закони, прийняті парламентом [7, с. 45-46]. Цікавим є підхід автора до визначення вето саме як акта, оскільки саме з цим пов'язані дискусії в українській юридичній науці. Колектив авторів термінологічного словника з конституційного права визначають окремо поняття вето і поняття вето Президента України. Вето визначається як законне право в односторонньому порядку забороняти або призупиняти введення в дію офіційного рішення, ухваленого на міжнародному, державному, регіональному або місцевому рівні. Водночас вето Президента України визначається як виключне конституційне право, яке належить главі держави, у п'ятнадцятиденний строк після отримання закону, ухваленого Верховною Радою України, відмовити в його підписанні та направити на повторний розгляд до парламенту з внесенням пропозицій та зауважень щодо форми, змісту та порядку ухвалення цього закону, що передбачає скасування результатів голосування [9, с. 48].

Дійсно, загальне поняття вето є значно ширшим і охоплює не лише повноваження Президента, але в цій доповіді ми хотіли би зосередитися саме на президентському вето. Крім того, можливість зупинення/призупинення дії (саме дії, оскільки про «введення в дію» законодавець не говорить) актів в Україні в контексті президентського вето може бути застосована лише до актів Кабінету Міністрів України і нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Нагадаємо ч. 3 ст. 137 Конституції України: «З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих актів з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності». Крім того, відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 106 Конституції України Президент України зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності. А от щодо законів України право вето Президента України можна кваліфікувати саме як заборону (хоч і при цьому вето Президента може бути подолане, оскільки воно не носить абсолютного характеру). Термін «вето» («право вето») у Конституції України вжито лише один раз – у п. 30 ч. 1 ст. 106. Президент України «має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України». При цьому ч. 2 ст. 94 Конституції України уточнює механізм здійснення вето: «Президент України … повертає закон зі своїми

вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду». Тож вето стає відносним, а не абсолютним.

Слід зазначити, що з урахуванням п. 30 ст. 106 Конституції України, на думку А.С. Багряка, вето Президента не обов'язково має супроводжуватися певними пропозиціями [1, с. 21]. Проте ця думка суперечить позиції Конституційного Суду України (рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98, справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) [8], оскільки, на думку цього Суду, при здійсненні права вето Президент України має обов'язково додати свої вмотивовані й сформульовані пропозиції. Як підкреслює Д.В. Мазур, «термін "вето", як правило, не міститься в конституціях і має характер наукової категорії. Він вживається лише в Основних законах Монголії, Португалії та України» [4, С. 10]. Тобто вето в Україні має певний унікальний статус.

Повернемося до проблеми правової форми вето Президента України і з'ясуємо, чи є вето його актом. Ми вже зазначали, що це питання є доволі дискусійним. Воно вперше постало як практична проблема у зв'язку зі справою, яку розглядав Конституційний Суд України у рішенні від 11 березня 2003 року N 6-рп/2003 (справа щодо права вето на закон про внесення змін до Конституції України) [10]. У цій справі Суд відкрив провадження і дав оцінку здійсненому Президентом України праву вето як конституційному, при цьому припинив провадження щодо оцінки змісту висловлених Президентом України пропозицій. Відповідно виникло питання, а чи є вето актом, на який поширюється юрисдикція Конституційного Суду України? Виходить, що так, хоча невизначеність у цьому плані певним чином збереглася (враховуючи окремі думки суддів М. Савенка і В. Шаповала) [2]. Д. В. Мазур, до прикладу, вважає, що правова природа інституту "вето" Президента України на закони, що приймаються парламентом, має законотворчий характер. Водночас документальне оформлення "вето" слід розцінювати як факультативну стадію законотворчого процесу і цьому рішенню Президента України слід надати форму указу [4, с. 4]. А власне вето належить до опосередкованої правотворчої діяльності Президента України [4, с. 3].

Література:

1. Багряк А.С. Конституційні засади права вето Президента України: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Ужгород, 2016. 223 с.

2. Берченко Г. В. Проблеми правової форми вето Президента України. Наукова молодь : матеріали І Міжнарод. наук.-практ. конф. "Наукова молодь: досягнення та перспективи" / М-во освіти і науки України, Міжнар. акад. наук пед. освіти, Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ: Знання, 2006. Т. 2: Соціально-гуманітарні

науки. Природничо-географічні, математичні та технічні науки. С. 49-50.

3. Дахова І. Вето. Соціологія права: енциклопедичний словник / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2020. С. 126-127.

4. Мазур Д. В. Акти правотворчості президента в республіках зі змішаною формою правління (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2007. 23с.

5. Серьогіна С.Г. Вето Президента України. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 4: Конституційне право / редкол. Ю.Г. Барабаш (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2024. С. 68-74.

6. Горбатенко В.П. Вето. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. с. 77.

7. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів. Київ: Либідь, 2005. 568 с.

8. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-98#Text

9. Глосарій термінів конституційного права / О.І. Зозуля, С.В. Шутенко та ін.. Київ: 7БЦ, 2025. 84 с.

10. Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2003 року № 6-рп/2003 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-03

Сахарова Людмила Іванівна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Цифровізація нотаріальної діяльності є одним із стратегічних напрямів модернізації публічного управління в Україні, оскільки безпосередньо впливає на рівень прозорості, ефективності та доступності правових послуг. У сучасних умовах вона набуває не лише інноваційного, а й критично важливого безпекового значення. Актуальність процесу суттєво зросла під час воєнного стану: руйнування міст і архівів призвело до безповоротної втрати документів, що унеможливлює відновлення окремих правовідносин у традиційний спосіб. За цих обставин перехід до е-нотаріату є не альтернативою, а необхідною умовою забезпечення безперервності правового обігу. Додатковим підтве-

рдженням системних вразливостей стала масштабна кібератака на державні реєстри у грудні 2024 року, яка виявила критичні недоліки існуючої архітектури даних і поставила під загрозу стабільність цифрового публічного управління.

Наукова розробка проблеми ґрунтується на працях вітчизняних учених, які комплексно досліджують різні аспекти цифровізації нотаріальної діяльності. Так, Красногор О. В. [1, 2] обґрунтовує теоретичні засади цифровізації нотаріату та аналізує моделі державного і корпоративного управління у цій сфері, створюючи концептуальну основу для подальших реформ. Чижиков О. О. [7] досліджує правові аспекти регулювання нотаріальної діяльності в умовах цифрової трансформації та обґрунтовує необхідність оновлення нормативної бази. Письменний О. О. [5] акцентує увагу на незахищеності державних реєстрів як ключовій загрозі цифровізації, що вимагає перегляду адміністративно-правової політики. Лила-Барська А. В. [3] деталізує складові електронного нотаріату, зокрема електронний архів та автоматизоване робоче місце нотаріуса, розкриваючи його інституційну структуру. Розсоха С. С. [6] пропонує багатокомпонентну методологію аналізу адміністративно-правового забезпечення галузі з урахуванням європейських стандартів. Лисенко С. О. та Веклич В. О. [4] розглядають цифровізацію крізь призму вчинення виконавчих написів і посилення контрольованості нотаріальної діяльності.

Метою модернізації публічного управління в цій сфері є формування адаптивної, надійної та кіберстійкої нотаріальної системи, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики та зміцнювати суспільну довіру до інституту нотаріату. Впровадження електронного нотаріату передбачає комплексне використання інформаційно-комунікаційних технологій: цифрове посвідчення документів, дистанційну ідентифікацію особи та ведення електронних реєстрів. Практичним підтвердженням ефективності таких рішень є проєкт «Нота», який дозволяє перевіряти автентичність документів за допомогою QR-кодів у застосунку «Дія», суттєво зменшуючи ризики підробок.

Водночас зростання кіберзагроз зумовлює необхідність посилення захисту даних. Красногор О. В. [1] та Чижиков О. О. [7] обґрунтовують доцільність застосування сучасних програмних рішень, зокрема Bitdefender Gravity Zone Business Security Enterprise, для протидії фішинговим атакам і підвищення загальної кіберстійкості системи. Однією з ключових системних проблем залишається централізована архітектура державних реєстрів, яка не забезпечує належного багаторівневого захисту. У зв'язку з цим Письменний О. О. [5] пропонує впровадження біометричної автентифікації та блокчейн-технологій як інструментів підвищення достовірності та захищеності даних.

У методологічному плані реформа має спиратися на європейський досвід (Німеччина, Франція, Естонія), де нотаріус виступає незалежним суб'єктом превентивного правосуддя. Для України найбільш перспективною є гібридна модель, що поєднує єдині державні технічні

стандарти з гнучкістю професійного самоврядування, забезпечуючи баланс між державним контролем і професійною автономією.

Таким чином, цифрова трансформація нотаріату є необхідною умовою забезпечення безперервності надання правових послуг і захисту прав власності в умовах кризових викликів. Ефективна модернізація потребує законодавчого закріплення статусу електронного нотаріального акта, чіткого визначення переліку нотаріальних дій, що можуть вчинятися онлайн, поступового відходу від надмірної централізації реєстрів, підвищення цифрової компетентності нотаріусів та впровадження уніфікованих протоколів захисту персональних даних. Створення єдиної високозахищеної національної платформи е-нотаріату дозволить мінімізувати корупційні ризики, зменшити випадки шахрайства та суттєво підвищити рівень довіри до системи публічного управління.

Література

1. Красногор О. В. Інтеграція цифровізації у сфері нотаріату. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 12. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-01-08

2. Красногор О. В. Моделі державного та корпоративного управління у сфері розвитку електронного нотаріату: порівняльно-правовий аналіз. Економічний простір. 2025. № 201. С. 330–337. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.201.330-337

3. Лила-Барська А. В. Цифровізація нотаріальної діяльності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 8. С. 230–231. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/51

4. Лисенко С. О., Веклич В. О. Адміністративно-правове регулювання вчинення виконавчих написів нотаріусами в Україні: сучасний стан та напрями цифровізації нотаріальної діяльності. Правові новели. 2025. № 27. С. 385–392. DOI: https://doi.org/10.32782/ln.2025.27.46

5. Письменний О. О. Цифровізація нотаріату та державних реєстрів в Україні: незахищеність системи та необхідність перегляду адміністративно-правової політики. Нове українське право. 2025. Вип. 1. С. 223–230. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.28

6. Розсоха С. С. Методологія аналізу адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2024. Вип. 72. Т. 1. С. 47–54. DOI: https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.9

7. Чижиков О. О. Правові аспекти регулювання нотаріальної діяльності в умовах цифрової трансформації. Випуск 38/2024. 2024. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14506910

Скачко Яна Олександрівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Органи юстиції займають особливе місце в системі публічного управління України, забезпечуючи реалізацію державної правової політики, захист прав і свобод громадян, а також координацію діяльності у сфері правотворення та правозастосування. В умовах євроінтеграційних процесів та триваючої трансформації публічного управління питання організаційно-правового забезпечення діяльності органів юстиції набуває особливої актуальності.

Правову основу діяльності органів юстиції становлять Конституція України, Закон України «Про Міністерство юстиції України», укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України. Міністерство юстиції є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної правової політики [1, с. 45]. Функціональна структура відомства охоплює широкий спектр повноважень: від державної реєстрації нормативно-правових актів до організації примусового виконання судових рішень та функціонування пенітенціарної системи.

Аналіз організаційної структури органів юстиції засвідчує їхню багаторівневу побудову: центральний апарат Міністерства юстиції, територіальні органи (головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі), а також підвідомчі установи та організації. Така структура зумовлена необхідністю забезпечення ефективного управління правовою сферою на всіх рівнях — від національного до місцевого [2, с. 112].

Ключовим викликом для органів юстиції залишається адаптація їхньої діяльності до стандартів Європейського Союзу. Реформування системи безоплатної правової допомоги, запровадження електронних реєстрів, модернізація системи виконавчого провадження — ці напрями безпосередньо пов'язані з курсом України на євроінтеграцію. Водночас умови воєнного стану поставили перед органами юстиції нові завдання: забезпечення безперервності державних реєстраційних процесів, захист персональних даних та підтримка правопорядку в умовах збройного конфлікту.

Серед пріоритетних напрямів удосконалення організаційно-правових засад діяльності органів юстиції варто виокремити: подальшу децентралізацію повноважень та підвищення самостійності територіальних органів; цифровізацію адміністративних послуг і процесів

державної реєстрації; розвиток інституційної спроможності органів юстиції через кадрове зміцнення та підвищення професійного рівня службовців; посилення міжвідомчої координації у сфері правової політики.

Таким чином, органи юстиції є важливим елементом системи публічного управління, від ефективності функціонування яких залежить стан правопорядку та захист прав громадян. Подальше вдосконалення їхніх організаційно-правових засад є необхідною умовою успішної євроінтеграції та побудови правової держави в Україні.

Література:

1. Міністерство юстиції України: офіційний вебсайт. URL: https://minjust.gov.ua

2. Коліушко І. Б. Реформування системи органів виконавчої влади в Україні. Київ: Факт, 2007. 220 с.

Чичкань Євген Владиславович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Право»

Поправка Артем Русланович,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Право»

ПРАВО МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Сучасна архітектура глобальної безпеки опинилася в точці неповернення, коли збройна агресія Російської Федерації проти України та ескалація збройних конфліктів на Ближньому Сході викрили повну паралізованість наявних міжнародних інститутів. У світі, де «право сили» ігнорує статути та кордони, відродження дієвих механізмів мирного врегулювання перетворюється з теоретичної дискусії на стратегію фізичного виживання людства.

У сучасній доктрині міжнародного права методи мирного врегулювання спорів поділяються на дипломатичні, юридичні та інституційні, що базуються на фундаментальному обов'язку держав уникати застосування сили згідно зі Статутом ООН. До дипломатичних засобів належать переговори як базовий інструмент діалогу, добрі послуги, медіація (посередництво), а також діяльність слідчих та погоджувальних комісій. Юридичні методи охоплюють міжнародний арбітраж

(загальний, спеціалізований, спеціальний та змішаний) і судові процедури, зокрема діяльність Міжнародного Суду ООН, чиї рішення мають юридично обов'язковий характер для сторін. Важливу роль також відіграють міжнародні та регіональні організації (ООН, ОБСЄ, Рада Європи), які використовують інструменти превентивної дипломатії та багаторівневої взаємодії для забезпечення стабільності глобальної системи. [3. с. 304] Найбільшу увагу заслуговує так званий «змішаний спосіб» - мирних і примусових засобів. Так, Демчик наводить приклад такого способу - держава поєднує переговори з демонстрацією військової сили, переміщенням військових підрозділів до кордону або оголошенням економічних санкцій. Як правильно зазначає Демчик, силові методи, незважаючи на їх поширеність у минулому, не здатні повністю усунити глибинні протиріччя між державами, оскільки нав'язування позиції сильнішої держави слабшій стороні призводить лише до латентного збереження конфлікту, який за зміни балансу сил може відновитися з новою силою. [3. с. 305]

Одним із головних правових інструментів у сфері вирішення міжнародних спорів є Статут Організації Об'єднаних Націй. Цей документ закріплює мирне вирішення спорів як загальновизнаний та імперативний принцип сучасного міжнародного права. Згідно з пунктом 3 статті 2 Статуту, на держави покладається безумовний обов'язок врегульовувати свої суперечності виключно мирними засобами, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир, безпеку та справедливість. [1] Ця норма діє у нерозривній єдності із забороною погрози силою або її застосування, формуючи правовий бар'єр проти свавілля у міжнародних відносинах. Ключовим механізмом реалізації цього принципу є Розділ VI Статуту, зокрема стаття 33, яка надає суб'єктам широку свободу вибору інструментів врегулювання - від дипломатичних методів, таких як переговори, посередництво та примирення, до юридичних процедур у формі міжнародного арбітражу чи судового розгляду. [1]

Важливу роль у цій системі відіграє Рада Безпеки ООН, яка наділена повноваженнями досліджувати будь-які ситуації, що можуть призвести до міжнародного тертя, та рекомендувати сторонам належні процедури або умови врегулювання. Паралельно з цим, Статут визначає Міжнародний Суд ООН як головний судовий орган, чиї рішення є обов'язковими для виконання сторонами спору, що забезпечує верховенство права над політичною доцільністю. Водночас системне тлумачення Статуту вказує на те, що зобов'язання щодо мирного вирішення спорів не позбавляє державу, яка стала жертвою нападу, невід'ємного права на індивідуальну чи колективну самооборону згідно зі статтею 51. [1] Таким чином, Статут ООН створює цілісну архітектуру, де прагнення до миру базується не на пасивному уникненні конфліктів, а на активному використанні правових інструментів для досягнення справедливого та сталого правопорядку.

Наступним документом є Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між держа-

вами відповідно до Статуту ООН (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1970 році), Його фундаментальність полягає в деталізації та роз'яснені ключових засад світового правопорядку. Документ перетворює загальні положення Статуту ООН на чітко сформульовані юридичні стандарти, якими мають керуватися держави у своїх взаємовідносинах. [2]

Центральне місце в Декларації посідає принцип, згідно з яким держави повинні вирішувати свої міжнародні спори виключно мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир, безпеку та справедливість. Документ наголошує, що у разі виникнення суперечностей сторони зобов'язані негайно шукати взаємоприйнятне рішення через переговори, посередництво, арбітраж чи судовий розгляд. Якщо обраний засіб не привів до результату, обов'язок продовжувати пошук мирних шляхів врегулювання не зникає, що виключає можливість законного переходу до силових методів. Також, вона акцентує увагу на тому, що міжнародні спори мають вирішуватися на основі суверенної рівності держав та з урахуванням права народів на самовизначення. При цьому наголошується, що жодна держава не може використовувати силу або тиск як інструмент вирішення правових чи політичних розбіжностей. [2] Отже, цей документ створює нормативну базу, де мирне врегулювання спорів розглядається не як формальна процедура, а як невід'ємна частина обов'язку держав утримуватися від агресії та поважати територіальну цілісність і політичну незалежність одна одної.

Фундаментальною перешкодою для мирного врегулювання є системне ігнорування суверенними акторами імперативних норм міжнародного права, що супроводжується неефективністю безпекових інституцій та паралічем Ради Безпеки ООН через зловживання правом вето. Ця криза посилюється домінуванням силового тиску над дипломатією, дефіцитом довіри між сторонами, вибірковим правосуддям у формі подвійних стандартів та низькою оперативною дією міжнародних санкцій. Для подолання цих викликів необхідна радикальна реформа Радбезу ООН з обмеженням права вето у випадках масових порушень прав людини та агресії, а також впровадження механізмів автоматичного накладення санкцій, що матимуть пряму та негайну дію. Шлях до стабілізації лежить через посилення обов'язковості рішень Міжнародного суду ООН, створення уніфікованих правових критеріїв для усунення політики подвійних стандартів та розвиток регіональних систем безпеки, здатних до швидкого реагування. Кінцевим вирішенням має стати перехід від декларативної дипломатії до системи колективної відповідальності, де політична воля держав підпорядковується верховенству права, а ціна порушення міжнародних угод перевищує будь-які вигоди від агресії.

Висновок. Мирне врегулювання міжнародних спорів сьогодні залишається єдиним інструментом збереження глобального правопорядку, проте його ефективність критично обмежена політичною волею

держав та інституційною кризою ООН. Для подолання паралічу системи безпеки необхідна радикальна реформа міжнародних інститутів, яка забезпечить реальну відповідальність за агресію та пріоритет «сили права» над правом сили. Лише через модернізацію правових механізмів та відмову від подвійних стандартів міжнародна спільнота зможе запобігти катастрофічній ескалації сучасних конфліктів.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1945. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
2. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами від 24.10.1970. URL:https://digitallibrary.un.org/record/202170?ln=ru&v=pdf
3. Демчик Н. П. Форми та методи мирного вирішення спорів. – 2025. URL: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.38

Чупайда Діана Вікторівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

Хиль Вікторія Володимирівна,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право»

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Сучасна глобальна нестабільність та повномасштабні збройні конфлікти деструктивно впливають на світовий правопорядок, що актуалізує проблему захисту прав людини під час війни. Це вимагає негайної адаптації міжнародно-правових інструментів для переходу від декларативного до реального захисту людської гідності.

Закони війни визначають принципи ведення військових дій і захисту осіб, які не беруть участі у збройних конфліктах [1, с.359]. Ця система базується на Женевських конвенціях у нерозривному зв'язку із Загальною декларацією прав людини, що разом створюють універсальну базу для захисту основних свобод у періоди військової нестабільності [2, 3].

Практичне застосування цих стандартів та оцінка їхньої ефективності чітко простежуються у прецедентній практиці ЄСПЛ. Наводячи приклад, спостерігаємо, що у справі «Україна та Нідерланди проти

Росії» Суд юридично зафіксував відповідальність РФ за широкомасштабні порушення прав людини, збиття рейсу МН17 та нехтування правом на життя [4]. Так, незважаючи на юридичну фіксацію катувань у судових рішеннях, відсутність дієвих інструментів примусу та нехтування агресором своїми зобов'язаннями нівелюють ефективність виконання цих рішень.

У теорії, контроль за дотриманням стандартів забезпечується структурами Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) та Міжнародним кримінальним судом [1, с.360], проте сучасна діяльність цих структур в умовах агресії РФ проти України демонструє ознаки інституційної кризи.

Дотримання формального нейтралітету Комітетом в реаліях тотального ігнорування права агресором перетворюється на фактор пасивності. Криза довіри посилюється через непрозорість звітності МКЧХ: дані про моніторингові візити часто подаються у змішаному форматі, де більшість перевірок стосується установ на території України, тоді як ситуація в російських катівнях залишається прихованою. Таке вибіркове звітування створює ілюзію правомірного процесу, хоча системні порушення прав людини залишаються без належної реакції Комітету [5].

Головним же завданням Міжнародного кримінального суду (МКС), згідно з преамбулою Римського статуту, є боротьба з безкарністю за міжнародні злочини, хоча першочергова відповідальність покладається на національні правопорядки. Предметна юрисдикція МКС охоплює геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочину агресії, проте притягнення до відповідальності за останній є практично неможливим через складність правових механізмів. Зокрема, у контексті збройної агресії РФ проти України Прокурор МКС підкреслив, що оскільки обидві держави не є учасницями Римського статуту, Суд не має юрисдикції щодо злочину агресії в цій ситуації [6, с.253]. Це створює прецедент, де за наявності повноважень щодо воєнних злочинів, ключовий злочин вторгнення залишається поза межами досяжності Суду.

Крім юрисдикційних обмежень, суттєвою проблемою МКС є надмірна тривалість проваджень, що негативно впливає на збереження доказів та очікування суспільства на правосуддя. Провадження у справах часто тривають десятиліттями, що зумовлено як відсутністю належної співпраці з боку окремих держав, так і дефіцитом фінансових та людських ресурсів Суду. Навіть за умови партнерства з національними органами, необхідність опрацювання величезних масивів доказів призводить до невиправдано довгих строків розгляду, що ставить під сумнів ефективність міжнародного кримінального розслідування [6, с.255].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що глобальна система правового захисту особи в умовах війни наразі переживає період вимушеної трансформації, оскільки класичні гуманітарні доктрини виявилися

вразливими до методів гібридної та повномасштабної агресії. Головною перепоною на шляху до відновлення справедливості є не брак юридичних норм, а відсутність дієвої вертикалі примусу, яка б дозволяла долати політичний опір і процесуальні бар'єри. Сучасні виклики доводять, що без реформування інституційної структури міжнародних організацій та спрощення механізмів притягнення до відповідальності за найвищі злочини, міжнародне право ризикує залишитися лише сукупністю етичних рекомендацій, позбавлених реальної сили впливу на суб'єктів, які свідомо нехтують світовим правопорядком.

Література:

1. Мануїлова К. В. Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів та глобальних викликів сучасності. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 359-361.

2. Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_1543

3. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_0154

4. ЄСПЛ оголосив рішення у справі об'єднаних скарг України та Нідерландів проти Росії щодо порушень прав людини на території України з 2014 та 2022 років. URL: https://lnk.ua/U3av4l5hi5

5. Коли тиша вбиває тисячі людей: правники закликають МКЧХ змінити стратегію щодо РФ. URL: https://zmina.info/news/koly-tysha-vbyvaye-tysyachi-lyudej-pravnyky-zaklykayut-mkchh-zminyty-strategiyu-shhodo-rf/

6. Gutnyk V. V. The International Criminal Court: current problems and ways of their solution. Uzhhorod national university herald. series: law. 2024. Vol. 3, no. 81. P. 251–257. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.37

Шульга Валерія Олегівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
старший викладач кафедри публічного управління, адміністрування та права

СТАТТЯ 513 КПК УКРАЇНИ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (далі – ПЗМХ) здійснюється щодо осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння у стані неосудності, або осіб, які вчинили кри-

мінальне правопорушення у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку (ч. 1 ст. 503 КПК України), тобто щодо осіб, у яких після вчинення кримінального правопорушення настав психічний розлад, наявність якого унеможливлює призначення покарання або його виконання, за умови, коли психічний розлад пов'язаний з небезпекою для них або інших осіб або можливістю заподіяння ними іншої істотної шкоди (ч. 4 ст. 503 КПК України) [1]. Тобто суб'єкт кримінального правопорушення є основним критерієм диференціації кримінального провадження щодо застосування ПЗМХ в окрему кримінальну процесуальну форму, а саме: здатність або нездатність суб'єкта усвідомлювати характер вчиненого кримінального правопорушення і можливість керувати своїми діями. Адже суб'єкт повинен усвідомлювати наслідки своїх дій і правильно сприймати кримінальне покарання. Цей критерій є науково обґрунтованим і є передумовою правового регулювання порядку притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності або звільнення від неї [2, с. 169], а також в окремих випадках закриття кримінального провадження стосовно неї.

Варто зазначити, що за вимогами чинного законодавства закриття кримінального провадження щодо застосування ПЗМХ можливе лише у випадках, передбачених ч.ч.4,5 ст.513 КПК України, якщо особа видужала або якщо внаслідок змін у стані її здоров`я відпала потреба в застосуванні цих заходів. Крім того, згідно з ч.3 ст.513 КПК України суд постановляє ухвалу про відмову в застосуванні примусових заходів медичного характеру та закриває провадження лише коли встановить, що суспільно небезпечне діяння не було вчинено або вчинено іншою особою, а також якщо не доведено, що ця особа вчинила суспільно небезпечне діяння [3].

Ключовою процесуальною особливістю є те, що встановлення факту вчинення суспільно небезпечного діяння у стані неосудності саме по собі не зумовлює автоматичного застосування примусових заходів медичного характеру. Суд першої інстанції, діючи в межах ст. 513 КПК України, зобов'язаний оцінити динаміку психічного стану особи та ступінь її суспільної небезпеки на момент розгляду справи. Якщо буде встановлено, що особа видужала або внаслідок змін у стані здоров'я більше не становить суспільної небезпеки та не потребує примусового лікування, суд не має правових підстав для застосування таких заходів і, відповідно, повинен постановити ухвалу про закриття кримінального провадження щодо їх застосування.

Таким чином, ст. 513 КПК України реалізується як спеціальна процесуальна норма, що допускає закриття кримінального провадження з мотивів відсутності актуальної необхідності у примусовому лікуванні, попри доведений факт вчинення суспільно небезпечного діяння неосудною особою. Особливістю є також те, що таке закриття не має реабілітуючого характеру і не спростовує встановленого судом факту неосудності, а ґрунтується виключно на висновку судово-

психіатричної експертизи щодо стабільного психічного стану особи та відсутності соціальної небезпеки.

У цьому контексті, слушно згадати позицію О. Тищенко. Авторка пропонує синхронізувати механізм закриття кримінального провадження із початком процедури надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку (аналогічно до пропозиції, висловленої в рамках осмислення зупинення досудового розслідування). Для цього слід доповнити ч.2 ст.511 КПК України реченням у такій редакції: «У разі закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п.2 ч.1 ст.284 цього Кодексу, та встановлення відповідно до висновку експерта відсутності суспільної небезпечності особи, прокурор зобов'язаний одночасно із винесенням такої постанови звернутися у порядку, визначеному законодавством, до суду із заявою про надання особі, стосовно якої здійснювалося провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку» [4].

На практиці виникають ситуації, де суттєва проблема полягає в тому, що в мотивувальній частині ухвали суд одночасно послався на дві різні за своєю правовою природою норми КПК України: п.41 ч.1 ст.284 КПК України, який передбачає закриття кримінального провадження у зв'язку з декриміналізацією діяння, та ч.3 ст.513 КПК України, що регулює порядок відмови у застосуванні ПЗМХ і закриття провадження у спеціальному процесуальному контексті. Таке поєднання норм без чіткого розмежування їх функціонального призначення створює ризик неоднозначного тлумачення судового рішення. Додатково проблематичним є змішування судом підстав для відмови у застосуванні примусових заходів медичного характеру з підставами для закриття кримінального провадження. Посилання на ч.3 ст.513 КПК України мало допоміжний характер і було спрямоване на обґрунтування відмови у задоволенні відповідного клопотання, тоді як фактичною підставою закриття провадження стала декриміналізація діяння відповідно до п. 41 ч. 1 ст. 284 КПК України [5].

Ст. 513 КПК України імперативно передбачено, що під час постановлення ухвали щодо застосування примусових заходів медичного характеру суд з'ясовує, чи мало місце суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення; чи вчинено це суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення особою; чи вчинила ця особа суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення у стані неосудності; чи не захворіла ця особа після вчинення кримінального правопорушення на психічну хворобу, яка виключає застосування покарання; чи слід застосовувати до цієї особи примусові заходи медичного характеру і якщо слід, то які [6].

Важливою практичною особливістю застосування ст. 513 КПК України як підстави закриття кримінального провадження є те, що вона може бути реалізована виключно на стадії судового розгляду. Це зумовлено специфікою предмета доказування у провадженні щодо

застосування примусових заходів медичного характеру та процесуальною роллю суду у встановленні відповідних обставин.

Саме під час судового розгляду, на підставі безпосереднього дослідження доказів, оцінки висновку судово-психіатричної експертизи та з'ясування актуального психічного стану особи на момент розгляду справи, вирішує питання про наявність або відсутність потреби у застосуванні примусових заходів медичного характеру (крім того, слід зазначити, що відповідно до вимог ст. 89 КПК України, суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення), оскільки предмет доказування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру має низку особливостей, де не ставиться питання про винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, а йдеться про вчинення певною особою суспільно небезпечного діяння, а умисел, мета і мотив є елементами суб'єктивної сторони саме злочину та встановлюється лише щодо осудної особи [7].

Водночас ключове значення мають докази, які стосуються психічного стану особи як на момент вчинення суспільно небезпечного діяння, так і на час судового розгляду. Насамперед це висновок судово-психіатричної експертизи, який оцінюється судом у сукупності з іншими матеріалами справи, медичною документацією, відомостями про попереднє лікування, поведінку особи до, під час та після вчинення діяння. Саме ці дані дозволяють суду зробити висновок про наявність або відсутність стану неосудності, динаміку психічного розладу та рівень суспільної небезпеки особи та можливості застосування до особи положень ст. 513 КПК України (див. ухвали по справі №703/1897/19 [8] та №756/3074/22 [9]).

Отже, стаття 513 КПК України виступає спеціальною процесуальною підставою для закриття кримінального провадження судом першої інстанції у межах провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, що зумовлено особливим правовим статусом особи та специфікою предмета доказування у таких справах. Її застосування спрямоване не на вирішення питання кримінальної відповідальності чи винуватості, а на встановлення факту вчинення суспільно небезпечного діяння, психічного стану особи та наявності або відсутності актуальної потреби у примусовому лікуванні. Сам по собі факт вчинення суспільно небезпечного діяння у стані неосудності не є достатнім для застосування ПЗМХ, оскільки вирішальним є висновок суду про сучасний психічний стан особи та рівень її суспільної небезпеки на момент судового розгляду.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Гольдберг Н. Застосування примусових заходів медичного характеру як окрема диференційна кримінальна процесуальна форма.

Часопис Київського університету права. 2023. № 2. С. 167–171. URL: https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.35
3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного суду від 26.11.2024 року у справі № 482/2230/18. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/123410850
4. Тищенко О. Кримінальне провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2024. 661 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0524U000180#
5. Ухвала Черкаського районного суду від 01.11.2024 року у справі № 707/2149/24. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/122725508
6. Ухвала Корсунь-Шевченківського районного суду від 18.06.2024 року у справі № 699/1041/22. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/119929590
7. Ухвала Білоцерківського міськрайонного суду від 16.06.2021 року у справі № 357/4467/21. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/98899863
8. Ухвала Смілянського міськрайонного суду від 20.08.2025 року у справі № 703/1897/19. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/129658257
9. Ухвала Оболонського районного суду м. Києва від 05.06.2025 року у справі № 756/3074/22. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/128189104

Шульга Валерія Олегівна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
старший викладач кафедри публічного управління, адміністрування та права

Белік Ангеліна Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»

РОЛЬ ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА У СИСТЕМІ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Офіс Генерального прокурора є найвищим органом у системі прокуратури України, діяльність якого було розпочато 2 січня 2020 року в межах інституційної реформи органів прокуратури. Його створення зумовлене необхідністю підвищення ефективності функціонування

прокуратури, забезпечення належного рівня координації та контролю за діяльністю її структурних підрозділів.

На сучасному етапі Офіс Генерального прокурора виконує ключову роль в організації роботи органів прокуратури, здійснюючи нормативно-організаційне забезпечення їх діяльності. Зокрема, він відповідає за функціонування та ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, визначає загальні підходи до формування та подання звітності про стан кримінальних правопорушень і результати прокурорської діяльності. Водночас важливим напрямом його діяльності є управління об'єктами державної власності, що перебувають у сфері його повноважень.

Згідно до ст. 8 Закону України «Про прокуратуру», у структурі Офісу Генерального прокурора існують департаменти, управління, відділи та Генеральна Інспекція. Окрім того, як самостійний структурний підрозділ Офісу працює Спеціалізована антикорупційна прокуратура [1].

Офіс Генерального прокурора беручи участь у підготовці міжнародних договорів України, що стосуються співробітництва у кримінальному судочинстві, укладає міжвідомчі міжнародні договори України, які регулюють співробітництво з питань діяльності прокуратури з відповідними органами іноземних держав та міжнародних організацій, компетенція яких охоплює ці питання [1].

Генеральний прокурор призначається на посаду Президентом України за згодою Верховної Ради України. Строк його повноважень становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль. [1]

У контексті діяльності Генеральний прокурор України конституційні засади статусу прокуратури реалізуються через його керівну та організаційну роль у системі прокуратури. Зокрема, він забезпечує незалежність і самостійність органів прокуратури у межах Конституція України, визначає пріоритети їх діяльності та ухвалює управлінські рішення [2, с. 71].

Водночас Генеральний прокурор забезпечує транспарентність діяльності, реалізує владно-примусові повноваження через організацію реагування на порушення закону та координує взаємодію з іншими органами публічної влади. Таким чином, він є ключовим суб'єктом, який забезпечує ефективне функціонування прокуратури та реалізацію її конституційного призначення [2, с. 71].

В умовах правового режиму воєнний стан роль прокуратури зазнає суттєвої трансформації, виходячи за межі її традиційного місця у системі поділу влади. У цей період прокуратура в Україні набуває ознак ключового інституційного елементу механізму кримінально-правового реагування на збройну агресію, забезпечуючи реалізацію функцій публічного обвинувачення, процесуального керівництва та координації діяльності правоохоронних органів.

Окрім виконання своїх основних завдань, до яких належать процесуальне керівництво досудовими розслідуваннями, підтримка публічного обвинувачення та представництво інтересів держави в судах, прокуратура отримала додаткові повноваження, продиктовані викликами воєнного часу. Її діяльність набула комплексного характеру, охоплюючи документування воєнних злочинів, координацію дій правоохоронних органів, а також активну співпрацю з міжнародними партнерами та судовими установами [3].

У період дії воєнного стану все більшого значення набуває міжнародне співробітництво прокуратури, в межах якого органи прокуратури України отримують допомогу в питаннях розслідування кримінальних правопорушень, встановленні місця знаходження розшукуваних осіб, проведення їх екстрадиції тощо. Разом з тим, здійснення міжнародного співробітництво не є окремою функцією прокуратури. Водночас у ч. 2 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» зазначено, що «з метою реалізації своїх функцій прокуратура здійснює міжнародне співробітництво». Вказане питання, на нашу думку, потребує внесення відповідних змін до законодавства, а також по-дальших наукових розробок для вироблення ефективних способів взаємодії прокуратури України з прокуратурами інших країн, Міжнародним кримінальним судом [4, с. 25].

Особливе значення у цій системі належить Спеціалізованій прокуратурі у сфері оборони в складі Офісу Генерального прокурора. Цей орган забезпечує додержання законодавства у військовій сфері, що є важливим чинником зміцнення правопорядку та підвищення обороноздатності країни, який прийшов на зміну військовій прокуратурі, які мали по суті подвійне підпорядкування – Генеральному прокурору та Міністру оборони [5, с. 269].

Отже, Офіс Генерального прокурора є ключовим елементом системи прокуратури України, який забезпечує її організаційну єдність, ефективне функціонування та координацію діяльності всіх її ланок. Через нього реалізуються основні завдання прокуратури, зокрема у сфері кримінального судочинства, міжнародного співробітництва та контролю за дотриманням законності.

Водночас Генеральний прокурор відіграє центральну роль у цій системі, оскільки здійснює керівництво всією прокуратурою, визначає напрями її розвитку, забезпечує кадрову політику та відповідає за належну організацію роботи. Його повноваження охоплюють як управлінські, так і представницькі та контрольні функції, що дозволяє забезпечити ефективність діяльності прокуратури в цілому.

Таким чином, діяльність Офісу Генерального прокурора та самого Генерального прокурора є визначальною для забезпечення законності, правопорядку та належного функціонування правової системи України.

Література:

1. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII : станом на 1 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

2. Волочій С.О. Окремі аспекти діяльності прокуратури під час дії воєнного стану в Україні: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 16 березня 2023 року). URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13154/1/13.pdf

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

4. Dragan O. V. Implementation of the functions of the prosecutor's office of Ukraine during the period of martial law. Uzhhorod national university herald. series: law. 2025. Vol. 4, no. 89. P. 22–27. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.3

5. Dragan O., Babailov O. Features of the activities of the prosecutor's office under martial law: a comparative legal aspect. Uzhhorod national university herald. series: law. 2026. Vol. 5, no. 93. P. 265–271. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.33

Електронне видання

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

Комп’ютерна верстка – В.О. Шульга